GRUPUL EDITORIAL CORINT
TREI PE DOUĂ BICICLETE
JEROME K. JEROME
LEDA
JEROME K. JEROME
TREI PE DOUĂ BICICLETE
LEDA
GRUPUL EDITORIAL CORINT

Fiecarei zile, cartea ei ...

Jerome K. Jerome
Trei pe două biciclete

Redactor: Mirella Acsente
Tehnoredactare computerizată: Dana Diaconescu
Coperta: Mihai Ţenovici
Traducere de Lia Decei

Jerome K. Jerome
Three Men on the Bummel

Toate drepturile asupra acestei ediţii sunt rezervate Editurii LEDA, parte componentă a Grupului Editorial Corint

ISBN 978-973-102-343-4

Lectura digitală protejează mediul

Versiune electronică realizată de Elefant.ro

Cuprins

Motto
CAPITOLUL I
CAPITOLUL II
CAPITOLUL III
CAPITOLUL IV
CAPITOLUL V
CAPITOLUL VI
CAPITOLUL VII
CAPITOLUL VIII
CAPITOLUL IX
CAPITOLUL X
CAPITOLUL XI
CAPITOLUL XII
CAPITOLUL XIII
CAPITOLUL XIV

Motto

Ghidului generos, care mă lasă întotdeauna să merg pe drumul meu, dar mă îndrumă mereu pe calea cea bună.

Filozofului căruia îi place să râdă şi care, dacă nu a reuşit să mă facă să suport cu stoicism durerile de dinţi, cel puţin m-a învăţat că în cele din urmă până şi acestea trec.

Bunului meu prieten, care zâmbeşte când îi povestesc despre necazurile mele şi care, atunci când îi cer ajutorul, îmi spune atât: „Aşteaptă!”

Bufonului cu faţa gravă, pentru care viaţa nu este decât un volum de umor vechi.

Bunului învăţător Timpul, căruia bietul său elev îi dedică această carte.

CAPITOLUL I

Trei bărbaţi au nevoie de o schimbare — O anecdotă despre efectele nefaste ale minciunii — Laşitatea morală a lui George — Harris are idei — Povestea bătrânului marinar şi a amatorului de iahting neexperimentat — Un echipaj plin de zel — Pericolul de a naviga atunci când vântul bate dinspre uscat — Imposibilitatea de a naviga atunci când vântul bate dinspre mare — Spiritul de contradicţie al Ethelberthei — Umezeala de pe râu — Harris propune o excursie pe bicicletă — George se gândeşte la vânt — Harris propune Pădurea Neagră — George se gândeşte la pante — Planul adoptat de Harris pentru urcarea pantelor — Suntem întrerupţi de doamna Harris.

—Ceea ce ne trebuie, spuse Harris, este o schimbare.

În acest moment, uşa s-a deschis şi doamna Harris şi-a vârât capul pe uşă, spunând că a trimis-o Ethelbertha să îmi aducă aminte că nu trebuie să ajungem târziu acasă fiindcă ne aşteaptă Clarence. Sunt înclinat să cred că Ethelbertha îşi face prea multe griji pentru copii. De fapt, copilul nu avea nimic. Ieşise în dimineaţa aceea cu mătuşa lui; dacă se uită cu jind la vitrina unei patiserii, aceasta îl duce înăuntru şi îi cumpără o mulţime de brioşe cu stafide şi de prăjituri „domnişoare de onoare”, până ce bietul copil declară că nu mai poate şi, politicos, dar ferm, refuză să mai mănânce ceva. Apoi, desigur, nu mai vrea decât o porţie de puding la prânz, iar Ethelbertha crede că este bolnav. Doamna Harris a adăugat că am face bine să urcăm cât mai repede, şi spre binele nostru, altfel vom rata interpretarea de către domnişoara Muriel a fragmentului „Ceaiul pălărierului nebun” din *Alice în Ţara Minunilor*. Muriel este cel de-al doilea copil al lui Harris, de numai opt anişori. Este o fetiţă foarte inteligentă, dar eu unul o prefer în interpretări mai serioase. Am declarat că o vom urma imediat ce ne vom fuma ţigările şi am implorat-o să nu o lase pe Muriel să înceapă înainte de venirea noastră. Ne-a promis că o va reţine cât mai mult posibil şi a plecat. Imediat ce s-a închis uşa, Harris şi-a reluat propoziţia întreruptă.

—Ştiţi ce vreau să spun, o schimbare totală.

Întrebarea era: cum să procedăm?

George a sugerat o călătorie de afaceri. Era genul de sugestie pe care o puteai aştepta de la George. Un burlac crede că o femeie măritată nu e în stare nici măcar să se ferească din calea unui compresor. Am cunoscut odată un tânăr inginer, care s-a gândit să plece la Viena într-o călătorie de afaceri. Soţia lui a vrut să ştie despre ce afaceri era vorba. El i-a spus că trebuia să viziteze minele din apropierea capitalei austriece şi să facă un raport. Ea i-a spus că îl va însoţi; era genul acela de femeie. El a încercat să o facă să se răzgândească; i-a spus că o mină nu era un loc potrivit pentru o femeie frumoasă. Ea i-a declarat că este de aceeaşi părere, că nu avea deloc intenţia să îl însoţească în fundul minei; dimineaţa îl va conduce la muncă, apoi ea se va amuza până la întoarcerea lui, vizitând magazinele din Viena şi făcând mici cumpărături. Tânărul şi-a dat seama că nu are încotro şi timp de zece zile încheiate a fost nevoit să viziteze minele acelea aflate în vecinătatea Vienei, iar seara scria rapoarte amănunţite, pe care soţia le expedia prin poştă la firma pentru care lucra bărbatul ei, firmă care nu avea nevoie de ele.

Nici nu vreau să mă gândesc că doamna Harris sau Ethelbertha fac parte din această categorie de soţie, dar nu e bine să forţezi nota cu „călătoria de afaceri” — trebuie păstrată pentru cazuri de mare urgenţă.

—Nu, am spus, cel mai bine este să fii onest şi să te comporţi ca un bărbat. Am să-i spun Ethelberthei că am ajuns la concluzia că un bărbat nu preţuieşte niciodată fericirea de care are parte în fiecare zi. Am să-i spun că, pentru a învăţa să apreciez la adevărata lor valoare avantajele de care mă bucur, intenţionez să mă smulg de lângă ea şi de lângă copii timp de cel puţin trei săptămâni. Am să-i spun, am continuat, întorcându-mă spre Harris, că tu eşti cel care mi-a arătat ce am de făcut, că ţie îţi vom datora…

Harris îşi puse paharul jos suspect de repede.

—Dacă nu te superi, bătrâne, mă întrerupse el, ţi-aş fi îndatorat dacă nu ai face asta. Ethelbertha va vorbi despre asta cu soţia mea şi — ei bine, m-aş simţi prost să mi se atribuie însuşiri pe care nu le merit.

—Dar le meriţi din plin, am insistat, tu ai fost cu ideea.

—Tu mi-ai dat ideea, mă întrerupse din nou Harris. Ţii minte că ai spus că ar fi o mare greşeală ca un bărbat să ducă o viaţă de rutină şi că viaţa casnică neîntreruptă dăunează sănătăţii mintale.

—Vorbeam aşa, în general.

—M-a impresionat — mi se pare foarte potrivit, a spus

Harris. Mă gândeam să-i spun şi Clarei; ştiu că are o părere foarte bună despre judecata ta. Sunt sigur că dacă…

—Să nu riscăm, l-am întrerupt, la rândul meu, este o chestiune delicată şi cred că am găsit soluţia. Vom spune că George a fost cu ideea.

Uneori îmi pare rău să constat că George nu este deloc genul de om săritor. Poate că aţi crezut că va profita din plin de ocazia de a sări în ajutorul celor doi vechi prieteni ai săi; în loc de asta, a devenit dezagreabil.

—Fă-o, a spus George, şi am să le spun amândurora că planul meu iniţial era să organizăm o vacanţă în comun — cu copii şi tot restul; că aveam de gând să o aduc şi pe mătuşa mea. Voiam să închiriem un *château*[1] încântător din Normandia, pe coastă, unde clima este deosebit de potrivită pentru copiii delicaţi, iar laptele nici nu se compară cu cel din Anglia. Voi adăuga că aţi respins această sugestie, susţinând că am fi mai fericiţi doar între noi, bărbaţii.

Pe un bărbat ca George nu este cazul să-l iei cu duhul blândeţii; trebuie să fii ferm.

—Fă-o, a spus Harris, iar eu unul voi accepta oferta. Vom închiria castelul acela. Tu îţi aduci mătuşa — o să am eu grijă de asta — şi vom petrece acolo o lună încheiată. Copiii ţin tare mult la tine; J. şi cu mine nu vom fi de găsit. I-ai promis lui Edgar să-l înveţi să pescuiască; şi o să te joci de-a animalele sălbatice. De duminica trecută, Dick şi Muriel nu mai vorbesc decât despre cum ai făcut tu pe hipopotamul. Vom organiza picnicuri în pădure — nu vom fi decât unsprezece —, iar seara vom asculta muzică şi recitări. Muriel cunoaşte deja la perfecţie şase piese, aşa cum ştii, probabil, şi toţi ceilalţi copii învaţă destul de repede.

George bătu în retragere — nu este deloc curajos —, dar nu a făcut-o în mod elegant. A spus că dacă suntem atât de meschini, laşi şi făţarnici ca să ne pretăm la un joc atât de murdar, presupunea că nu are încotro; şi că dacă nu intenţionez să termin singur toată sticla de vin, m-ar deranja cu rugămintea de a-i lăsa şi lui un pahar. În plus, a adăugat, oarecum ilogic, că de fapt nici nu avea importanţă, având în vedere că atât Ethelbertha, cât şi doamna Harris erau femei inteligente, care nu vor crede nici măcar un moment că acea sugestie a pornit de la el.

După ce am rezolvat acest punct, se punea întrebarea: ce fel de schimbare?

Ca de obicei, Harris voia să meargă pe mare. A spus că ştia

un iaht, unul cât se poate de potrivit — pe care îl puteam manevra singuri, fără marinari ageamii, care trag chiulul, pierzând vremea, şi pe care îi mai şi plăteşti ca să-ţi strice tot cheful. Cu un băiat îndemânatic, putea să-l manevreze singur. Cunoşteam şi noi iahtul acela şi i-am spus-o; călătorisem cu Harris pe ambarcaţiunea aceea. Miroase a apă stătută şi a putregai până la excluderea oricărui alt miros; aerul de mare nici nu poate spera să-i vină de hac. În ceea ce priveşte mirosul, e ca şi când ai petrece o săptămână în Limehouse Hole[2]. Nu ai unde să te adăposteşti dacă plouă; salonul are zece pe patru picioare, iar jumătate este ocupat de o sobă care se desface în părţile componente dacă vrei să faci focul în ea. Trebuie să faci baie pe punte, iar vântul îţi zboară prosopul peste bord chiar în clipa în care ieşi din cadă. Harris şi băiatul ar face treaba cea mai interesantă — desfăşurarea şi strângerea terţarolei şi alte treburi de genul acesta —, lăsând în seama mea şi a lui George curăţatul cartofilor şi spălatul vaselor.

—Foarte bine, a spus Harris, atunci să luăm un iaht ca lumea, cu căpitan, şi să facem totul cu stil.

Eu am obiectat din nou. Cunosc acel gen de căpitan; concepţia lui despre iahting este să navigheze, cum îi spune el, „în largul coastei”, unde poate păstra legătura cu soţia şi copiii săi, ca să nu mai vorbim de cârciuma lui preferată.

Cu ani în urmă, pe când eram tânăr şi fără experienţă, am închiriat şi eu un iaht. Trei lucruri s-au combinat pentru a mă conduce spre această nebunie: am avut norocul să câştig pe neaşteptate nişte bani; Ethelbertha şi-a exprimat dorinţa de a respira aer de mare; şi chiar a doua zi dimineaţa, aruncându-mi ochii, la club, pe un exemplar al revistei *Sportsman*, am dat peste următorul anunţ:

PENTRU PASIONAŢII DE IAHTING. — Ocazie unică. — *Ştrengarul*, iolă de 28 de tone. — Proprietarul, având de rezolvat de urgenţă anumite afaceri, doreşte să închirieze acest superb echipat „ogar al mării” pe orice perioadă, lungă sau scurtă. Două cabine şi un salon; pianină Woffenkoff; cazan de aramă nou. Condiţii: 10 guinee pe săptămână. — Adresaţi-vă la Pertwee and Co., 3A Bucklersbury.

Mi s-a părut că este răspunsul la ruga mea. „Cazanul de aramă nou” nu mă interesa; cele câteva rufe pe care le aveam de spălat puteau să mai aştepte, m-am gândit. Dar „pianina Woffenkoff” suna îmbietor. Mi-am imaginat-o pe Ethelbertha

cântând seara la pian — un cântec cu refren, la care puteau participa şi membrii echipajului, după o mică repetiţie —, în timp ce casa noastră plutitoare sălta, „ca ogarul”, pe valurile argintii.

Am luat o trăsură şi m-am dus drept la Bucklersbury nr. 3A. Domnul Pertwee era un gentleman cu înfăţişare modestă, iar biroul său, deloc ostentativ, se afla la etajul al treilea. Mi-a arătat o acuarelă a *Ştrengarului* navigând cu toate pânzele în vânt. Puntea era înclinată la un unghi de 95 de grade faţă de ocean. În ilustraţia respectivă nu se vedeau oameni la bord; presupun că alunecaseră de pe punte. Într-adevăr, nu vedeam cum ar fi putut rămâne acolo, poate doar bătuţi în piroane. Am menţionat acest dezavantaj, dar agentul mi-a explicat că în ilustraţie era reprezentat *Ştrengarul* depăşind ceva cu ocazia câştigării bine cunoscutei Regate de la Medway. Domnul Pertwee presupunea că eu cunosc totul despre acest eveniment, aşa că nu i-am pus nici o întrebare. Două mici puncte aflate lângă rama tabloului, pe care la început le-am luat drept molii, îi reprezentau, se pare, pe ocupanţii locurilor doi şi trei în această renumită cursă. O fotografie a iahtului ancorat în portul Gravesend era mai puţin impresionantă, dar sugera mai multă stabilitate. Toate răspunsurile la întrebările mele fiind satisfăcătoare, am închiriat iahtul pentru două săptămâni. Domnul Pertwee a spus că aveam noroc că îl vreau numai pentru două săptămâni — mai târziu am ajuns să-i dau dreptate — deoarece după aceea urma să fie închiriat de altcineva. Dacă l-aş fi vrut pentru trei săptămâni, ar fi fost nevoit să mă refuze.

După ce am pus la punct această chestiune, domnul Pertwee m-a întrebat dacă aveam în vedere un căpitan. Nu aveam pe nimeni, dar şi asta era un mare noroc — se părea că norocul îmi surâdea de fiecare dată —, pentru că domnul Pertwee era sigur că era bine să-l păstrez pe domnul Goyles, actualul comandant — un căpitan excelent, după cum m-a asigurat domnul Pertwee, un bărbat care cunoştea marea ca pe propria-i soţie; sub comanda lui nu se pierduse niciodată o viaţă omenească.

Era încă devreme, iar iahtul stătea ancorat în rada portului Harwick. Am luat trenul de 10.45 din Liverpool Street şi pe la ora unu stăteam de vorbă cu domnul Goyles pe punte. Era un bărbat voinic şi avea ceva părintesc în modul de a fi. I-am comunicat planul meu, şi anume să trecem pe lângă insulele olandeze şi apoi să urcăm drept spre Norvegia. A spus: „Da, da, domnule”, părând destul de entuziasmat de idee; a adăugat că şi pentru el va fi o plăcere. Am

ajuns la problema aprovizionării şi a devenit şi mai entuziasmat. Cantitatea de alimente propusă de domnul Goyles, mărturisesc, m-a surprins. Dacă am fi trăit pe vremea lui Drake şi a luptelor cu spaniolii din Marea Caraibilor, m-aş fi temut că punea la cale ceva ilegal. Totuşi, el a râs în felul lui părintesc şi m-a asigurat că nu exageram deloc. Tot ce rămânea urma să fie împărţit între membrii echipajului — acesta era, se pare, obiceiul. Mie mi s-a părut că îi aprovizionam pe membrii echipajului pentru iarnă, dar nu voiam să par meschin, aşa că n-am mai spus nimic. M-a surprins şi cantitatea de băutură cerută. Am stabilit cât credeam că ne va trebui nouă, apoi domnul Goyles a vorbit în numele echipajului. Trebuie să recunosc că domnul Goyles avea grijă de oamenii lui.

—Nu avem de gând să facem orgii, domnule Goyles, am spus eu.

—Orgii? a replicat domnul Goyles. Dar asta nu le ajunge nici pe-o măsea!

Mi-a explicat că deviza lui este: „Angajează oamenii buni şi tratează-i bine.”

—Muncesc mai bine, a spus domnul Goyles, şi vin când mai ai nevoie de ei.

Personal, nu aveam impresia că îmi doresc să mai vină. Începusem să-i antipatizez înainte de a-i cunoaşte; mi se părea că nu sunt altceva decât o adunătură de mâncăi şi beţivani. Dar domnul Goyles era atât de insistent, iar eu atât de neexperimentat, încât am mers pe mâna lui. Mi-a promis că şi în acest sector va avea grijă personal să nu se irosească nimic.

L-am lăsat să angajeze membrii echipajului. Mi-a spus că se poate descurca şi că o va face, pentru mine, cu ajutorul a doi bărbaţi şi a unui băiat. Dacă făcea cumva aluzie la consumarea mâncării şi băuturii, cred că făcea o subevaluare, dar poate că se referea la manevrarea iahtului.

Am trecut pe la croitorii mei în drum spre casă şi am comandat un costum de iahting, cu pălărie albă. Mi-au promis că se vor strădui şi că va fi gata la timp; apoi m-am dus acasă şi i-am povestit Ethelberthei tot ce făcusem. Încântarea ei era umbrită doar de un singur gând — va reuşi oare croitoreasa să-i termine la timp costumul de iahting? Aşa sunt femeile.

Luna noastră de miere, pe care o petrecusem nu de mult, fusese oarecum scurtată, aşa că am hotărât să nu invităm pe nimeni, să fim numai noi doi pe iaht. Şi îi sunt recunoscător cerului că am

hotărât aşa. Luni ne-am împachetat hainele şi am pornit la drum. Am uitat cu ce era îmbrăcată Ethelbertha, dar, indiferent ce purta, arăta fermecător. Eu eram îmbrăcat cu un costum bleumarin, tivit cu o panglică albă, subţire, care, cred, era de mare efect.

Domnul Goyles ne-a întâmpinat pe punte şi ne-a comunicat că prânzul e gata. Trebuie să admit că domnul Goyles apelase la serviciile unui bucătar excelent. Nu am avut ocazia să apreciez talentele celorlalţi membri ai echipajului. Totuşi, vorbind despre ei în stare de repaus, pot să spun că păreau a fi nişte marinari foarte veseli.

Eu aş fi vrut ca imediat după masă să ridicăm ancora, în timp ce mi-aş fi aprins un trabuc şi, alături de Ethelbertha, m-aş fi aplecat peste copastie pentru a admira stâncile albe ale patriei dispărând imperceptibil dincolo de orizont. Ethelbertha şi cu mine ne-am luat în serios rolurile şi am aşteptat; eram singuri pe punte.

—Se pare că nu se grăbesc deloc, a spus Ethelbertha.

—Dacă, în decurs de paisprezece zile, am zis eu, vor mânca numai jumătate din proviziile de pe iaht, le va trebui mult timp pentru fiecare masă. Mai bine să nu-i grăbim; s-ar putea să nu consume nici un sfert din alimentele de la bord.

—Probabil că s-au dus să se culce, spuse Ethelbertha ceva mai târziu. Curând va veni ora ceaiului.

Erau, cu siguranţă, foarte liniştiţi. M-am dus la prova şi l-am strigat din capul scării pe căpitanul Goyles. L-am strigat de trei ori; în cele din urmă, a urcat încet scara. Părea mai greoi şi mai bătrân decât ultima oară când îl văzusem. Avea un trabuc stins în gură.

—Când sunteţi gata, domnule căpitan, am spus, putem porni.

Căpitanul Goyles îşi scoase trabucul din gură.

—Nu astăzi, domnule, *cu voia* dumneavoastră, mi-a spus.

—De ce, e ceva cu ziua de azi? am întrebat.

Ştiam că marinarii sunt superstiţioşi; mă gândeam că poate lunea este o zi cu ghinion.

—Ziua e bună, răspunse căpitanul Goyles. La vânt mă gândesc. Nu prea cred că o să se schimbe.

—Dar de ce vrem să se schimbe? am întrebat. Mi se pare că este aşa cum trebuie, suflă plin de viaţă din spatele nostru.

—Da, da, spuse căpitanul Goyles, acesta e cuvântul potrivit. El e plin de viaţă, dar noi vom fi morţi, Doamne fereşte, dacă pornim pe un asemenea vânt. Vedeţi, domnule, mi-a explicat, ca răspuns la privirea mea surprinsă, acesta este ceea ce noi numim

„vânt de uscat”, cu alte cuvinte, ai putea spune că bate direct dinspre uscat.

Dacă mă gândesc bine, omul avea dreptate; vântul bătea dinspre uscat.

—S-ar putea să se schimbe în timpul nopţii, spuse căpitanul Goyles, plin de speranţă. Oricum, nu este violent, iar iahtul se ţine bine.

Căpitanul Goyles şi-a pus din nou trabucul în gură, iar eu m-am întors la pupa şi i-am explicat Ethelberthei motivul întârzierii. Ethelbertha, care părea să fie mai puţin binedispusă ca atunci când ne-am îmbarcat, voia să ştie *de ce* nu puteam porni când vântul bate dinspre uscat.

—Dacă nu ar bate dinspre uscat, spuse Ethelbertha, ar bate dinspre mare şi asta ne-ar împinge din nou la ţărm. Mie mi se pare că este tocmai vântul care ne trebuie.

—Draga mea, asta arată lipsa ta de experienţă, i-am spus. *Pare* să fie tocmai vântul care ne trebuie, dar nu este deloc aşa. Este ceea ce se numeşte „vânt de uscat”, şi un asemenea vânt este întotdeauna foarte periculos.

Ethelbertha voi să ştie *de ce* un vânt de uscat era foarte periculos.

Spiritul ei de contradicţie mă plictisea oarecum; poate că eram puţin supărat; ruliul monoton al unui mic iaht ancorat în port poate deprima un spirit înflăcărat.

—Nu îţi pot explica, am replicat, ceea ce era adevărat, dar să întinzi pânzele pe un asemenea vânt ar fi cea mai mare nebunie. Ţin la tine prea mult, draga mea, pentru a te expune unor asemenea riscuri inutile.

Am considerat că era o concluzie mai degrabă elegantă, dar Ethelbertha mi-a răspuns că ar fi fost de dorit, în asemenea împrejurări, să nu urcăm la bord decât marţi, şi a coborât în cabină.

Dimineaţă, vântul virase spre nord; m-am trezit devreme şi i-am comunicat acest lucru căpitanului Goyles.

—Da, da, domnule, a remarcat el. Este neplăcut, dar n-avem ce face.

—Nu credeţi că este posibil să plecăm astăzi? m-am hazardat.

Nu s-a supărat pe mine; a râs doar.

—Ei bine, domnule, a spus, dacă voiaţi să mergeţi până la Ipswich, aş zice că nici nu ar putea fi mai bine. Dar destinaţia noastră este, după cum ştiţi, coasta olandeză — asta e!

I-am transmis Ethelberthei veştile şi am fost de acord să ne petrecem ziua pe ţărm. Harwich nu este un oraş prea vesel, iar către seară, se pare, chiar plicticos. Am luat ceaiul cu sandviciuri cu creson la Dovercourt, apoi ne-am întors pe chei în căutarea căpitanului Goyles şi a ambarcaţiunii lui. L-am aşteptat timp de o oră. Când s-a întors, părea mai vesel decât noi; dacă nu mi-ar fi mărturisit chiar el că nu bea niciodată altceva decât un pahar de grog fierbinte înainte de a se duce la culcare, aş fi zis că e beat.

În dimineaţa următoare, vântul bătea dinspre sud, ceea ce l-a neliniştit pe căpitanul Goyles destul de mult. Se părea că era la fel de riscant să ne mişcăm sau să stăm pe loc; singura noastră speranţă era ca vântul să se schimbe înainte de a se întâmpla ceva neplăcut. Deja, Ethelberthei începuse să-i displacă iahtul; a declarat că, personal, ar prefera să petreacă o săptămână într-o cabină mobilă de plajă, având în vedere faptul că o asemenea cabină cel puţin nu are tangaj.

Am mai petrecut o zi în Harwich şi în noaptea aceea, ca şi în următoarea, deoarece vântul a continuat să bată dinspre sud, am dormit la „King's Head". Vineri vântul bătea direct dinspre est. M-am întâlnit pe chei cu căpitanul Goyles şi am sugerat că, în aceste împrejurări, am putea porni. Mi s-a părut iritat de insistenţa mea.

—Dacă v-aţi pricepe ceva mai bine, domnule, mi-a spus, v-aţi da seama şi dumneavoastră că este imposibil. Vântul bate direct dinspre mare.

Am întrebat:

—Căpitane Goyles, spuneţi-mi ce anume am închiriat? Un iaht sau o casă plutitoare?

A părut surprins de întrebarea mea.

—O iolă, domnule, a răspuns.

—Vreau să ştiu dacă se poate mişca sau este fixată în acest loc? Dacă este o casă plutitoare, am continuat, spuneţi-mi cinstit şi vom planta iederă în cutii şi o vom întinde peste hublouri, vom răsădi flori şi vom întinde un umbrar pe punte — aşa totul va arăta mai drăguţ. Dacă, pe de altă parte, se poate mişca…

—Mişca! m-a întrerupt căpitanul Goyles. Aduceţi-mi un vânt potrivit din spate şi *Ştrengarul*…

Am întrebat:

—Ce înseamnă vânt potrivit?

Căpitanul Goyles păru nedumerit.

—În cursul acestei săptămâni, am continuat, am avut vânt

dinspre nord, dinspre sud, dinspre est şi dinspre vest — cu variaţiuni. Dacă mai cunoaşteţi un alt punct cardinal din care ar putea să bată, vă rog să-mi spuneţi; sunt dispus să îl aştept. Dacă nu, şi dacă ancora nu a prins rădăcini pe fundul mării, o ridicăm chiar astăzi şi vom vedea ce se întâmplă.

A înţeles că eram hotărât.

—Foarte bine, domnule, a spus. Dumneavoastră sunteţi stăpânul, iar eu servitorul. Nu am decât un copil care depinde încă de mine, slavă Domnului, şi fără îndoială că executorii dumneavoastră testamentari vor considera că este de datoria lor să se ocupe şi de soţia mea.

Solemnitatea lui m-a impresionat.

—Domnule Goyles, am spus, fiţi sincer cu mine. Există vreo speranţă să ieşim din gaura asta blestemată?

Căpitanul Goyles îşi regăsi amabilitatea plină de blândeţe.

—Vedeţi, domnule, aceasta este o coastă deosebită. Dacă am ieşi în larg, am fi în siguranţă, dar să ieşi în larg cu o asemenea coajă de nucă — ei bine, să fiu sincer, este riscant.

L-am lăsat pe căpitanul Goyles, care m-a asigurat că va urmări starea vremii ca mama care îşi veghează copilaşul adormit; aşa s-a exprimat el şi m-a impresionat până la lacrimi. L-am întâlnit din nou pe la ora douăsprezece; veghea asupra vremii de la fereastra cârciumii „Lanţul şi ancora”.

În acea după-amiază, la ora cinci, norocul a dat brusc peste mine; în mijlocul străzii principale am întâlnit doi prieteni pasionaţi de iahting, care fuseseră siliţi să se întoarcă pe uscat din pricină că li se stricase cârma. Le-am spus povestea mea şi s-au arătat mai degrabă amuzaţi decât surprinşi. Căpitanul Goyles şi cei doi marinari încă vegheau asupra vremii. Am alergat la „King’s Head” şi am pregătit-o pe Ethelbertha. Toţi patru ne-am strecurat pe furiş pe chei, unde se afla ambarcaţiunea noastră. La bord era doar musul; cei doi prieteni ai mei au pus stăpânire pe iaht şi, pe la ora şase, navigam sub vânt, îndepărtându-ne de coastă.

În noaptea aceea am acostat la Aldborough, iar în ziua următoare am ajuns la Yarmouth, unde am hotărât să abandonăm iahtul, deoarece prietenii mei erau nevoiţi să se întoarcă acasă. Dis-de-dimineaţă, am vândut proviziile de la bord la licitaţie pe plaja din Yarmouth. Am ieşit în pierdere, dar am avut satisfacţia că „i-am făcut-o” căpitanului Goyles. Am lăsat *Ştrengarul* în grija unui marinar din partea locului, care, pentru doi sovereigni, s-a angajat să

îl ducă înapoi la Harwich, şi ne-am întors la Londra cu trenul. Poate că mai există şi alte iahturi în afară de *Ştrengarul* şi alţi căpitani în afară de domnul Goyles, dar în urma acelei experienţe eu, unul, am prejudecăţi faţă de ambele categorii.

Şi George era de părere că un iaht ar însemna să ne asumăm o răspundere foarte mare; prin urmare, am renunţat la idee.

—Ce părere aveţi despre râu[3]? a sugerat Harris. Ne-am distrat destul de bine pe râu.

George trase în tăcere din trabuc şi mai sparse o alună.

—Râul nu mai este ce-a fost, am spus eu. Nu ştiu de ce, dar e ceva — un fel de umezeală — în aerul de pe râu care îmi provoacă nişte crize de lumbago…

—Şi mie, a spus George. Nu ştiu cum se face, dar acum nu mai pot dormi în preajma râului. Astă-primăvară, am petrecut o săptămână în casa lui Joe de pe Tamisa şi în fiecare noapte mă trezeam pe la şapte şi nu mai reuşeam să închid ochii după aceea.

—Am făcut o simplă propunere, a observat Harris. Personal, nu cred că îmi prieşte; îmi provoacă accese de gută.

—Mie cel mai bine îmi face aerul de munte, am spus. Ce ziceţi de o excursie în Scoţia?

—În Scoţia plouă tot timpul, spuse George. Acum doi ani am petrecut trei săptămâni în Scoţia şi în tot timpul acesta nu ne-am uscat deloc — nu în sensul acela.

—În Elveţia este destul de frumos, a spus Harris.

—Nu ne vor lăsa niciodată să ne ducem în Elveţia singuri, fără ele, am obiectat. Ştiţi ce s-a întâmplat data trecută. Trebuie să găsim un loc în care o femeie delicată sau un copil bine crescut nu ar putea trăi cu nici un chip; o ţară cu hoteluri proaste, cu drumuri neconfortabile, unde să fim siliţi să îndurăm lipsuri, poate chiar să răbdăm de foame…

—Mai domol! m-a întrerupt George. Hei, mai încet! Nu uitaţi că merg şi eu cu voi.

—Am găsit! exclamă Harris. O excursie pe bicicletă!

George îl privi cu neîncredere.

—O excursie pe bicicletă înseamnă multe suişuri, spuse el, iar vântul îţi este întotdeauna potrivnic.

—Dar înseamnă şi coborâşuri, iar vântul bate şi din spate, spuse Harris.

—Nu am observat aşa ceva, spuse George.

—Nu veţi găsi ceva mai bun ca o excursie pe bicicletă, insistă

Harris.

Eram înclinat să fiu de acord cu el.

—Şi am să vă spun şi unde, a continuat Harris. Prin Pădurea Neagră.

—Păi, asta e *numai* cu urcuş, spuse George.

—Nu numai, replică Harris. Să zicem două treimi. Şi uitaţi un lucru. Se uită în jur bănuitor şi continuă în şoaptă: Pe dealurile acelea urcă nişte trenuleţe, cu roţi dinţate, ştiţi voi…

Uşa se deschise şi doamna Harris îşi făcu apariţia. Ne aduse la cunoştinţă că Ethelbertha îşi pune pălăria şi că Muriel, după ce aşteptase, interpretase „Ceaiul pălărierului nebun” fără noi.

—Mâine la ora patru la club, îmi şopti Harris, în timp ce se ridica, iar eu i-am pasat-o lui George în timp ce urcam scările.

1Castel (în limba franceză în original) (n.tr.). Notele marcate cu *n.tr.* sunt ale traducătorului; celelalte note aparţin ediţiei în limba engleză.

2Zonă comercială înfloritoare din Londra, situată pe malul Tamisei, lângă West India Docks.

3Este vorba despre fluviul Tamisa (n.tr.).

CAPITOLUL II

O afacere delicată — Ce ar fi putut să spună Ethelbertha — Ce a spus de fapt — Ce a spus doamna Harris — Ce i-am spus noi lui George — Plecăm miercuri — George sugerează posibilitatea de a ne cultiva spiritul — Harris şi cu mine ne îndoim — Care dintre ocupanţii unui tandem depune mai mult efort? — Opinia celui din faţă — Părerile celui din spate — Cum şi-a pierdut Harris nevasta — Problema bagajelor — Înţelepciunea răposatului meu unchi Podger — Începutul poveştii despre bărbatul care avea un sac de voiaj.

Am deschis balul cu Ethelbertha chiar în seara aceea. Am început prin a mă arăta oarecum iritat. Voiam ca Ethelbertha să remarce asta. Eu urma să admit că sunt cam nervos, şi asta din pricina suprasolicitării creierului. Aceasta avea să ducă în mod firesc la o discuţie despre sănătatea mea, în general, şi necesitatea evidentă de a lua măsuri prompte şi drastice. Mă gândeam că un pic de tact m-ar ajuta să fac în aşa fel încât sugestia să vină chiar din partea Ethelberthei. Mi-o imaginam spunând: „Nu, dragul meu, tu ai nevoie de o schimbare; o schimbare totală. Ascultă-mă, trebuie să pleci pentru o lună. Nu, nu-mi cere să te însoţesc. Ştiu că ai vrea, dar nu o voi face. Ai nevoie de compania altor oameni. Încearcă să-i convingi pe George şi pe Harris să meargă cu tine. Crede-mă, un creier atât de stresat ca al tău are nevoie din când în când de relaxare, de îndepărtare de rutina vieţii de familie. Uită pentru un timp că micuţii au nevoie de lecţii de muzică, de ghete, de biciclete şi de tinctură de revent de trei ori pe zi; uită că în viaţă există lucruri ca bucătăresele, decoratorii de interioare, câinii din vecini şi facturile de la măcelar. Pleacă undeva, într-un colţ verde de pe acest pământ, unde totul este nou şi misterios, unde creierul tău suprasolicitat va găsi pacea şi idei proaspete. Du-te pentru o vreme şi lasă-mi şi mie timp să-ţi simt lipsa şi să reflectez la bunătatea şi virtuţile tale, pe care, fiind mereu împreună, aş putea, căci sunt şi eu o fiinţă omenească, să le uit, ca una care, din obişnuinţă, ajunge indiferentă la binecuvântarea soarelui şi la frumuseţea lunii. Pleacă, şi întoarce-te reîmprospătat la minte şi la trup, un om mai strălucitor

şi mai bun — dacă este posibil — decât erai când ai plecat.”

Însă chiar şi atunci când dorinţele ni se împlinesc, acestea nu apar niciodată înveşmântate aşa cum ne-am dori. Încă de la început, Ethelbertha nu păru să remarce că eram nervos; am fost nevoit să-i atrag atenţia. Am spus:

—Iartă-mă, te rog, în seara asta nu mă simt în apele mele.

—Oh! spuse ea. Nu am observat nimic deosebit; ce ai?

—Nu pot să-ţi spun. Mă simt aşa de câteva săptămâni.

—De vină e whisky-ul, spuse Ethelbertha. Nu te atingi de whisky decât atunci când mergem la familia Harris. Ştii că ţi se urcă la cap; nu rezişti la băutură.

—Nu e de la whisky, am replicat. Este ceva mai profund. Cred că e ceva mai degrabă legat de psihic decât de fizic.

—Iar ai citit recenzii la cărţile tale, spuse Ethelbertha, cu mai multă înţelegere. De ce nu îmi asculţi sfatul să le pui pe foc?

—Nu e nici de la recenzii, am răspuns. În ultimul timp, au fost chiar măgulitoare — una sau două.

—Ei bine, atunci despre ce este vorba? întrebă Ethelbertha. Probabil că există un motiv.

—Nu, nu există, am replicat. Tocmai asta e nemaipomenit; pot să spun doar că este un sentiment straniu de nelinişte care se pare că a pus stăpânire pe mine.

Am avut impresia că Ethelbertha se uită la mine cu o expresie oarecum ciudată, dar, cum nu spunea nimic, am continuat să vorbesc.

—Această viaţă de o monotonie dureroasă, aceste zile de fericire calmă, lipsită de evenimente, ajung să te înspăimânte.

—Eu nu m-aş plânge de asta, spuse Ethelbertha. S-ar putea ca într-o bună zi să avem parte şi de altfel de viaţă, care să-ţi placă mai puţin.

—Nu sunt sigur de asta, am replicat. Într-o viaţă de bucurie continuă, îmi pot imagina că durerea este o variaţie bine-venită. Mă întreb câteodată dacă sfinţii din rai nu au uneori sentimentul că liniştea este o povară. Pe mine, o viaţă de binecuvântată fericire, neîntreruptă de nici o notă discordantă, ar ajunge să mă înnebunească, aşa simt. Presupun, am continuat, că sunt un om ciudat; uneori nu reuşesc să mă înţeleg nici eu. Sunt momente, am adăugat, în care mă urăsc.

De multe ori, un asemenea discurs, făcând aluzie la profunzimile ascunse ale unor sentimente de nedescris, reuşise să o

mişte pe Ethelbertha, dar în seara aceea se arăta ciudat de lipsită de înţelegere. În legătură cu raiul şi efectul posibil al acestuia asupra mea, mi-a sugerat să nu-mi fac griji, remarcând că era o prostie să te aştepţi la un necaz care s-ar putea să nu vină niciodată; cât despre faptul că eram un tip ciudat, presupunea că n-am ce face şi dacă alţii erau dispuşi să mă suporte, chestiunea era închisă. Monotonia vieţii, a adăugat, era o experienţă comună; în această privinţă era în stare să mă înţeleagă.

—Nu ştii cât de mult aş vrea câteodată, a spus Ethelbertha, să scap din când în când, chiar şi de tine; dar ştiu că aşa ceva nu se va întâmpla niciodată, prin urmare, nici nu mă gândesc la asta.

Nu o mai auzisem niciodată pe Ethelbertha vorbind aşa; asta m-a uimit şi m-a întristat peste măsură.

—Nu e o remarcă prea drăguţă, am spus. Nu este o remarcă demnă de o soţie.

—Ştiu că nu este, a replicat ea. De aceea nici nu am făcut-o până acum. Voi, bărbaţii, nu puteţi înţelege, a continuat Ethelbertha, că, oricât de mult ar ţine o femeie la un bărbat, există momente în care se satură de el. Nu ştii cât de mult aş vrea să pot uneori să-mi pun pălăria şi să ies, fără să mă întrebe nimeni unde mă duc, cât am de gând să lipsesc şi când mă întorc. Nu ştii ce mult aş vrea uneori să comand o masă aşa cum ne-ar plăcea mie şi copiilor, dar la vederea căreia tu ţi-ai pune pălăria şi ai pleca la club. Nu ştii cât de mult aş vrea uneori să invit aici o prietenă pe care eu o agreez, dar tu nu; să merg în vizită la persoane pe care vreau *eu* să le vizitez, să mă duc la culcare când sunt *eu* obosită şi să mă trezesc când am *eu* chef să mă trezesc. Doi oameni care trăiesc împreună sunt obligaţi să-şi sacrifice tot timpul propriile dorinţe pentru celălalt. Câteodată este bine să mai slăbeşti un pic curelele.

Gândindu-mă mai târziu la cuvintele Ethelberthei, am ajuns să le pătrund înţelepciunea; dar atunci, recunosc, m-am simţit jignit şi indignat.

—Dacă dorinţa ta, am spus, este să scapi de mine…

—Nu fi nătăfleţ, a spus Ethelbertha. Vreau să scap de tine doar pentru puţin timp, suficient pentru a uita că există unul sau două lucruri în care nu eşti perfect, suficient pentru a-mi aduce aminte ce om bun eşti în alte privinţe şi să aştept cu nerăbdare întoarcerea ta, aşa cum te aşteptam să vii pe vremuri, când nu te vedeam aşa de des încât să devin, poate, puţin indiferentă, aşa cum devii indiferent la lumina soarelui doar pentru că o vezi în fiecare zi.

Nu-mi plăcea tonul Ethelberthei. Părea să fie frivol, nepotrivit cu tema spre care ne purtase discuţia. Nu mi se părea prea frumos ca o femeie să aştepte cu bucurie ca soţul ei să lipsească de acasă timp de trei sau patru săptămâni; nu credeam că e potrivit pentru o femeie şi nu o mai recunoşteam pe Ethelbertha. Eram îngrijorat şi nu mai voiam să plec în excursia aia. Dacă nu ar fi fost vorba de George şi Harris, aş fi renunţat. Aşa cum stăteau lucrurile, nu vedeam cum aş putea să mă răzgândesc păstrându-mi demnitatea.

—Foarte bine, Ethelbertha, am replicat eu, vom face aşa cum vrei. Dacă îţi doreşti o vacanţă fără mine, o vei avea; dar sper că nu mă vei considera un soţ curios şi impertinent dacă vreau să ştiu ce îţi propui să faci în absenţa mea.

—Vom închiria casa aceea din Folkestone, răspunse Ethelbertha, şi voi merge acolo cu Kate. Şi dacă vrei să-i faci un serviciu Clarei Harris, a adăugat Ethelbertha, îl vei convinge pe Harris să te însoţească — atunci Clara va putea să meargă cu noi. Noi trei ne distram foarte bine înainte de a apărea voi, bărbaţii, şi va fi minunat să retrăim clipele acelea. Crezi, continuă Ethelbertha, că îl poţi convinge pe Harris să te însoţească?

Am spus că am să încerc.

—Fii drăguţ, a spus Ethelbertha, străduieşte-te. Poate îl convingi şi pe George să meargă cu voi.

I-am răspuns că nu era cine ştie ce scofală să-l luăm şi pe George, având în vedere că el era burlac şi, prin urmare, nimeni nu va beneficia de absenţa lui. Dar o femeie nu înţelege niciodată ironia. Ethelbertha a remarcat că nu ar fi frumos din partea noastră să-l lăsăm pe George acasă. I-am promis că îi voi spune.

După-amiază m-am întâlnit la club cu Harris şi l-am întrebat cum se descurcase.

—Oh, totul e în regulă, a spus el. Nu sunt probleme cu plecatul.

Însă în tonul lui era ceva care sugera că nu era prea mulţumit, aşa că i-am cerut mai multe detalii.

—A fost dulce ca mierea, a continuat el; mi-a spus că ideea lui George este excelentă şi că, după părerea ei, îmi va face bine.

—Pare în regulă, am spus; ce e rău în asta?

—Nu e nimic rău în asta, a răspuns, dar nu a fost tot. A continuat să vorbească despre alte lucruri.

—Înţeleg, am zis.

—Ştii, ideea aia fixă a ei despre amenajarea băii, a continuat

el.

—Am auzit, am spus. I-a băgat-o în cap şi Ethelberthei.

—Ei bine, am fost nevoit să accept ca să ne ocupăm imediat de asta; nu puteam să mai zic nimic după ce s-a arătat atât de drăguţă în legătură cu chestiunea cealaltă. O să mă coste o sută de lire, pe puţin.

—Aşa de mult? am întrebat.

—Până la ultimul bănuţ, a spus Harris, numai devizul se ridică la şaizeci.

Nu m-am bucurat deloc auzindu-l.

—Pe urmă, maşina de gătit, a continuat Harris. Tot ce n-a mers în casă în ultimii doi ani a fost din pricina maşinii de gătit.

—Ştiu, am spus. De când ne-am căsătorit, am locuit în şapte case şi maşinile de gătit au fost una mai proastă decât cealaltă. Cea de acum nu este numai incompetentă, este de-a dreptul răuvoitoare. Ştie când dăm o petrecere şi se întrece pe sine în rele.

—*Noi* vom avea una nouă, a spus Harris, dar nu a spus-o cu mândrie. Clara s-a gândit că vom economisi mult dacă vom face ambele lucruri odată. Eu cred că dacă o femeie vrea o tiară cu diamante, îţi va arăta că o cumpără numai ca să economisească banii pe care i-ar da pe o bonetă.

—Cât crezi că o să te coste maşina de gătit? l-am întrebat, căci subiectul mă interesa.

—Nu ştiu, răspunse Harris. Încă douăzeci de lire, presupun. Am discutat apoi despre pian. Ai observat oare vreo deosebire între un pian şi altul?

—Unele par să facă un pic mai multă gălăgie decât altele, am răspuns, dar te poţi obişnui cu asta.

—Al nostru are ceva cu sunetele înalte. Apropo, ce înseamnă asta?

—Sunt chestiile alea stridente de la sfârşit, i-am explicat, partea care sună ca şi cum ai călca pe cineva pe coadă. Bucăţile strălucite se termină întotdeauna cu o variaţie în registrul înalt.

—Vor mai mult, a spus Harris, pianul nostru nu redă suficient de bine registrul înalt. Va trebui să-l pun în camera copiilor şi să cumpăr unul nou pentru salon.

—Altceva? am întrebat.

—Nimic, a spus Harris. Nu i-a mai venit nici o idee, deşi s-a străduit.

—Ai să vezi tu când ai să te întorci acasă, am spus, că i-a mai

venit o idee între timp.

—Ce idee? a întrebat Harris.

—O casă la Folkestone pe timpul verii.

—De ce să vrea o casă la Folkestone pe timpul verii? a întrebat Harris.

—Ca să stea în ea pe timpul lunilor de vară, am sugerat.

—Se duce la rudele ei din Wales, pe timpul vacanţei, cu copiii, spuse Harris, am fost invitaţi.

—Poate, am spus, se duce în Wales înainte de a merge la Folkestone sau poate trece pe acolo la înapoiere, dar o să vrea o casă la Folkestone pe timpul verii, fără nici o îndoială. S-ar putea să mă înşel — pentru binele tău, sper că mă înşel — dar am un presentiment că nu greşesc.

—Excursia asta, a spus Harris, o să ne coste tare mult.

—Încă de la început a fost o idee idioată, am zis.

—A fost o prostie din partea noastră că l-am ascultat, a spus Harris. Zilele astea o să ne bage în cine ştie ce bucluc.

—A fost întotdeauna un încurcă-lume, am încuviinţat.

—Un catâr, a adăugat Harris.

În clipa aceea i-am auzit vocea pe hol, întrebând dacă are vreo scrisoare.

—Mai bine să nu-i spunem nimic, am sugerat. Este prea târziu să dăm înapoi.

—Nu avem nimic de câştigat, a replicat Harris. Oricum, tot va trebui să rezolv problema cu baia şi pianul.

George îşi făcu apariţia; era foarte vesel.

—Ei bine, spuse, totul e în regulă? V-aţi descurcat?

În tonul lui era ceva care nu-mi plăcea deloc; am observat că nici Harris nu era prea încântat.

—Cum adică să ne descurcăm? am întrebat.

—Ei, să scăpaţi, spuse George.

Am simţit că venise vremea să-i explic anumite lucruri lui George.

—Într-o căsnicie, am spus, bărbatul propune, iar femeia se supune. Este de datoria ei; aşa ne învaţă orice religie.

George îşi încrucişă braţele şi îşi ridică ochii în tavan.

—Mai glumim câteodată în legătură cu asta, am continuat, dar când vine vorba de practică, aşa se întâmplă întotdeauna. Le-am comunicat soţiilor noastre că plecăm. Natural, s-au întristat; ar fi preferat să vină cu noi. Neputând să o facă, ar fi vrut să rămânem cu

ele. Dar le-am explicat care sunt dorinţele noastre în legătură cu acest subiect — şi cu asta basta.

George a spus:

—Iertaţi-mă; n-am înţeles. Nu sunt decât un biet burlac. Oamenii îmi spun una, alta, iar eu îi ascult.

—Aici greşeşti, am spus eu. Atunci când ai nevoie de informaţii, vino la Harris sau la mine; noi îţi vom spune adevărul despre aceste probleme.

George ne-a mulţumit şi am trecut la discutarea chestiunii la ordinea zilei.

—Când plecăm? întrebă George.

—În ceea ce mă priveşte, replică Harris, cu cât mai repede, cu atât mai bine.

Cred că voia să scape înainte ca doamnei H. să-i mai vină şi alte idei. Am fixat plecarea pe miercurea viitoare.

—Ce părere aveţi de itinerar? întrebă Harris.

—Am o idee, spuse George. Bănuiesc că şi voi sunteţi, natural, nerăbdători să vă lărgiţi orizontul.

—Nu vrem să devenim nişte monştri, am spus. În limite rezonabile, da, dacă o putem face fără prea multă cheltuială şi cu cât mai puţină osteneală.

—Se poate, spuse George. Cunoaştem Olanda şi Rinul. Ei bine, eu sugerez să luăm vaporul până la Hamburg, să vizităm Berlinul şi Dresda, apoi să ne croim drum către Schwartzwald[4] prin Nürnberg şi Stuttgart.

—Sunt câteva locuri destul de drăguţe în Mesopotamia, după câte mi s-a spus, murmură Harris.

George declară că Mesopotamia era cam departe, dar că drumul Berlin–Dresda era practicabil. De bine, de rău, ne-a convins.

—În ceea ce priveşte mijloacele de locomoţie, presupun, spuse George, ca de obicei: Harris şi cu mine pe tandem, iar J…

—Nu cred, îl întrerupse Harris, cu fermitate. Tu şi cu J. pe tandem, iar eu pe bicicletă.

—Mie mi-e indiferent, acceptă George. J. şi cu mine pe tandem, iar Harris…

—Nu am de gând să mă eschivez, l-am întrerupt, dar nu am chef să-l car pe George *tot* drumul; povara trebuie distribuită în mod egal.

—Foarte bine, a fost de acord Harris, o vom distribui. Dar cu condiţia să tragă şi el.

—Ce să facă? întrebă George.

—Să tragă şi el, repetă Harris, cu fermitate. La deal, în orice caz.

—Dumnezeule! exclamă George. Chiar nu vreţi să faceţi *nici* un pic de mişcare?

Tandemul înseamnă întotdeauna neplăceri. Cel din faţă are o teorie, şi anume că amicul din spate nu face nimic; cel din spate are şi el o teorie, şi anume că numai el asigură toată forţa motrice, iar cel din faţă nu face decât să gâfâie. Misterul nu va fi niciodată elucidat. Este enervant când Prudenţa îţi şopteşte într-o ureche să nu tragi prea tare ca să nu te alegi cu o boală de inimă, în timp ce Dreptatea îţi şopteşte în cealaltă ureche: „De ce să faci tu totul? Doar asta nu e birjă, iar el nu e pasagerul”. Apoi îl auzi pe acesta mormăind:

—Ce s-a întâmplat — ţi-ai pierdut pedalele?

Odată, chiar după ce s-a însurat, Harris a intrat într-un mare bucluc datorită imposibilităţii de a şti ce anume face persoana aflată în spate. Mergea cu bicicleta prin Olanda împreună cu soţia sa. Drumurile erau pline de bolovani, iar bicicleta sălta ca nebuna mai tot timpul.

—Ţin-te bine, a spus Harris, la un moment dat, fără să se întoarcă.

Doamna Harris a crezut că i-a spus: „Jos cu tine”. De ce a crezut că i-a spus „Jos cu tine” când el spusese „Ţin-te bine”, nici unul dintre ei nu poate explica.

Doamna Harris are părerea ei: „Dacă ai spus «Ţin-te bine», de ce să fi sărit?”

Harris are şi el părerea lui: „Dacă voiam să te dai jos, de ce să fi spus «Ţin-te bine»?”

Supărarea a trecut, dar ei încă mai discută şi în ziua de azi despre povestea asta.

Oricare ar fi explicaţia, totuşi, nimic nu schimbă faptul că doamna Harris a sărit, în timp ce Harris a pedalat din greu mai departe, având convingerea că ea se mai află încă în spatele său. Se pare că la început ea a crezut că el urcă dealul în viteză doar ca să facă pe grozavul. Erau amândoi tineri pe vremea aceea, iar el obişnuia să facă lucruri de felul ăsta. Se aştepta ca Harris să sară de pe bicicletă odată ajuns în vârful dealului şi s-o aştepte, sprijinit de ghidon, într-o atitudine nepăsătoare şi plină de graţie. Când, dimpotrivă, l-a văzut trecând de culme şi dispărând în mare viteză

pe panta lungă şi foarte înclinată, a fost mai întâi teribil de surprinsă, apoi indignată şi, în cele din urmă, a intrat în panică. A alergat până în vârful dealului şi l-a strigat, dar el nici măcar nu a întors capul. L-a urmărit în timp ce dispărea într-o pădure aflată la vreo milă şi jumătate depărtare, apoi s-a aşezat pe jos şi a început să plângă. În dimineaţa aceea avuseseră o mică discuţie în contradictoriu şi se întreba dacă nu cumva el o luase în serios şi intenţiona să o părăsească. Nu avea nici un ban; nu ştia limba olandeză. Oamenii treceau pe lângă ea şi se părea că o compătimeau; a încercat să-i facă să înţeleagă ce se întâmplase. Au priceput că pierduse ceva, dar nu şi ce anume. Au condus-o în cel mai apropiat sat şi i-au găsit un poliţist. Acesta a înţeles, din pantomima ei, că un bărbat îi furase bicicleta. Au pus telegraful în funcţiune şi au descoperit, într-un sat aflat la o depărtare de patru mile, un puşti nefericit care se plimba cu o bicicletă de damă model demodat. I l-au adus într-o căruţă, dar cum ea nu părea că ar avea nevoie de el sau de bicicleta lui, i-au dat drumul băiatului şi au continuat să se tot minuneze.

Între timp, Harris îşi continuase călătoria. Se simţea foarte bine. I se părea că a devenit dintr-o dată un ciclist mai puternic, mult mai capabil din toate punctele de vedere. Îi spusese doamnei Harris, pe care o credea încă în spate:

—De multă vreme nu am mai simţit bicicleta asta atât de uşoară. Cred că aerul e de vină, îmi face bine.

I-a spus apoi să nu se teamă, că îi va arăta cât de repede *poate* el să meargă. S-a aplecat mai tare peste ghidon şi a pus tot sufletul. Bicicleta sălta pe drum de parcă era vie; ferme şi biserici, câini şi găini treceau pe lângă el cu mare viteză. Bătrânii se opreau în loc şi se uitau la el, iar copiii îl ovaţionau.

În felul acesta străbătu cam cinci mile. Apoi, aşa susţine el, a început să simtă că era ceva în neregulă. Nu tăcerea l-a făcut să intre la idei; vântul bătea cu putere, iar maşinăria zdrăngănea destul de tare. Dar a încercat o senzaţie ciudată, de vid. A întins mâna în spate, încercând să pipăie; nu era nimic altceva: doar aer. A sărit sau mai degrabă a căzut de pe bicicletă şi s-a uitat în urmă, pe drum: acesta se întindea alb şi drept prin pădurea întunecată; nu se vedea nici ţipenie de om. A încălecat din nou şi a început să pedaleze, urcând dealul. În zece minute a ajuns la o răspântie, unde drumul se despărţea în patru; a descălecat şi a încercat să-şi aducă aminte de unde venise.

În timp ce delibera cu sine, a trecut un bărbat, călare de-a

latul pe un cal. Harris l-a oprit şi i-a explicat că îşi pierduse nevasta. Bărbatul nu părea să fie nici surprins, nici întristat de întâmplare. În timp ce discutau, şi-a făcut apariţia un alt fermier, căruia primul îi expuse chestiunea, nu ca pe un accident, ci ca pe o glumă bună. Ceea ce părea să-l mire cel mai mult pe al doilea bărbat era faptul că Harris se agita pentru atâta lucru. Nu a reuşit să se înţeleagă cu nici unul dintre ei şi, afurisindu-i, a încălecat din nou pe bicicletă şi a luat-o, la întâmplare, pe drumul din mijloc. La jumătatea urcuşului, a dat peste un tânăr însoţit de două fete. Au părut cu toţii interesaţi de cazul lui. I-a întrebat dacă o văzuseră pe soţia lui. L-au întrebat cum arată. El nu ştia suficientă olandeză ca să o descrie aşa cum trebuie; n-a putut să le spună decât că era o femeie foarte frumoasă, de talie mijlocie. Evident că asta nu i-a mulţumit, descrierea era prea generală; orice bărbat ar fi putut face o asemenea descriere, în felul acesta intrând poate în posesia unei soţii care nu-i aparţinea. L-au întrebat cum era îmbrăcată; nu îşi putea aminti şi pace!

Mă îndoiesc că un bărbat poate spune cum era îmbrăcată o femeie la zece minute după ce s-a despărţit de ea. Îşi amintea parcă de o fustă albastră şi că era ceva în continuarea fustei, până la gât. Poate că era o bluză; vag îşi aducea aminte de o centură; dar ce fel de bluză? Era verde, galbenă sau albastră? Avea guler sau se lega cu o fundă? La pălărie avea pene sau flori? Purta oare pălărie? Nu îndrăznea să spună nimic precis, de teamă să nu greşească şi să fie trimis la mai multe mile depărtare după altă femeie. Cele două tinere au început să chicotească, ceea ce l-a iritat pe Harris, care oricum era într-o dispoziţie proastă. Tânărul, care părea dornic să scape de el, i-a sugerat să se ducă la secţia de poliţie din primul oraş. Harris s-a dus acolo. La poliţie i s-a dat o foaie de hârtie şi i s-a cerut să facă o descriere amănunţită a soţiei sale şi să menţioneze detaliile legate de locul şi momentul în care o pierduse. Nu ştia unde o pierduse; tot ce a putut să le spună a fost numele satului în care mâncaseră la prânz. Ştia că atunci o avea cu el şi că apoi plecaseră de acolo împreună.

Poliţiştii l-au privit cu suspiciune; existau dubii în legătură cu trei chestiuni. În primul rând, era cu adevărat soţia lui? În al doilea rând, o pierduse cu adevărat? În al treilea rând, de ce o pierduse? Cu ajutorul unui hotelier care vorbea puţin englezeşte, a reuşit să le risipească îndoielile. Au promis că vor acţiona şi seara târziu i-au adus-o într-o căruţă cu coviltir, împreună cu o notă de plată. Întâlnirea nu a fost deloc tandră. Doamna Harris nu este o bună

actriţă şi a avut întotdeauna mari dificultăţi în ascunderea sentimentelor. Cu această ocazie, a admis chiar ea, nici măcar nu a încercat să şi le ascundă.

După ce am pus la punct primele amănunte, s-a ridicat veşnica problemă a bagajelor.

—Obişnuita listă, presupun, a spus George, pregătindu-se să scrie.

Eu i-am învăţat să facă liste; la rândul meu, am învăţat asta de la unchiul Podger.

—Întotdeauna, înainte de a începe să împachetezi, spunea unchiul meu, fă o listă.

Era un om metodic.

—Iei o bucată de hârtie — începea întotdeauna cu începutul — şi notezi toate lucrurile de care s-ar putea să ai nevoie, apoi o mai citeşti o dată şi ai grijă să nu conţină nici un obiect de care poţi să te lipseşti. Imaginează-ţi că eşti în pat; ce ai pe tine? Foarte bine, pune pe hârtie — plus un schimb. Te scoli; ce faci? Te speli. Cu ce te speli? Cu săpun; notezi săpun. Şi tot aşa până termini cu spălatul. Apoi treci la haine. Începi cu picioarele; ce porţi în picioare? Ghete, pantofi, şosete; notezi. Mergi în sus, până ajungi la cap. Ce-ţi mai trebuie în afară de haine? Puţin coniac; notezi. Tirbuşon; notezi. Pui pe hârtie tot; aşa nu uiţi nimic.

Acesta este planul pe care îl urma de fiecare dată. După ce întocmea lista, o citea cu atenţie, aşa cum te sfătuia întotdeauna, pentru a vedea dacă nu a uitat ceva. Apoi o mai citea o dată şi tăia lucrurile de care se putea lipsi.

Pe urmă pierdea lista.

George spuse:

—O să luăm cu noi pe biciclete cât ne trebuie pentru o zi sau două. Grosul bagajelor însă îl vom trimite prin poştă din oraş în oraş.

—Trebuie să fim atenţi, am spus, cunosc un tip care odată….

Harris se uită la ceas.

—O să ne povesteşti despre el pe vapor, spuse Harris. Trebuie să mă întâlnesc cu Clara la Gara Waterloo peste o jumătate de oră.

—Nu o să dureze o jumătate de oră, am spus. Este o poveste adevărată şi…

—Nu o irosi, a spus George. Am auzit că în Pădurea Neagră serile sunt ploioase; o să fim bucuroşi să o auzim. Acum trebuie să terminăm lista asta.

Dacă stau să mă gândesc, nu am reuşit să le spun niciodată povestea aceea; întotdeauna m-a întrerupt ceva. Şi chiar era adevărată.

4Pădurea Neagră (în limba germană în original) (n.tr.).

CAPITOLUL III

Singurul defect al lui Harris — Harris şi îngerul — Un far de bicicletă patentat — Şaua ideală — „Reparatorul” — Ochiul său de vultur — Metoda lui — Încrederea sa plină de voioşie — Gusturile lui simple şi necostisitoare — Înfăţişarea sa — Cum să scapi de el — George ca profet — Arta delicată de a te face dezagreabil într-o limbă străină — George studiază natura umană — Propune un experiment — Prudenţa sa — Obţine sprijinul lui Harris, cu anumite condiţii.

Luni după-amiază, Harris a trecut pe la mine; în mână avea o broşură despre biciclete.

I-am spus:

—Ascultă-mi sfatul: renunţă.

Harris a spus:

—La ce să renunţ?

Am spus:

—La prostia aia nouă, brevetată, o adevărată revoluţie în ciclism, doborâtoare de recorduri, tâmpenia aia, orice ar fi, la reclama pe care o ţii în mână.

El a spus:

—Ei bine, nu ştiu ce să zic. Vom avea de urcat şi coborât câteva pante abrupte şi bănuiesc că vom avea nevoie de frâne bune.

Am spus:

—Sunt de acord, vom avea nevoie de frâne bune, dar nu vom avea nevoie de chestia aia — ultimul răcnet în tehnică — pe care nu o înţelegem şi care nu funcţionează niciodată când trebuie.

—Chestia asta, a spus el, funcţionează automat.

—Nu e nevoie să-mi spui, am declarat. Ştiu eu exact ce-o să facă, din instinct. La deal o să blocheze roata atât de eficient încât vom fi nevoiţi să cărăm bicicletele în spinare. Aerul din vârful dealului o să-i facă bine şi dintr-o dată o să meargă ca unsă. La vale o să înceapă să se gândească la faptul că a fost o ingrată. Asta va duce la remuşcări şi în cele din urmă la disperare. Îşi va spune în sinea ei: „Nu sunt bună de frână. Nu îi ajut deloc pe tipii ăştia, dimpotrivă, îi încurc. Sunt o pacoste, asta sunt”, şi, fără un cuvânt de

avertizare, se va lăsa păgubaşă. Asta o să facă frâna aia. Renunţă. Eşti băiat bun, am continuat, dar ai un defect.

—Care? a întrebat el, indignat.

—Eşti prea credul, am răspuns. Dacă citeşti o reclamă, imediat crezi ce spune. Ai încercat toate experimentele făcute de diverşi imbecili în materie de ciclism. Îngerul tău păzitor este un spirit capabil şi conştiincios şi până acum a reuşit să te scape cu bine din încurcătură; ascultă-mi sfatul şi nu-i pune prea mult răbdarea la încercare. Probabil că a fost foarte ocupat de când te-ai apucat de ciclism. Nu întinde coarda; s-ar putea să-l scoţi din sărite.

—Dacă toţi oamenii ar vorbi aşa, n-ar mai exista progres în nici un domeniu al vieţii, a spus Harris. Dacă nimeni nu ar fi încercat niciodată nimic nou, lumea s-ar fi oprit în loc. Doar prin…

—Ştiu tot ce se poate spune dacă te situezi pe poziţia asta, l-am întrerupt eu. Sunt de acord să experimentezi lucruri noi până la vârsta de treizeci şi cinci de ani; *după* treizeci şi cinci de ani, consider că un bărbat are dreptul să se gândească la sine. Tu şi cu mine ne-am făcut datoria în direcţia asta, mai ales tu. Ai sărit în aer din cauza unui tip nou de far cu gaz…

El a spus:

—De fapt, ştii, mă gândesc că a fost vina mea; cred că probabil l-am înşurubat prea strâns.

Am spus:

—Sunt cât se poate de dispus să cred că dacă există un mod greşit de a mânui obiectul respectiv, acela este modul în care l-ai mânuit tu. Ar trebui să iei în considerare această tendinţă a ta; este revelatoare pentru discuţia noastră. Eu, unul, nu am observat ce ai făcut; ştiu doar că mergeam cu bicicleta, paşnic şi agreabil, pe Whitby Road, discutând despre Războiul de Treizeci de Ani, când farul a explodat, cu o detunătură de pistol. Am sărit brusc şi m-am trezit în şanţ; îmi dăinuie şi azi în amintire faţa soţiei tale când i-am spus că nu s-a întâmplat nimic şi că nu are de ce să se îngrijoreze, pentru că doi bărbaţi te vor duce sus şi doctorul o să vină într-un minut, aducând şi o asistentă cu el.

El a spus:

—Îmi pare rău că nu te-ai gândit să aduni farul de pe jos. Aş fi vrut să descopăr cauza care l-a făcut să explodeze aşa.

Am spus:

—N-am avut timp să adun farul. Am calculat că mi-ar fi luat două ore ca să-l culeg bucată cu bucată. Cât despre „explozie”,

simplul fapt că i s-a făcut reclamă ca fiind cel mai sigur far inventat vreodată ar fi sugerat inevitabilul accident oricui, în afară de tine. A fost apoi farul electric, am continuat.

—Ei bine, acela chiar dădea o lumină minunată, a replicat el. Ai spus-o chiar tu.

Am spus:

—A dat o lumină atât de strălucitoare la Brighton, pe King's Road, că a speriat un cal. În clipa în care am intrat în întuneric, dincolo de Kemp Town, s-a stins, iar tu ai fost amendat pentru că circuli fără lumină. Poate că îţi aminteşti că mergeai în după-amiezile însorite cu farul aprins de-ţi era mai mare dragul. Fireşte, atunci când venea vremea să-l aprinzi, era obosit şi voia să se odihnească.

—Farul acela era cam enervant, murmură el, îmi aduc aminte.

Am spus:

—Pe mine m-a enervat; pentru tine trebuie să fi fost şi mai rău. Apoi au fost şeile, am continuat — voiam să-i dau o lecţie bună. Există vreo şa căreia i s-a făcut reclamă şi pe care tu să *nu* o fi încercat?

El a spus:

—Îmi intrase mie în cap că am să găsesc şaua potrivită.

Am spus:

—Renunţă; trăim într-o lume imperfectă, în care bucuria şi tristeţea se împletesc. Poate că există o lume mai bună, în care şeile de bicicletă sunt făcute din curcubeie umplute cu nori; în lumea aceasta cel mai simplu lucru este să te obişnuieşti cu şeile tari. Îţi aminteşti de şaua aceea pe care ai cumpărat-o la Birmingham? Era despicată în două la mijloc şi arăta ca o pereche de rinichi.

El a spus:

—Vrei să spui aia construită pe principii anatomice.

—Chiar aia, am replicat. Cutia în care ai cumpărat-o avea pe capac un desen care reprezenta un schelet aşezat — sau mai degrabă acea parte a scheletului pe care se stă.

El a spus:

—Era corect; îţi arăta poziţia potrivită a…

Am spus:

—Să nu intrăm în detalii; desenul mi s-a părut întotdeauna nedelicat.

El a spus:

—Din punct de vedere medical, era corect.

—Posibil, am spus, pentru un om care merge pe bicicletă doar cu oasele. Ştiu atât, că am încercat-o personal şi că pentru un om care mai are şi muşchi e o tortură. De fiecare dată când treceai peste o piatră sau o groapă, te ciupea; era ca şi cum ai fi călărit pe un homar irascibil. O lună întreagă ai mers pe ea.

—M-am gândit că e cinstit să o supun la probă.

Am spus:

—Ţi-ai supus şi familia la probă; dacă îmi permiţi să spun aşa. Soţia ta mi-a declarat că în toată viaţa voastră conjugală nu te-a văzut aşa de nervos, de neliniştit ca în luna aceea. Îţi aminteşti desigur şi de şaua cealaltă, cea cu arcul dedesubt?

El a spus:

—Vrei să spui „Spirala”.

Am spus:

—Vreau să spun aceea care te sălta în sus şi în jos ca pe un Hopa-Mitică; uneori coborai în locul potrivit, uneori nu. Nu mă refer la lucrurile acestea numai ca să evoc amintiri dureroase, ci vreau să te fac să înţelegi că e o nebunie să faci experienţe la vârsta ta.

El a spus:

—Aş vrea să nu mai vorbeşti atâta de vârsta mea. Un bărbat la treizeci şi patru…

—Un bărbat la cât?

El a spus:

—Dacă nu vrei frâna asta, n-o lua. Dacă bicicleta o s-o ia la vale, iar tu şi cu George o să treceţi în zbor prin acoperişul unei biserici, să nu dai vina pe mine.

—Nu îţi pot promite nimic în numele lui George, am spus. Uneori o nimica toată îl scoate din sărite, după cum ştii. Dacă s-ar întâmpla un accident ca acela sugerat de tine, s-ar putea să se supere, dar mă angajez să îi explic că nu a fost vina ta.

—Chestia asta este în regulă?

—Tandemul? am întrebat. E bine.

El a spus:

—I-ai făcut revizia?

Am spus:

—Nu, şi nici altcineva n-o să-i facă vreo revizie. Tandemul e în stare bună şi aşa va rămâne până pornim.

Am mai văzut eu „revizii” la viaţa mea. La Folkestone era un

tip; ne întâlneam pe Lees. Într-o seară mi-a propus ca a doua zi să facem o plimbare mai lungă cu bicicleta; am fost de acord. M-am trezit devreme; am făcut un efort şi eram tare încântat de mine. A sosit cu o jumătate de oră întârziere; îl aşteptam în grădină. Era o zi minunată. Mi-a spus:

—Ai o bicicletă frumoasă. Cum merge?

—Oh, ca toate celelalte, am răspuns. Destul de uşor dimineaţa; ceva mai ţeapăn după prânz.

A apucat-o de roata din faţă şi de ghidon şi a scuturat-o bine de tot.

—Nu face asta, am spus. Ai s-o strici.

Nu înţelegeam de ce trebuie s-o zgâlţâie; bicicleta nu-i făcuse nimic. În afară de asta, dacă voia să fie scuturată, eu eram persoana indicată pentru aşa ceva. Mă simţeam ca şi cum mi-ar fi bătut câinele.

A spus:

—Roata din faţă joacă.

Am spus:

—Nu joacă dacă nu o clatini tu.

De fapt, nu juca — poate că era vorba de ceva abia perceptibil.

El a spus:

—Este periculos; ai o şurubelniţă?

Ar fi trebuit să fiu ferm, dar m-am gândit că poate într-adevăr se pricepea la aşa ceva. M-am dus în magazia cu scule să văd ce pot să găsesc. Când m-am întors, era aşezat pe jos, cu roata din faţă între picioare. Se juca cu aceasta, învârtind-o între degete; ceea ce mai rămăsese din bicicletă zăcea pe pietriş lângă el.

A spus:

—Cu roata asta a ta s-a întâmplat ceva.

—Aşa mi se pare şi mie, am spus.

Dar nu era genul care să înţeleagă o vorbă sarcastică.

A spus:

—Mi se pare că rulmenţii nu sunt în regulă.

Am spus:

—Nu are rost să-ţi faci griji; o să te oboseşti. Hai s-o montăm la loc şi să pornim.

A spus:

—Putem să vedem ce are, dacă tot este demontată.

Vorbea ca şi cum roata căzuse din întâmplare de la locul ei.

Înainte de a-l putea opri, deşurubase ceva undeva şi pe potecă au început să se rostogolească vreo zece–douăzeci de biluţe.

—Prinde-le! a strigat. Prinde-le! Nu trebuie să pierdem nici una!

Era destul de îngrijorat pentru ele.

Am umblat amândoi în patru labe timp de o jumătate de oră şi am găsit şaisprezece. A declarat că speră că le-am găsit pe toate, deoarece, în caz contrar, bicicleta urma să aibă de suferit. A mai spus că atunci când demontezi o bicicletă trebuie să fii foarte atent să nu pierzi vreo biluţă. Mi-a explicat că e bine să le numeri când le scoţi şi să ai grijă să pui înapoi exact acelaşi număr de biluţe. I-am promis că dacă voi demonta vreodată o bicicletă, am să-mi amintesc sfatul lui.

Pentru mai multă siguranţă, am pus biluţele în pălărie şi am aşezat pălăria pe scară. Nu a fost un lucru prea inteligent, sunt nevoit să admit. De fapt, a fost o mare prostie. De regulă, nu sunt un nătărău; tipul a avut însă o influenţă nefastă asupra mea.

Mi-a spus că dacă tot se ocupă de treaba respectivă, avea să verifice şi lanţul, şi imediat a început să îl demonteze. Am încercat să-l conving să nu o facă. I-am spus că un amic de-al meu cu experienţă îmi declarase odată în mod solemn: „Dacă ai probleme cu angrenajul, vinde bicicleta şi cumpără-ţi una nouă — ieşi mai ieftin”.

El a spus:

—Numai cei care nu se pricep la mecanică vorbesc aşa. Nimic nu este mai uşor decât să demontezi un angrenaj.

Trebuie să mărturisesc că avea dreptate. În mai puţin de cinci minute, angrenajul era desfăcut în două şi zăcea pe potecă, iar el pipăia pe jos după şuruburi. A declarat că pentru el era întotdeauna un mister modul în care dispar şuruburile.

Încă mai căutam şuruburile, când Ethelbertha a ieşit din casă. S-a arătat surprinsă când ne-a văzut; credea că am plecat de mult.

El a spus:

—Nu mai avem mult. Îl ajut pe soţul dumneavoastră să facă o revizie bicicletei. Este o bicicletă bună, dar toate trebuie verificate din când în când.

—Dacă doriţi să vă spălaţi pe mâini după ce terminaţi, mergeţi în bucătăria din spate, dacă nu vă supăraţi; fetele tocmai au făcut curat în dormitoare.

Mi-a spus că, dacă se întâlneşte cu Kate, se va duce probabil

la o plimbare cu barca; în orice caz, la prânz va fi acasă. Aş fi dat orice să plec şi eu cu ea. Mă săturasem să stau acolo şi să mă uit cum nebunul acela îmi distruge bicicleta.

Bunul-simţ continua să-mi şoptească: „Opreşte-l, înainte de a fi prea târziu! Ai tot dreptul să-ţi protejezi proprietatea de furia unui nebun. Ia-l de ceafă şi dă-l afară pe poartă cu un şut în fund!”

Sunt însă un om slab când e vorba să-i jignesc pe ceilalţi, aşa că l-am lăsat în plata Domnului, să se descurce cum o putea.

A renunţat să caute restul şuruburilor. A spus că şuruburile au un talent deosebit să se arate când te aştepţi mai puţin şi că o să se ocupe de lanţ. L-a strâns aşa de tare că nu se mai mişca; apoi l-a slăbit de două ori faţă de cum fusese mai înainte. Apoi a declarat că am face mai bine să ne gândim cum să punem roata din faţă la loc.

Eu am apucat furca, iar el a început să se lupte cu roata. După vreo zece minute, am sugerat ca el să ţină furca, iar eu să mă ocup de roată, aşa că am schimbat locurile. După primul minut, aruncă bicicleta cât colo şi făcu o scurtă plimbare în jurul terenului de crochet, cu mâinile strânse între pulpe. Mi-a explicat, în timp ce se plimba, că trebuie să fii foarte atent la un lucru, şi anume să eviţi să-ţi prinzi degetele între furcă şi spiţele roţii. I-am răspuns că eram convins, din proprie experienţă, că spusele lui conţin mult adevăr. Îşi înfăşură degetele în câteva cârpe şi am luat-o de la capăt. În cele din urmă, am reuşit să punem lucrul la loc şi, în clipa în care am făcut-o, tipul izbucni în hohote de râs.

Am spus:

—Ce ţi se pare aşa amuzant?

El spuse:

—Ei bine, sunt un tâmpit!

Era primul lucru spus de el care m-a făcut să-l respect. L-am întrebat ce l-a condus la această descoperire.

A spus:

—Am uitat biluţele!

M-am uitat în jur după pălărie; aceasta zăcea răsturnată în mijlocul potecii, iar câinele de vânătoare, preferatul Ethelberthei, înghiţea biluţele cu cea mai mare viteză.

—Se sinucide, a spus Ebbson — nu l-am mai întâlnit niciodată din ziua aceea, slavă Domnului; dar cred că se numea Ebbson —, sunt din oţel solid.

Am spus:

—Nu câinele mă îngrijorează. Săptămâna asta a mai înghiţit

deja nişte şireturi şi un pachet de ace. Natura este cea mai bună călăuză; căţeluşii au nevoie, se pare, de genul ăsta de stimulente. De fapt, mă îngrijorează bicicleta mea.

Tipul era cât se poate de binedispus. A spus:

—Ei bine, trebuie să punem la loc tot ce găsim şi să ne lăsăm în mâinile providenţei.

Am găsit unsprezece. Am fixat şase într-o parte şi cinci în cealaltă parte; o jumătate de oră mai târziu, roata era din nou la locul ei. Nu este nevoie să mai spun că acum juca de-adevăratelea; până şi un copil şi-ar fi dat seama. Ebbson a declarat că deocamdată e bine şi aşa. Părea că obosise puţin. Cred că dacă l-aş fi lăsat, ar fi plecat acasă chiar în clipa aceea. Totuşi, eram hotărât să-l ţin alături de mine ca să-şi termine treaba; renunţasem la ideea plimbării. Ucisese în mine mândria de a avea o bicicletă. Singurul lucru care mă interesa acum era să-l văd zgâriat, zdrelit şi ciupit. I-am ridicat moralul cu un pahar de bere şi câteva laude. I-am spus:

—Să ştii că îmi este de mare folos să te urmăresc în timp ce lucrezi. Nu numai că mă fascinează talentul şi dexteritatea de care dai dovadă, dar încrederea extraordinară în forţele proprii, optimismul tău inexplicabil îmi fac tare bine.

Astfel încurajat, omul se apucă să pună la loc angrenajul. Propti bicicleta de casă şi o atacă din dreapta. Apoi o sprijini de un copac şi o atacă din stânga. După aceea, am ţinut-o eu, iar el se întinse pe jos, cu capul între roţi, şi meşteri ceva pe dedesubt, în timp ce uleiul picura peste el. Apoi, luă bicicleta şi se aplecă peste ea ca o desagă până ce-şi pierdu echilibrul şi căzu în cap. De trei ori a spus:

—Slavă Domnului, e gata în sfârşit!

De două ori a spus:

—Nu, al naibii să fiu dacă e!

Încerc să uit ce a spus a treia oară.

Apoi îşi ieşi din fire şi încercă să o brutalizeze. M-am bucurat să constat că bicicleta nu se lăsa; următoarele mişcări au degenerat în ceva ce semăna cu o luptă corp la corp între el şi maşinărie. Când bicicleta era pe potecă, iar el peste ea; când rolurile se inversau — el pe potecă, iar bicicleta deasupra. Uneori, îl vedeam îmbujorat şi victorios, cu bicicleta bine strânsă între picioare. Dar triumful era de scurtă durată. Dintr-o mişcare bruscă, bicicleta se elibera şi, întorcându-se asupra lui, îl lovea tare peste cap cu furca.

La unu fără un sfert, murdar şi ciufulit, cu răni sângerânde, a

spus:

—Cred că ajunge pe ziua de azi.

Apoi s-a ridicat, ştergându-şi fruntea.

Bicicleta arăta şi ea ca şi cum i-ar fi fost de ajuns. Era greu de spus care dintre ei fusese mai rău pedepsit. L-am condus în bucătăria din spate, unde, atât cât a fost posibil fără sodă şi ustensilele potrivite, s-a curăţat, apoi l-am trimis acasă.

Am urcat bicicleta într-o birjă şi am dus-o la cel mai apropiat atelier de reparaţii. Maistrul a venit şi s-a uitat la ea.

—Ce doriţi să fac cu asta? m-a întrebat.

—Doresc, am spus, pe cât posibil, s-o reparaţi.

—E într-o stare destul de proastă, a spus el. Dar am să fac tot ce pot.

A făcut tot ce a putut, şi asta s-a ridicat la două lire şi zece şilingi. Dar nu a mai fost niciodată aceeaşi bicicletă; la sfârşitul sezonului am dat-o unui agent să o vândă. Nu voiam să înşel pe nimeni; i-am dat instrucţiuni să o prezinte ca pe o bicicletă de anul trecut. Agentul m-a sfătuit să nu menţionez anul. Mi-a spus:

—În meseria mea, nu contează ce este şi ce nu este adevărat; contează ce îi poţi face pe oameni să creadă. Între noi fie vorba, nu arată ca o bicicletă de anul trecut; după înfăţişare, ar putea avea zece ani. N-o să spunem nimic despre an; o să luăm cât putem pe ea.

Am lăsat totul în seama lui şi a obţinut cinci lire, ceea ce, zicea el, era mai mult decât sperase.

Există două feluri în care poţi face sport cu bicicleta: poţi să-i „faci o revizie” sau poţi să mergi cu ea. În general, nu sunt sigur dacă bărbatul căruia îi place să o demonteze nu iese cumva în câştig. Nu depinde de vreme şi de vânt; starea drumurilor nu-l tulbură. Dă-i o şurubelniţă, nişte cârpe, un bidon cu ulei şi ceva pe care să se aşeze şi e fericit în ziua respectivă. Bineînţeles, trebuie să ia în considerare anumite dezavantaje; nu există bucurie neumbrită de nici un nor. Arată tot timpul ca un tinichigiu, iar bicicleta îţi sugerează întotdeauna ideea că, după ce a furat-o, a încercat să o transforme; dar cum rareori trece cu ea de prima bornă de pe drum, poate că asta nu contează prea mult. Greşeala pe care o fac unii este că îşi închipuie că pot practica ambele sporturi cu aceeaşi bicicletă. Acest lucru este imposibil; nici o bicicletă nu rezistă la dubla solicitare. Trebuie să te hotărăşti dacă ai de gând să fii „reparator” sau biciclist. Personal, prefer să merg cu bicicleta şi de aceea am grijă să nu am în apropiere nimic care să mă tenteze să o repar. Când

i se întâmplă ceva bicicletei, o iau de furcă şi o duc la cel mai apropiat atelier de reparaţii. Dacă sunt prea departe de oraş sau de sat ca să merg pe jos, mă aşez pe marginea drumului şi aştept până trece o căruţă. Principalul pericol, am constatat din proprie experienţă, te pândeşte din partea reparatorului ambulant. Vederea unei maşinării stricate este pentru reparator ca stârvul aflat pe marginea drumului pentru un corb; se repede asupra acesteia cu un strigăt prietenos de triumf. La început, încercam să fiu politicos. Spuneam:

—Nu-i nimic, nu vă faceţi griji. Mergeţi mai departe şi bucuraţi-vă de plimbare, v-o cer ca pe o favoare, vă rog, vedeţi-vă de drum.

Experienţa m-a învăţat, totuşi, că amabilitatea nu îşi are rostul în asemenea situaţii extreme. Acum spun:

—Mergi mai departe şi lasă-mă în pace sau îţi trag una peste capul acela prost!

Şi dacă pari hotărât şi mai ai şi o bâtă în mână, în general poţi să-l goneşti.

George a trecut pe la mine ceva mai târziu. M-a întrebat:

—Ei bine, crezi că totul va fi gata?

I-am spus:

—Totul va fi gata până miercuri, în afară, probabil, de tine şi de Harris.

M-a întrebat:

—Tandemul este în regulă?

—Tandemul, am spus, e cât se poate de bine mersi.

M-a întrebat:

—Nu crezi că are nevoie de o revizie?

Am replicat:

—Vârsta şi experienţa m-au învăţat că există puţine lucruri în privinţa cărora un om poate avea certitudini. Prin urmare, am certitudini doar în legătură cu un număr limitat de chestiuni. Cu toate acestea, printre adevărurile încă de nezdruncinat pentru mine se află convingerea că tandemul nu are nevoie de revizie. Mai am de asemenea presentimentul că, dacă rămân în viaţă, nici o fiinţă umană nu îi va face o revizie între ziua de azi şi cea de miercuri.

George a spus:

—Dacă aş fi în locul tău, nu mi-aş pierde cumpătul. Va veni o zi, poate nu peste multă vreme, în care această bicicletă, aflată la o distanţă de câţiva munţi până la cel mai apropiat atelier, va *trebui* să

fie reparată, în ciuda dorinţei tale cronice de a te odihni. Atunci ai să apelezi la ceilalţi să-ţi spună unde ai pus bidonul cu ulei şi ce ai făcut cu şurubelniţa. Atunci, în timp ce te vei strădui să ţii bicicleta proptită de un copac, vei propune ca altul să cureţe lanţul şi să umfle roata din spate.

Mi-am dat seama că George avea dreptate să mă dojenească — era chiar o anumită înţelepciune profetică în spusele sale.

—Iartă-mi lipsa de înţelegere, am spus. Adevărul este că Harris a trecut pe aici azi dimineaţă…

—Destul — am priceput, spuse George. În afară de asta, am venit să discut cu tine despre altceva. Uită-te la asta.

Mi-a înmânat o cărticică legată în pânză roşie.

Era un ghid de conversaţie în limba engleză pentru turiştii germani. Începea „Pe vaporul cu aburi” şi se termina „La doctor”. Cel mai lung capitol era dedicat conversaţiei dintr-un compartiment de tren, plin, după câte se părea, cu oameni certăreţi şi dementi prost crescuţi: „Nu puteţi sta mai departe de mine, domnule?” — „Imposibil, doamnă, vecinul meu este foarte gras.” — „Nu vreţi să încercăm să ne aranjăm picioarele?” — „Vă rog să aveţi bunăvoinţa să vă ţineţi coatele în jos.” — „Vă rog să nu vă jenaţi, doamnă, dacă umărul meu vă este de folos”, asta fără să se indice dacă trebuie spus pe un ton sarcastic sau nu — „Chiar trebuie să vă rog să vă mişcaţi puţin, doamnă, abia dacă mai pot respira”, autorul având impresia, probabil, că după un timp toţi ajunseseră claie peste grămadă pe podea. Capitolul se încheia cu fraza: „Am ajuns la destinaţie, slavă Domnului! (*Gott sei Dank!*)”, o exclamaţie pioasă, care, date fiind împrejurările, era probabil strigată în cor.

La sfârşitul cărţii se afla o anexă, în care erau oferite călătorului german recomandări referitoare la păstrarea sănătăţii şi a confortului personal în timpul sejurului în oraşele din Anglia, printre principalele recomandări numărându-se aceea de a avea întotdeauna cu tine o rezervă de praf dezinfectant, de a încuia întotdeauna uşa camerei în timpul nopţii şi de a-ţi număra întotdeauna cu atenţie bănuţii primiţi ca rest.

—Nu este o carte extraordinară, am remarcat, dându-i înapoi ghidul lui George. Eu, personal, nu aş recomanda această carte nici unui german care vrea să viziteze Anglia; cred că îl face de-a dreptul nesuferit. Dar am citit şi cărţi la fel de tâmpite publicate la Londra pentru uzul englezilor care voiajează în străinătate. Un idiot care a făcut ceva şcoală şi care stâlceşte şapte limbi a scris aceste cărţi

pentru dezinformarea şi inducerea în eroare a Europei moderne.

—Nu poţi să negi, a spus George, că aceste cărţi sunt foarte cerute. Sunt cumpărate cu miile, o ştiu. În fiecare oraş din Europa există probabil oameni care vorbesc în felul acesta.

—Poate, am replicat. Dar, din fericire, nimeni nu îi înţelege. Am observat mai multe persoane pe peroanele gărilor şi la colţul străzilor citind cu voce tare din astfel de cărţi. Nimeni nu ştie ce limbă vorbesc; nimeni nu înţelege o iotă din ceea ce spun. Poate că e mai bine aşa; dacă ar fi înţeleşi, probabil că ar fi luaţi la bătaie.

George a spus:

—Poate că ai dreptate; eu însă aş vrea să văd ce s-ar întâmpla dacă ar fi înţeleşi. Propun să mergem la Londra miercuri dimineaţă devreme şi să petrecem o oră sau două făcând cumpărături cu ajutorul acestui ghid. Am nevoie de câteva mărunţişuri — o pălărie şi o pereche de papuci, printre altele. Vaporul nostru nu pleacă din Tilbury până la ora douăsprezece, aşa că avem destul timp. Vreau să pun în practică acest gen de conversaţie acolo unde îmi voi putea da seama cum trebuie de efectul produs. Vreau să văd cum se simte un străin când este nevoit să vorbească în felul acesta.

Mi s-a părut o idee interesantă. În entuziasmul meu, m-am oferit să-l însoţesc şi să-l aştept în faţa magazinului. Am declarat că, după părerea mea, şi lui Harris i-ar face plăcere să intre în joc — sau mai degrabă să stea pe margine.

George a spus că nu acesta era planul lui. El propunea ca Harris şi cu mine să-l însoţim în magazin. Susţinut de Harris, care este un tip bine legat, şi cu mine la uşă, gata să chem poliţia dacă era nevoie, a declarat că era dispus să încerce această aventură.

Ne-am dus la Harris şi i-am prezentat propunerea. A examinat cartea, mai ales capitolele referitoare la cumpărarea pantofilor şi pălăriilor, apoi a declarat:

—Dacă George îi va spune unui pantofar sau unui pălărier lucrurile scrise aici, nu va avea nevoie de susţinători, ci de cineva care să-l ducă la spital.

Asta l-a înfuriat pe George.

—Vorbeşti de parcă aş fi un băieţandru nesăbuit, fără pic de minte. Voi alege cele mai politicoase şi mai puţin iritante fraze şi voi evita insultele grosolane.

Acest punct fiind lămurit, Harris şi-a dat acordul şi plecarea noastră a fost fixată pentru miercuri dis-de-dimineaţă.

CAPITOLUL IV

De ce consideră Harris că un ceas deşteptător nu este necesar într-o casă — Instinctele sociale ale celor tineri — Gândurile unui copil despre dimineaţă — Paznicul mereu treaz — Misterul acestuia — Agitaţia lui în exces — Cugetări în noapte — Cât de activ poţi fi înainte de micul dejun — Oaia cea bună şi oaia cea rea — Dezavantajele omului virtuos — Noua maşină de gătit a lui Harris începe cu stângul — Cum pleacă de acasă în fiecare zi unchiul Podger — Orăşeanul mai în vârstă pe post de alergător — Ajungem la Londra — Folosim limbajul turistului.

George a dormit la Harris în noaptea de marţi spre miercuri. Ne-am gândit că e mai bine aşa decât să punem în aplicare propunerea lui, şi anume să trecem să-l luăm de acasă în drum spre gară. „Să-l iei” pe George dimineaţa înseamnă, în primul rând, să-l scoţi din pat şi să-l zgâlţâi până se trezeşte — acesta, în sine, este un efort epuizant pentru începutul unei zile; să-l ajuţi să-şi găsească hainele şi să termine de împachetat, apoi să aştepţi în timp ce-şi ia micul dejun, un spectacol obositor din punctul de vedere al privitorului, o repetare monotonă a aceloraşi gesturi.

Ştiam că dacă dormea la „Beggarbush”, se va trezi la timp; şi eu am dormit acolo şi ştiu ce se întâmplă. Pe la jumătatea nopţii, după socoteala ta, deşi în realitate s-ar putea să fie ceva mai târziu, eşti trezit brusc din somn de ceea ce pare a fi un iureş al cavaleriei pe coridor, chiar prin faţa uşii tale. Intelectul tău, pe jumătate treaz, oscilează între o spargere, Ziua Judecăţii de Apoi şi o explozie de gaze. Te ridici în capul oaselor şi asculţi concentrat. Nu aştepţi prea mult; în clipa următoare, o uşă se trânteşte cu violenţă şi cineva sau ceva coboară scările pe o tavă pentru servit ceaiul.

—Ţi-am spus eu, auzi o voce afară, şi imediat după asta un obiect greu, poate un cap, judecând după zgomotul făcut, ricoşează în uşa ta.

Acum, alergi înnebunit prin cameră, căutându-ţi hainele. Nimic nu se mai află în locul în care era în seara precedentă, articolele esenţiale au dispărut fără urmă. Între timp, omorul, revoluţia sau ce-o fi continuă nestingherite. Te opreşti un moment,

cu capul sub dulap, unde crezi că ţi-ai văzut papucii, ca să auzi mai bine zgomotul unor lovituri puternice şi repetate cu stăruinţă într-o uşă situată undeva departe. Victima, presupui, s-a refugiat într-o cameră; vor s-o scoată de acolo şi să o ucidă. Vei ajunge oare la timp? Bătaia în uşă încetează şi o voce, plângăreaţă, dar dulce şi liniştitoare, întreabă sfios:

—Tati, pot să mă scol?

Nu auzi cealaltă voce, dar desluşeşti răspunsurile:

—Nu, a făcut doar o baie — nu, nu a păţit nimic — ştii, s-a udat un pic. Da, mami, am să le spun ce ai zis. Nu, a fost un accident. Da; noapte bună, tată!

Apoi, aceeaşi voce, străduindu-se să se facă auzită de cineva aflat într-o altă parte a casei, remarcă:

—Veniţi înapoi sus. Tati spune că nu e timpul să ne sculăm.

Te întorci în pat şi ciuleşti urechile; auzi cum cineva este târât în sus pe scări, evident împotriva voinţei lui. Printr-un aranjament bine gândit, camerele de oaspeţi de la „Beggarbush” se află exact sub camerele copiilor. Acelaşi cineva care, tragi tu concluzia, încă opune o rezistenţă demnă de admirat, este aşezat înapoi în pat. Poţi urmări lupta cu mare exactitate, deoarece de fiecare dată când corpul e aruncat pe somieră, rama patului, situat chiar deasupra capului tău, face un fel de salt; iar de fiecare dată când corpul reuşeşte să se elibereze din nou, o afli şi tu, datorită bufniturii din tavan. După un timp, lupta se linişteşte sau poate că patul cedează şi se prăbuşeşte; iar tu te laşi din nou în voia somnului. În clipa următoare însă, sau în ceea ce ţi se pare ţie că e clipa următoare, deschizi ochii pentru că simţi o prezenţă în camera ta. Uşa este întredeschisă şi patru feţişoare solemne, una peste alta, se zgâiesc la tine ca şi cum ai fi cine ştie ce curiozitate a naturii păstrată în camera respectivă. Văzând că te-ai trezit, faţa de sus, păşind calm peste celelalte, intră şi se aşază pe patul tău, cu o atitudine prietenoasă.

—Oh! spune. Nu ştiam că sunteţi treaz. Eu m-am trezit mai de mult.

—Mi-am dat seama, răspunzi tu scurt.

—Lui tati nu-i place să ne sculăm prea devreme, continuă el. Spune că îi deranjăm pe toţi cei din casă dacă ne sculăm noi. Aşa că sigur nu trebuie să ne sculăm.

Tonul este de resemnare nobilă. E pătruns de spiritul unei mândrii virtuoase ce izvorăşte din conştiinţa sacrificiului de sine.

—Dar asta nu înseamnă că v-aţi trezit? sugerezi tu.

—Oh, nu; ştiţi, nu ne-am sculat de-a binelea, fiindcă nu suntem îmbrăcaţi. (Asta este cât se poate de evident.) Tăticul este întotdeauna foarte obosit dimineaţa, continuă vocea. Desigur, pentru că munceşte din greu toată ziua. Dumneavoastră sunteţi vreodată obosit dimineaţa?

În acest punct, se întoarce şi observă, pentru prima dată, că şi ceilalţi trei copii au intrat în cameră şi stau aşezaţi în semicerc pe podea. Din atitudinea lor este clar că iau toată povestea ca pe un fel de divertisment ceva mai calm, o lectură comică sau un spectacol cu scamatorii, şi aşteaptă răbdători să te dai jos din pat şi să faci ceva. Pe cel mare îl şochează ideea că au intrat în camera oaspetelui. Le ordonă să iasă afară imediat. Aceştia nu răspund, nu protestează; într-o linişte absolută şi ca la un semn, sar pe el. Din pat nu vezi decât un ghem de mâini şi picioare care se agită, sugerând o caracatiţă în stare de ebrietate care încearcă să găsească un punct de sprijin. Nu se aude nici un cuvânt; se pare că acesta e ceremonialul care trebuie respectat. Dacă dormi îmbrăcat în pijama, sari din pat şi nu faci decât să contribui şi tu la harababura generală; dacă porţi ceva mai puţin prezentabil, rămâi pe loc şi urli diverse comenzi, cărora nu li se acordă nici cea mai mică atenţie. Cel mai simplu este să laşi totul în seama băiatului cel mare. După un timp, acesta reuşeşte să-i dea afară şi să închidă uşa în urma lor. Aceasta se deschide din nou în clipa următoare, şi unul dintre ei, de obicei Muriel, este proiectat înapoi în cameră. Intră ca aruncată dintr-o catapultă. Părul lung reprezintă un handicap pentru Muriel, deoarece acesta poate fi folosit drept toartă. Evident conştientă de acest dezavantaj natural, şi-l ţine chiar ea cu o mână, în timp ce cu cealaltă loveşte ca la box. Băiatul cel mare deschide din nou uşa şi o foloseşte în mod inteligent pe Muriel pe post de berbece împotriva zidului viu format de cei de afară. Poţi auzi bufnitura înfundată făcută de capul fetiţei în timp ce pătrunde printre ei şi îi împrăştie. Victorios, băiatul cel mare se întoarce şi îşi reia locul pe pat. Pe faţa lui nu se citeşte nici urmă de amărăciune; a uitat deja incidentul.

—Mie îmi place dimineaţa, spune el. Dumneavoastră vă place?

—Unele dimineţi, da, aprobi tu. Altele nu sunt prea liniştite.

Nu ia în seamă rezerva ta; pe faţa lui oarecum angelică se citeşte o expresie distantă.

—Aş vrea să mor dimineaţa, spune el. Totul e aşa de frumos dimineaţa!

—Ei bine, răspunzi tu, poate că aşa va fi dacă într-o zi tatăl tău invită o persoană irascibilă să doarmă aici şi nu o avertizează dinainte.

Coboară din sferele contemplative şi redevine el însuşi.

—E frumos în grădină, sugerează el. N-aţi vrea să vă sculaţi şi să facem o partidă de cricket, ce ziceţi?

Sigur că nu te-ai dus la culcare cu ideea asta, dar acum, după cum au evoluat lucrurile, ţi se pare la fel de bună ca perspectiva de a zăcea în pat, treaz, fără speranţa de a mai adormi, şi eşti de acord.

Mai târziu, în cursul zilei, afli că de fapt tu, pentru că nu puteai să dormi, te-ai ridicat din pat dis-de-dimineaţă şi te-ai gândit că ar fi tare bine dacă ai juca o partidă de cricket. Copiii, învăţaţi să fie amabili cu oaspeţii, în orice ocazie, au considerat că este de datoria lor să îţi facă pe plac. Doamna Harris remarcă, la micul dejun, că ai fi putut să ai grijă ca micuţii să se îmbrace cum se cuvine înainte de a-i scoate afară, în timp ce Harris îţi demonstrează, patetic, cum, într-o singură dimineaţă, atât prin exemplul personal, cât şi prin diverse încurajări, ai compromis munca lui de mai multe luni de zile.

În acea dimineaţă de miercuri, George, se pare, a vrut să se scoale la ora cinci fără un sfert şi i-a convins pe copii să-i permită să-i înveţe diverse trucuri cu bicicleta nouă a lui Harris. Totuşi, nici chiar doamna Harris nu l-a blamat pe George de data aceasta; intuiţia îi spunea că ideea nu-i putea aparţine în întregime.

Nu trebuie să rămâneţi cu impresia că odraslele lui Harris au cea mai mică idee despre ce înseamnă să te aperi în dauna unui prieten sau camarad. Toţi, până la unul, sunt cinstea întruchipată când e vorba să-şi asume responsabilitatea pentru propriile isprăvi. Pur şi simplu, aşa înţeleg ei lucrurile. Când le explici că nu ai avut deloc intenţia de a te trezi la ora cinci dimineaţa ca să joci cricket pe peluză sau jocul de-a istoria Bisericii la începuturile ei trăgând cu arbaleta în nişte păpuşi legate de un copac; că de fapt, dacă ar fi fost după tine, ai fi dormit liniştit până dimineaţa la opt, când puteai fi trezit creştineşte, cu o ceaşcă de ceai, toţi se arată mai întâi uimiţi, apoi îşi cer scuze şi, în cele din urmă, sunt roşi de remuşcări. În cazul de faţă, trecând peste chestiunea pur teoretică dacă trezirea lui George puţin înainte de cinci se datora instinctului său natural sau trecerii accidentale a unui bumerang făcut în casă prin fereastra dormitorului său, micuţii, dragii de ei, au recunoscut cinstit că ei sunt de vină că el a fost aşa de matinal. Băiatul cel mare a declarat:

—Ar fi trebuit să ne aducem aminte că unchiul George are o zi lungă înaintea lui şi ar fi trebuit să îl convingem să nu se scoale. Vina este, în întregime, a mea.

Însă o mică schimbare ocazională în obiceiuri nu strică nimănui şi, în plus, aşa cum am declarat, la unison, Harris şi cu mine, a fost un antrenament bun pentru George. În Pădurea Neagră aveam să ne sculăm la cinci în fiecare dimineaţă; eram hotărâţi să facem aşa. De fapt, chiar George sugerase ora patru şi jumătate, dar Harris şi cu mine am protestat, susţinând că ora cinci este, în mod normal, destul de matinală; că asta ne va permite să fim pe biciclete la şase şi să parcurgem o bună bucată de drum înainte de a începe căldura. Uneori puteam porni ceva mai devreme, dar nu chiar în fiecare zi.

Şi eu m-am trezit la ora cinci în dimineaţa aceea. Era mai devreme decât intenţionasem. Îmi spusesem când mă băgasem în pat: „Ora şase fix!”

Cunosc persoane care se pot trezi la orice oră doresc. Îşi spun pur şi simplu, când îşi aşază capul pe pernă: „Patru şi treizeci de minute”, „Patru şi patruzeci şi cinci” sau „Cinci şi cincisprezece”, după caz, şi deschid ochii în clipa în care pendula bate ora respectivă. Este minunat; cu cât te gândeşti mai mult, cu atât misterul este mai mare. Un ego dinlăuntrul nostru, acţionând independent de eul conştient, este, se pare, capabil să numere orele în timp ce dormim. Fără ajutorul ceasului, al soarelui sau al vreunui mijloc cunoscut celor cinci simţuri ale noastre, acesta stă de veghe pe întuneric. În momentul hotărât ne şopteşte: „E timpul!”, şi ne trezim. Un bătrân care lucra pe malul fluviului şi cu care am stat de vorbă odată trebuia să se scoale în fiecare dimineaţă cu o jumătate de oră înainte de flux. El mi-a spus că nici măcar o dată nu i s-a întâmplat să doarmă în plus nici un minut. În ultima vreme, nici nu se mai ostenea să calculeze ora fluxului. Se culca obosit, dormea un somn fără vise şi, în fiecare dimineaţă, la altă oră, acea santinelă fantomatică, la fel de punctuală ca fluxul, îl chema fără zgomot. Rătăcea oare spiritul omului pe treptele mâloase ale fluviului sau cunoştea legile naturii? Indiferent care era procesul, omul nu era conştient de el.

În cazul meu, santinela dinlăuntru este, probabil, oarecum neexperimentată. Îşi dă silinţa, dar face exces de zel; intră în panică şi pierde şirul. Eu îi spun: „Cinci şi treizeci, te rog”, iar ea mă trezeşte brusc la două şi jumătate. Mă uit la ceas. Atunci insinuează

că, poate, am uitat să-l întorc. Îl duc la ureche; merge. Santinela crede că, poate, s-a întâmplat ceva cu ceasul; este convinsă că e ora cinci şi jumătate, dacă nu chiar mai târziu. Pentru a-i face pe plac, îmi pun papucii şi cobor să inspectez pendula din sufragerie. Nu este nevoie să menţionez ce i se întâmplă unui bărbat care rătăceşte prin casă în puterea nopţii în cămaşă de noapte şi în papuci; cei mai mulţi dintre noi o ştim din proprie experienţă. Toate — mai ales obiectele prevăzute cu un colţ ascuţit — te lovesc cu o plăcere laşă. Atunci când porţi o pereche de ghete solide, obiectele se feresc din calea ta; când te aventurezi printre mobile în papuci şi fără şosete, se reped la tine şi te pocnesc. Mă întorc în pat iritat şi, refuzând să mai ascult sugestia absurdă a santinelei că toate ceasurile din casă au pus la cale o conspiraţie împotriva mea, mă chinui o jumătate de oră pentru a adormi din nou. Între patru şi cinci mă trezeşte din zece în zece minute. Îmi doresc să nu-i fi cerut să mă trezească. La ora cinci, santinela, moartă de oboseală, se duce la culcare şi lasă totul în seama fetei în casă, care mă trezeşte cu o jumătate de oră mai târziu decât de obicei.

În acea zi de miercuri, m-a sâcâit atâta că m-am trezit la cinci numai ca să scap de ea. Nu ştiam ce să mai fac. Trenul nu pleca înainte de ora opt; toate bagajele noastre fuseseră făcute şi trimise în seara precedentă, împreună cu bicicletele, la gara din Fenchurch Street. M-am dus în birou; credeam că voi reuşi să mă aşez la masa de scris pentru o oră. Însă dimineaţa, pe stomacul gol, nu prea ai dispoziţia potrivită creaţiei literare, după cum am constatat pe pielea mea. Am scris trei paragrafe dintr-o povestire, apoi le-am citit. Despre opera mea s-au spus câteva lucruri neplăcute, dar cele trei paragrafe ar fi meritat aprecieri mult mai dure. Le-am aruncat la coş şi m-am aşezat, încercând să-mi amintesc dacă există vreo instituţie de caritate care oferă pensii autorilor fără talent.

Pentru a scăpa de aceste reflecţii, am pus o minge de golf în buzunar şi, alegând o crosă, am ieşit pe pajişte. Cele două oi care păşteau pe acolo au început să mă urmărească şi s-au arătat deosebit de interesate de ceea ce făceam. Una era mai în vârstă, cumsecade şi plină de înţelegere. Nu cred că pricepea jocul; cred că mai degrabă era impresionată de activitatea inocentă pe care o desfăşuram atât de devreme în dimineaţa aceea. La fiecare lovitură, behăia:

—Bi-i-i-ne-e-e-e, bi-i-i-ne-e-e!

Părea încântată, de parcă ar fi lovit mingea chiar ea.

Cât despre cealaltă, era o oaie bătrână, ursuză şi antipatică, ce

mă descuraja aproape în aceeaşi măsură în care mă îmbărbăta cealaltă.

—Ră-ă-ă-u-u-u, ră-ă-ă-u-u-u! comenta ea la aproape fiecare lovitură.

De fapt, unele lovituri erau chiar reuşite; dar spunea aşa din spirit de contradicţie, ca să mă enerveze. Mi-am dat seama de asta.

În urma unui accident regretabil, una dintre mingile cele mai reuşite a lovit-o peste bot pe oaia cea bună. Şi asta în timp ce oaia rea râdea — râdea, fără nici o îndoială, un râs răguşit şi vulgar; şi, în timp ce prietena ei rămăsese întinsă pe jos, prea uimită pentru a se mişca, ea a schimbat nota pentru prima oară şi a behăit:

—Bi-i-i-ne-e-e-e, fo-o-a-arte bi-i-i-ne-e-e! E-e-exce-e-e-lentă lo-o-o-vi-tu-u-ră!

Aş fi dat o jumătate de coroană să o lovesc pe ea, nu pe cealaltă. Pe lumea asta suferă întotdeauna cei buni şi cumsecade.

Pierdusem pe pajişte mai mult timp decât intenţionam şi când Ethelbertha a venit să-mi spună că era şapte şi jumătate şi că micul dejun mă aştepta pe masă, mi-am amintit că nu mă bărbierisem. Ethelbertha se supără când mă bărbieresc la repezeală. Se teme că străinii ar putea crede că este vorba de o tentativă de sinucidere şi că în consecinţă s-ar putea ca vecinii să aibă impresia că nu suntem fericiţi împreună. Şi, ca un argument în plus, a dat de înţeles că nu e cazul să tratezi cu uşurinţă o faţă ca a mea.

Una peste alta, îmi părea destul de bine că nu puteam să-mi iau un lung rămas-bun de la Ethelbertha; nu voiam să risc să o văd izbucnind în lacrimi. Dar aş fi vrut să am mai mult timp la dispoziţie pentru a le da câteva sfaturi copiilor, mai ales cu privire la undiţa mea, pe care continuă să o folosească pe post de băţ la cricket; în plus, detest să alerg după tren. La un sfert de milă de gară, i-am ajuns din urmă pe George şi pe Harris; şi ei alergau. În cazul lor — m-a informat Harris, cu voce sacadată, în timp ce alergam la trap unul lângă altul — era de vină noua maşină de gătit. O puseseră la treabă pentru prima oară în dimineaţa aceea şi, nu se ştie din ce motiv, aruncase în aer rinichii şi o opărise pe bucătăreasă. Mi-a spus că speră că până la întoarcerea noastră, ai lui se vor obişnui cu ea.

Am prins trenul la mustaţă, cum se spune, şi, reflectând la evenimentele din cursul dimineţii, în timp ce stăteam, gâfâind, în compartiment, mi-a apărut vie în minte imaginea unchiului Podger, în cele două sute cincizeci de zile pe an în care pleca el din Ealing Common spre Moorgate Street, cu trenul de nouă şi treisprezece

minute.

Între casa unchiului Podger şi gară era o distanţă pe care o puteai parcurge în opt minute. Unchiul meu spunea întotdeauna:

—Porneşte cu un sfert de oră înainte şi ia-o încet.

În realitate, ieşea întotdeauna din casă cu cinci minute înainte de plecarea trenului şi alerga. Nu ştiu de ce, dar acesta era obiceiul în suburbia respectivă. Mulţi gentlemeni destul de dolofani care lucrau în City locuiau pe vremea aceea în Ealing — cred că unii dintre ei mai domiciliază încă acolo — şi luau dimineaţa trenul spre Londra. Plecau cu toţii târziu; duceau cu toţii o servietă neagră şi un ziar într-o mână şi o umbrelă în cealaltă; şi, pe ploaie sau pe timp frumos, alergau cu toţii pe ultimul sfert de milă până la gară.

Oamenii care n-aveau altă treabă, mai ales dădace şi băieţi de prăvălie, cărora li se alătura câteodată şi câte un zarzavagiu ambulant, se adunau în dimineţile frumoase să îi vadă trecând şi să-i încurajeze pe cei care meritau. Nu era un spectacol elegant. Nu alergau prea bine, nici măcar nu alergau repede, dar erau plini de râvnă şi se străduiau din greu. Reprezentaţia se adresa mai puţin simţului artistic, ci mai degrabă admiraţiei naturale pentru efortul conştient.

Din când în când, în mulţime se făceau şi pariuri oarecum inofensive.

—Doi la unu pe domnul ăla bătrân cu vestă albă!

—Zece la unu pe suflaiul ăla hodorogit, cu condiţia să nu se răstoarne cu picioarele în sus înainte de a ajunge acolo!

—Unu la unu pe Roşu Împărat! — poreclă dată de un tânăr cu înclinaţii entomologice unui militar în retragere, vecin de-al unchiului meu, un gentleman impozant în stare de repaus, dar predispus să se coloreze intens când făcea sport.

Unchiul meu şi ceilalţi au scris la *Ealing Press*, protestând vehement împotriva indolenţei poliţiei locale, iar redactorul a adăugat şi el articole de fond îndrăzneţe despre declinul politeţii în rândul claselor de jos, în special în suburbiile vestice, dar fără nici un rezultat.

Unchiul meu se scula suficient de devreme, dar i se întâmplau tot felul de lucruri în ultimul moment. Prima nenorocire îl lovea după ce lua micul dejun: nu-şi găsea ziarul. Noi ştiam întotdeauna că unchiul Podger a pierdut ceva după expresia de mirată indignare cu care privea, în asemenea ocazii, lumea în general. Unchiului Podger nu i-a trecut niciodată prin cap să-şi spună:

„Sunt un bătrân distrat. Pierd totul; nu ştiu niciodată unde îmi pun lucrurile. Sunt incapabil să le găsesc de unul singur. În privinţa asta sunt o adevărată pacoste pentru cei din jurul meu. Trebuie să fac ceva ca să mă reeduc”.

Dimpotrivă, printr-un fel ciudat de a raţiona, se convinsese că de fiecare dată când pierdea ceva, vina era a tuturor celor din casă, cu excepţia sa.

—L-am avut în mână acum un minut! exclama el.

Din tonul lui, puteai să crezi că era înconjurat de scamatori care făceau lucrurile să dispară numai pentru a-l scoate din sărite.

—Nu cumva l-ai lăsat în grădină? întreba mătuşa mea.

—De ce să-l las în grădină? Nu am nevoie de ziar în grădină; mie îmi trebuie ziarul în tren.

—Nu cumva l-ai pus în buzunar?

—Pentru Dumnezeu, femeie! Crezi că aş mai sta aici, la ora nouă fără cinci, ca să-l caut, dacă îl aveam în buzunar? *Crezi* că nu sunt în toate minţile?

În acest moment, cineva întreabă: „Ce e asta?”, şi îi întinde de undeva un ziar bine împăturit.

—Aş vrea să-mi lăsaţi lucrurile în pace, mormăie el, înşfăcând furios ziarul.

Vrea să-şi deschidă servieta ca să pună ziarul înăuntru, dar se opreşte, mut de indignare.

—Ce s-a întâmplat? întreabă mătuşa mea.

—E ziarul de alaltăieri! răspunde el, prea jignit ca să mai poată ţipa, aruncând jurnalul pe masă.

Dacă s-ar întâmpla vreodată să fie ziarul de ieri, asta ar mai schimba puţin lucrurile. Dar este întotdeauna ziarul de alaltăieri, cu excepţia zilei de marţi, când e vorba de ziarul de sâmbătă.

În cele din urmă, i-l găseam noi; asta dacă nu stătea pe el. Atunci zâmbea, nu amabil, ci cu acea amărăciune pe care o simte un om care ştie că soarta l-a aruncat în mijlocul unei bande de idioţi irecuperabili.

—A stat tot timpul sub nasul vostru!…

Nu termina propoziţia; era mândru de stăpânirea lui de sine.

După rezolvarea acestei chestiuni, pornea spre hol, unde, conform obiceiului, mătuşa Maria îi aduna pe copii ca să-i spună la revedere.

Mătuşa mea nu pleca niciodată de acasă, nici măcar până în vecini, fără să-şi ia rămas-bun de la fiecare membru al familiei. Nu

se ştie niciodată ce se poate întâmpla, spunea ea.

Bineînţeles, unul dintre ei lipsea şi, în clipa când se constata asta, toţi ceilalţi şase, fără nici o ezitare, se împrăştiau, cu un strigăt de luptă, pentru a-l găsi. Imediat după ce dispăreau, respectivul apărea, de undeva din apropiere, având întotdeauna cea mai rezonabilă explicaţie pentru absenţa sa, şi se repezea, fără a pierde timpul, în căutarea celorlalţi, ca să le spună că a fost găsit. În felul acesta, treceau cel puţin cinci minute până ce fiecare îl căuta pe celălalt, timp suficient pentru ca unchiul meu să-şi găsească umbrela şi să-şi piardă pălăria. Apoi, în fine, când grupul se reunea în hol, pendula din salon începea să bată ora nouă. Suna rece, pătrunzător, şi avea întotdeauna darul de a-l zăpăci pe unchiul meu. Agitat, îi săruta pe unii copii de două ori, îi sărea pe alţii, uita pe cine a pupat şi pe cine nu şi era nevoit să o ia de la capăt. Obişnuia să spună că este convins că îşi schimbă locurile dinadins şi nu sunt sigur că acuzaţia era neîntemeiată. În plus, un copil avea întotdeauna faţa lipicioasă şi acela era întotdeauna cel mai drăgăstos.

Dacă lucrurile mergeau prea bine, cel mai mare dintre băieţi se trezea să spună că toate ceasurile din casă sunt cu cinci minute în urmă şi că din cauza asta întârziase la şcoală în ziua precedentă. Asta îl făcea pe unchiul meu să se repeadă impetuos spre poartă, unde îşi dădea seama că nu are la el nici servieta, nici umbrela. Toţi copiii pe care mătuşa mea nu îi putea opri se năpusteau după el, doi sau trei luându-se la trântă pentru umbrelă, ceilalţi agitându-se în jurul servietei. Şi când se întorceau, descopeream pe masa din hol cel mai important lucru pe care îl uitase şi ne întrebam ce va spune când se va întoarce acasă.

Am ajuns la Gara Waterloo puţin după ora nouă şi am trecut imediat la punerea în practică a experimentului propus de George. Am deschis ghidul la capitolul intitulat „La staţia de trăsuri”, ne-am îndreptat spre o birjă, ne-am ridicat pălăriile şi i-am spus „Bună dimineaţa” birjarului.

Omul nu era dintre aceia care să se lase întrecut în politeţuri de un străin, veritabil sau imitaţie. Chemându-l pe un prieten pe nume Charles să-i „ţină bidiviul”, a descins de pe capră şi ne-a făcut o plecăciune demnă de domnul Turveydrop[5]. Vorbind, se pare, în numele întregii naţiuni, ne-a urat bun venit în Anglia, adăugând că regretă că Maiestatea Sa nu se afla pentru moment la Londra.

Nu i-am putut răspunde pe măsură. Nimic de felul acesta nu fusese prevăzut în carte. I-am spus „domnule vizitiu”, la care el a

făcut o plecăciune până la caldarâm, şi l-am întrebat dacă nu ar fi dispus să ne ducă pe strada Westminster Bridge.

Şi-a pus mâna la inimă şi ne-a spus că plăcerea este de partea lui.

Cu a treia propoziţie din capitolul respectiv, George l-a întrebat cât ne costă toată afacerea.

Întrebarea, ca şi cum ar fi introdus un element sordid în conversaţie, a părut să-l jignească. A spus că nu ia niciodată bani de la străinii distinşi şi a sugerat un suvenir — un ac de cravată cu diamant, o cutiuţă de aur pentru tutun de prizat, un fleac de genul acesta care să-i amintească de noi.

Pentru că se strânsese ceva lume şi gluma la adresa birjarului mersese cam departe, am urcat fără altă vorbă şi am pornit în uralele mulţimii. Am oprit birja ceva mai încolo de Teatrul Astley, în faţa unui magazin de încălţăminte care părea tocmai potrivit. Era una dintre acele prăvălii pline până la refuz, care, atunci când îşi ridică obloanele dimineaţa, îşi răspândeşte marfa în jur, pe trotuar. O grămadă de cutii cu pantofi erau stivuite pe caldarâm sau în rigolă. Ghetele atârnau în ghirlande la uşi şi la ferestre. Umbrarul semăna cu o boltă de viţă cu ciorchini de ghete negre şi maro. Înăuntru, magazinul era plin de ghete. Când am intrat, patronul era ocupat; cu o daltă şi un ciocan, deschidea o ladă plină cu ghete.

George şi-a scos pălăria şi a spus: „Bună dimineaţa”.

Omul nici măcar nu se întoarse. Încă de la început mi s-a părut o persoană dezagreabilă. A mormăit ceva care ar fi putut fi un „Bună dimineaţa”, apoi şi-a văzut de treabă.

George a spus:

—Magazinul dumneavoastră mi-a fost recomandat de prietenul meu, domnul X.

Drept răspuns, omul ar fi trebuit să spună: „Domnul X este un gentleman respectabil; îmi face mare plăcere să-i servesc pe toţi prietenii săi”.

Dar a răspuns cu totul altceva:

—Nu-l cunosc, n-am auzit în viaţa mea de el.

Asta ne-a stricat planurile. Ghidul indica trei sau patru metode de a cumpăra ghete; George o alesese cu grijă pe cea centrată pe „domnul X”, ca fiind cea mai elegantă. Discutai destul de mult cu patronul magazinului de pantofi despre „domnul X”, apoi, după ce creai în felul acesta o atmosferă de prietenie şi înţelegere, treceai, în mod natural şi cu graţie, la obiectivul imediat

al venirii tale, şi anume dorinţa de a cumpăra ghete „ieftine şi bune”. Omul acela grosolan, materialist, nu acorda nici un fel de atenţie subtilităţilor comerţului în detaliu. Cu un asemenea specimen era necesar să treci la afaceri în mod brutal, direct. George l-a abandonat pe „domnul X” şi, întorcându-se la o pagină anterioară, alese o propoziţie la întâmplare. Nu a fost o alegere prea fericită; era vorba despre un discurs care i s-ar fi părut superfluu oricărui negustor de pantofi. În împrejurările de faţă, ameninţaţi şi copleşiţi cum eram de ghete din toate părţile, era de o imbecilitate patentată. Suna aşa: „Cineva mi-a spus că aveţi aici ghete de vânzare”.

Pentru prima dată, omul lăsă dalta şi ciocanul şi se uită la noi. Vorbi rar, cu o voce groasă şi răguşită.

—De ce credeţi că ţin aici ghetele — ca să le miros? ne întrebă el.

Era una dintre acele persoane care încep calm şi se înfurie tot mai tare pe măsură ce vorbesc; jignirile dospesc în ele ca drojdia de bere.

—Ce vă închipuiţi că sunt, a continuat el, colecţionar de ghete? Pentru ce credeţi că ţin magazinul ăsta — fiindcă îmi face bine la sănătate? Doar nu credeţi că mi-au picat cu tronc ghetele şi nu mă lasă inima să mă despart de o pereche? Vă închipuiţi că le-am atârnat aici ca să mă uit la ele? Nu sunt destule? Unde credeţi că vă aflaţi — într-o expoziţie internaţională de ghete? Ce credeţi că sunt ghetele astea — o colecţie istorică? Aţi auzit vreodată de cineva care are un magazin de încălţăminte şi nu vinde ghete? Vă imaginaţi că am decorat prăvălia cu ele ca să arate mai drăguţă? Drept cine mă luaţi — drept un idiot?

Am susţinut întotdeauna că ghidurile de conversaţie nu servesc la nimic. Voiam să găsim un echivalent în limba engleză pentru bine cunoscuta expresie nemţească „*behalten Sie Ihr Haar auf*”[6].

Nu am găsit aşa ceva nicăieri, deşi am răsfoit toată cartea, de la prima la ultima pagină. Cu toate acestea, trebuie să recunosc că George a ales cea mai bună propoziţie de acolo şi a pus-o în aplicare. A spus:

—Voi reveni, poate, atunci când veţi avea să-mi arătaţi mai multe modele. Până atunci, adio!

Cu acestea, ne-am întors la birja noastră şi am plecat, lăsându-l pe proprietar în pragul uşii împodobite cu ghete şi făcând unele remarci la adresa noastră. Nu am auzit ce a spus, dar trecătorii

păreau că le găsesc interesante.

George era de părere să ne oprim la alt magazin de încălţăminte şi să repetăm experimentul; spunea că îi trebuie cu adevărat o pereche de papuci de casă. Dar l-am convins să amâne cumpărarea acestora până când vom ajunge într-un oraş din străinătate, unde negustorii sunt, fără îndoială, mai căliţi în genul acesta de conversaţie sau măcar mai amabili din fire. În ceea ce priveşte pălăria însă, a fost de neclintit. A continuat să susţină că fără pălărie nu putea călători şi, în consecinţă, am intrat într-un mic magazin de pe Blackfriars Road.

Proprietarul acestuia era un omuleţ vesel, cu ochi strălucitori, şi mai degrabă ne-a ajutat în loc să ne pună piedici.

Când George l-a întrebat, cu cuvintele din carte, „Aveţi pălării?”, nu s-a enervat; a stat şi s-a scărpinat în cap, gânditor.

—Pălării, a spus. Daţi-mi voie să mă gândesc. Da — şi aici un zâmbet plăcut îi lumină faţa plină de bunăvoinţă —, da, acum că stau să mă gândesc, cred că am o pălărie. Dar, spuneţi-mi, de ce mă întrebaţi?

George i-a explicat că voia să-şi cumpere o şapcă, o şapcă de voiaj, dar esenţa tranzacţiei era că trebuia să fie „o şapcă bună”.

Omului i se lungi faţa.

—Ah, făcu el, cu asta cred că nu vă pot ajuta. Dacă aţi fi dorit o şapcă proastă, care să nu merite preţul cerut, una care să nu fie bună de nimic, care să servească poate doar la curăţat geamurile, aş fi putut găsi ce vă trebuie. Dar o şapcă bună — nu, nu ţinem aşa ceva. Aşteptaţi însă un minut, a continuat el, văzând dezamăgirea ce se răspândea pe faţa expresivă a lui George, aşteptaţi puţin. Am aici o şapcă — s-a dus la un sertar, pe care l-a deschis —, nu e o şapcă nemaipomenită, dar nu e la fel de proastă ca majoritatea celor pe care le vând de obicei.

O aduse, ţinând-o în palma deschisă.

—Ce părere aveţi de asta? a întrebat. Vă convine?

George se probă în faţa oglinzii şi, alegând o altă remarcă din carte, spuse:

—Şapca asta mi se potriveşte destul de bine, dar, spuneţi-mi, credeţi că îmi vine bine?

Omul se dădu un pas înapoi şi îl măsură din cap până-n picioare.

—Sincer, a replicat el, nu pot să spun că vă vine bine.

Îşi întoarse privirea de la George şi ni se adresă mie şi lui

Harris.

—Aş descrie frumuseţea prietenului dumneavoastră ca pe ceva greu de precizat, ne-a spus. Ea există, dar îţi poate scăpa foarte uşor. Cu şapca asta, după părerea mea, îţi scapă.

În acest punct, George a hotărât că se amuzase suficient de mult pe seama omului.

—Este în regulă. Nu vrem să pierdem trenul. Cât costă?

Omul a răspuns:

—Preţul acestei şepci, domnule, care, după părerea mea, este de două ori mai mare decât merită, este de patru şilingi şi şase pence. Doriţi să v-o împachetez în hârtie maro sau albă, domnule?

George a declarat că o ia aşa cum este, i-a plătit omului patru şilingi şi şase pence în monede de argint şi a ieşit din magazin. Harris şi cu mine l-am urmat.

În Fenchurch Street am ajuns la un compromis cu birjarul şi i-am dat cinci şilingi. Ne-a făcut încă o plecăciune politicoasă şi ne-a implorat să-i transmitem salutările lui împăratului Austriei.

În tren, comparându-ne părerile, am ajuns la concluzia că am pierdut jocul cu doi la unu, iar George, care era evident dezamăgit, a aruncat ghidul pe fereastră.

Ne-am găsit bagajele şi bicicletele intacte pe vapor şi, la ora douăsprezece, o dată cu refluxul, am pornit în josul fluviului.

5Personaj din romanul *Bleak House* de Charles Dickens (1853), reputat pentru manierele lui alese.

6În limba engleză: *to keep one's hair on;* ceea ce înseamnă „a nu-şi ieşi din fire". Contrar aserţiunii umoristice a lui Jerome K. Jerome, este o expresie englezească tradusă literal.

CAPITOLUL V

O digresiune necesară — Introdusă printr-o poveste moralizatoare — Una dintre atracţiile acestei cărţi — Jurnalul care nu a avut succes — Mândria lui: „Instrucţia combinată cu distracţia” — O problemă: ce anume ar trebui să fie considerat instructiv şi ce anume amuzant — Un joc popular — O opinie competentă despre legea engleză — Altă atracţie a acestei cărţi — Un cântec banal — A treia atracţie a acestei cărţi — Ce pădure era aceea în care trăia fata — Descrierea Pădurii Negre.

Există o poveste despre un scoţian care iubea o fată şi dorea să se însoare cu ea. Dar era în acelaşi timp un om prudent, ca toţi cei din neamul său. Observase în jurul său cum multe căsătorii, altfel promiţătoare, avuseseră ca rezultat dezamăgire şi necaz, şi aceasta numai ca urmare a faptului că mireasa sau mirele făcuse o estimare falsă în legătură cu imaginara desăvârşire a celuilalt. A hotărât ca, în cazul său, idealul să nu se năruie. Prin urmare, cererea lui în căsătorie a îmbrăcat următoarea formă:

—Eu îs băiat sărac, Jennie, n-am nici arginţi să-ţi dau, şi nici pământ.

—Ei, da’ te ai pe tine, Davie!

—Şi tare mi-aş dori să am şi altceva, copilă. Nu-s decât un amărât, Jennie, şi nici prea arătos nu-s.

—Nici vorbă; îs o mulţime de flăcăi mai urâţi ca tine, Davie.

—Eu, unul, nu i-am văzut, fată, şi socotesc că nici nu vreau să-i văd.

—Mai bine un om urât, pe care să te poţi bizui, Davie, decât unu’ care nu se gândeşte decât la fete şi aduce numa’ necazuri în casă cu felul lui fluşturatic de-a fi.

—Ba să nu te bazezi pe asta, Jennie; nu curcanul cel mai frumos face să zboare cele mai multe pene în poiată. Eu am fost întotdeauna dintre cei care aleargă după fuste, cum bine se ştie; şi gândesc că o să-ţi fac necazuri cu carul.

—Ei, da’ ai o inimă bună, Davie! Şi-ţi place mult de mine, îs sigură de asta.

—Îmi place de tine, Jennie, deşi nu ştiu cât o să mă ţină; şi-s

destul de drăguţ când îmi faci pe plac şi nimeni nu mi se pune împotrivă. Da’ am o fire dată dracului, cum ţi-o poate spune şi maică-mea; îs aidoma lu’ taică-meu şi, după câte socotesc, nici nu mă fac mai bun pe măsură ce îmbătrânesc.

—Da, da’ eşti prea aspru cu tine, Davie. Eşti un flăcău cinstit. Te cunosc mai bine decât te cunoşti tu ş-o să facem casă bună împreună.

—Poate că da, Jennie! Da’ am îndoielile mele. Tare-i trist pentru nevastă şi plozi când bărbatul nu se poate ţine departe de pahar; şi eu, când simt miros de whisky, parcă aş fi Setilă; torn şi torn până nu mai ştiu de mine.

—Da, da’ eşti om bun când eşti treaz, Davie.

—Poate că da, Jennie, dacă-s lăsat în pace.

—Şi-ai să-mi stai alături, Davie, şi-ai să munceşti pentru mine?

—Nu văd de ce n-aş sta alături de tine, Jennie, da’ mie să nu-mi turui despre muncă, fiindcă numa’ gândul la asta mă scoate din sărite.

—Oricum, ai să-ţi dai silinţa, Davie? Cum spune preotul, nu poţi să ceri mai mult de la om.

—Şi nu-s sigur că eu îs în stare să-mi dau silinţa, Jennie, nici cât negru sub unghie. Suntem făpturi slabe, păcătoase, Jennie, şi tare greu o să-ţi fie să găseşti un om mai slab sau mai păcătos ca mine.

—Bine, bine, gura ta adevăr grăieşte, Davie. Mulţi flăcăi ar face tot felul de făgăduieli unei fete, doar ca să le calce-n picioare pe urmă, o dată cu inima ei. Mi-ai vorbit cinstit, Davie, şi mă gândesc să te iau şi ce-o mai fi om mai vedea.

Ce-a mai fost, povestea nu spune, dar îţi poţi da seama că doamna nu avea nici un drept, în nici o împrejurare, să se plângă de învoială. Fie că s-a plâns sau nu — căci ceea ce spun femeile nu respectă întotdeauna o logică, şi nici spusele bărbaţilor, între noi fie vorba —, Davie trebuie să fi avut satisfacţia că toate reproşurile erau nemeritate.

Vreau să fiu şi eu la fel de cinstit cu cititorul acestei cărţi. Vreau să-i prezint aici, deschis, lipsurile ei. Nu vreau ca această carte să fie citită pornindu-se de la o idee greşită.

În această carte nu veţi găsi informaţii utile.

Cel care îşi închipuie că va putea, cu ajutorul acestei cărţi, să facă turul Germaniei şi al Pădurii Negre se va rătăci probabil înainte de a ajunge la Nore. Şi acesta ar fi cel mai bun lucru care i s-ar putea

întâmpla. Cu cât se va îndepărta mai mult de casă, cu atât mai mari vor fi dificultăţile pe care le va întâmpina.

Nu cred că furnizarea de informaţii este punctul meu forte. Nu m-am născut cu această convingere, experienţa m-a convins de asta.

La începutul carierei mele de jurnalist, am lucrat la un ziar, precursor al multor periodice foarte populare din zilele noastre. Ne făleam cu faptul că îmbinam educaţia cu distracţia; cât despre ce însemna educaţie şi ce distracţie, cititorul judeca singur. Dădeam sfaturi oamenilor care urmau să se căsătorească — sfaturi pe termen lung, serioase, pe care, dacă le-ar fi urmat, cercul nostru de cititori ar fi fost invidiat de oamenii căsătoriţi din întreaga lume. Le spuneam abonaţilor noştri cum să se îmbogăţească crescând iepuri de casă, prezentându-le fapte şi cifre. Probabil că îi surprindea faptul că nu renunţam la jurnalism ca să ne apucăm de creşterea iepurilor. De multe ori am dovedit în mod convingător, din surse autorizate, că un bărbat poate pune bazele unei crescătorii de iepuri cu douăsprezece exemplare selecţionate şi, cu puţină inteligenţă, după trei ani poate ajunge în posesia unui venit de două mii pe an, care creşte rapid; pur şi simplu nu are ce face. S-ar putea să nu aibă nevoie de bani. S-ar putea să nu ştie ce să facă cu ei când intră în posesia lor. Dar banii erau acolo. Eu nu am întâlnit nici un crescător de iepuri care să câştige două mii pe an, deşi am cunoscut mulţi care au început cu cei doisprezece iepuri necesari, iepuri selecţionaţi. Întotdeauna ceva, pe undeva, nu a mers cum trebuie; poate că faptul că trăieşti tot timpul într-o crescătorie de iepuri are implicaţii negative asupra inteligenţei.

Le comunicam cititorilor câţi bărbaţi cu chelie trăiesc în Islanda şi, din câte ştiam noi, cifrele poate că erau corecte; de câte scrumbii sărate şi afumate, puse cap la cap, era nevoie pentru a acoperi distanţa între Londra şi Roma, informaţie care îi era poate utilă oricărui om care dorea să aşeze una lângă alta scrumbii sărate şi afumate pe drumul dintre Londra şi Roma, căci îi oferea posibilitatea de a comanda cantitatea exactă încă de la început; câte cuvinte rosteşte pe zi o femeie obişnuită; şi alte informaţii asemănătoare, menite să îi facă mai înţelepţi şi mai grozavi decât cititorii altor ziare.

Le spuneam cum se tratează crizele de isterie la pisici. Personal, nu cred, şi nu credeam nici atunci, că se pot trata crizele de isterie la pisici. Dacă aş fi avut o asemenea pisică, aş fi dat anunţ la

mica publicitate ca să o vând sau aş fi dat-o. Însă datoria noastră era să furnizăm informaţii atunci când ni se cereau. Odată ne-a scris un nebun care voia să ştie asta, şi mi-am petrecut o dimineaţă întreagă căutând să mă documentez asupra subiectului. Am descoperit ce doream la sfârşitul unei vechi cărţi de bucate. Ce căuta acolo nu am reuşit să înţeleg niciodată. Nu avea nici o legătură cu subiectul cărţii; nu se sugera nicăieri că ai putea prepara o mâncare din pisică, chiar dacă ai fi vindecat-o de crizele de isterie. Autoarea adăugase paragraful respectiv din pură generozitate. Nu pot decât să spun că mai bine nu îl adăuga; a avut drept rezultat o adevărată avalanşă de scrisori furibunde şi pierderea a patru abonaţi ai ziarului, dacă nu chiar mai mulţi. Cititorul nostru a declarat că în urma punerii în aplicare a sfatului nostru a pierdut vase de bucătărie în valoare de două lire, fără a mai pune la socoteală un geam spart şi o probabilă septicemie; în plus, crizele de isterie ale pisicii s-au agravat. Cu toate acestea, reţeta era foarte simplă. Trebuia să ţii pisica între picioare, cu delicateţe, ca să n-o doară, şi, cu un foarfece, să faci o incizie adâncă şi precisă în coadă. Nu tăiai nici o bucată din coadă; trebuia să ai grijă să nu faci asta, făceai pur şi simplu o incizie.

După cum i-am explicat cititorului, locul cel mai potrivit pentru această operaţie ar fi fost grădina sau pivniţa; numai un idiot ar fi încercat să o facă în bucătărie, şi încă fără nici un ajutor.

Făceam recomandări în legătură cu eticheta. Le spuneam cum să se adreseze pairilor şi episcopilor sau cum să mănânce supa. Îi învăţam pe tinerii timizi cum să se poarte într-un salon, şi anume cu graţie şi degajare. Dădeam lecţii de dans ambelor sexe cu ajutorul unor scheme. Aveau îndoieli în materie de religie? Noi le rezolvam şi le furnizam un cod moral care ar fi făcut cinste până şi celui mai credincios om din lume.

Ziarul nu era un succes din punct de vedere financiar, căci o luase cu câţiva ani înaintea timpului său, şi în consecinţă personalul era limitat. Îmi amintesc că departamentul meu includea „Sfaturi pentru mame” — le scriam cu ajutorul proprietăresei mele, care, fiindcă divorţase de un bărbat şi îngropase patru copii, era, consideram eu, o autoritate în toate problemele domestice; „Recomandări cu privire la mobilarea şi decorarea casei — cu desene”; o rubrică de „Sfaturi literare pentru începători” — sper sincer că sfaturile mele le-au fost mai de folos decât mie personal; şi articolul săptămânal „Discuţii sincere cu tinerii”, semnat „Unchiul Henry”. Acesta din urmă era un bătrân cumsecade, tare simpatic, cu

o experienţă vastă şi variată şi cu o atitudine înţelegătoare faţă de tânăra generaţie. Trecuse, odinioară, în tinereţea lui, prin multe întâmplări şi ştia o mulţime de lucruri. Şi astăzi mai citesc sfaturile „Unchiului Henry” şi, deşi nu ar trebui, încă mi se par nişte sfaturi bune, sănătoase. Mă gândesc adesea că, dacă aş fi urmat îndeaproape sfaturile „Unchiului Henry”, aş fi fost mai înţelept, aş fi făcut mai puţine greşeli şi m-aş fi simţit mai mulţumit de mine decât sunt.

O femeie micuţă, tăcută şi obosită, care locuia într-o cameră situată în apropiere de Tottenham Court Road şi avea un bărbat internat într-un azil de nebuni, scria rubricile „Reţete culinare”, „Recomandări cu privire la educaţie” — ofeream o mulţime de recomandări — şi o pagină şi jumătate de „Ştiri mondene”, scrise în acel stil degajat, la persoana întâi, care, după ştiinţa mea, nu a dispărut nici azi din jurnalismul modern. „Trebuie să vă vorbesc despre rochia *divină* pe care am purtat-o la Glorious Goodwood[7] săptămâna trecută. Prinţul C. era acolo — dar *nu* e locul aici să repet tot ce a spus domnul acesta, e *prea* ridicol —, iar contesa, *draga* de ea, mi s-a părut că era *puţin* geloasă” — şi aşa mai departe.

Biata femeie! Parcă o văd în rochia ei jerpelită de alpaca cenuşie, pătată de cerneală. Poate că o zi la Glorious Goodwood sau în altă parte, în aer liber, i-ar fi colorat puţin obrajii palizi.

Proprietarul nostru era unul dintre cei mai neruşinaţi ignoranţi din câţi am cunoscut — îmi aduc aminte cum l-a informat odată pe un corespondent că Ben Jonson a scris *Rabelais*[8] pentru a plăti înmormântarea mamei sale, şi cum râdea înţelegător când i se semnalau propriile greşeli — scria, cu ajutorul unei enciclopedii de duzină, paginile dedicate „Culturii generale”. În general, le făcea remarcabil de bine, în timp ce curierul nostru, având drept asistent un excelent foarfece, răspundea de rubrica de „Umor”.

Munca era grea, iar remuneraţia mică; ne susţinea conştiinţa faptului că îi instruiam şi îi făceam mai buni pe semenii noştri — bărbaţi şi femei. Dintre toate jocurile din lume, cel mai universal şi etern popular este jocul de-a şcoala. Aduni şase copii şi îi pui să stea pe o treaptă, în timp ce tu te plimbi încolo şi-ncoace cu o carte în mână şi cu o nuia în cealaltă. Ne jucăm de-a şcoala când suntem mici de tot, apoi când ne-am făcut fete şi băieţi mai mari, ne jucăm când ajungem bărbaţi şi femei în toată firea, ne jucăm şi când, slăbiţi şi în papuci[9], ne îndreptăm spre mormânt.

Nu ne pierdem niciodată interesul şi nici nu ne plictisim de

jocul acesta. Un singur lucru îl strică: tendinţa tuturor celor şase copii de a-şi cere dreptul, pe rând, la carte şi la nuia. Sunt sigur că motivul pentru care jurnalismul este o meserie atât de populară, în ciuda numeroaselor sale neajunsuri, este următorul: fiecare ziarist are sentimentul că el este băiatul care se plimbă încolo şi-ncoace cu nuiaua în mână. Guvernul, Clasele, Masele, Societatea, Arta şi Literatura sunt ceilalţi şase copii care stau pe treaptă. El îi învaţă şi îi face mai buni.

Dar m-am îndepărtat de la subiect. Am amintit toate acestea pentru a explica actuala şi permanenta mea aversiune faţă de vehicularea unor informaţii utile. Dar să revenim.

Cineva care semna „Aeronautul” ne-a trimis o scrisoare în care cerea date referitoare la obţinerea hidrogenului. Gazul este destul de uşor de obţinut — cel puţin, la această concluzie am ajuns după ce m-am documentat în legătură cu subiectul la British Museum. Cu toate acestea, l-am prevenit pe „Aeronaut”, oricine o fi fost, să-şi ia toate precauţiile necesare în scopul prevenirii unui accident. Puteam oare să fac mai mult? După zece zile, în biroul meu şi-a făcut apariţia o doamnă aprinsă la faţă, ducând de mână ceea ce, ne-a explicat ea, era fiul ei, în vârstă de doisprezece ani. Figura băiatului era una comună, deşi categoric o remarcai cumva. Mama l-a împins în faţă şi i-a scos pălăria; în clipa aceea mi-am dat seama de ce. Nu mai avea sprâncene şi din păr nu-i mai rămăsese nimic în afară de un fel de puf anost, care îi dădea capului aspectul unui ou răscopt, decojit şi presărat cu piper.

—Acum o săptămână, pe vremea asta, era o frumuseţe de băiat, cu păr ondulat natural, remarcă doamna.

Vorbea cu inflexiuni ascendente, sugerând lucruri deloc plăcute.

—Ce-a păţit? întrebă şeful nostru.

—Iată ce a păţit, replică doamna.

Scoase din manşon un exemplar al numărului de săptămâna trecută, cu articolul meu despre hidrogen subliniat cu creionul, şi i-l flutură prin faţa ochilor. Şeful îl luă şi îl citi.

—El era „Aeronautul”? întrebă şeful.

—El era „Aeronautul”, recunoscu doamna, un biet copil nevinovat; uitaţi-vă cum arată acum!

—Poate că o să-i crească din nou, sugeră şeful.

—Poate că da, răspunse doamna, pe un ton din ce în ce mai ascuţit, poate că nu. Eu vreau să aflu ce anume aveţi de gând să

faceţi pentru el.

Şeful a sugerat să fie spălat pe cap. La început, am crezut că doamna se va repezi asupra lui, dar se limită pentru moment la cuvinte. Se pare că nu se gândea la un spălat pe cap, ci la o despăgubire. A mai făcut unele observaţii în legătură cu ziarul nostru, în general, cu utilitatea lui, cu apelul făcut la sprijinul publicului, cu bunul-simţ şi cu înţelepciunea colaboratorilor.

—Eu nu consider că este vina noastră, insistă şeful; era un om blajin. A cerut informaţii şi i s-au dat.

—Nu glumiţi în legătură cu asta, spuse doamna (şeful nu avusese intenţia să glumească, sunt sigur; neseriozitatea nu se număra printre defectele sale), că vă dau eu informaţii pe care nu le-aţi cerut. Staţi puţin, spuse doamna pe neaşteptate, făcându-ne să ne ascundem în spatele scaunelor ca nişte pui de găină speriaţi, că vin eu şi vă fac capul ca pe ăsta!

Cred că se referea la capul băiatului. A mai adăugat câteva observaţii în legătură cu înfăţişarea şefului meu, de cel mai prost gust, fără îndoială. Nu era, în nici un caz, o femeie simpatică.

Eu, unul, sunt de părere că dacă ne-ar fi dat în judecată, aşa cum ameninţa, nu ar fi obţinut câştig de cauză; dar şeful nostru era un om cu experienţă în ale legii şi evita întotdeauna, din principiu, să ajungă la tribunal. L-am auzit spunând:

—Dacă un bărbat m-ar opri pe stradă şi mi-ar cere ceasul, aş refuza să i-l dau. Dacă m-ar ameninţa că o să-l ia cu forţa, cred că m-aş strădui să-l protejez, deşi nu sunt un om bătăios. Dar dacă, pe de altă parte, şi-ar exprima intenţia de a încerca să-l obţină printr-o acţiune într-un tribunal, l-aş scoate din buzunar şi i l-aş da, considerând că am scăpat ieftin.

A rezolvat problema cu doamna aprinsă la faţă cu ajutorul unei bancnote de cinci lire, care trebuie să fi reprezentat profitul pe o lună al ziarului; şi doamna a plecat luându-şi cu sine odrasla deteriorată. După ce a plecat, şeful mi-a vorbit cu blândeţe. Mi-a spus:

—Să nu crezi că te condamn; nici vorbă. Nu este vina ta, ci a Sorţii. Mărgineşte-te la sfaturile morale şi la critică — aici eşti foarte bun; dar nu mai încerca să dai „Informaţii utile”. Aşa cum am mai spus, nu este vina ta. Informaţiile tale sunt destul de corecte — nu li se poate obiecta nimic; pur şi simplu nu ai noroc cu ele.

Ar fi fost bine dacă i-aş fi urmat întotdeauna sfatul; m-ar fi ferit pe mine şi pe alţi semeni ai mei de multe dezastre. Nu ştiu de

ce, dar aşa este. Dacă îi dau cuiva indicaţii în legătură cu cel mai bun drum între Londra şi Roma, acesta îşi pierde bagajele în Elveţia sau e cât pe ce să naufragieze în largul Doverului. Dacă îl sfătuiesc în legătură cu cumpărarea unui aparat de fotografiat, e înhăţat de poliţia germană pentru că a fotografiat fortăreţe. Odată m-am chinuit mult să-i explic unui cetăţean cum să facă pentru a se căsători cu sora din Stockholm a răposatei sale soţii. Am aflat la ce oră pleacă vaporul din Hull şi care sunt cele mai bune hoteluri la care putea să stea. Nu exista nici măcar o singură greşeală în informaţiile pe care i le-am furnizat, treaba a mers ca pe roate, dar de atunci nu mai vorbeşte cu mine.

Iată de ce am ajuns să îmi temperez pasiunea pentru oferirea de informaţii; iată de ce în aceste pagini nu veţi găsi nimic de genul sfaturilor practice, pe cât îmi va sta în puteri.

Nu vor exista descrieri de oraşe, date istorice, nimic din domeniul arhitecturii sau al moralei.

Odată l-am întrebat pe un străin inteligent ce părere are despre Londra.

—Este un oraş foarte mare, mi-a spus.

—Ce v-a frapat cel mai mult la Londra? l-am întrebat.

—Oamenii, mi-a replicat.

—În comparaţie cu alte oraşe — Paris, Roma, Berlin —, ce credeţi despre Londra? am continuat.

A dat din umeri.

—Este mai mare, a zis. Ce pot să spun mai mult?

Un muşuroi de furnici seamănă foarte mult cu alt muşuroi de furnici. Multe străzi, mai largi sau mai înguste, pe care nişte vietăţi mici mişună într-o stranie stare de dezordine, unele zorite, pline de importanţă, altele oprindu-se să stea de vorbă. Unele se luptă cu poveri mari; altele se încălzesc la soare. O mulţime de hambare pline cu alimente; o mulţime de celule în care micile făpturi dorm, mănâncă şi iubesc; colţul în care se odihnesc micile lor oase albe. Stupul acesta este mai mare, celălalt mai mic. Cuibul acesta e aşezat pe nisip, celălalt sub pietre. Acesta a fost construit ieri, în timp ce acela a fost durat cu mai multe veacuri în urmă, unii spun că a fost ridicat chiar înainte de venirea rândunicii; cine ştie?

Nu veţi găsi în această carte folclor sau poveşti.

Fiecare vale în care se află un sătuc are cântecul ei. Am să vă spun care este subiectul; îl puteţi scrie în versuri şi îl puteţi pune pe muzică.

Acolo a trăit o fată şi a venit un flăcău, care a iubit-o şi a plecat.

Este un cântec monoton, scris în mai multe limbi; căci tânărul pare să fi fost un călător neobosit. În sentimentala Germanie, îşi aduc bine aminte de el. La fel, locuitorii din Munţii Albaştri alsacieni îşi amintesc când a venit printre ei; în timp ce, dacă memoria nu mă înşală, a vizitat şi malurile râului Allen. Era un adevărat Jidov Rătăcitor, căci fetele proaste încă mai ascultă, după cum se zice, tropotul copitelor cailor săi pierzându-se în depărtări.

În această ţară cu multe ruine, care răsunau odinioară de vocile bărbaţilor, dăinuie multe legende; şi din nou, dându-vă elementele de bază, vă las să vă gătiţi singuri mâncarea. Luaţi o inimă omenească sau două, asortate; un mănunchi de pasiuni umane — nu sunt prea multe, cel mult jumătate de duzină; asezonaţi-le cu un amestec de bine şi rău; daţi-i gust cu sosul de moarte şi serviţi totul unde şi când doriţi. „Chilia Sfântului”, „Turnul Bântuit”, „Mormântul din temniţa subterană”, „Izvorul Îndrăgostiţilor” — spuneţi-i cum vreţi, tocana este aceeaşi.

În fine, în această carte nu veţi găsi peisaje. Nu este vorba de lene din partea mea, ci de autocontrol. Este uşor să descrii un peisaj, dar nimic nu este mai greu şi mai inutil de citit. Pe când Gibbon[10] era nevoit să se bizuie pe poveştile călătorilor pentru a descrie Helespontul, iar Rinul le era cunoscut elevilor englezi îndeosebi prin intermediul *Comentariilor*[11] lui Caesar, fiecare *globe-trotter*, pe orice distanţe, simţea că este de datoria lui să descrie cum putea el mai bine lucrurile pe care le vedea. Dr. Johnson, care nu mai văzuse mai nimic altceva decât priveliştea de pe Fleet Street, putea citi descrierea unei câmpii din Yorkshire cu plăcere şi cu folos. Unui cockney[12] care nu văzuse niciodată o formă de relief ceva mai înaltă decât Hog’s Back din Surrey, o relatare despre Muntele Snowdon[13] i se părea, probabil, pasionantă. Însă noi, sau mai degrabă locomotiva cu aburi şi aparatul de fotografiat în locul nostru, am schimbat toate acestea. Omul care joacă tenis în fiecare an la poalele Matterhornului şi biliard în vârful Muntelui Rigi nu îţi va mulţumi pentru o descriere amănunţită şi riguroasă a Munţilor Grampian[14]. Pentru omul obişnuit, care a văzut o jumătate de duzină de picturi în ulei, o sută de fotografii, o mie de poze reproduse în jurnalele ilustrate şi vreo câteva panorame ale Niagarei, zugrăvirea în cuvinte a cascadei este de-a dreptul plicticoasă.

Un prieten de-al meu, american, un gentleman cult, care

iubeşte poezia, mi-a spus că şi-a făcut o idee mai corectă şi mai mulţumitoare despre Ţinutul Lacurilor dintr-un album cu vederi de optsprezece pence decât din toate operele lui Coleridge, Southey şi Wordsworth. Îmi amintesc, de asemenea, că spunea în legătură cu tema peisajului în literatură că i-ar mulţumi unui autor la fel de mult pentru o descriere elocventă a ceea ce a mâncat la cină în seara precedentă. Dar asta se referea la o altă temă, şi anume domeniul propriu fiecărei arte. Prietenul meu susţinea că, la fel cum pânza şi culorile sunt mijloace nepotrivite pentru nararea unei poveşti, zugrăvitul cu ajutorul cuvintelor este, în cel mai bun caz, o metodă stângace de transmitere a unor impresii care pot fi mai bine receptate prin intermediul ochiului.

În această privinţă, păstrez cât se poate de clar în amintire o după-amiază fierbinte petrecută la şcoală. Era o oră de literatură engleză şi am început prin citirea unui poem lung, altfel acceptabil. Mărturisesc, cu ruşine, că am uitat numele autorului şi titlul poemului. După ce am terminat de citit, am închis cărţile, iar profesorul, un domn blând şi bătrân, cu părul alb, ne-a rugat să redăm, cu cuvintele noastre, ceea ce tocmai citisem.

—Spuneţi-mi, zise profesorul, încurajator, despre ce este vorba în poezie.

—Domnule, a spus cel mai bun băiat din clasă — vorbea cu capul plecat şi cu evidentă sfială, ca şi cum subiectul era de aşa natură încât, dacă ar fi fost după el, nu l-ar fi menţionat niciodată —, este vorba despre o fecioară.

—Da, aprobă profesorul, dar aş vrea să-mi spui cu cuvintele tale. Ştii, nu se mai zice fecioară, ci fată. Da, este vorba despre o fată. Continuă.

—O fată — repetă premiantul clasei, substituirea mărindu-i parcă şi mai mult stânjeneala — care trăia într-o pădure.

—Ce fel de pădure? întrebă profesorul.

Premiantul îşi examină cu atenţie călimara, apoi se uită în tavan.

—Haide, îl îndemnă profesorul, impacientat, ai citit despre această pădure în ultimele zece minute. Cu siguranţă, îmi poţi spune ceva despre ea.

—Copaci noduroşi, cu ramuri răsucite…, începu premiantul.

—Nu, nu, îl întrerupse profesorul. Nu vreau să repeţi poezia. Vreau să-mi spui cu vorbele tale ce fel de pădure era aceea în care trăia fata.

Profesorul bătu din picior impacientat; primul băiat din clasă îşi luă inima în dinţi.

—Domnule, era o pădure obişnuită.

—Spune-i tu ce fel de pădure era, spuse profesorul, arătând către premiantul al doilea.

Premiantul al doilea a spus că era „o pădure verde”. Asta îl enervă pe profesor şi mai tare; îl numi pe al doilea premiant cap sec, habar n-am de ce, şi trecu la al treilea, care, în ultimele minute, stătuse ca pe jar, cu mâna dreaptă agitându-se în sus şi în jos, ca un semafor stricat. În clipa următoare ar fi spus-o chiar dacă profesorul nu l-ar fi întrebat; era roşu la faţă de atâta ştiinţă pe care o ţinea pentru el.

—O pădure întunecoasă şi mohorâtă, strigă al treilea băiat, şi pe faţa lui se citi uşurarea.

—O pădure întunecoasă şi mohorâtă, repetă profesorul, evident aprobator. Şi de ce era întunecoasă şi mohorâtă?

Al treilea băiat se dovedi din nou la înălţime.

—Pentru că soarele nu putea ajunge în ea.

Profesorul simţi că îl descoperise pe poetul clasei.

—Pentru că soarele nu putea ajunge în ea sau, mai bine, pentru că razele soarelui nu puteau pătrunde acolo. Şi de ce nu puteau pătrunde razele soarelui?

—Pentru că frunzele erau foarte dese, domnule.

—Foarte bine, spuse profesorul. Fata trăia într-o pădure întunecoasă şi mohorâtă, prin al cărei umbrar de frunze razele soarelui nu puteau pătrunde. Acum, ce creştea în această pădure?

Arătă spre al patrulea elev.

—Copaci, domnule.

—Şi mai ce?

—Ciuperci, domnule.

Asta după o pauză.

Profesorul nu era prea sigur de ciuperci, dar, uitându-se pe text, descoperi că elevul avea dreptate; se vorbea şi despre ciuperci.

—Foarte bine, recunoscu profesorul, creşteau şi ciuperci acolo. Şi mai ce? Ce se găseşte în pădure sub copaci?

—Pământ, domnule.

—Nu, nu; ce creşte într-o pădure în afară de copaci?

—Tufişuri, domnule.

—Tufişuri; foarte bine! Acum suntem pe calea cea bună. În pădurea aceea erau copaci şi tufişuri. Şi mai ce?

Arătă spre un băiat micuţ de statură, din fundul clasei, care, pentru că hotărâse că pădurea era prea departe ca să-i poată aduce neplăceri lui personal, îşi petrecea timpul jucându-se „X şi 0”. Supărat şi stânjenit, dar considerând că este necesar să adauge ceva la inventar, spuse, la întâmplare, „mure”. A fost o greşeală; poetul nu vorbea de mure.

—Bineînţeles, Klobstock se gândeşte doar la mâncare, comentă profesorul, care se mândrea că are simţul umorului.

Remarca stârni hohote de râs la adresa lui Klobstock, ceea ce îi făcu plăcere profesorului.

—Tu, continuă el, arătând spre un băiat din mijlocul clasei. Ce se mai găsea în această pădure în afară de copaci şi tufişuri?

—Mai era şi un torent, domnule.

—Aşa este; şi ce făcea torentul?

—Clipocea, domnule.

—Nu, nu. Pâraiele clipocesc, torentele…?

—Urlă, domnule.

—Torentul urla. Şi ce anume îl făcea să urle?

Era o întrebare încuietoare. Un băiat — nu era cel mai inteligent din clasă, recunosc — sugeră că fata. Pentru a ne ajuta, profesorul formulă altfel întrebarea.

—Când urla?

Al treilea băiat din clasă, salvând din nou situaţia, a explicat că urla atunci când cădea printre stânci. Cred că unii dintre noi aveam vaga idee că trebuie să fi fost un torent tare laş dacă făcea atâta zgomot pentru un lucru atât de neînsemnat; un torent mai curajos, ne spuneam noi, s-ar fi ridicat de jos şi ar fi plecat mai departe, fără să zică nimic. Un torent care urlă de fiecare dată când cade de pe o stâncă era, după părerea noastră, un torent slab de înger; însă profesorul păru destul de mulţumit de răspuns.

—Şi cine mai trăia în acea pădure în afară de fată? sună următoarea întrebare.

—Păsările, domnule.

—Da, în acea pădure trăiau păsări. Şi mai ce?

Cu păsările se părea că ideile noastre se epuizaseră.

—Haideţi, spuse profesorul, cum se numesc animalele acelea cu cozi care se caţără în copaci?

Ne-am gândit un timp, apoi unul dintre noi a sugerat că ar fi pisicile.

Eroare; poetul nu spunea nimic despre pisici; profesorul

încerca să obţină de la noi veveriţe.

Nu îmi amintesc prea multe amănunte despre pădurea aceea. Îmi aduc aminte însă că era vorba şi despre cer. În locurile în care printre copaci apărea un luminiş, uitându-te în sus, puteai vedea cerul deasupra capului; adesea, pe cer erau nori şi, din când în când, dacă îmi aduc bine aminte, fata era udată de ploaie.

Am insistat asupra acestui incident pentru că mi se pare sugestiv pentru problema peisajului în literatură. La vremea aceea nu am înţeles — nu înţeleg nici acum — de ce rezumatul premiantului nu a fost suficient. Cu tot respectul datorat poetului, oricine o fi fost, nu se poate să nu recunoaştem că pădurea lui nu era şi nu putea fi decât „o pădure obişnuită”.

V-aş putea descrie cu lux de amănunte Pădurea Neagră. Vi l-aş putea traduce pe Hebel[15], poetul Pădurii Negre. Aş putea scrie pagini întregi despre cheiurile stâncoase şi văile surâzătoare, coastele acoperite de pini, vârfurile încununate cu stânci, pârâiaşele înspumate (acolo unde neamţul, ordonat cum e, nu le-a condamnat să curgă în mod respectabil prin jgheaburi de lemn sau prin conducte), satele albe, fermele izolate.

Dar mă obsedează bănuiala că s-ar putea să săriţi peste toate acestea. Dacă aţi fi suficient de conştiincioşi — sau destul de slabi de înger — să nu o faceţi, nu aţi reuşi decât să vă faceţi o impresie, mult mai bine rezumată în cuvintele simple ale nepretenţiosului ghid turistic:

„O regiune muntoasă pitorească, mărginită la sud şi la vest de câmpia Rinului, către care pintenii săi coboară abrupt. Formaţiunile sale geologice constau mai ales din gresie striată şi granit; înălţimile joase sunt acoperite cu vaste păduri de pini. Este bine udată de numeroase ape curgătoare, în timp ce văile sale populate sunt fertile şi intens cultivate. Hanurile sunt bune, dar un străin ar trebui să deguste cu măsură vinurile locale.”

7Curse de cai, inclusiv cursa recompensată cu Cupa Goodwood, care avea loc lângă Goodwood Park, în Sussex.

8Ironie la adresa ignoranţei jurnaliştilor. Dr. Johnson a scris *Rasselas* (1759).

9Aluzie la tirada lui Jacques despre cele şapte vârste ale omului, din *Cum vă place*, de William Shakespeare, II, vii, 158.

10Edward Gibbon (1737-1794), istoric britanic autor al cărţii *History of the Decline and Fall of the Roman Empire*.

11*Comentarii la războaiele galice*, opera lui Caius Iulius Caesar (cca 100-44 î.Hr.), era o lectură obişnuită în şcolile englezeşti.

12Locuitor din partea de est a Londrei (n.tr.).

13Munte din nord-vestul Ţării Galilor; măsoară 1 085 m înălţime (n.tr.).

14Grampian Mountains sau Grampian Hills — lanţ muntos din centrul şi nordul Scoţiei (n.tr.).

15Johann Peter Hebel (1760-1826), poet german foarte popular, care a scris în perioada romantică, atât în dialect, cât şi în limba cultă.

CAPITOLUL VI

De ce ne-am dus la Hanovra — Ceva care se face mai bine în străinătate — Arta conversaţiei politicoase cu străinii, aşa cum se predă în şcolile englezeşti — O poveste adevărată, spusă acum pentru prima dată — Gluma franţuzească, aşa cum este oferită pentru amuzamentul tinerilor britanici — Instinctele de tată ale lui Harris — Cel care stropeşte drumurile cu artă — Patriotismul lui George — Cum ar fi trebuit să procedeze Harris — Cum a procedat de fapt — Îi salvăm viaţa lui Harris — Un oraş care nu doarme niciodată — Calul de birjă poate fi critic.

Am ajuns la Hamburg vineri, după o călătorie lipsită de evenimente deosebite, şi de la Hamburg ne-am îndreptat spre Berlin, trecând prin Hanovra. Nu este ruta cea mai directă. Pot să explic vizita noastră la Hanovra aşa cum a explicat negrul judecătorului prezenţa sa în curtea de păsări a diaconului.

—Da, dom'le, ce spune domnu' poliţist e adevărat, dom'le, acolo eram, dom'le.

—A, deci recunoşti? Şi, mă rog, ce făceai cu un sac în curtea de păsări a diaconului Abraham la ora douăsprezece noaptea?

—Acu' vă spun, dom'le; da, dom'le. Fusesem la domnu' Jordan cu un sac cu pepeni. Da, dom'le, şi domnu' Jordan a fost foarte simpatic şi m-a poftit să intru înăuntru.

—Şi?

—Da, dom'le, domnu' Jordan e un om tare de treabă. Şi am stat de vorbă şi am tot vorbit…

—Tot ce se poate. Dar noi vrem să ştim ce făceai în curtea de păsări a diaconului.

—Da, dom'le, asta începusem să vă spun. Se făcuse tare târziu când am plecat de la domnu' Jordan, şi ce mi-am zis eu: „Acu', ia-o la picior, Ulysses, cu dreptu' înainte, ca să nu dai de bucluc cu nevasta aia a ta". Bună de gură femeie, dom'le, tare…

—Bine, nu mă interesează; în oraşul acesta mai sunt şi alţi oameni buni de gură în afară de nevasta ta. Casa diaconului Abraham se află la o distanţă de o jumătate de milă de drumul dintre domnul Jordan şi casa dumitale. Cum ai ajuns acolo?

—Tocma’ asta voiam să vă explic, dom’le.

—Mă bucur. Şi cum explici?

—Ei bine, dom’le, socotesc că m-am abătut din drum.

Cred că şi noi ne-am abătut puţin din drum.

La început, dintr-un motiv sau altul, Hanovra te frapează: pare un oraş neinteresant, dar, încet-încet, te copleşeşte. În realitate, sunt două oraşe; unul cu străzi largi, moderne, frumoase şi cu grădini aranjate cu gust; lângă el continuă să trăiască un oraş din secolul al XVI-lea, cu case vechi din lemn care „atârnă” deasupra unor străzi înguste, unde prin ganguri joase poţi zări curţi cu galerii, odinioară înţesate, fără îndoială, cu trupe de cavalerie ori blocate de o trăsură greoaie trasă de şase cai, aşteptându-şi stăpânul, un negustor bogat, şi pe placida şi supraponderala lui *Frau*, dar în care astăzi copiii şi găinile aleargă în voie, în timp ce din balcoanele sculptate atârnă la uscat rufe sărăcăcioase.

Peste Hanovra pluteşte o atmosferă bizar de englezească, mai ales duminicile, când prăvăliile cu obloanele trase şi dangătul clopotelor o fac să semene cu o Londră mai însorită. Această atmosferă de duminică britanică nu m-a frapat numai pe mine, altfel aş fi pus-o pe seama imaginaţiei mele; chiar şi George a simţit-o. Într-o duminică după-amiază, Harris şi cu mine am ieşit puţin după prânz la plimbare, ca să ne fumăm trabucurile. La întoarcere, l-am găsit pe George aţipit în cel mai adânc fotoliu din fumoar.

—La urma urmei, a spus Harris, duminica britanică are ceva care-i merge la inimă omului cu sânge englezesc în vine. Mi-ar părea rău să dispară, orice-ar spune noua generaţie.

Şi, aşezându-ne la câte un capăt al canapelei, destul de mare de altfel, i-am ţinut companie lui George.

Se spune că la Hanovra trebuie să te duci pentru a învăţa cea mai bună germană. Dezavantajul este că, în afara Hanovrei, care nu este decât o mică provincie, nimeni nu înţelege cea mai bună germană. Aşa că trebuie să te decizi dacă vrei să vorbeşti o bună germană şi să rămâi la Hanovra, sau să vorbeşti o germană proastă şi să călătoreşti şi prin alte părţi. Fiind divizată atât de multe secole într-o mulţime de principate, Germania posedă, din nefericire, mai multe dialecte. Germanii din Posen care doresc să converseze cu cei din Württemberg sunt nevoiţi de cele mai multe ori să vorbească în limba franceză sau engleză, iar tinerele doamne care au primit o educaţie costisitoare în Westphalia îşi surprind şi îşi dezamăgesc părinţii pentru că nu sunt în stare să înţeleagă un cuvânt din ce li se

spune în Mecklenburg. Un străin care vorbeşte englezeşte, este adevărat, se va simţi la fel de încurcat pe platourile din Yorkshire sau în mahalalele din Whitechapel, dar cazurile nu se aseamănă. În Germania, dialectele persistă nu numai în districtele rurale sau în mediile needucate. Fiecare provincie are, practic, un limbaj propriu, de care este mândră şi la care ţine foarte mult. Un bavarez cult va recunoaşte că, din punct de vedere academic, germana vorbită în nord este mai corectă; dar va continua să vorbească şi să-i înveţe pe copiii săi germana din sud.

Sunt înclinat să cred că, în decursul acestui secol, Germania va rezolva această problemă apelând la limba engleză. Toţi băieţii şi toate fetele din Germania, de la pătura ţărănească în sus, vorbesc englezeşte. Dacă pronunţia englezească ar fi mai puţin arbitrară, fără nici o îndoială că peste foarte puţin timp ar deveni limba vorbită în întreaga lume. Toţi străinii sunt de acord că, din punct de vedere gramatical, este limba cea mai uşor de învăţat. Un german, comparând-o cu propria limbă, în care fiecare cuvânt din fiecare propoziţie este guvernat de cel puţin patru reguli distincte şi separate, îţi va spune că engleza nu are gramatică. Se pare că destul de mulţi englezi au ajuns la aceeaşi concluzie, dar se înşală. De fapt, există o gramatică engleză şi, într-una din zilele astea, şcolile noastre vor recunoaşte acest fapt şi vor preda gramatica engleză copiilor noştri, pătrunzând poate chiar în cercurile literare şi jurnalistice. Dar în prezent se pare că suntem de acord cu străinii, şi anume că este o cantitate neglijabilă. Pronunţia limbii engleze este obstacolul în calea progresului nostru. Ortografia limbii engleze a fost inventată, se pare, ca să disimuleze pronunţia. Este o idee inteligentă, calculată pentru a tempera înfumurarea străinilor; fără ea, ar ajunge să înveţe limba engleză într-un an.

În Germania, o limbă străină se predă altfel decât la noi, iar consecinţa este următoarea: când un tânăr sau o tânără germană termină gimnaziul sau liceul la cincisprezece ani, respectivul „obiect”[16] (aşa cum se spune de obicei în Germania) poate să înţeleagă şi să vorbească limba pe care a studiat-o. În Anglia, avem o metodă care, pentru obţinerea unui rezultat minim cu cheltuieli maxime, poate că nu are egal. Un băiat care a absolvit o şcoală bună pentru clasa de mijloc din Anglia poate conversa cu un francez, fără grabă şi destul de greu, despre grădinărese şi despre mătuşi, conversaţie care, pentru un bărbat care poate că nu posedă nici de unele, nici de altele, nu prezintă nici un interes. Este posibil, dacă

băiatul constituie o strălucită excepţie, să poată fi în stare să spună cât e ceasul sau să facă unele observaţii referitoare la vreme. Fără îndoială că ar putea repeta pe dinafară un număr mare de verbe neregulate; numai că, de fapt, puţini străini sunt dispuşi să asculte verbele neregulate ale propriei limbi recitate de un tânăr englez. La fel, s-ar putea să fie în stare să-şi amintească o selecţie de expresii idiomatice franţuzeşti grotesc combinate, dintre cele pe care nici un francez modern nu le-a auzit vreodată şi pe care nu le înţelege atunci când le aude.

Explicaţia este că, în nouă din zece cazuri, tânărul a învăţat limba franceză după *Ahn's First-Course*. Istoria acestei lucrări faimoase este remarcabilă şi instructivă. Cartea a fost scrisă în glumă de un francez fără minte care a trăit câţiva ani în Anglia. Intenţia lui era să scrie o satiră la adresa conversaţiei practicate în înalta societate britanică. Din acest punct de vedere, era o lucrare deosebit de bună. Autorul a propus-o unei edituri londoneze. Directorul editurii era un om ager la minte. A trimis după autor.

—Cartea dumneavoastră, i-a spus autorului, este foarte spirituală. Am râs cu lacrimi citind-o.

—Sunt încântat să aud asta, a replicat, mulţumit, francezul. Am încercat să fiu cât mai veridic, fără să ofensez pe cineva în mod inutil.

—Este foarte distractivă, a recunoscut directorul, şi totuşi, publicată ca o glumă nevinovată, mă tem că nu va avea succes.

Faţa autorului se lungi.

—Umorul ei, a continuat directorul, va fi considerat forţat şi extravagant. Îi va amuza pe oamenii care gândesc şi pe cei inteligenţi, dar din punctul de vedere al omului de afaceri, această categorie de cititori nu merită să fie luată în considerare. Am însă o idee, spuse directorul. Se uită în jur, pentru a se asigura că sunt singuri şi, aplecându-se către autor, îi şopti: Mă gândesc să o public ca pe o lucrare serioasă pentru uzul şcolilor!

Autorul se holbă la el. Rămăsese fără cuvinte.

—Eu îl cunosc pe profesorul englez, spuse directorul. Cartea asta îl va atrage. Se va potrivi de minune cu metoda lui. Niciodată nu se va descoperi ceva mai stupid, mai inutil pentru scopul urmărit. Va plescăi din buze când va citi această carte, se va linge pe bot ca un căţeluş.

Autorul, sacrificând arta pe altarul lăcomiei, a fost de acord. Au schimbat titlul şi au adăugat un vocabular, dar cartea a rămas aşa

cum era.

Rezultatul este cunoscut de orice şcolar. *Ahn* a devenit fetişul învăţământului filologic din Anglia. Dacă nu şi-a păstrat omniprezenţa, asta s-a întâmplat pentru că de atunci a fost inventat ceva şi mai puţin adecvat obiectivului respectiv.

Pentru ca nu cumva elevul britanic să obţină, chiar după o metodă asemănătoare cu cea a lui Ahn, ceva noţiuni de franceză, sistemul de învăţământ britanic îi mai pune o piedică, fericindu-l cu prezenţa a ceea ce prospectul şcolii numeşte „un gentleman francez de baştină”. Acest domn francez de baştină — în treacăt fie zis, de obicei e belgian — este, fără îndoială, o persoană de mare valoare şi poate, recunosc, să înţeleagă şi să vorbească destul de curgător propria limbă. Însă calităţile lui se opresc aici. Invariabil, este o persoană cu o remarcabilă lipsă de abilitate de a învăţa ceva pe cineva. Într-adevăr, pare că a fost ales nu ca să instruiască, ci mai degrabă ca să distreze tineretul. Este întotdeauna o figură comică. Nici un francez cu o înfăţişare demnă nu va fi angajat de o şcoală britanică. Dacă posedă de la natură câteva ciudăţenii inofensive, destinate să provoace râsul, este cu atât mai apreciat de cei care îl angajează. Clasa îl priveşte, natural, ca pe o glumă ambulantă. Cele două sau trei ore pe săptămână irosite în mod deliberat pe această farsă antică sunt aşteptate de elevi ca un interludiu vesel într-o existenţă altfel monotonă. Şi apoi, când părintele mândru îşi duce fiul şi moştenitorul la Dieppe şi descoperă doar că flăcăul nu ştie nici măcar să cheme o birjă, blamează nu sistemul, ci pe inocenta sa victimă.

Îmi limitez observaţiile la limba franceză pentru că este singura limbă pe care încercăm să o predăm tinerilor noştri. Un tânăr englez care vorbeşte limba germană poate fi considerat lipsit de patriotism. Nu am fost niciodată în stare să înţeleg de ce pierdem timp cu predarea limbii franceze după această metodă. Necunoaşterea totală a unei limbi este un lucru onorabil. Dar, lăsând deoparte jurnaliştii umorişti şi doamnele romanciere, pentru care reprezintă o necesitate profesională, această spoială de franceză de care suntem atât de mândri nu serveşte la altceva decât să ne facă ridicoli.

În şcoala germană, metoda este oarecum diferită. Limbii străine îi este dedicată o oră în fiecare zi. Ideea este să nu-i laşi elevului timp să uite ce a învăţat în lecţia precedentă; ideea este să-l faci să meargă mai departe. Nu i se furnizează nici un străin

caraghios ca să se amuze. Limba dorită este predată de un profesor german, care o cunoaşte la perfecţie, la fel de bine ca pe propria limbă. Poate că acest sistem nu oferă tânărului german acel accent perfect prin care turistul englez se remarcă în orice ţară, dar are avantajele sale. Elevul nu-l porecleşte pe profesor „Broscoiul" sau „Cârnatul" şi nici nu face farse răsuflate la ora de franceză sau engleză. El stă cuminte în bancă şi, pentru binele său, încearcă să înveţe acea limbă străină, dacă este posibil, cu minimum de neplăceri pentru toate părţile interesate. Când termină şcoala, poate vorbi nu numai despre bricege, grădinari şi mătuşi, ci şi despre politica europeană, istorie, Shakespeare sau despre muzică, în funcţie de turnura pe care o ia conversaţia.

Întrucât privesc poporul german dintr-un punct de vedere anglo-saxon, s-ar putea ca în această carte să găsesc ocazia de a-l critica; dar pe de altă parte, avem multe de învăţat de la el. Oricum, în materie de bun-simţ aplicat în domeniul învăţământului, avem ce învăţa de la germani în proporţie de nouăzeci şi nouă la sută şi ne pot bate cu o singură mână.

Frumoasa pădure de la Eilenriede mărgineşte Hanovra la sud şi la vest; aici s-a petrecut o dramă tristă în care Harris a jucat rolul principal.

Pedalam prin această pădure luni după-amiază în compania mai multor biciclişti, căci este locul preferat de plimbare al locuitorilor din Hanovra în după-amiezile însorite, când aleile ei umbrite sunt pline de oameni fericiţi şi lipsiţi de griji. Printre ei se afla o tânără frumoasă, pe o bicicletă nouă. Era, evident, o novice în acest sport. Simţeai, instinctiv, că va veni un moment în care va avea nevoie de ajutor, iar Harris, cu bine cunoscutul său cavalerism, a sugerat să rămânem aproape de ea. Harris, aşa cum ne explică din când în când mie şi lui George, are şi el fete, sau, mai exact, o fată, care, cu trecerea anilor, va renunţa, fără îndoială, să se joace în grădina din faţa casei şi va deveni o tânără domnişoară frumoasă şi onorabilă. Aceasta explică, natural, interesul pe care îl manifestă Harris pentru toate tinerele frumoase până în treizeci şi cinci de ani; ele îi aduc aminte, aşa susţine el, de acasă.

Parcursesem vreo două mile, când am observat, ceva mai în faţa noastră, într-un punct în care se întretăiau cinci drumuri, un bărbat care stropea cu un furtun. Furtunul, având la fiecare articulaţie un suport cu două rotiţe, şerpuia în urma lui în timp ce se mişca, precum un vierme gigantic din al cărui gâtlej — pe care omul

îl ţinea bine cu ambele mâini şi îl sucea încoace şi încolo, în sus şi în jos — curgea un jet puternic de apă cu un debit de aproximativ un galon pe secundă.

—E o metodă mult mai bună decât a noastră, a observat Harris, cu entuziasm. Harris are tendinţa să critice foarte sever toate instituţiile britanice. Mult mai simplu, mai rapid şi mai economic! Vedeţi, cu această metodă, un singur om poate uda în cinci minute o bucată de drum care nouă, cu cisterna noastră greoaie, ce abia se mişcă, ne-ar lua o jumătate de oră.

George, care pedala în spatele meu pe tandem, spuse:

—Da, şi în acelaşi timp este o metodă prin care, cu puţină neatenţie, un bărbat poate face ciuciulete un mare număr de oameni în mult mai puţin timp decât le-ar trebui lor să se dea la o parte din calea lui.

George, spre deosebire de Harris, este britanic până în măduva oaselor. Îmi amintesc cum l-a combătut, cu patriotică indignare, pe Harris, care susţinea introducerea ghilotinei în Anglia.

—Este mult mai curată, spunea Harris.

—Nu-mi pasă de asta, zicea George. Eu sunt englez; spânzurătoarea este destul de bună pentru mine.

—Cisterna noastră are dezavantajele ei, continuă George, dar nu îţi poate uda decât picioarele şi o poţi evita. Cu maşinăria asta, un om te poate urmări după colţ şi chiar în sus, pe scări.

—Pe mine mă fascinează să-i privesc, spuse Harris. Sunt tare îndemânatici. Am văzut un om care, din colţul aglomerat al unei pieţe din Strasbourg, putea acoperi fiecare inch de pământ fără să ude măcar un şiret. Este minunat felul în care calculează distanţa. Aruncă apa până la vârful pantofilor şi apoi o ridică peste capul tău şi o fac să-ţi cadă la călcâie. Pot…

—Începeţi puţin, spuse George.

—De ce? am întrebat.

—Vreau să mă dau jos şi să urmăresc restul spectacolului din spatele unui copac. Or fi oameni foarte pricepuţi în meseria asta, cum spune Harris, dar mie mi se pare că artistului din faţa noastră îi lipseşte ceva. Tocmai a murat un câine şi acum stropeşte un indicator. Am de gând să aştept până ce termină ce are de făcut.

—Prostii, spuse Harris. N-o să te ude.

—Tocmai de acest lucru am de gând să mă asigur, răspunse George, după care descălecă şi ocupă o poziţie strategică în spatele unui ulm foarte arătos, îşi scoase pipa şi începu s-o umple.

Nu aveam chef să împing tandemul de unul singur, aşa că am descălecat şi eu şi m-am dus lângă George, rezemând bicicleta de un pom. Harris a strigat ceva despre faptul că suntem o ruşine pentru ţara în care ne-am născut şi a mers mai departe.

În clipa următoare, am auzit un ţipăt disperat de femeie. Privind de după trunchiul copacului, am observat că provine de la tânăra şi eleganta doamnă mai sus menţionată, de care uitaserăm deoarece interesul ne fusese captat de omul cu furtunul. Îşi conducea bicicleta ferm, în linie dreaptă, prin apa care ţâşnea din furtun. Părea paralizată şi incapabilă să descalece sau să sucească ghidonul. Se uda tot mai tare cu fiecare clipă, în timp ce omul cu furtunul, care era beat sau orb, continua să proiecteze jetul asupra ei, cu o indiferenţă absolută. Mai multe voci urlară imprecaţii la adresa lui, însă omului nici că-i păsa.

Harris, cu instinctul patern răscolit până-n străfunduri, a făcut în acest moment ceea ce, date fiind împrejurările, constituia lucrul cel mai îndreptăţit şi mai potrivit. Dacă ar fi acţionat până la capăt cu acelaşi sânge rece şi cu aceeaşi judecată, ar fi ieşit din acest incident ca eroul zilei, în loc să ajungă, aşa cum s-a întâmplat, să se retragă în grabă, urmărit de insulte şi ameninţări. Fără nici o umbră de ezitare, s-a aruncat asupra omului, l-a doborât la pământ şi, apucând furtunul de capăt, a încercat să-l arunce cât colo.

Ceea ce trebuia să facă Harris, ceea ce ar fi făcut orice om cu scaun la cap în momentul în care a pus mâna pe obiect, era să închidă robinetul. După aceea putea să joace fotbal cu omul, sau tenis, sau orice altceva, la alegere, iar cele douăzeci sau treizeci de persoane care se repeziseră să dea o mână de ajutor nu ar fi făcut decât să aplaude. Cu toate acestea, ideea lui, după cum ne-a explicat mai târziu, era să ia furtunul din mâinile omului şi, drept pedeapsă, să-l întoarcă împotriva lui. Omul care stropea avea, se pare, aceeaşi idee, respectiv să păstreze furtunul şi să-l utilizeze ca pe o armă cu care să-l facă pe Harris ciuciulete. Bineînţeles, rezultatul a fost că amândoi au făcut ciuciulete toate fiinţele şi obiectele neînsufleţite de pe o rază de cincizeci de iarzi, cu excepţia lor. Un bărbat furios, prea ud pentru a-i mai păsa ce se întâmplă cu el, sări în arenă şi încercă să dea o mână de ajutor. Toţi trei s-au apucat să mătură cele patru puncte cardinale cu furtunul. L-au îndreptat spre cer şi apa a coborât asupra asistenţei sub forma unei averse echinocţiale. L-au îndreptat spre pământ şi au trimis apa în şuvoaie puternice care le furau oamenilor pământul de sub picioare sau îi loveau în plex şi îi făceau

să se încovoaie.

Nici unul dintre ei nu avea de gând să dea drumul furtunului, nici unul dintre ei nu s-a gândit să închidă apa. Aveai impresia că se războiau cu o forţă a naturii. În patruzeci şi cinci de secunde, susţinea George, care cronometrase totul, au reuşit să mături din acea răspântie toată suflarea, cu excepţia unui câine, care, ud leoarcă, rostogolit de forţa apei când pe o parte, când pe alta, încă mai reuşea să se ridice în patru picioare şi să latre sfidător la ceea ce considera evident, în sinea lui, că sunt stihiile dezlănţuite ale iadului.

Bărbaţii şi femeile şi-au lăsat bicicletele pe jos şi au alergat în pădure. Din spatele fiecărui copac mai de Doamne-ajută se iţeau capete ude, furioase.

În cele din urmă, în scenă a intrat un om cu bun-simţ. Bravând totul, s-a târât până la hidrant, unde a răsucit robinetul. Atunci, de după patruzeci de copaci, au ieşit la iveală fiinţe umane mai mult sau mai puţin murate, fiecare având ceva de spus.

La început, m-am întrebat dacă ar fi mai utilă o brancardă sau un coş de rufe pentru a transporta la hotel rămăşiţele pământeşti ale lui Harris. Cred că în acea ocazie promptitudinea lui George i-a salvat lui Harris viaţa. Fiind uscat, şi deci în stare să alerge mai repede, a ajuns acolo înaintea mulţimii. Harris voia să dea explicaţii, dar George i-a retezat-o scurt.

—Urcă imediat pe asta, a spus George, dându-i bicicleta, şi pleacă de aici. Ei nu ştiu că suntem cu tine şi cred că poţi avea încredere că nu vom dezvălui secretul. Noi rămânem în urmă, ca să-i încurcăm. Mergi în zigzag în caz că trag după tine.

Doresc ca această carte să fie o cronică fidelă a faptelor, nealterată de exagerări, aşa că i-am arătat lui Harris descrierea acestui incident, ca nu cumva să se strecoare aici altceva în afara adevărului gol-goluţ. Harris susţine că este exagerată, dar recunoaşte că una sau două persoane s-ar putea să fi fost „stropite”. M-am oferit să îndrept asupra lui un furtun de la o distanţă de douăzeci şi cinci de iarzi şi să-i ascult părerea după aceea, şi anume dacă termenul „stropit” era unul adecvat, dar a declinat participarea la acest test. În plus, insistă că nu au putut să fie mai mult de cinci-şase persoane implicate în catastrofă, că patruzeci este o inexactitate ridicolă. M-am oferit să mă întorc cu el la Hanovra şi să întreprind o anchetă riguroasă asupra evenimentului, dar şi această ofertă a fost refuzată. În aceste împrejurări, menţin că varianta mea este o relatare adevărată şi sobră a unui eveniment despre care un anumit număr de

locuitori ai Hanovrei îşi amintesc cu amărăciune până în ziua de azi.

Am plecat din Hanovra în aceeaşi seară şi am ajuns la Berlin la timp pentru cină şi o plimbare după. Berlinul este un oraş care dezamăgeşte; centrul lui este supraaglomerat, iar periferiile lipsite de viaţă. Singura lui stradă celebră, Unter den Linden, o încercare de a combina Oxford Street cu Champs Élysées, deosebit de neimpozantă, este mult prea largă pentru dimensiunile lui. În teatrele intime şi încântătoare, unde jocul actorilor este considerat mai important decât decorul sau costumele, reprezentaţiile în serie sunt necunoscute, piesele de succes fiind jucate de multe ori, dar niciodată consecutiv, astfel încât timp de o săptămână te poţi duce la acelaşi teatru din Berlin ca să vezi o altă piesă în fiecare seară; clădirea operei este nedemnă de aceasta, iar cele două music-hall-uri sunt inutil de vulgare şi banale, prost amenajate şi mult prea mari ca să fie şi intime. În cafenelele şi restaurantele din Berlin, perioada de vârf este între miezul nopţii şi ora trei. Totuşi, majoritatea oamenilor care le frecventează se trezesc apoi la şapte. Berlinezul fie a rezolvat marea problemă a vieţii moderne, cum să te lipseşti de somn, fie, cum spune Carlyle[17], aşteaptă probabil cu nerăbdare viaţa eternă.

Personal, nu cunosc alt oraş în care orele mici să fie în vogă, cu excepţia Sankt Petersburgului. Dar sanktpetersburghezul nu se scoală dimineaţa devreme. La Sankt Petersburg, music-hall-urile, în care este la modă să te duci *după* ce ieşi de la teatru — drumul până la ele îţi ia o jumătate de oră cu o sanie rapidă —, practic nu-şi încep programul până la ora douăsprezece. Pe Neva, la ora patru dimineaţa eşti nevoit literalmente să-ţi croieşti drum prin mulţime, iar trenurile de călători preferate sunt cele care pleacă la cinci dimineaţa. Aceste trenuri îl scutesc pe rus de neplăcerea trezitului dis-de-dimineaţă. El le spune „Noapte bună” prietenilor şi se duce comod la gară după supeu, fără să le creeze neplăceri gazdelor.

Potsdam, Versailles-ul Berlinului, este un orăşel frumos, situat printre lacuri şi păduri. Aici, pe aleile umbroase ale liniştitului şi întinsului parc de la Sanssouci, îţi este uşor să ţi-l imaginezi pe slăbănogul şi arţăgosul de Frederic hoinărind cu pisălogul de Voltaire.

La sfatul meu, George şi Harris au fost de acord să nu rămânem prea mult în Berlin, ci să ne grăbim spre Dresda. Cea mai mare parte a lucrurilor pe care le are de arătat Berlinul pot fi văzute foarte bine în altă parte şi am hotărît să ne mulţumim cu o plimbare prin oraş. Portarul hotelului ne-a făcut cunoştinţă cu un birjar, sub a

cărui îndrumare, ne-a asigurat, aveam să vedem tot ce merita să fie văzut în cel mai scurt timp posibil. Omul, care a venit să ne ia la ora nouă dimineaţa, era tot ce ne puteam dori. Era isteţ, inteligent şi bine informat; germana lui era uşor de înţeles şi ştia puţină engleză cu care să se descurce la nevoie. Omului nu i-am găsit nici un cusur, dar calul era cea mai nesuferită brută în spatele căreia am stat vreodată.

Ne-a antipatizat din clipa în care ne-a văzut. Eu am ieşit primul din hotel. Şi-a întors capul şi s-a uitat la mine de sus până jos cu un ochi rece şi sticlos; apoi s-a întors către un alt cal, un prieten de-al său care stătea cu faţa la el. Am înţeles ce a spus. Avea un cap expresiv şi nu a făcut nici un efort ca să-şi ascundă gândurile. A spus:

—Multe lucruri ciudate poţi vedea vara, nu-i aşa?

George m-a urmat în clipa următoare şi a rămas în spatele meu. Calul şi-a întors din nou capul şi s-a uitat. Nu am mai văzut niciodată un cal care să se poată răsuci ca ăsta. Am văzut odată o girafă care făcea cu gâtul tot felul de figuri pentru a atrage atenţia, dar animalul acesta semăna mai degrabă cu visele avute după o zi cu praf la Ascot, urmată de o cină cu şase buni prieteni. Dacă i-aş fi văzut ochii privindu-mă de undeva dintre picioarele dinapoi, mă îndoiesc că m-aş fi mirat. Părea să se amuze mai mult de George decât de mine. Se întoarse din nou către amicul său.

—Extraordinar, nu-i aşa? remarcă el. Presupun că ăştia cresc pe undeva.

Şi începu să se lingă pe umărul stâng, ca să alunge muştele. Am început să mă întreb dacă nu cumva îşi pierduse mama pe când era mic şi fusese crescut de o pisică.

George şi cu mine am urcat în birjă, în aşteptarea lui Harris. Acesta sosi în clipa următoare. Mie mi s-a părut că arată mai degrabă bine. Purta un costum de flanel alb cu pantaloni bufanţi până la genunchi, pe care îl comandase special pentru a merge pe bicicletă în sezonul cald; poate că pălăria era un pic ieşită din comun, dar îl apăra de soare.

Calul se uită la el o dată, exclamă „*Gott im Himmel!*”[18], atât cât poate spune de clar un cal, şi o porni pe Friedrich Strasse în trap susţinut, lăsându-i pe Harris şi pe birjar cu gura căscată pe caldarâm. Proprietarul lui i-a strigat să se oprească, dar nu îl luă în seamă. Au alergat în urma noastră şi ne-au ajuns la intersecţia cu Dorotheen Strasse. Nu am reuşit să aud ce i-a spus stăpânul calului, căci era

enervat şi vorbea repede, dar am prins câteva fraze, cum ar fi: „Trebuie să-mi câştig şi eu pâinea, nu crezi?”, „Cine ţi-a cerut părerea?”, „Sigur, ţie puţin îţi pasă atât timp cât te poţi ghiftui.”

Calul reteză scurt conversaţia, cotind-o pe Dorotheen Strasse din proprie iniţiativă. Cred că şi-a zis în sinea lui: „Lasă-mă în pace; nu mai vorbi atâta. Hai s-o facem şi pe asta şi, dacă se poate, să mergem pe străzi lăturalnice.”

Vizavi de Brandenburger Tor[19], birjarul nostru a legat hăţurile de bici, a sărit jos şi a venit la noi să ne explice cum stau lucrurile. A arătat spre Tiergarten[20] şi apoi ne-a vorbit despre clădirea Reichstagului[21]. Ne-a informat în legătură cu înălţimea, lungimea şi lăţimea exactă a edificiului, aşa cum fac ghizii. Apoi şi-a îndreptat atenţia asupra Porţii. Ne-a spus că a fost construită din gresie şi că imită Propilelele din Atena[22].

În acest moment, calul, care îşi ocupase timpul liber lingându-şi picioarele, a întors capul. Nu a spus nimic, doar s-a uitat.

Omul a luat-o de la început, nervos. De data asta a spus că era o imitaţie a Proptilelelor.

În aceeaşi clipă calul a pornit-o pe Linden şi nimic nu l-a putut convinge să nu o pornească pe Linden. Stăpânul a parlamentat cu el, dar calul a continuat să tropăie mai departe. Din felul în care îşi mişca umerii, simţeam că spunea următoarele: „Au văzut Poarta, nu-i aşa? Foarte bine, e de ajuns. Cât despre restul, habar n-ai ce vorbeşti şi oricum ăştia tot nu înţeleg chiar dacă ai avea habar. Doar vorbeşti nemţeşte.”

A ţinut-o aşa pe toată lungimea străzii Unter den Linden. Calul consimţea să se oprească doar cât să avem noi posibilitatea de a arunca o privire fiecărui loc şi de a auzi cum se numeşte. Reteza scurt orice explicaţie sau descriere punându-se pur şi simplu în mişcare.

„Tipii ăştia”, părea să-şi spună în sinea lui, „vor să ajungă cât mai repede acasă ca să le spună celorlalţi că au văzut toate aceste lucruri. Dacă îi nedreptăţesc, dacă sunt mai inteligenţi decât par, pot obţine din ghidul turistic informaţii mai bune decât cele furnizate de prostul ăsta bătrân. Cine vrea să ştie cât este de înaltă o turlă? După cinci minute de când ţi se spune nu îţi mai aduci aminte, iar dacă îţi aminteşti, asta e din cauză că nu ai nimic altceva în cap. Pur şi simplu mă plictiseşte cu vorbăria lui. De ce nu se grăbeşte oare, ca să ajungem cu toţii acasă, la masa de prânz?”

Cugetând mai bine, nu sunt sigur că bruta aia cu albeaţă la

ochi nu avea dreptate în felul său. Oricum, ştiu că au existat ocazii, când aveam un ghid, în care m-aş fi bucurat de intervenţia calului.

Dar omul e în stare să ocărască binele, cum spun scoţienii, şi la momentul respectiv am blestemat acel cal în loc să-l binecuvântăm.

16În original, pronumele *it*, folosit pentru obiecte sau animale, niciodată pentru oameni (n.tr.).

17Thomas Carlyle (1795-1881), istoric scoţian, autor al cărţii *The History of Friedrich II of Prusia, Called Frederik the Great*.

18Dumnezeule din ceruri! (în limba germană în original).

19Poarta Brandenburg, construită în 1789 în stil neoclasic la capătul dinspre vest al străzii Unter den Linden.

20Grădina Zoologică.

21Parlamentul — clădirea în care s-a întrunit Adunarea legislativă a Imperiului german între 1871 şi 1918 şi a Republicii de la Weimar între 1919 şi 1933, an în care a fost incendiată.

22Birjarul încearcă să explice că Poarta Brandenburg este o imitaţie a Propileelor de pe Acropole.

CAPITOLUL VII

George se minunează — Pasiunea germanului pentru ordine — „Orchestra de mierle din Schwartzwald va concerta la ora şapte” — Câinele de porţelan — Superioritatea lui faţă de toţi ceilalţi câini — Germanul şi sistemul solar — O ţară ordonată — Valea dintre munţi aşa cum s-ar cuveni să fie, potrivit concepţiei germane — Cum curg apele la vale în Germania — Scandalul de la Dresda — Harris se dă în spectacol — Nu este apreciat — George şi mătuşa sa — George, o pernă şi trei demoazele.

Undeva între Berlin şi Dresda, George, care, de vreun sfert de oră sau cam aşa ceva, se uita foarte atent pe fereastră, spuse:

—De ce oare, în Germania, este obiceiul să se atârne cutia de scrisori în pom? De ce nu o fixează pe uşa de la intrare, aşa cum facem noi? Mie nu mi-ar plăcea să fiu nevoit să mă caţăr în pom ca să-mi iau scrisorile. În afară de asta, nu mi se pare corect faţă de poştaş. Pe lângă faptul că este foarte obositoare, livrarea scrisorilor de către o persoană corpolentă, în nopţile cu vânt, trebuie să fie o muncă foarte periculoasă. Dacă tot o pun în copac, de ce nu o atârnă mai jos, de ce o prind întotdeauna de crengile cele mai de sus? Dar poate că judec greşit această ţară, continuă el, urmărind o nouă idee. Poate că germanii, care sunt în multe privinţe înaintea noastră, au pus la punct un serviciu poştal cu porumbei. Chiar şi aşa, nu pot să nu mă gândesc că ar fi fost mai înţelept să antreneze păsările, dacă tot le-au dresat, să livreze scrisorile mai aproape de sol. Să-ţi iei scrisorile din cutiile alea trebuie să fie o treabă foarte complicată, chiar şi pentru germanul obişnuit de vârstă mijlocie.

I-am urmărit privirea pe fereastră. Am spus:

—Acelea nu sunt cutii de scrisori, sunt cuiburi de păsări. Trebuie să înţelegi acest popor. Germanul iubeşte păsările, dar îi plac păsările ordonate. O pasăre lăsată de capul ei îşi face cuibul te miri unde. Nu este un obiect drăguţ, conform noţiunii germane de drăgălăşenie. Nici un pic de vopsea pe el, nici o figurină de ipsos în jur, nici măcar un steag. Odată terminat cuibul, pasărea începe să trăiască în afara lui. Scapă diverse lucruri în iarbă: crenguţe, bucăţele de viermi, tot felul de chestii. Este indecentă. Face

dragoste, se ceartă cu perechea ei şi îşi hrăneşte puii în public. Tatăl de familie german este şocat. El îi spune păsării: „Mi-eşti dragă pentru multe lucruri. Îmi place să te privesc. Îmi place să te aud cântând. Dar nu-mi place cum te porţi. Ia cutiuţa asta şi pune-ţi gunoaiele înăuntru, ca să nu le văd. Ieşi afară numai atunci când vrei să cânţi; dar rezolvă-ţi problemele casnice în interior. Stai în cutie şi nu murdări grădina."

În Germania poţi respira pasiunea pentru ordine o dată cu aerul; în Germania, bebeluşii bat tactul cu sunătoarele lor, iar pasărea germană a ajuns să prefere cutia şi să-i privească cu dispreţ pe cei câţiva proscrişi care continuă să-şi clădească cuiburile în copaci sau în tufişuri. Cu timpul, fiecare pasăre germană, suntem convinşi, îşi va avea locul cuvenit într-un cor general. Ciripiturile acestea dezordonate şi nesistematice trebuie să fie tare iritante pentru mintea germană, atât de precisă; nu există nici o metodă în ele. Germanul iubitor de muzică le va organiza. O pasăre mare, cu o guşă bine dezvoltată, va fi dresată să dirijeze şi, în loc să îşi irosească vocea în pădure la ora patru dimineaţa, vor cânta, la o oră anunţată dinainte, în grădina unei berării, acompaniate la pian. Lucrurile se îndreaptă într-acolo.

Germanul iubeşte natura, dar ideea lui despre natură este un fel de Welsh Harp[23].

Se ocupă mult de grădina lui. Sădeşte şapte trandafiri în nord şi şapte în sud şi, dacă nu cresc toţi la aceeaşi înălţime şi nu au aceeaşi formă, nu poate dormi noaptea. Leagă fiecare floare de un băţ. Acesta interferează cu priveliştea oferită de floare, dar germanul are măcar satisfacţia că o ştie acolo şi că se comportă aşa cum trebuie. Lacul este căptuşit cu zinc şi o dată pe săptămână germanul scoate zincul, îl duce în bucătărie şi îl freacă. În centrul geometric al peluzei, care uneori are dimensiunile unei feţe de masă şi, în general, este împrejmuită cu un grilaj, plasează un câine de porţelan. Germanilor le plac tare mult câinii, dar de regulă îi preferă pe cei de porţelan. Câinele de porţelan nu sapă niciodată gropi în peluză ca să îngroape oase şi nu împrăştie pământul din straturile de flori cu picioarele dinapoi. Din punctul de vedere al unui german, este câinele ideal. Stă unde-l pui şi nu-l găseşti niciodată unde nu ai chef să-l găseşti. Poţi să ai astfel un câine perfect din toate punctele de vedere, potrivit ultimelor exigenţe formulate de Clubul Crescătorilor; sau poţi să-ţi satisfaci o fantezie şi să ai un unicat. Nu eşti obligat, ca în cazul celorlalţi câini, să te limitezi la rasă. Din

porţelan, poţi avea un câine albastru sau unul roz. Cu o mică diferenţă de preţ, poţi să-ţi cumperi un câine cu două capete.

Toamna, la o anumită dată, fixată dinainte, germanul îşi culcă florile şi tufişurile la pământ şi le acoperă cu rogojini chinezeşti, iar primăvara, la o anumită dată, fixată dinainte, le dezveleşte şi le ridică iar în picioare. Dacă se întâmplă să fie o toamnă excepţional de frumoasă sau o primăvară excepţional de târzie, cu atât mai rău pentru nefericitele plante. Nici un german adevărat nu va permite ca aranjamentele sale să fie perturbate de un lucru atât de neregulat cum este sistemul solar. Pentru că nu poate controla clima, o ignoră.

Dintre copaci, favoritul germanului este plopul. Alte popoare, dezordonate, pot să cânte farmecele stejarului viguros, ale răsfiratului castan sau ale unduiosului ulm. Pentru german, toţi aceşti copaci, cu modul lor de a fi îndărătnic, neglijent, nu sunt deloc frumoşi. Plopul creşte unde este plantat şi cum este plantat. Nu are păreri personale. Nu vrea să se unduiască sau să se răsfire. Creşte pur şi simplu drept şi perpendicular, aşa cum trebuie să crească un copac german; în consecinţă, încet, încet, germanul smulge din rădăcini toţi ceilalţi copaci şi îi înlocuieşte cu plopi.

Neamţului nostru îi place peisajul rustic, dar ar vrea să fie ca nobilul sălbatic preferat de o doamnă, şi anume mai îmbrăcat. Îi place să se plimbe prin pădure — spre un restaurant. Însă cărarea nu trebuie să fie prea abruptă, trebuie să aibă o rigolă de cărămidă pe o parte pentru scurgerea apei şi la fiecare douăzeci de iarzi sau cam aşa ceva trebuie să existe o bancă pe care să se poată odihni şi să-şi tamponeze fruntea; căci neamţului nostru nu-i trece prin minte să se aşeze pe iarbă, aşa cum un episcop englez nu visează să-şi dea drumul de-a rostogolul pe One Tree Hill. Îi place priveliştea din vârful dealului, dar îi place să găsească acolo o plăcuţă de piatră care să-i spună la ce să privească şi o masă cu o bancă pe care să se poată aşeza ca să guste din berea şi din *Belegte-Semmel*[24] pe care a avut grijă să le ia cu el. Dacă, în plus, poate găsi o înştiinţare a poliţiei lipită pe un copac prin care i se interzice să facă una sau alta, asta îi dă un sentiment suplimentar de confort şi siguranţă.

Germanul nostru nu este ostil nici unui peisaj sălbatic, cu condiţia să nu fie prea sălbatic. Dacă însă îl consideră prea sălbatic, se pune pe treabă ca să-l îmblânzească. Îmi amintesc că în împrejurimile Dresdei am descoperit o vale pitorească şi îngustă care cobora spre Elba. Drumul şerpuia de-a lungul unui torent de munte care, pe o distanţă de aproximativ o milă, se zbuciuma şi

spumega peste stânci şi lespezi de piatră între malurile împădurite. Am mers plin de încântare pe acest drum până ce, după o cotitură, am dat deodată peste o echipă de optzeci sau o sută de muncitori. Erau ocupaţi să facă ordine în valea aceea şi să transforme torentul acela într-o apă respectabilă. Toate pietrele care stânjeneau cursul apei erau scoase cu grijă şi transportate de acolo cu căruţele. Ambele maluri, de o parte şi de cealaltă, erau zidite şi cimentate. Copacii, tufişurile, ca şi plantele agăţătoare erau scoase din rădăcini sau „disciplinate”. Ceva mai încolo, am văzut lucrarea terminată — valea dintre munţi aşa cum trebuia să fie, conform concepţiei germane. Apa, acum un râu lat şi leneş, curgea printr-o albie de pietriş neted, între două ziduri, încoronate cu creste de piatră. La fiecare o sută de iarzi, cobora uşor pe trei mici praguri de lemn. De ambele părţi, pe o anumită distanţă, terenul fusese curăţat şi plantat, la intervale egale, cu plopi tineri. Fiecare copăcel era protejat de un scut din împletitură de răchită şi susţinut de o vergea de fier. Consiliul local speră ca peste vreo doi ani să „finiseze” valea pe toată lungimea ei şi să facă din aceasta un loc de plimbare demn de mintea ordonată a iubitorului de natură german. La fiecare cincizeci de iarzi va fi aşezată o bancă, la fiecare o sută de iarzi o înştiinţare a poliţiei şi un restaurant la fiecare jumătate de milă.

Fac acelaşi lucru între Memel şi Rin. Pur şi simplu fac ordine şi curăţenie în toată ţara. Îmi amintesc foarte bine de Wehrthal. Odinioară era cea mai romantică râpă din Pădurea Neagră. Ultima oară când am coborât-o, câteva sute de muncitori italieni, instalaţi acolo într-o tabără, trudeau din greu, arătându-i micului şi sălbaticului Wehr pe unde ar trebui să meargă, aici zidindu-i malurile, acolo dinamitându-i stâncile, făcându-i trepte de ciment pe care să coboare, sobru şi fără prea multă gălăgie.

Pentru că în Germania nu se discută fără sens despre natura lăsată liberă. În Germania natura a învăţat să se poarte cum trebuie, nu să dea exemplu prost copiilor. Un poet german, observând apele, oarecum inexact descrise de Southey[25], care coboară la Lodore, ar fi prea şocat pentru a se opri şi a scrie versuri despre ele. S-ar grăbi să le reclame imediat la poliţie. Apoi spuma şi strigătele lor stridente nu ar mai dura prea mult.

—Hei, hei, ce se întâmplă acolo? se adresează apelor, cu severitate, vocea autorităţilor germane. Nu putem tolera aşa ceva, doar o ştiţi. Coborâţi în linişte, vă rugăm! Unde credeţi că vă aflaţi?

Consiliul local german va înzestra apele acelea cu conducte

de zinc, jgheaburi de lemn şi cu scări în spirală şi le va arăta cum să coboare cuminţi, în stil german.

Germania este într-adevăr o ţară ordonată.

Am ajuns la Dresda miercuri seara şi am rămas acolo inclusiv noaptea de duminică spre luni.

Poate cel mai atrăgător oraş din Germania, în Dresda este mai bine să stai o vreme decât să o vizitezi în treacăt. Muzeele şi galeriile, palatele şi grădinile, peisajele minunate şi monumentele istorice te fac să te simţi bine o iarnă întreagă, dar te zăpăcesc dacă stai acolo o săptămână. Nu are veselia Parisului sau Vienei, care păleşte repede; farmecele sale sunt mai solid germane şi durează mai mult. Este Mecca muzicianului. La Dresda, pentru cinci şilingi, poţi cumpăra un stal la operă, împreună, din nefericire, cu o puternică aversiune de a-ţi mai da vreodată osteneala să asişti la un spectacol al unei opere din Anglia, Franţa sau Statele Unite ale Americii.

Principalul subiect de bârfă din Dresda îl are încă în centrul său pe August cel Puternic[26], „Omul păcatului”, aşa cum l-a numit întotdeauna Carlyle. El are reputaţia de a fi „binecuvântat” Europa cu peste o mie de copii. Sunt o mulţime de castele în care şi-a închis amantele părăsite — una dintre ele, care a stăruit în pretenţiile la un titlu mai bun, a stat închisă patruzeci de ani, biata femeie! Încăperile strâmte în care şi-a mâncat amarul şi a murit sunt arătate şi astăzi vizitatorului. Aceste *châteaux* — cu o reputaţie odioasă, dobândită pentru o anume faptă nelegiuită sau infamie — sunt împrăştiate în jurul oraşului, asemenea osemintelor pe un câmp de bătălie; cele mai multe dintre poveştile ghizilor fac parte din genul pe care o „tânără persoană” educată în Germania ar face mai bine să nu le audă. Portretul regelui, în mărime naturală, atârnă în minunatul Zwinger, pe care l-a construit ca arenă pentru luptele cu fiarele sălbatice, organizate când poporul se plictisea de ele în piaţa publică: un bărbat cu sprâncene stufoase, cu o înfăţişare senzuală, dar având cultura şi gustul care însoţesc atât de des senzualitatea. Dresda modernă îi datorează mult, fără îndoială.

Străinul aflat în Dresda cască gura cel mai mult la tramvaiele electrice din acest oraş. Aceste vehicule uriaşe trec ca fulgerul pe străzi, cu viteza de zece sau douăzeci de mile pe oră, luând curbele şi dând colţurile în stilul unui şofer irlandez. Toată lumea călătoreşte cu tramvaiul, cu excepţia ofiţerilor în uniformă, cărora le este interzis. Doamne în rochii de seară, care se duc la bal sau la operă, şi hamali cu coşurile lor stau alături. Tramvaiele îşi dau importanţă pe

străzi şi lucrurile sau oamenii trebuie să se dea la o parte, în grabă, din calea lor. Dacă nu te dai la o parte şi se întâmplă să mai fii în viaţă după ce ai fost adunat de pe jos, atunci, după ce te însănătoşeşti, eşti amendat pentru că le-ai stat în drum. Asta te învaţă să te păzeşti de ele.

Într-o după-amiază, Harris a plecat la plimbare de unul singur. Seara, în timp ce stăteam şi ascultam orchestra de la Belvedere, Harris a spus, apropo de nimic în mod special:

—Germanii ăştia nu au deloc simţul umorului.

—Ce te face să crezi asta? l-am întrebat.

—Ei bine, în după-amiaza asta, a răspuns el, am sărit într-unul din tramcarele alea electrice. Voiam să văd oraşul, prin urmare am rămas afară, pe platformă — cum îi spune?

—*Stehplatz*, am sugerat eu.

—Asta e, a spus Harris. Ei bine, ştii cum te zdruncină şi cum trebuie să fii atent la curbe şi să iei seama la opriri şi la porniri.

Am dat, aprobator, din cap.

—Pe platformă se aflau vreo cinci–şase persoane, continuă el, şi, bineînţeles, eu nu am experienţă. Chestia aia a pornit brusc şi asta m-a aruncat tot brusc înapoi. Am căzut peste un domn solid, aflat chiar în spatele meu. Probabil că nu se ţinea prea bine, aşa că a căzut, la rândul său, peste un băiat care ducea o trompetă într-o husă de pâslă verde. Nici bărbatul, nici băiatul cu trompeta nu au zâmbit; pur şi simplu s-au redresat şi au rămas pe loc, încruntaţi. Tocmai voiam să-mi cer scuze, dar înainte să pot scoate un cuvânt, tramvaiul a încetinit, dintr-un motiv sau altul, şi aceasta, bineînţeles, m-a azvârlit înainte; am nimerit peste un tip în vârstă, cu părul alb, care arăta ca un profesor. Ei bine, nici *el* nu a zâmbit, nu i s-a clintit nici un muşchi.

—Poate că se gândea la altceva, am sugerat eu.

—Nu se poate ca toţi să se fi gândit la altceva, replică Harris. În cursul acelei călătorii, cred că am căzut peste fiecare dintre ei de cel puţin trei ori. Vezi tu, explică Harris, ei ştiau când urmează curbele şi în ce direcţie să se proptească. Eu, un străin, eram, firește, dezavantajat. Felul în care mă clătinam şi mă bălăbăneam pe platforma aceea, agăţându-mă înnebunit când de unul, când de altul, trebuie să fi fost cu adevărat comic. Nu spun că era un umor de înaltă clasă, dar pe majoritatea oamenilor i-ar fi amuzat. Germanii aceia păreau să nu găsească absolut nimic amuzant în asta — păreau îngrijoraţi, atâta tot. Era unul, un bărbat mic de statură, care se

sprijinea cu spatele de frână; am căzut peste el de cinci ori, le-am numărat. Te-ai fi aşteptat ca a cincea oară să zâmbească, dar nu a făcut-o; arăta doar obosit. Sunt tare încuiaţi.

Şi George a avut o aventură la Dresda. Lângă Altmarkt era un magazin în vitrina căruia erau expuse câteva perne de vânzare. De fapt, acolo se vindeau sticlărie şi porţelanuri; pernele, se pare, constituiau un fel de experiment. Erau nişte perne tare frumoase, din satin, brodate de mână. Am trecut de multe ori pe lângă această prăvălie şi de fiecare dată George se oprea şi examina pernele. Credea că mătuşii lui i-ar fi plăcut o asemenea pernă.

George a fost foarte atent cu această mătuşă în timpul călătoriei. I-a scris câte o scrisoare lungă în fiecare zi şi din fiecare oraş în care ne-am oprit i-a trimis câte un cadou. După părerea mea, exagera, şi nu o dată l-am dojenit prieteneşte pe tema asta. Mătuşa lui se va întâlni cu alte mătuşi şi va vorbi cu ele; va provoca tulburări în cadrul acestei categorii sociale, imposibil de stăpânit. Ca nepot, obiectez împotriva standardului greu de atins pe care încearcă să-l impună George. Dar el nu vrea să asculte.

Prin urmare, sâmbătă, după masa de prânz, ne-a părăsit, spunând că se duce la magazinul cu pricina ca să cumpere una dintre pernele acelea pentru mătuşa lui. Ne-a spus că nu va lipsi mult şi ne-a rugat să-l aşteptăm.

L-am aşteptat destul de mult, aşa mi s-a părut. S-a întors cu mâinile goale; arăta supărat. L-am întrebat unde era perna. A spus că n-a luat nici o pernă, a declarat că s-a răzgândit şi că nu crede că mătuşa lui ţine să aibă o asemenea pernă. Evident, se întâmplase ceva. Am încercat să aflăm amănunte, dar nu era deloc comunicativ. Într-adevăr, răspunsurile lui, după a douăzecea întrebare, au devenit de-a dreptul lapidare.

Seara însă, când s-a întâmplat să rămânem singuri, el şi cu mine, a abordat subiectul din proprie iniţiativă. A spus:

—Germanii ăştia sunt oarecum ciudaţi în unele chestii.

L-am întrebat:

—Ce s-a întâmplat?

—Ei bine, a răspuns, ştii perna aia pe care voiam s-o cumpăr.

—Pentru mătuşa ta, am remarcat.

—De ce nu? mi-a întors-o. (Îi sărise deja ţandăra; n-am mai văzut niciodată un om mai susceptibil când era vorba de mătuşi.) De ce să nu-i trimit o pernă mătuşii mele?

—Nu te enerva, am replicat. Nu fac nici o obiecţie; te respect

pentru asta.

S-a calmat şi a continuat:

—Erau patru în vitrină, dacă îţi aminteşti, aproape la fel, şi fiecare avea o etichetă, pe care scria clar: douăzeci de mărci. Nu am pretenţia că vorbesc fluent germana, dar în general mă pot face înţeles cu un mic efort şi pricep care e sensul a ceea ce mi se spune, cu condiţia să nu fie o bolboroseală fără noimă. Am intrat în magazin. O tânără a venit spre mine; era o fată drăguţă, liniştită şi minionă, s-ar putea spune chiar sfioasă, oricum nu genul acela de fată de la care te-ai fi aşteptat la aşa ceva. În viaţa mea nu am fost mai surprins.

—Surprins de ce? am întrebat.

George presupune întotdeauna că ştii sfârşitul poveştii în timp ce el îţi expune începutul; este o metodă enervantă.

—De ce s-a întâmplat, a replicat George. De ce îţi povestesc. Tânăra mi-a zâmbit şi m-a întrebat ce doresc. Asta am înţeles foarte bine; nu încape nici o îndoială în legătură cu asta. Am pus pe tejghea o piesă de douăzeci de mărci şi am spus: „Vă rog să-mi daţi o pernă”.

S-a holbat la mine de parcă i-aş fi cerut o saltea de puf. M-am gândit că poate nu m-a auzit, aşa că am repetat, mai tare. Dacă aş fi ciupit-o de bărbie, nu ar fi arătat mai surprinsă şi mai indignată. Mi-a spus că are impresia că fac o confuzie. Nu voiam să mă angajez într-o conversaţie lungă şi să mă împotmolesc. I-am spus că nu e vorba de nici o confuzie. Am arătat cu degetul piesa de douăzeci de mărci şi am repetat pentru a treia oară că voiam o pernă, „o pernă de douăzeci de mărci”.

O altă fată s-a apropiat, una ceva mai în vârstă; prima fată i-a repetat ce spusesem: părea foarte agitată. Cea de-a doua fată nu a crezut-o — nu considera că sunt genul de om care să dorească o pernă; nu arătam aşa. Pentru a se convinge, m-a întrebat chiar ea:

„Aţi spus că vreţi o pernă?”

„Am spus-o de trei ori”, i-am răspuns. „Şi am să mai spun o dată: vreau o pernă.”

Ea a spus: „Atunci n-o să căpătaţi nici o pernă.”

Începusem să mă înfurii. Dacă nu aş fi dorit cu tot dinadinsul perna aceea, aş fi ieşit din magazin; dar pernele erau în vitrină, evident, de vânzare. Nu pricepeam *de ce* nu puteam să am şi eu una.

Am spus: „Vreau una!” Este o propoziţie simplă. Am rostit-o cu toată hotărârea.

În acel moment a apărut o a treia fată, cele trei reprezentând, îmi închipui, tot personalul magazinului. Ultima era o femeie cu ochi ageri, destul de înfiptă. În altă ocazie, mi-ar fi făcut plăcere să o întâlnesc; acum, venirea ei nu a făcut decât să mă irite. Nu vedeam ce nevoie era de trei fete pentru afacerea asta.

Primele două fete au început să-i explice celei de-a treia despre ce era vorba şi, înainte de a ajunge la jumătate, cea de-a treia a început să chicotească — era genul de fată care chicoteşte din nimic. Au început să turuie ca gaiţele, toate odată; şi la fiecare cinci–şase cuvinte se uitau la mine pieziş; şi cu cât se uitau mai mult, cu atât chicotea mai tare cea de-a treia fată; până la urmă, au început să chicotească toate trei, ca proastele; ai fi zis că eram un clovn care dă un spectacol în particular.

Când s-a mai calmat, a treia fată a venit la mine; încă mai chicotea. M-a întrebat:

„Dacă o căpătaţi, plecaţi?”

Nu am înţeles-o în primul moment, aşa că a repetat:

„Perna aceea. După ce o căpătaţi, veţi pleca… de tot… imediat?”

Eram nerăbdător să plec de acolo. I-am spus-o. Dar am adăugat că nu plec fără pernă. Îmi pusesem în gând să nu plec fără perna aia chiar dacă aveam să-mi petrec toată noaptea în magazin.

Fata s-a întors la celelalte. Am crezut că se duc să-mi aducă perna şi să încheiem afacerea. În loc de asta, s-a întâmplat un lucru foarte ciudat. Cele două fete s-au aşezat în spatele primei, chicotind, Dumnezeu ştie de ce, şi au împins-o către mine. Au împins-o cât mai aproape de mine şi apoi, înainte ca să-mi dau seama ce se petrece, ea şi-a pus mâinile pe umerii mei, s-a ridicat în vârful picioarelor şi m-a sărutat. După aceea, ascunzându-şi faţa în şorţ, a luat-o la fugă, urmată de a doua fată. Cea de-a treia mi-a deschis uşa şi era atât de evident că voia să ies, încât aşa am şi făcut, complet zăpăcit, lăsând cele douăzeci de mărci. Nu pot să spun că mi-a displăcut sărutul, deşi nu mi-l doream cu tot dinadinsul; eu îmi doream perna. Nu-mi surâde deloc ideea de a mă întoarce acolo. Nu pot să înţeleg ce s-a întâmplat.

Am întrebat:

—Ce ai cerut?

—O pernă, răspunse el.

—Asta voiai, ştiu, am spus. Eu te întreb ce cuvânt german ai folosit.

—*Kuss*, a replicat el.

—Nu ai de ce să te plângi, am spus eu. Confuzia este de înţeles. *Kuss* sună ca şi când ar fi *cushion*[27], dar nu este; înseamnă „sărut”, în timp ce *Kissen* înseamnă *cushion*. Ai încurcat cele două cuvinte — au mai făcut-o şi alţii înaintea ta. Nu mă pricep nici eu prea bine la genul acesta de lucruri; ai cerut un sărut de douăzeci de mărci şi, din descrierea pe care i-ai făcut-o fetei, unii ar spune că preţul a fost rezonabil. Oricum, eu nu i-aş spune lui Harris. Dacă îmi aduc aminte bine, are şi el o mătuşă.

George a fost de acord cu mine că mai bine nu.

---

[23]Parc din Londra, creat în anii 1830 de Regent’s Canal Company. La început înconjurat de terenuri inundabile, era vizitat de locuitori din suburbii; a devenit cu timpul o zonă în care plimbările cu barca şi pescuitul erau distracţiile populare.

[24]Chiflă umplută.

[25]Robert Southey (1774–1843), poet şi autor englez prolific. A scris poemul *The Cataract of Lodore* pentru fiica lui mai mare. Acesta a fost completat ulterior pentru fiul lui cel mai mic, Cuthbert, în 1822.

[26]August al II-lea (1670-1733), regele Poloniei. În 1700, a invadat Livonia, eveniment ce a marcat începutul Războiului Nordului.

[27]Pernă, în limba engleză (n.tr.).

CAPITOLUL VIII

Domnul şi domnişoara Jones din Manchester — Cacaua şi binefacerile ei — O sugestie pentru Peace Society — Fereastra ca argument în epoca medievală — Modul de recreere favorit al creştinului — Limbajul ghidului — Cum să repari ravagiile timpului — George încearcă o sticlă — Soarta băutorului de bere german — Harris şi cu mine ne hotărâm să facem o faptă bună — Toate statuile seamănă între ele — Harris şi prietenii săi — Un paradis fără piper — Femei şi oraşe.

Eram în drum spre Praga şi aşteptam în marea sală a Gării din Dresda momentul în care autorităţile aveau de gând să ne permită accesul pe peron. George, care se dusese până la standul de ziare, s-a întors cu ochii cât cepele.

—Am văzut cu ochii mei, ne-a spus.

—Ce ai văzut? l-am întrebat.

—Se află aici. Se îndreaptă încoace, amândoi. Staţi puţin şi o să vedeţi şi voi. Nu glumesc; sunt aievea.

Aşa cum se întâmpla de obicei în acea vreme, în presă apăreau unele articole, mai mult sau mai puţin serioase, despre monştri marini, şi pentru moment am crezut că la asta se referea. Totuşi, reflectând mai bine, mi-am spus că aici, în mijlocul Europei, la trei sute de mile depărtare de coastă, un asemenea lucru era imposibil. Înainte de a reuşi să-l mai întreb ceva, m-a apucat de braţ.

—Uite! mi-a spus. Exagerez cu ceva?

Am întors capul şi am văzut ceea ce, presupun, puţini englezi au avut norocul să vadă vreodată — călătorul britanic, potrivit ideii pe care o au europenii de pe continent, însoţit de fiica sa. Veneau spre noi în carne şi oase, asta dacă nu cumva visam, vii şi concreţi — englezul „Milor” şi englezoaica „Mees”, aşa cum fuseseră înfăţişaţi de generaţii în presa umoristică şi pe scenele de pe continent. Erau perfecţi până în cel mai mic detaliu. Bărbatul era înalt şi subţire, cu părul de culoarea nisipului, cu un nas enorm şi cu favoriţi lungi a la Dundreary[28]. Peste un costum sare şi piper, avea un pardesiu uşor, care-i cădea până aproape de călcâie. Casca albă, colonială, era împodobită cu un voal verde; un binoclu de operă îi

atârna într-o parte, iar în mâna pe care purta o mănuşă de culoarea lavandei ducea un alpenstock ceva mai înalt decât el.

Fiica sa era lungă şi colţuroasă. Nu îi pot descrie rochia; bunicul meu, bietul de el, ar fi fost în stare s-o facă; i-ar fi fost mult mai familiară. Nu pot decât să spun că mi se părea inutil de scurtă, dezvelind o pereche de glezne — dacă-mi este îngăduit să mă refer la asemenea amănunte — care, din punct de vedere artistic, se cereau mai degrabă ascunse. Pălăria ei m-a făcut să mă gândesc la doamna Hemans[29], dar nu pot explica de ce. Purta botine cu elastic într-o parte — cred că numele mărcii era „Prunella” —, mitene şi pince-nez. Avea şi ea un alpenstock (nu există nici un munte pe o rază de o sută de mile de Dresda) şi o poşetă neagră pe care o purta în bandulieră. Dinţii îi ieşeau în afară ca la iepuri, iar silueta ei amintea de o momâie pe catalige.

Harris s-a repezit să-şi ia aparatul de fotografiat şi bineînţeles că nu l-a găsit; niciodată nu-l găseşte când are nevoie de el. Ori de câte ori îl vedem pe Harris alergând încoace şi încolo ca un câine rătăcit, strigând: „Unde mi-e aparatul de fotografiat? Ce naiba am făcut cu aparatul de fotografiat? Nu vă aduceţi aminte unde mi-am pus aparatul de fotografiat?”, ştim că pentru prima dată în ziua respectivă a dat peste ceva care merită să fie imortalizat. Mai târziu, îşi aduce aminte că era în sacul lui; întotdeauna se află acolo într-o asemenea ocazie.

Cei doi nu se mulţumeau cu felul în care arătau; îşi jucau rolul la perfecţie. Mergeau căscând gura la fiecare pas. Gentlemanul avea în mână un Baedeker[30] deschis, iar doamna un dicţionar frazeologic. Vorbeau o franceză pe care n-o înţelegea nimeni şi o germană pe care nici măcar ei nu o puteau traduce! Bărbatul îi împungea pe funcţionari cu alpenstockul pentru a le atrage atenţia, iar doamna, zărind o reclamă la o marcă de cacao, exclamă: „*Shocking!*”, şi întoarse capul în altă parte.

Dar avea dreptate. Observi, chiar şi în Anglia, patria bunei-cuviinţe, că doamna care bea cacao pare, potrivit afişului, să nu mai aibă nevoie de multe lucruri pe lumea asta; poate cel mult un iard de muselină fină. Pe continent, se lipseşte, după cum se poate observa, de toate cele necesare în viaţă. Cacaua nu reprezintă pentru ea numai mâncare şi băutură, dar îi ţine loc şi de haine, potrivit concepţiei fabricantului de cacao. Dar menţionez asta doar în treacăt.

Bineînţeles, au devenit imediat un punct de atracţie. Pentru că

le-am fost de ajutor într-o chestiune măruntă, am avut avantajul de a conversa timp de cinci minute cu ei. Erau foarte amabili. Gentlemanul mi-a spus că se numeşte Jones şi că venea din Manchester, dar nu părea să ştie din ce parte a oraşului Manchester sau unde se afla Manchesterul. L-am întrebat încotro se îndreaptă, dar, evident, nu ştia. Mi-a spus că depinde. L-am întrebat dacă nu crede că alpenstockul este un obiect incomod într-un oraş aglomerat; a admis că din când în când se împiedică de el. L-am întrebat dacă nu găseşte că voalul îl împiedică să admire peisajul; mi-a explicat că nu îl poartă decât atunci când muştele devin agasante. Am întrebat-o pe doamnă dacă nu crede că vântul suflă rece; mi-a răspuns că a observat asta, mai ales pe la colţuri. Nu am pus aceste întrebări una după alta, aşa cum le-am scris pe hârtie; le-am presărat în cursul conversaţiei generale şi ne-am despărţit în termeni buni.

M-am gândit mult la această apariţie şi am ajuns la o concluzie bine definită. Un tip, pe care l-am întâlnit mai târziu la Frankfurt şi căruia i-am descris perechea cu pricina, mi-a spus că îi văzuse şi el la Paris, la trei săptămâni după incidentul de la Fashoda[31], în timp ce un agent comercial al unei oţelării din Anglia pe care l-am întâlnit în Strasbourg îşi amintea că i-a văzut la Berlin în timpul agitaţiei provocate de chestiunea Transvaalului[32]. Am ajuns la concluzia că erau actori care nu aveau de lucru, angajaţi să se comporte aşa în interesul păcii internaţionale. Ministerul de externe francez, dornic să calmeze furia gloatei pariziene care cerea război cu Anglia, şi-a procurat acest cuplu admirabil şi l-a trimis să circule prin oraş. Nu poţi să te amuzi de un lucru şi în acelaşi timp să vrei să-l ucizi. Naţiunea franceză a văzut cetăţeana şi cetăţeanul englez — nu în caricaturi, ci în carne şi oase —, iar indignarea sa a explodat într-un hohot de râs. Succesul stratagemei i-a făcut mai târziu să îşi ofere serviciile guvernului german, cu rezultatele benefice pe care le cunoaştem cu toţii.

Guvernul nostru ar trebui să înveţe lecţia. Ar fi bine dacă am ţine lângă Downing Street câţiva francezi scunzi şi graşi, care, la nevoie, să fie trimişi în ţară, unde să ridice nepăsători din umeri şi să mănânce sandvişuri cu broaşte; sau un rând de nemţi neîngrijiţi, cu părul lins, care să meargă de colo-colo, fumând din pipe lungi şi rostind „*So*”. Oamenii ar râde şi ar exclama: „Război cu ăştia? Ar fi absurd!” Întrucât guvernul nu a marşat, recomand acest proiect asociaţiei Peace Society.

Am fost oarecum siliţi să ne prelungim vizita la Praga. Praga

este unul dintre cele mai interesante oraşe din Europa. Pietrele sale sunt saturate de istorie şi romantism; fiecare suburbie trebuie să fi fost un câmp de bătălie. Este oraşul care a conceput Reforma şi a clocit Războiul de Treizeci de Ani. Însă jumătate din tulburările din Praga nu ar fi existat dacă ar fi avut ferestre mai mici şi mult mai puţin accesibile. Prima dintre aceste mari catastrofe a fost provocată de aruncarea celor şapte consilieri catolici de la ferestrele primăriei — *Rathaus* — drept în suliţele husiţilor aflaţi dedesubt. Mai târziu, semnalul pentru a doua catastrofă a fost dat din nou prin aruncarea consilierilor imperiali de la ferestrele palatului Hradcany din vechiul burg — a doua *Fenstersturz*[33] de la Praga. De atunci, şi alte chestiuni importante au fost hotărâte la Praga; pentru că nu s-au soldat cu violenţe, se poate presupune că discuţiile au avut loc în pivniţe. Am senzaţia că fereastra, ca argument, s-a dovedit întotdeauna o tentaţie prea mare pentru un praghez get-beget.

În Teynkirche se află amvonul ros de cari din care a predicat Jan Hus. De la acelaşi amvon poate fi auzită astăzi vocea unui preot papistaş, în timp ce, în îndepărtatul Konstanz, un bloc de piatră, pe jumătate ascuns de iederă, marchează locul în care Hus şi Ieronim au murit arşi pe rug. Istoria are micile ei ironii. În aceeaşi Teynkirche a fost îngropat Tycho Brahe, astronomul, care a făcut greşeala comună de a crede că Pământul, cu ale sale o mie o sută de crezuri şi o singură omenire, este centrul universului; dar care, pe de altă parte, a observat cât se poate de clar astrele.

Pe aleile murdare din Praga, mărginite de palate, trebuie să fi trecut de multe ori grăbiţi orbul Žižka şi Wallenstein cel lipsit de prejudecăţi — a fost numit la Praga „Eroul”; iar oraşul este mândru că s-a numărat printre cetăţenii săi. În palatul lui mohorât din Waldstein Platz îţi este arătat ca pe un loc sacru biroul în care se ruga; se pare că i-a convins pe praghezi că avea într-adevăr suflet.

Străzile abrupte, sinuoase din Praga trebuie să fi fost umplute până la refuz de mai multe ori, când de armatele lui Sigismund, puse pe fugă de taboriţii[34] aprigi la mânie, când de protestanţii excomunicaţi, urmăriţi de catolicii victorioşi ai lui Maximilian. Saxoni, bavarezi, francezi; sfinţii lui Gustav Adolf sau maşinăriile de război din oţel ale lui Frederic cel Mare au bătut ameninţător la porţile sale şi au luptat pe podurile sale[35].

Evreii au reprezentat întotdeauna o caracteristică importantă a oraşului Praga. Din când în când, i-au asistat pe creştini în ocupaţia lor favorită, şi anume măcelărirea aproapelui, iar marele steag

arborat deasupra arcadei de la Altneuschule stă mărturie a curajului cu care l-au ajutat pe regele catolic Ferdinand să reziste în faţa protestanţilor suedezi. Ghetoul din Praga a fost unul dintre primele din Europa şi, în mica sinagogă, încă în picioare, evreii din Praga se roagă de opt sute de ani; femeile ascultă cu devoţiune afară, cu urechile lângă orificiile practicate în acest scop în zidurile masive. Cimitirul evreiesc din apropierea sinagogii, „Bethchajim sau Casa Vieţii”, este plin până la refuz. Legea seculară spune că oasele poporului lui Israel se pot odihni numai în incinta lui neîncăpătoare. Prin urmare, pietrele funerare roase de vreme şi sparte zac una peste alta într-o harababură de nedescris, ca şi cum ar fi fost azvârlite şi răsturnate de luptele aprige duse de mulţimea de dedesubt.

Zidurile ghetoului au fost dărâmate de multă vreme, dar evreii care trăiesc în Praga încă mai ţin la străzile lor urât mirositoare, deşi acestea sunt înlocuite rapid cu străzi noi, curate, care promit să transforme acest cartier în cea mai frumoasă parte a oraşului.

La Dresda am fost sfătuiţi să nu vorbim germana pe timpul şederii noastre la Praga. De mulţi ani, animozitatea între minoritatea germană şi majoritatea cehă face ravagii pe teritoriul Boemiei, şi să fii confundat cu un german pe anumite străzi din Praga reprezintă un inconvenient serios pentru un om al cărui suflu în cursa de viteză nu mai este ce era cândva. Cu toate acestea, am vorbit nemţeşte pe anumite străzi din Praga; se punea problema să vorbeşti germana sau să nu vorbeşti deloc. Se spune că limba cehă este una foarte veche şi de o înaltă cultură ştiinţifică. Alfabetul ei conţine patruzeci şi două de litere, sugerându-i străinului limba chineză. Nu este o limbă pe care s-o înveţi cât ai zice peşte. Am hotărât că, în general, ar fi mai puţin riscant pentru integritatea noastră corporală să ne limităm la germană şi, de fapt, nu am păţit nimic. Nu pot decât să bănuiesc explicaţia. Praghezul este o persoană exagerat de pătrunzătoare; poate că în germana vorbită de noi s-au strecurat o subtilă notă falsă a accentului, o mică greşeală gramaticală, care i-au dezvăluit faptul că, în ciuda aparenţelor care sugerau o concluzie contrară, nu eram nişte *Deutscher* get-beget. Nu afirm cu tărie acest lucru; îl prezint doar ca pe o posibilitate.

Pentru a evita pericole inutile, totuşi, am făcut turul oraşului însoţiţi de un ghid. Nici un ghid nu este perfect — eu nu am întâlnit niciodată aşa ceva. De data aceasta, ghidul avea două lipsuri distincte. Engleza lui era, categoric, slabă. De fapt, nici nu era

engleză. Nu ştiu cum aş putea s-o numesc. Vina însă nu-i aparţinea în totalitate; învăţase limba engleză de la o doamnă din Scoţia. Eu înţeleg destul de bine scoţiana — pentru a ţine pasul cu literatura engleză modernă acest lucru este necesar —, dar să înţelegi scoţiana vorbită cu accent slav, ajutat din când în când de alternanţe vocalice germane, este ceva care te pune la încercare din punct de vedere intelectual. Încă din prima oră ne-a fost greu să scăpăm de convingerea că omul se sufoca. În fiecare clipă, ne aşteptam să moară în braţele noastre. În cursul dimineţii ne-am obişnuit cu el şi am renunţat la impulsul de a-l trânti pe spate de fiecare dată când deschidea gura şi de a-i smulge hainele de pe el. Mai târziu, am ajuns să înţelegem o parte din ce spunea şi asta a condus la descoperirea celei de-a doua lipse.

Se pare că, nu de mult, inventase o loţiune pentru creşterea părului şi convinsese un farmacist local să accepte invenţia şi să-i facă reclamă. Jumătate din timp ne arătase nu frumuseţile Pragăi, ci binefacerile de care avea să se bucure rasa umană de pe urma folosirii acestui decoct; iar acordul unanim cu care, sub impresia că ne prezenta cu elocvenţă priveliştile şi arhitectura, îi întâmpinasem entuziasmul el îl atribuise interesului profund faţă de nenorocita aia de loţiune.

Rezultatul a fost că acum nu-l mai puteam îndepărta de la acest subiect. Palatele în ruină şi bisericile gata să se dărâme erau expediate prin scurte referiri ca fiind doar nimicuri care încurajau un gust morbid pentru decadenţă. Datoria lui, aşa cum o vedea el, era nu să ne facă să stăruim asupra ravagiilor timpului, ci mai degrabă să ne îndrepte atenţia asupra mijloacelor de a le repara. Ce treabă aveam noi cu nişte eroi cu ţestele sparte sau cu sfinţii cu capetele pleşuve? Era clar că trebuia să ne intereseze lumea vie, fecioarele cu pletele revărsate pe umeri — sau pletele revărsate pe care le-ar fi putut avea printr-o judicioasă folosire a loţiunii „Kophkeo” — ori tinerii cu mustăţi aprige — aşa cum erau pictaţi pe etichetă.

Involuntar, în mintea lui, el împărţise lumea în două părţi. Trecutul („Înainte de întrebuinţare”), o lume bolnăvicioasă, urâtă la vedere, neinteresantă. Viitorul („După întrebuinţare”), o lume rotofeie, veselă, un fel de rai pe pământ; şi aceasta îl făcea nepotrivit pentru rolul de ghid al unor scene de istorie medievală.

Ne-a trimis fiecăruia la hotel câte o sticlă din loţiunea aceea. Se părea că la începutul conversaţiei noastre cu el, fără să ne dăm seama, cerusem aşa ceva. Personal, nu pot nici să laud produsul, nici

să-l dezaprob. O lungă serie de dezamăgiri m-au descurajat; în plus, mirosul permanent de parafină, e drept, destul de slab, este numai bun pentru a atrage atenţia, în special în cazul unui bărbat însurat. Acum, nu mai încerc nici măcar mostra.

I-am dat sticla mea lui George. Mi-a cerut-o ca să i-o trimită unui tip pe care îl cunoscuse la Leeds. Mai târziu, am aflat că Harris îi dăduse şi el sticla lui ca să i-o trimită aceluiaşi tip.

De când am plecat din Praga, ne-a urmărit, obsedant, gândul la ceapă. Şi George a remarcat asta. El îl atribuia predominanţei usturoiului în bucătăria europeană.

La Praga, Harris şi cu mine am făcut pentru George un lucru amabil şi prietenesc. De o vreme, observasem că George se ataşase cam mult de berea de Pilsen. Această bere germană este o băutură insidioasă, mai ales pe vreme călduroasă; dar nu e bine să bei prea mult din ea. Nu ţi se urcă la cap, dar după o vreme îţi alterează linia taliei. Când ajung în Germania, eu îmi spun întotdeauna:

„N-am să beau bere germană. Vin alb din această ţară, cu puţin sifon; poate, din când în când, un pahar de Ems sau de carbonat de potasiu. Bere însă, niciodată — sau, mă rog, aproape niciodată.”

Este o hotărâre sănătoasă şi utilă, pe care o recomand tuturor călătorilor. Îmi doresc să o pot respecta. George, în ciuda sfaturilor mele, a refuzat să îşi impună asemenea limite. A spus că berea germană este bună în cantităţi moderate.

—Un pahar dimineaţa, spunea George, unul sau chiar două seara. Asta nu poate face rău nimănui.

Poate că avea dreptate. Dar ceea ce ne-a făcut pe mine şi pe Harris să intrăm la idei au fost cele cinci sau şase pahare ale sale.

—Trebuie să facem ceva ca să-l oprim, a spus Harris. Devine ceva serios.

—Este ereditar, aşa mi-a explicat, i-am răspuns eu. Se pare că familia lui a fost întotdeauna însetată.

—Există apa minerală Apollinaris, a replicat Harris. Cu puţină zeamă de lămâie, cred, este practic inofensivă. Mă gândesc la silueta lui. Îşi va pierde toată eleganţa naturală.

Am discutat problema pe toate părţile şi, cu ajutorul Providenţei, ne-am făcut un plan. Tocmai se turnase o statuie pentru împodobirea oraşului. Am uitat a cui era statuia. Nu îmi amintesc decât că, în mare, era genul obişnuit de statuie într-un oraş, reprezentând genul obişnuit de domn, cu gâtul obişnuit de ţeapăn,

călare pe genul obişnuit de cal — calul care merge întotdeauna pe picioarele de dinapoi, rezervându-şi picioarele din faţă pentru a bate tactul. În detalii însă, avea personalitate. În loc de obişnuita sabie sau obişnuitul baston de mareşal, bărbatul ţinea în mâna întinsă propria pălărie cu pene; iar calul, în loc de obişnuita cascadă în chip de coadă, poseda un apendice cumva atenuat, care părea oarecum disproporţionat în contextul atitudinii lui ostentative. Aveai impresia că un bidiviu cu o asemenea coadă nu s-ar fi ridicat chiar atât de mult în două picioare.

Se înălţa într-un mic scuar nu departe de capătul străzii Karlsbrücke, dar fusese amplasată acolo doar temporar. Înainte de a se hotărî unde s-o aşeze definitiv, autorităţile oraşului deciseseră, în mod înţelept, să judece, printr-un test practic, unde ar arăta mai bine. În consecinţă, făcuseră trei copii neprelucrate ale statuii — simple siluete din lemn, care nu rezistau la o examinare atentă, dar care, de la o oarecare distanţă, produceau efectul necesar. Una dintre aceste copii fusese ridicată în apropiere de Franz-Josephsbrücke, o a doua se afla într-un spaţiu deschis din spatele teatrului, iar a treia în centrul lui Wenzelsplatz.

—Dacă George nu este la curent cu asta, a spus Harris — ieşisem la plimbare doar noi doi pentru o oră, el rămânând la hotel pentru a-i scrie mătuşii sale —, dacă nu a observat statuile, atunci cu ajutorul lor vom face din el un om mai bun şi mai zvelt, chiar în seara asta.

Prin urmare, în timpul cinei, l-am chestionat bine pe George şi am descoperit că nu ştia nimic. L-am scos în oraş şi l-am purtat pe străzi lăturalnice până în locul în care se înălţa statuia adevărată. George era de părere că nu merită să-i aruncăm decât o privire şi apoi să trecem mai departe, căci aşa proceda el cu statuile, dar noi am insistat să se oprească şi să se uite bine la ea. L-am făcut să înconjoare de patru ori statuia şi să o cerceteze din toate punctele de vedere. Cred că, în mare, l-am cam plictisit cu asta, dar scopul nostru era să şi-o întipărească bine în minte. I-am istorisit povestea omului care călărea pe calul acela, numele artistului care sculptase statuia, cât cântărea, ce dimensiuni avea. Am făcut în aşa fel încât să i se întipărească în minte. Când am terminat cu el, ştia mai mult despre statuia aceea decât despre orice altceva, la momentul respectiv. L-am „îmbibat” cu acea statuie şi i-am dat drumul, în cele din urmă, cu condiţia ca să vină din nou cu noi dimineaţă, când puteam s-o vedem mai bine, şi pentru asta am avut grijă să-şi noteze

în agendă locul în care se înălţa statuia.

L-am însoţit apoi la berăria lui preferată şi am stat alături de el, povestindu-i anecdote despre bărbaţi care, neobişnuiţi cu berea germană, băuseră prea mult din această licoare şi înnebuniseră sau dezvoltaseră o manie ucigaşă; despre bărbaţi care muriseră tineri pentru că băuseră prea multă bere germană; despre îndrăgostiţi pe care aceeaşi bere germană îi despărţise pentru totdeauna de frumoasele lor iubite.

La ora zece am pornit înapoi spre hotel. Era o noapte în care totul prevestea furtuna, cu nori grei care acopereau când şi când luna luminoasă. Harris a spus:

—Hai să nu ne întoarcem pe acelaşi drum pe care am venit; s-o luăm pe lângă râu. Este minunat în lumina lunii.

Pe drum, Harris ne-a spus o poveste despre un tip pe care-l cunoscuse cândva şi care acum se afla într-un azil de debili mintali inofensivi. Declară că îşi adusese aminte de această poveste pentru că pe o noapte asemănătoare se plimbase cu bietul său amic pentru ultima oară. Păşeau agale pe cheiul Tamisei, spunea Harris, iar omul l-a speriat insistând că văzuse statuia ducelui de Wellington la colţul Podului Westminster, când, aşa cum ştie toată lumea, aceasta se află în Picadilly.

Chiar în clipa aceea, am ajuns la prima dintre copiile de lemn ale statuii. Ocupa centrul unui mic scuar îngrădit cu un gard de fier, ceva mai sus de locul în care ne aflam, pe partea opusă a străzii. George s-a oprit brusc şi s-a rezemat de peretele cheiului.

—Ce se întâmplă? am întrebat. Ai ameţit?

—Da, puţin, a răspuns el. Să ne odihnim aici o clipă.

A rămas cu ochii lipiţi de statuie. Cu o voce răguşită, a spus:

—Apropo de statui, ceea ce m-a frapat întotdeauna este cât de mult seamănă una cu alta.

Harris a spus:

—Nu pot să fiu de acord cu tine — poate picturile, dacă vrei. Unele tablouri seamănă foarte bine cu alte tablouri, dar o statuie are întotdeauna un semn distinctiv. Să luăm, de exemplu, statuia pe care am văzut-o mai devreme, în cursul serii, a continuat Harris, înainte de a ne duce la concert. Reprezenta un bărbat călare. La Praga vei vedea şi alte statui ecvestre, dar nici una nu seamănă cu aceea.

—Da, da, seamănă, a spus George, toate sunt la fel. E vorba mereu de acelaşi cal şi de acelaşi bărbat. Sunt exact la fel. E o prostie să susţii că nu.

Parcă era supărat pe Harris.

—Ce te face să crezi asta? am întrebat eu.

—Ce mă face să cred asta? replică George, întorcându-se către mine. Uită-te şi tu la chestia aia afurisită de acolo!

—Care chestie? am întrebat.

—Ei, chestia aia, a spus George. Uită-te la ea! Acelaşi cal cu jumătate de coadă, ridicat pe picioarele dinapoi; acelaşi bărbat fără pălărie; acelaşi…

Harris a spus:

—Vorbeşti despre statuia pe care am văzut-o în Ringplatz.

—Nu, nu despre aceea, a replicat George. Vorbesc despre statuia de acolo.

—Ce statuie? întrebă Harris.

George se uită la Harris, dar Harris este un tip care ar putea, dacă ar fi bine îndrumat, să fie un actor amator destul de bun. Faţa lui exprima doar mâhnire prietenească, amestecată cu spaimă. George îşi întoarse privirea spre mine. M-am străduit, cât mi-a stat în puteri, să imit expresia lui Harris, adăugând, de la mine, şi o notă de reproş.

—Vrei o birjă? l-am întrebat pe George, cât am putut eu mai amabil. Mă duc să-ţi caut una.

—De ce naiba să vreau o birjă? spuse el, arţăgos. Voi nu ştiţi de glumă? Parcă am ieşit la plimbare cu două babe ameţite.

Acestea fiind zise, o luă înainte, pe pod.

—Mă bucur grozav că nu e decât o glumă de-a ta, i-a spus Harris când l-am ajuns din urmă. Am cunoscut un caz de pierdere a facultăţilor mintale care a început…

—Oh, eşti un mare dobitoc! exclamă George, tăindu-i-o scurt. Le ştii pe toate.

Era de-a dreptul nesuferit.

L-am condus pe lângă teatru, pe latura care dă spre râu. I-am spus că era drumul cel mai scurt şi, de fapt, chiar aşa era. În spaţiul deschis din spatele teatrului se afla cea de-a doua dintre spectrele acelea de lemn. George o văzu şi rămase pironit locului.

—Ce s-a întâmplat? întrebă Harris, amabil. Nu cumva ţi-e rău?

—Nu cred că acesta este drumul cel mai scurt, spuse George.

—Te asigur că aşa este, insistă Harris.

—Ei bine, mă duc pe celălalt, spuse George.

Se întoarse şi o porni, cu noi, ca de obicei, în urma lui.

Pe Ferdinand Strasse, Harris şi cu mine am discutat despre azilurile de nebuni particulare, care, spunea Harris, nu erau deloc bine conduse în Anglia. Spunea că un prieten de-al lui, pacient într-un azil…

George îl întrerupse:

—Se pare că ai un mare număr de prieteni în azilurile de nebuni.

A spus-o pe un ton insultător, ca şi cum ar fi vrut să sublinieze că acolo ar trebui să fie căutaţi majoritatea prietenilor lui Harris. Însă Harris nu s-a supărat; pur şi simplu i-a replicat, cu blândeţe:

—Ei bine, este într-adevăr extraordinar, când stai să te gândeşti, cât de mulţi dintre ei au ajuns acolo, mai devreme sau mai târziu. Uneori, mi se face teamă.

La colţul cu Wenzelsplatz, Harris, care era cu câţiva paşi în faţa noastră, se opri.

—Este o stradă frumoasă, nu-i aşa? întrebă el, băgându-şi mâinile în buzunare şi uitându-se cu admiraţie în jur.

George şi cu mine i-am urmat exemplul. La două sute de iarzi în faţa noastră, se afla a treia dintre statuile fantomatice. Cred că era cea mai reuşită dintre cele trei — cea mai asemănătoare, cea mai înşelătoare. Se contura puternic pe cerul prevestitor de furtună: calul ridicat pe picioarele dinapoi, cu coada aceea ciudată; bărbatul cu capul descoperit, arătând cu pălăria cu pene spre luna acum vizibilă în întregime.

—Cred că, dacă nu vă supăraţi, spuse George — vocea lui era aproape patetică, agresivitatea îi dispăruse cu totul —, am să iau o birjă, dacă găsim vreuna în apropiere.

—Mi-am dat eu seama că arăţi cam dubios, spuse Harris, cu blândeţe. Te doare capul, nu-i aşa?

—Poate că da, răspunse George.

—Am observat eu ceva, spuse Harris, dar n-am vrut să-ţi spun nimic. Ai vedenii, nu-i aşa?

—Nu, nu e asta, replică George, destul de repede. Nu ştiu ce e.

—Eu ştiu, spuse Harris, solemn. Am să-ţi spun. Este berea asta germană pe care o bei. Cunosc un caz în care un tip…

—Nu-mi povesti despre el acum, spuse George. Îndrăznesc să spun că e adevărat, dar nu vreau să aud aşa ceva.

—Nu eşti obişnuit cu asta, spuse Harris.

—Renunţ la bere încă din seara asta, spuse George. Cred că ai dreptate; se pare că nu-mi prieşte.

L-am dus acasă şi l-am băgat în pat. Era foarte docil şi cât se poate de recunoscător.

Mai târziu, într-o seară, după o zi lungă de mers cu bicicleta, urmată de o cină mai mult decât satisfăcătoare, i-am dat un trabuc şi, îndepărtând toate obiectele contondente din raza lui de acţiune, i-am vorbit despre stratagema pe care o pusesem la cale, pentru binele său.

—Câte copii ale statuii spuneţi că am văzut? a întrebat George după ce am terminat.

—Trei, a răspuns Harris.

—Numai trei? a întrebat George. Eşti sigur?

—Categoric, a replicat Harris. De ce?

—Oh, nimic! a răspuns George.

Dar am impresia că nu l-a crezut pe Harris.

De la Praga ne-am dus la Nürnberg, prin Karlsbad. Se spune că adevăraţii germani, când simt apropierea morţii, se duc la Karlsbad, aşa cum adevăraţii americani se duc la Paris. Mă îndoiesc de acest lucru, ţinând seama de faptul că localitatea este mică şi deci nu poate găzdui atâta amar de oameni. La Karlsbad, te trezeşti la cinci, ora potrivită pentru promenadă, când fanfara cântă la Colonade, iar Sprudel-ul este plin de lume pe o distanţă de peste o milă, între ora şase şi opt dimineaţa. Aici poţi auzi vorbindu-se mai multe limbi decât au răsunat în Turnul Babel. Evrei polonezi şi prinţi ruşi, mandarini chinezi şi paşale turceşti, norvegieni care arată ca şi cum ar descinde din piesele lui Ibsen, femei de pe *Boulevards*, granzi de Spania şi contese engleze, munteni din Muntenegru şi milionari din Chicago — îi întâlneşti la fiecare zece iarzi. Oraşul Karlsbad oferă vizitatorilor săi toate bunătăţile din lume, cu o singură excepţie — piperul. Nu-l poţi obţine pe o rază de cinci mile de oraş, nici cu bani. Piperul, pentru detaşamentul de bolnavi de ficat care formează patru cincimi dintre clienţii din Karlsbad, este otravă; şi fiindcă este mai bine să previi decât să tratezi, acesta este ţinut cu grijă departe de oraş. La Karlsbad se organizează „grupuri în căutarea piperului” ce călătoresc în locuri din afara zidurilor oraşului şi acolo se dedau orgiilor cu piper.

Dacă te aştepţi la un oraş cu înfăţişare medievală, Nürnbergul te dezamăgeşte. Colţuri bizare, imagini pitoreşti se găsesc din belşug; dar peste tot sunt înconjurate şi invadate de modern, iar

chiar ceea ce este vechi nu este nici pe departe atât de vechi pe cât te aşteptai. La urma urmei, un oraş, ca şi o femeie, are vârsta pe care o arată; iar Nürnbergul este o doamnă care se ţine încă bine şi este destul de greu să-i ghiceşti vârsta sub zugrăveala proaspătă şi sub stuc la lumina felinarelor cu gaz sau a becurilor electrice. Cu toate acestea, dacă o priveşti de aproape, îi poţi vedea faţadele ridate şi turnurile sure.

28Favoriţi lungi, fără barbă. Lordul Dundreary este un personaj din comedia lui Tom Taylor *Our American Cousin* (1858).

29Felicia Dorothea Hemans (1793-1835), poetă care a popularizat temele romantice.

30Ghid de călătorie publicat de Karl Baedeker, editor şi scriitor german; la moartea acestuia, în 1859, colecţia sa de ghiduri acoperea întreaga Europă.

31Punctul culminant, în 1898, al unor dispute teritoriale în Africa în care au fost implicate Marea Britanie şi Franţa, care s-au încheiat cu un compromis, prin arborarea drapelelor egiptean, britanic şi francez pe zidurile fortului de la Fashoda.

32Germania avea interese comerciale în statul Transvaal, situat în centrul Republicii Sud-Africane, şi a susţinut lupta acestuia împotriva dominaţiei britanice. Evenimentele s-au complicat prin intervenţia guvernului german la 3 ianuarie 1896, când Kaiserul a trimis celebra telegramă de susţinere a independenţei Transvaalului.

33Literal, căderea de la fereastră. Defenestrarea de la Praga a avut loc la 23 mai 1618. O adunare a protestanţilor din Praga i-a găsit vinovaţi pe doi membri ai consiliului de regenţă imperiali şi pe secretarul lor de violarea libertăţii lor religioase garantate şi aceştia au fost aruncaţi de la ferestrele camerei din castelul Hradcany în care se întrunea consiliul. Acesta a fost semnalul pentru începerea revoltei Boemiei împotriva împăratului Ferdinand al II-lea de Habsburg.

34Grup de reformatori religioşi din Boemia, numiţi aşa după cetatea Tabor, pe care au fondat-o în 1420 la sud de Praga şi care a devenit centrul radical al mişcării husite.

35Datorită rivalităţii dintre cehi şi germani, Praga a devenit centrul mişcării de reformă religioasă. Armatele husite conduse de Jan Hrabe Žižka s-au ciocnit cu cele ale regelui german, Sigismund, lângă Praga, în 1420. Mai târziu, Praga a devenit centrul Războiului de Treizeci de Ani (1618-1648), în timpul căruia protestanţii din Boemia s-au revoltat împotriva guvernului imperial care sprijinea Contrareforma. Albrecht von Wallenstein, comandantul armatei Sfântului Imperiu German, a alungat mulţi protestanţi germani până la intervenţia regelui Gustav Adolf al Suediei, în 1630. Victoria lui Frederic cel Mare în Războiul de Şapte Ani (1756-1763) a confirmat supremaţia militară a Prusiei în Europa.

CAPITOLUL IX

Harris încalcă legea — Omul săritor: pericolele care îl pândesc — George îmbrăţişează o carieră de delincvent — Cei pentru care Germania este o binefacere şi o binecuvântare — Păcătosul englez: dezamăgirile sale — Păcătosul german: avantajele sale excepţionale — Ce nu poţi face cu patul — Un viciu necostisitor — Câinele german: bunătatea lui simplă — Comportamentul urât al gândacului — Un popor care merge pe drumul pe care trebuie să meargă — Băieţelul german: dragostea lui pentru legalitate — Cum să o iei razna cu un cărucior pentru copii — Studentul german: îndărătnicia sa pedepsită.

Toţi trei, într-un fel sau altul, am reuşit, între Nürnberg şi Pădurea Neagră, să dăm de bucluc.

Harris a luat iniţiativa la Stuttgart, insultând un funcţionar. Stuttgartul este un oraş fermecător, curat şi luminos, o Dresdă mai mică. În plus, are o atracţie, şi anume nu conţine prea multe monumente pentru care să merite să fie văzut: o galerie de tablouri de dimensiuni medii, un mic muzeu de antichităţi şi o jumătate de palat şi gata, ai terminat cu vizitarea şi te poţi bucura de timpul liber pentru a te distra. Harris nu a ştiut că insultă un funcţionar. L-a luat drept pompier (arăta ca atare) şi l-a numit „*dummer Esel*”.

În Germania nu ţi se permite să-i spui unui funcţionar că este „un măgar prost”, dar acel funcţionar era, fără îndoială, unul. Iată ce s-a întâmplat: Harris, în Stadtgarten[36], nerăbdător să iasă, şi văzând o poartă deschisă în faţă, trecuse peste o sârmă şi ieşise în stradă. Harris susţine că nu a observat-o, dar adevărul este că de sârma respectivă atârna o tăbliţă, pe care scria: „*Durchgang Verboten!*”[37] Omul, care stătea lângă poartă, l-a oprit pe Harris şi i-a arătat tăbliţa. Harris i-a mulţumit şi a trecut mai departe. Omul s-a luat după el şi i-a explicat că tratarea chestiunii în maniera aceasta nonşalantă nu era permisă; pentru a restabili situaţia, era necesar ca Harris să treacă din nou peste sârmă şi să intre în grădină. Harris i-a arătat individului tăbliţa pe care scria „Trecerea oprită” — prin urmare, intrând din nou în grădină pe acolo ar fi încălcat legea a doua oară. Omul şi-a dat şi el seama de asta şi a sugerat că, pentru a ieşi din

impas, Harris trebuie să intre în grădină pe poarta de intrare, care era după colţ, şi apoi să iasă imediat pe aceeaşi poartă. În acel moment Harris l-a numit pe individ „măgar prost”. Toată povestea ne-a făcut să întârziem o zi şi l-a costat pe Harris patruzeci de mărci.

Am păţit-o şi eu la Karlsruhe, unde am furat o bicicletă. Nu am vrut să fur bicicleta; am încercat doar să fiu util. Trenul era pe punctul de a se pune în mişcare când am observat, aşa credeam, că bicicleta lui Harris era încă în vagonul de bagaje. Nu era nimeni prin preajmă ca să mă ajute. Am sărit în vagonul de bagaje şi am tras-o afară, la ţanc, se pare. În timp ce o coboram, triumfător, pe peron, am dat cu ochii de bicicleta lui Harris, sprijinită de un perete, în spatele unor bidoane cu lapte. Bicicleta pe care o salvasem nu era a lui Harris, ci a altcuiva.

Situaţia era neplăcută. Dacă aş fi fost în Anglia, m-aş fi dus la şeful gării şi i-aş fi explicat greşeala făcută. Dar în Germania nu se mulţumesc cu explicarea unei asemenea situaţii lipsite de însemnătate unui singure persoane: te trimit de la unul la altul şi te pun să explici totul unui număr de cinci-şase oameni: şi dacă unul dintre aceştia se întâmplă să nu fie acolo sau să nu aibă timp să te asculte, au obiceiul să te reţină peste noapte pentru a termina ce ai de relatat a doua zi dimineaţa. M-am gândit să aşez bicicleta undeva într-un loc dosnic şi apoi, fără prea mare tevatură, să fac o scurtă plimbare. Am găsit un şopron de lemn, care părea locul potrivit şi tocmai duceam bicicleta înăuntru când, din nefericire, un impiegat cu chipiu roşu şi cu aere de feldmareşal în retragere m-a zărit şi s-a îndreptat spre mine. M-a întrebat:

—Ce faceţi cu bicicleta aceea?

Am spus:

—Vreau să o pun în şopronul acela de lemn ca să nu stea în drum.

Am încercat să îl conving, prin tonul meu, că acţiunea mea era una înţeleaptă şi plină de bunăvoinţă, pentru care funcţionarii de la căile ferate s-ar fi cuvenit să-mi mulţumească, dar nu l-am impresionat deloc.

—Este bicicleta dumneavoastră? m-a întrebat.

—Nu, nu tocmai, am replicat.

—A cui este? a întrebat, destul de tăios.

—Nu pot să vă spun, am răspuns. Nu ştiu a cui este bicicleta.

—De unde aţi luat-o? a fost următoarea întrebare.

În tonul său era o nuanţă de suspiciune, aproape jignitoare.

—Am luat-o din tren, am răspuns cu bruma de demnitate calmă pe care o puteam avea în acel moment. Adevărul este, am continuat cu onestitate, că am făcut o greşeală.

Nu mi-a lăsat timp să termin ce aveam de spus. Mi-a spus doar că asta era şi impresia lui şi a început să sufle într-un fluier.

Amintirea celor ce au urmat nu este, în ceea ce mă priveşte, amuzantă. Printr-un noroc de domeniul miracolului — se spune că Providenţa veghează asupra unora dintre noi —, incidentul a avut loc la Karlsruhe, unde am un prieten german, funcţionar destul de important. Nu vreau să insist asupra întrebării care ar fi fost soarta mea dacă gara aceea nu s-ar fi aflat la Karlsruhe sau dacă prietenul meu ar fi fost plecat de acasă; adevărul e că am scăpat, cum se spune, ca prin urechile acului. Mi-ar plăcea să adaug că am plecat din Karlsruhe cu reputaţia nepătată, dar nu ar fi adevărat. Faptul că am scăpat cu bine este considerat până în ziua de azi în cercurile poliţiei ca un grav eşec al justiţiei.

Dar toate aceste păcate mărunte sunt insignifiante pe lângă fărădelegile lui George. Incidentul cu bicicleta ne-a zăpăcit pe toţi, cu rezultatul că l-am pierdut pe George cu desăvârşire. Ulterior a reieşit că ne aştepta în faţa tribunalului de poliţie; dar la vremea respectivă nu ştiam asta. Ne-am gândit că poate plecase singur la Baden; nerăbdători să plecăm din Karlsruhe şi probabil fără să ne gândim prea bine, am sărit în primul tren care ne-a ieşit în cale şi am pornit într-acolo. Când George, plictisit de atâta aşteptare, s-a întors în gară, a descoperit că plecaserăm, cu bagajul lui cu tot. Biletul lui George era la Harris; eu eram pe post de bancher al grupului, aşa că el avea în buzunar numai ceva mărunţiş. Sub acest pretext, a optat în mod deliberat pentru o carieră de infractor. Despre fărădelegile lui, descrise fără înconjur în citaţia oficială, am citit ulterior — mie şi lui Harris ni s-a făcut părul măciucă.

Este locul să explic aici că este oarecum complicat să călătoreşti prin Germania. Cumperi un bilet din gara de pornire până la locul în care vrei să ajungi. Ai putea să crezi că asta îţi dă posibilitatea de a ajunge acolo, dar nu este aşa. Când trenul tău intră în gară, încerci să te înghesui în el; dar conductorul te dă la o parte, cu un gest măreţ. Unde îţi sunt scrisorile de recomandare? Îi arăţi biletul. Simplul bilet, îţi explică el, nu îţi serveşte la nimic; ai făcut doar primul pas către călătorie; trebuie să te întorci la casa de bilete şi să iei în plus ceea ce se numeşte *Schnellzug Ticket*[38]. Te întorci cu acesta, gândindu-te că necazurile tale au luat sfârşit. Ţi se permite să

urci în tren; până acum toate bune. Dar nu ai voie să te aşezi nicăieri, nici să stai locului, nici să te plimbi prin tren. Trebuie să mai iei un tichet, de data aceasta ceva care se numeşte *Platz Ticket*[39] şi care îţi dă dreptul la un loc pe o anumită distanţă.

M-am întrebat adesea ce ar putea să facă un om care stăruie să nu cumpere decât un singur bilet. Are dreptul să alerge în urma trenului pe terasament? Sau poate să-şi lipească o etichetă şi să se predea la vagonul de bagaje? Din nou, ce poate face omul care, după ce şi-a cumpărat un *Schnellzug Ticket*, refuză cu încăpăţânare sau nu are bani să cumpere un *Platz Ticket*: îl lasă să se întindă în plasa pentru umbrele sau îi permit să meargă atârnat de fereastră pe dinafară?

Pentru a ne întoarce la George, avea la el bani numai pentru un bilet de clasa a treia până la Baden cu personalul, şi atât. Pentru a evita întrebările conductorului, a aşteptat până ce trenul s-a pus în mişcare şi atunci a sărit în vagon.

Acesta a fost primul său delict:

a) Să te sui în tren din mers;

b) După ce ai fost avertizat de un funcţionar să nu procedezi aşa.

Al doilea delict:

a) Să călătoreşti cu un tren de o categorie superioară celei pentru care ai bilet;

b) Să refuzi să plăteşti diferenţa la cererea unui funcţionar. (George declară că el nu a „refuzat”; pur şi simplu i-a spus omului că n-are cu ce.)

Al treilea delict:

a) Să călătoreşti într-un vagon de clasă superioară celei pentru care ai bilet;

b) Să refuzi să plăteşti diferenţa la cererea unui funcţionar. (Din nou George contestă exactitatea raportului. Şi-a întors buzunarele pe dos şi i-a oferit omului tot ce avea, adică aproximativ opt pence în monedă germană. S-a oferit să se ducă la clasa a treia, dar nu exista clasa a treia. S-a oferit să se ducă la vagonul de bagaje, dar nici nu au vrut să audă.)

Al patrulea delict:

a) Să ocupi un loc fără a plăti pentru locul respectiv;

b) Să te plimbi pe coridor. (De vreme ce nu i-au permis să se aşeze fără să plătească şi cum nu avea cu ce să plătească, cu greu ar fi putut să facă altceva.)

Dar explicaţiile nu te scuză în Germania; iar călătoria lui de la Karlsruhe la Baden a fost una dintre cele mai costisitoare din istorie.

Reflectând la uşurinţa şi frecvenţa cu care poţi intra în bucluc în Germania, ajungi la concluzia că această ţară ar constitui un avantaj şi o binecuvântare pentru tânărul englez obişnuit. Pentru studentul la medicină, pentru cel care ia masa la Temple[40], pentru ofiţerul inferior în permisie, viaţa la Londra este tare monotonă. Britanicul sănătos îşi găseşte plăcerea încălcând legea, altfel plăcerea nu are nici un farmec. Nimic din ceea ce are voie să facă nu îi oferă satisfacţii adevărate. Să intre într-un bucluc este idealul său de fericire pe acest Pământ. Însă Anglia îi oferă prea puţine ocazii în acest sens; tânărul englez trebuie să dea dovadă de multă perseverenţă pentru a da de bucluc.

Într-o zi am discutat despre acest subiect cu epitropul nostru. Era în dimineaţa zilei de 10 noiembrie şi amândoi cercetam, cu oarecare îngrijorare, rapoartele poliţiei. Obişnuita bandă de tineri urma să compară în faţa justiţiei pentru crearea obişnuitelor dezordini din noaptea precedentă de la Criterion[41].

Epitropul, prietenul meu, este şi el tată de băieţi, iar un nepot de-al meu, asupra căruia veghez cu ochi de părinte, are o mamă iubitoare care crede că fiul ei se află la Londra în unicul scop de a studia ingineria. Din fericire, pe lista celor arestaţi nu se afla nici un nume cunoscut nouă şi, răsuflând uşuraţi, am simţit nevoia de a discuta de pe poziţii etice nebunia şi depravarea tineretului.

—Este remarcabil, a spus prietenul meu epitropul, cum se menţine Criterion pe poziţii în această privinţă. Era la fel pe vremea tinereţii mele; seara se încheia întotdeauna cu un scandal la Criterion.

—Este lipsit de sens, am remarcat.

—Tare monoton, a replicat el. Nici nu ai idee, a continuat, cu o expresie visătoare pe faţa ridată, cât de plictisitoare poate fi o plimbare între Picadilly Circus şi Secţia de Poliţie de pe Vine Street. Şi totuşi, ce altceva puteam să facem? Nimic. Uneori stingeam câte un felinar, dar venea lampagiul şi îl aprindea din nou. Dacă unul dintre noi insulta un poliţist, acesta pur şi simplu nu băga de seamă. Nici nu observa că a fost insultat; sau, dacă observa, părea că nu-i pasă. Puteai să te baţi cu un portar de la Covent Garden, dacă aveai chef de aşa ceva. În general, portarul ieşea învingător; când se întâmpla aşa, te costa cinci şilingi, iar când mânca bătaie, preţul se

ridica la un sovereign. Pe mine nu m-a atras niciodată acest sport. Odată, am încercat să conduc o trăsură de piaţă. Isprava a fost considerată întotdeauna culmea teribilismului modern de tip Tom şi Jerry[42]. Am furat trăsura într-o noapte din faţa unei cârciumi de pe Dean Street şi primul lucru care mi s-a întâmplat a fost următorul: am fost oprit în Golden Square de o doamnă în vârstă înconjurată de trei copii, dintre care doi plângeau, iar al treilea era pe jumătate adormit. Înainte de a putea da bice cailor, doamna şi-a urcat progeniturile în birjă, mi-a luat numărul, mi-a plătit, zicea ea, cu un şiling peste tariful legal şi mi-a indicat o adresă ceva mai încolo de ceea ce numea ea North Kensington. De fapt, locul respectiv s-a dovedit a fi dincolo de Willesden. Calul era obosit, iar drumul ne-a luat peste două ore. Îmi amintesc că a fost cea mai plictisitoare farsă la care am luat parte. O dată sau de două ori am încercat să-i conving pe copii să mă lase să-i duc înapoi la doamna în vârstă, dar de fiecare dată când deschideam ferestruica pentru a vorbi cu ei, cel mai mic, un băiat, începea să urle. Când le-am propus altor birjari să le cedez clienţii, cei mai mulţi dintre ei mi-au răspuns cu versurile unui cântec la modă pe atunci: „Oh, George, nu crezi că te întreci cu gluma?” Unul s-a oferit să se ducă acasă, la soţia mea, şi să-i comunice un ultim mesaj din partea mea, în timp ce altul mi-a promis să organizeze o echipă care să vină să-mi recupereze trupul neînsufleţit la primăvară. Când mă urcasem pe capra trăsurii îmi imaginasem că aveam să conduc un colonel bătrân şi ţâfnos într-o zonă izolată, fără urmă de trăsură, la cinci-şase mile depărtare de locul în care dorea să meargă, şi să-l las acolo, la marginea trotuarului, înjurând. Putea să înţeleagă de glumă sau nu; totul depindea de împrejurări şi de colonel. Ideea unei excursii într-o suburbie îndepărtată, având în grijă o grădiniţă de copii neajutoraţi, nu îmi trecuse prin minte, trebuie să recunosc. Nu, Londra, conchise prietenul meu epitropul, oferă doar posibilităţi limitate amatorului de ilegalităţi.

În Germania, pe de altă parte, nu ai decât să ceri dacă vrei să dai de bucluc. În Germania există multe lucruri pe care nu ai voie să le faci şi care sunt uşor de făcut. Tânărului englez care arde de nerăbdare să intre în tot felul de încurcături şi nu poate face asta în propria ţară, i-aş recomanda să ia un bilet dus până în Germania; un bilet dus-întors, valabil numai o lună, s-ar putea dovedi o cheltuială inutilă.

În Ghidul Poliţiei din *Vaterland*[43] va găsi o listă; comiterea

faptelor notate aici îi pot trezi interesul şi emoţia. În Germania, este interzis să-ţi atârni aşternutul pe fereastră. Tânărul ar putea începe cu asta. Dacă îşi flutură aşternutul pe fereastră, poate intra în bucluc înainte de micul dejun. La el acasă ar putea să se spânzure în afara ferestrei şi nimănui nu i-ar păsa prea tare, cu condiţia să nu împiedice vizibilitatea vecinilor sau să nu cadă şi să rănească vreun trecător.

În Germania este interzis să porţi haine fanteziste. Un cunoscut de-al meu, scoţian, care a venit să-şi petreacă iarna la Dresda, şi-a pierdut primele zile ale şederii sale acolo dezbătând această chestiune cu guvernul saxon. L-au întrebat ce făcea cu veşmintele acelea. Nu era o persoană prea amabilă. A răspuns că le poartă. L-au întrebat de ce le poartă. Le-a replicat că le poartă pentru că îi ţin de cald. I-au spus, pe faţă, că nu îl cred şi l-au trimis acasă într-un cupeu închis. A fost necesară mărturia personală a ambasadorului englez pentru a asigura autorităţile că portul scoţian este îmbrăcămintea obişnuită a multor supuşi britanici respectabili, care nu sunt deloc certaţi cu legea. Au acceptat această declaraţie, din considerente de ordin diplomatic, dar şi-au păstrat părerea personală până în ziua de azi.

Cu turistul englez au reuşit să se obişnuiască, dar un gentleman din Leicestershire, invitat la vânătoare de nişte ofiţeri germani, a fost înhăţat imediat ce a ieşit din hotel, cu cal cu tot, şi dus la poliţie pentru a explica de ce este îmbrăcat atât de frivol.

Un alt lucru pe care nu ai voie să-l faci pe străzile din oraşele Germaniei este să hrăneşti cai, catâri sau măgari, fie că sunt ai tăi, fie că aparţin altor persoane. Dacă vrei să dai de mâncare calului altcuiva, trebuie să stabileşti o întâlnire cu animalul respectiv, iar masa trebuie să se consume într-un loc potrivit, autorizat.

Nu ai voie să spargi vase de sticlă sau porţelan pe stradă, nici în alte locuri publice; şi dacă le spargi, trebuie să aduni toate cioburile. Ce urmează să faci cu aceste cioburi după ce le-ai adunat, nu ştiu să vă spun. Singurul lucru cert este că nu ai voie să le arunci nicăieri, nici să le laşi pe undeva şi nici, se pare, să te descotoroseşti de ele în vreun fel. Probabil că se aşteaptă să le porţi cu tine până la moarte şi apoi să fii îngropat cu ele; ori poate că ai dreptul să le înghiţi.

Pe străzile din Germania nu ai voie să tragi cu arbaleta. Legiuitorul german nu s-a mulţumit cu contravenţiile omului obişnuit — infracţiunea pe care simţi că vrei să o comiţi, dar nu ai

voie —, el îşi face probleme imaginându-şi toate faptele pe care le-ar putea săvârşi un maniac. În Germania nu există o lege împotriva celui care stă în cap în mijlocul drumului; ideea aceasta nu le-a trecut prin minte. Într-o bună zi, un om de stat german, vizitând un circ şi văzând câţiva acrobaţi, va reflecta asupra acestei omisiuni. Apoi se va pune imediat pe treabă, va formula o clauză care să interzică oamenilor să stea în cap în mijlocul drumului şi va fixa amenda. Acesta este farmecul legislaţiei germane: comportamentul necorespunzător are un preţ bine fixat. Nu eşti ţinut treaz toată noaptea, ca în Anglia, întrebându-te dacă ai să te alegi cu o amendă de patruzeci de şilingi sau, în cazul în care ai ghinionul să-l prinzi pe magistrat într-un moment nefericit pentru tine, ai să capeţi şapte zile. Ştii exact cât te va costa distracţia. Poţi să pui banii pe masă, să deschizi Ghidul Poliţiei şi să-ţi planifici vacanţa până la ultima monedă de cincizeci de pfenigi. Pentru o seară cu adevărat ieftină, aş recomanda mersul pe partea necorespunzătoare a trotuarului după ce ai fost avertizat să nu faci asta. Am calculat că dacă îţi alegi bine cartierul şi te limitezi la străzile mai puţin umblate, te poţi plimba o seară întreagă pe partea necorespunzătoare a trotuarului şi să te coste ceva mai mult de trei mărci.

În oraşele germane, nu ai voie să circuli „în grupuri” după lăsarea întunericului. Nu sunt prea sigur cât de multe persoane constituie „un grup” şi nici un funcţionar cu care am discutat pe marginea acestui subiect nu s-a considerat suficient de competent pentru a stabili numărul exact. Odată l-am întrebat pe un prieten german, care pleca la teatru cu soţia, soacra, cinci copii proprii, sora sa cu logodnicul ei şi trei nepoate, dacă nu crede că se expune riscului de a încălca dispoziţia respectivă. Nu a luat în glumă spusele mele. A aruncat o privire asupra grupului.

—Oh, nu cred, mi-a spus. Vezi, suntem cu toţii o familie.

—Paragraful nu spune nimic cu privire la grup, şi anume dacă este familial sau nu, am replicat. Pur şi simplu menţionează „grup”. Nu am vrut să-i dau un sens nepoliticos, dar, din punct de vedere etimologic, personal sunt înclinat să consider colecţia ta drept „un grup”. Rămâne de văzut dacă poliţia va adopta sau nu acelaşi punct de vedere. Eu te avertizez.

Prietenul meu era înclinat să ia în derâdere temerile mele, dar soţia lui s-a gândit că e mai bine să nu rişte să fie împrăştiaţi de poliţie chiar de la începutul serii, aşa că s-au despărţit, convenind să se reunească din nou în holul teatrului.

O altă pasiune pe care trebuie să ţi-o înfrânezi în Germania este cea referitoare la aruncatul obiectelor pe geam. Pisicile nu sunt o scuză. În timpul primei săptămâni a şederii mele în Germania, am fost trezit fără încetare de pisici. Într-o noapte mi-am ieşit din fire. Am adunat un mic arsenal — două sau trei bucăţi de cărbune, câteva pere tari, nişte capete de lumânare, un ou mai vechi pe care l-am găsit pe masa din bucătărie, o sticlă goală de apă gazoasă şi alte câteva articole de acelaşi fel — şi, deschizând fereastra, am bombardat locul din care păreau să vină miorlăiturile. Nu cred că am lovit ceva; nu am cunoscut niciodată un om care să fi lovit vreo pisică, chiar când o vede — poate doar accidental, ţintind cu totul altceva. Am cunoscut trăgători, câştigători ai unor premii oferite de regină — nişte aşi, desigur —, care au tras cu puşca în pisici de la o distanţă de cincizeci de iarzi, fără să le nimerească nici măcar un fir de păr. Adesea, m-am gândit că un adevărat ochitor de elită ar trebui să se laude că a nimerit o pisică, nu ţinte de genul cerbilor mobili şi alte prostii de genul acesta.

Oricum, s-au dus în altă parte; poate că oul le-a supărat. Observasem, când îl luasem de pe masă, că nu arăta a ou proaspăt; m-am băgat din nou în pat, considerând incidentul închis. Zece minute mai târziu, am auzit sunetul strident al soneriei. Am încercat să o ignor, dar era prea insistentă, şi, punându-mi halatul, am coborât la poartă. Acolo stătea un poliţist. La picioarele lui se aflau, adunate într-o grămăjoară, toate obiectele pe care le aruncasem pe fereastră, toate, cu excepţia oului. A întrebat:

—Aceste obiecte vă aparţin?

Am spus:

—Mi-au aparţinut, dar eu, personal, am terminat cu ele. Poate să le ia oricine — puteţi să le luaţi chiar dumneavoastră.

Mi-a ignorat oferta. A spus:

—Aţi aruncat aceste obiecte pe fereastră.

—Aveţi dreptate, am recunoscut. Le-am aruncat.

—De ce le-aţi aruncat pe fereastră? m-a întrebat.

Un poliţist german are un cod de întrebări gata pregătite; nu-l diversifică niciodată şi nu omite niciodată una.

—Le-am aruncat pe fereastră în nişte pisici, am răspuns.

—Ce pisici? a întrebat.

Era genul de întrebare pe care ţi-o poate pune un poliţist german. I-am replicat, cu tot sarcasmul de care am fost în stare, că îmi este tare ruşine, dar că nu pot preciza despre ce pisici era vorba.

I-am explicat că, personal, îmi erau străine; dar m-am oferit, dacă poliţia era dispusă să convoace toate pisicile din cartier, să mă prezint la secţie şi să văd dacă nu le pot recunoaşte după miorlăit.

Poliţistul german nu înţelege o glumă, ceea ce, în general, poate că e mai bine, deoarece cred că amenda este destul de serioasă pentru cel ce ia în derâdere orice uniformă germană; aceasta se numeşte „a trata cu insolenţă un funcţionar". S-a mulţumit să replice doar că nu era de datoria poliţiei să mă ajute să recunosc pisicile; datoria sa era să mă amendeze pentru că aruncasem obiectele pe fereastră.

L-am întrebat ce trebuie să facă omul în Germania atunci când este trezit noapte de noapte de către pisici, iar el mi-a explicat că pot depune o reclamaţie împotriva stăpânului pisicii, în urma căreia poliţia va proceda la avertizarea acestuia şi, dacă va fi necesar, va ordona ca pisica să fie lichidată. Cine urma să lichideze pisica şi ce anume va face pisica în timpul acestui proces, nu mi-a explicat.

L-am întrebat cum îmi propune să descopăr stăpânul pisicii. S-a gândit o vreme, apoi mi-a sugerat că aş putea să o urmăresc până acasă. După aceasta nu am mai avut chef să discut cu el; aş fi rostit lucruri care nu ar fi făcut decât să înrăutăţească situaţia. Aşa, distracţia din noaptea aceea m-a costat douăsprezece mărci; şi nici unul dintre cei patru funcţionari germani care m-au interogat în legătură cu subiectul respectiv nu a văzut nimic ridicol în procedură, de la început la sfârşit.

Dar în Germania cele mai multe greşeli şi nebunii pălesc şi cad în derizoriu în comparaţie cu mârşăvia nemaipomenită de a călca pe iarbă. Niciodată, nicăieri şi în nici o împrejurare nu ai voie în Germania să calci pe iarbă. În Germania, iarba este un adevărat fetiş. A pune piciorul pe iarba germană este un sacrilegiu la fel de mare ca a dansa pe covorul de rugăciune al unui mahomedan. Până şi câinii respectă iarba germană; nici un câine german nu visează măcar să-şi pună labele pe aceasta. Dacă vezi un câine alergând pe iarbă în Germania, poţi fi sigur că este câinele unui străin fără frică de Dumnezeu. În Anglia, dacă vrem să împiedicăm accesul câinilor într-un anume loc, plasăm acolo un gard de sârmă împletită, de şase picioare înălţime, întărit cu contraforturi şi prevăzut cu ţepi în partea superioară. În Germania, se pune în mijlocul locului cu pricina o tăbliţă cu inscripţia: „*Hunde verbotten*"[44], iar câinele cu sânge german în vine se uită la inscripţie şi trece mai departe. Într-un parc

din Germania am văzut un grădinar păşind cu grijă, în ghete de pâslă, pe iarbă, culegând de jos un gândac şi depunându-l grav, dar ferm, pe pietriş, după care a rămas să urmărească gândacul pentru a vedea dacă nu cumva încearcă să se întoarcă pe iarbă. Iar gândacul, nespus de ruşinat, s-a grăbit să se îndepărteze prin rigolă şi a luat-o pe aleea marcată „*Ausgang*”[45].

În parcurile din Germania există alei separate pentru diferite categorii ale comunităţii şi nimeni nu poate merge pe aleea destinată altei persoane decât cu riscul de a-şi pierde libertatea şi averea. Există alei special destinate „bicicliştilor” şi alei pentru „pedeştri”, bulevarde pentru „călăreţi”, drumuri pentru cei care circulă în vehicule uşoare şi drumuri pentru cei care circulă în vehicule grele, poteci pentru copii şi pentru „doamne singure”. Faptul că nu au fost prevăzute încă alei pentru bărbaţii cu chelie sau pentru „femeile noi”[46] mi s-a părut întotdeauna o omisiune strigătoare la cer.

În Grosse Garten din Dresda am văzut odată o doamnă în vârstă care stătea neajutorată şi nedumerită la o răscruce din care porneau şapte alei. Fiecare dintre acestea era păzită de un anunţ ameninţător, care interzicea accesul oricărei persoane căreia nu îi era destinată.

—Mă scuzaţi, îmi spuse doamna în vârstă, aflând că ştiu să vorbesc englezeşte şi să citesc nemţeşte, sunteţi amabil să-mi spuneţi ce sunt şi pe unde trebuie să o iau?

Am examinat-o cu atenţie. Am ajuns la concluzia că era „adultă” şi „pedestră” şi i-am arătat aleea potrivită. S-a uitat la aceasta şi a părut dezamăgită.

—Dar nu vreau să o iau într-acolo, a spus ea. Nu aş putea s-o iau pe aici?

—Dumnezeule mare, doamnă, nu! am replicat. Această alee este destinată copiilor.

—Dar nu am să le fac nici un rău, spuse doamna în vârstă, zâmbind.

Nu părea a fi genul de doamnă în vârstă care să le facă un rău copiilor.

—Doamnă, am spus, dacă ar fi după mine, v-aş da voie să mergeţi pe această alee, chiar dacă la capătul ei s-ar afla primul meu născut; dar nu pot decât să vă informez în legătură cu legile acestei ţări. Dacă dumneavoastră, o persoană adultă, v-aţi aventura pe această potecă, aţi fi cu siguranţă amendată, asta în caz că nu aţi ajunge la închisoare. Aceea este aleea dumneavoastră, marcată clar:

Nur für Fussgänger[47], şi, dacă vreţi să-mi urmaţi sfatul, luaţi-o pe acolo cât mai repede; nu aveţi voie să staţi aici şi să ezitaţi.

—Dar nu duce deloc în direcţia în care vreau să merg, a spus doamna în vârstă.

—Duce în direcţia în care *ar trebui* să vreţi să mergeţi, am replicat şi ne-am despărţit.

În parcurile din Germania există bănci speciale cu eticheta: „Numai pentru adulţi” (*Nur für Erwachsene*), iar băieţelul german, care de-abia aşteaptă să se aşeze, citeşte această etichetă, trece mai departe şi caută banca pe care copiii au voie să se odihnească; acolo se aşază, atent să nu atingă lemnul cu ghetele lui pline de noroi. Imaginaţi-vă o bancă din Regent’s Park sau din St. James’s Park cu eticheta: „Numai pentru adulţi”! Fiecare copil aflat pe o rază de cinci mile ar încerca să se aşeze pe banca aceea, trăgând de ceilalţi copii ca să-i dea jos. Cât despre „adult”, acesta nu ar reuşi să se apropie nici la o jumătate de milă de banca aceea din cauza îmbulzelii. Băieţelul german care s-a aşezat din greşeală pe o asemenea bancă va sări ca ars când i se va atrage atenţia asupra erorii comise şi va pleca de acolo cu capul plecat şi roşu ca racul din pricina ruşinii şi a regretului.

Asta nu înseamnă că guvernul german îl neglijează pe copilul german. În parcurile şi grădinile publice din Germania există locuri speciale destinate copilului (*Spielplätze*), fiecare fiind prevăzut cu un morman de nisip. Acolo acesta se poate juca după pofta inimii făcând turte şi castele din nisip. Pentru copilul german, o turtă făcută din alt nisip ar fi o turtă imorală. Nu ar avea nici o satisfacţie: sufletul său s-ar revolta împotriva acesteia.

„Turta aceasta”, şi-ar zice în sinea lui, „nu a fost făcută, aşa cum ar fi trebuit, din nisip special destinat de guvern în acest scop; nu a fost manufacturată în locul destinat şi întreţinut de guvern pentru confecţionarea turtelor de nisip. Este o turtă care nu aduce nimic bun; este o turtă ilegală.”

Şi până ce tatăl său nu plăteşte amenda cuvenită, iar el nu primeşte cuvenita chelfăneală, va avea mustrări de conştiinţă.

Un alt material excelent pentru a trăi palpitant în Germania este simplul cărucior de copil. Ce poţi şi ce nu poţi să faci cu un *Kinderwagen*, cum se numeşte acesta, acoperă pagini întregi de lege; după ce le citeşti, ajungi la concluzia că omul care poate împinge un cărucior de copil printr-un oraş german fără să încalce legea a fost destinat carierei de diplomat. Nu ai voie să mergi agale

cu un cărucior de copil şi nu trebuie să mergi prea repede. Nu ai voie să stai în calea cuiva cu un cărucior de copil şi dacă te întâlneşti cu altă persoană, eşti obligat să te dai la o parte din calea sa. Dacă vrei să te opreşti cu căruciorul, trebuie să te opreşti într-un loc special desemnat pentru oprirea acestor vehicule, iar când ai ajuns acolo *trebuie* să te opreşti. Nu ai voie să traversezi cu un cărucior de copil; dacă se întâmplă ca tu şi copilul să locuiţi pe partea cealaltă a străzii, asta vă priveşte direct şi personal. Este interzis să laşi căruciorul în vreun loc şi îl poţi lua cu tine numai în anumite locuri. Aş spune că în Germania poţi ieşi din casă cu un cărucior de copil şi într-o jumătate de ceas poţi da de suficiente necazuri cât să-ţi ajungă pentru o lună. Orice tânăr englez care vrea să intre în conflict cu poliţia nu are decât să se ducă în Germania şi să ia cu el un cărucior de copil.

În Germania nu ai voie să laşi uşa de la intrare descuiată după ora zece seara şi îţi este interzis să cânţi la pian în propria casă după ora unsprezece. În Anglia nu am simţit niciodată nevoia să cânt la pian şi nici să ascult pe altcineva cântând la pian după ora unsprezece seara; dar este cu totul altceva dacă ţi se spune că îţi este interzis să cânţi. Aici, în Germania, nu mă interesează deloc pianul până la ora unsprezece, dar după aceea aş putea să stau şi să ascult cu plăcere „Rugăciunea tinerei fecioare” sau uvertura la *Zampa*[48]. Pentru germanul care respectă legea, pe de altă parte, muzica după ora unsprezece seara încetează să mai fie muzică şi ca atare nu îi mai face nici o plăcere.

Singurul individ din Germania care visează să-şi permită anumite libertăţi faţă de lege este studentul german, şi chiar şi el doar până într-un anume punct foarte bine definit. Prin tradiţie, i se permit anumite privilegii, dar şi acestea sunt strict limitate şi clar înţelese. De exemplu, studentul german poate să se îmbete şi poate să adoarmă în rigolă fără să plătească nimic altceva decât un bacşiş poliţistului care îl găseşte şi îl duce acasă. Dar în acest scop trebuie să aleagă rigolele de pe străzile lăturalnice. Studentul german, conştient de apropierea rapidă a uitării totale de sine, îşi foloseşte toată energia pentru a da colţul, unde se poate prăbuşi fără nici o grijă. În anumite cartiere poate suna la uşi. Chiria apartamentelor este mai mică decât în alte părţi ale oraşului; iar fiecare familie îşi ia măsuri de siguranţă, stabilind un cod secret de sunat la uşă prin care să ştie dacă sunatul este autentic sau nu. Când vizitezi o asemenea casă noaptea târziu, este bine să cunoşti codul respectiv, altfel, dacă

insişti, te poţi trezi cu o găleată de apă în cap.

Studentului german i se permite, de asemenea, să stingă felinarele noaptea, dar dacă stinge prea multe, este amendat. Studentul german pus pe şotii ţine în general socoteala, mulţumindu-se cu o jumătate de duzină de felinare pe noapte. La fel, are voie să strige şi să cânte în timp ce se întoarce acasă, dar numai până la ora două şi jumătate; în anumite restaurante îi este permis să cuprindă cu braţul talia unei *Fräulein*. Pentru a preveni orice idee de necuviinţă, chelneriţele din restaurantele frecventate de studenţi sunt întotdeauna selectate cu grijă din rândurile unei categorii de femei mai în vârstă, pentru ca studentul german să se bucure de deliciile flirtului fără să se teamă şi fără să rişte vreun reproş.

Germanii sunt oameni care se tem de braţul lung al legii.

36Grădină publică (în limba germană în original).

37„Trecerea oprită” (în limba germană în original) (n.tr.).

38Tichet pentru viteză (în limba germană în original).

39Tichet pentru loc (în limba germană în original).

40Studenţilor în drept de la Inns of Court (cele patru şcoli de drept: Lincoln’s Inn, Gray’s Inn, the Inner Temple, the Middle Temple — n.tr.) li se cerea să respecte anumite reguli şi să mănânce un anumit număr de mese la Inn.

41Este vorba despre Teatrul Criterion din Londra. Construit în 1874, acesta era renumit pentru comediile care se jucau aici.

42Tom şi Jerry sunt doi tineri scandalagii din cartea scriitorului britanic Pierce Egan, *Life in London; or the Day and Night Scenes of Jerry Hawthorn, Esq., and his Elegant Friend Corinthian Tom* (1821)

43Patrie, în limba germană (n.tr.).

44„Accesul câinilor interzis” (în limba germană în original).

45„Ieşire” (în limba germană în original).

46Această sintagmă (*new women* în original) a fost lansată de Sarah Grand în 1894 în *North American Review* şi se referă la femeile care credeau în drepturi egale pentru femei şi bărbaţi.

47„Numai pentru pietoni” (în limba germană în original).

48*Zampa sau Logodnica de marmură* (1831), operă comică de Louis Joseph Ferdinand Hérold.

CAPITOLUL X

Baden-Baden din punctul de vedere al vizitatorului — Frumuseţea zorilor de zi văzută din după-amiaza precedentă — Distanţa măsurată cu compasul — La fel, măsurată cu piciorul — George la sfat cu propria conştiinţă — O maşină leneşă — Ciclismul, potrivit afişului: numai tihnă şi pace — Ciclistul din afiş: costumul său; metoda sa — Grifonul ca animal de companie — Un câine care se respectă cum se cuvine — Calul înjurat.

De la Baden, despre care nu este nevoie să se spună decât că este o staţiune de agrement ciudat de asemănătoare cu alte staţiuni de acelaşi gen, am început să pedalăm pe biciclete cu toată seriozitatea. Planificasem un tur de zece zile; după parcurgerea Pădurii Negre, urma să coborâm pe serpentinele de la Donau-Thal, care, pe distanţa de douăzeci de mile dintre Tuttlingen şi Sigmaringen, este poate cea mai frumoasă vale din Germania. Aici, Dunărea, care nu este decât un râu micuţ, şerpuieşte printre sate vechi de când lumea, în care civilizaţia nu a ajuns încă; pe lângă mănăstiri vechi, cuibărite pe păşuni verzi, unde mai întâlneşti şi azi călugărul cerşetor, desculţ şi cu capul descoperit, încins cu o funie, şi unde păstorii, cu bâta în mână, îşi păzesc oile ce pasc pe coastele dealurilor; printre stâncile împădurite; printre pereţi abrupţi în vârful cărora zăreşti fortăreţe, biserici sau castele în ruină. Aveam intenţia să aruncăm o privire asupra Munţilor Vosgi, unde jumătate din populaţie este profund îndurerată dacă vorbeşti franţuzeşte, cealaltă jumătate simţindu-se insultată dacă i te adresezi în germană, iar toată lumea te priveşte cu dispreţ şi indignare la auzul primului cuvânt rostit în limba engleză; o stare de lucruri care face din conversaţia cu străinii o obligaţie oarecum stresantă.

Nu am reuşit să ne ducem la îndeplinire în totalitate programul, pentru motivul că realizările omului rămân întotdeauna în urma intenţiilor sale. Este uşor să spui şi să crezi la ora trei după-amiază: „Mâine ne trezim la cinci, luăm un mic dejun frugal la şi jumătate şi pornim la drum la ora şase”.

—Înseamnă că suntem deja pe drum înainte de a începe arşiţa, remarcă unul dintre noi.

—În anotimpul acesta, dimineaţa este cu adevărat cea mai bună parte a zilei. Nu sunteţi de aceeaşi părere? adaugă altul.

—Oh, fără îndoială.

—Este răcoare şi totul e proaspăt.

—Iar lumina este încântătoare.

În prima dimineaţă, îţi respecţi legământul. Grupul se adună la cinci şi jumătate. Este foarte tăcut; fiecare individ este oarecum nervos, bombăne ceva despre mâncare, ca şi despre celelalte lucruri în general; atmosfera este încărcată cu o iritare comprimată care îşi caută o supapă. Seara, se aude vocea Ispititorului:

—Cred că dacă am porni la şase şi jumătate fix, am avea suficient timp, nu-i aşa?

Vocea Virtuţii protestează, slab:

—Ar însemna să ne încălcăm hotărârea.

Ispititorul replică:

—Hotărârile au fost făcute pentru om, nu omul pentru hotărâri[49] (Diavolul poate parafraza *Scriptura*[50] în folosul său.) În afară de asta, deranjăm tot hotelul; gândiţi-vă la bieţii servitori.

Vocea Virtuţii continuă, însă şi mai slab:

—Dar toată lumea se scoală devreme prin părţile astea.

—Nu s-ar scula dacă nu ar fi obligaţi să o facă, săracii! Hai să zicem micul dejun la şase şi jumătate punct; asta nu va deranja pe nimeni.

Astfel îşi joacă mascarada Păcatul deghizat în Bine şi tu dormi până la şase, explicându-i conştiinţei tale, care, oricum, nu te crede, că faci asta numai din consideraţie altruistă faţă de ceilalţi. Am văzut o asemenea consideraţie extinzându-se până la ora şapte.

La fel, distanţa măsurată cu compasul nu este chiar egală cu aceeaşi distanţă măsurată cu piciorul.

—Zece mile pe oră timp de şapte ore fac şaptezeci de mile. O treabă frumoasă şi uşoară pentru o zi!

—Avem câteva pante abrupte de urcat, nu-i aşa?

—Cobori pe versantul celălalt. Să spunem opt mile pe oră, deci avem şaizeci de mile. *Gott im Himmel!* Dacă nu suntem în stare să parcurgem, în medie, opt mile pe oră, mai bine umblăm în scaune cu rotile.

Pe hârtie pare imposibil să faci mai puţin.

Dar la ora patru după-amiază vocea Datoriei sună mai slab; nu mai seamănă deloc cu un sunet de trâmbiţă:

—Ei bine, presupun că ar trebui să pornim mai departe.

—Oh, dar de ce să ne grăbim? Nu te mai agita atât. Frumoasă privelişte de aici, ce părere ai?

—Foarte. Nu uita că suntem la douăzeci şi cinci de mile de St. Blasien.

—La cât?

—La douăzeci şi cinci de mile, poate puţin mai mult.

—Vrei să spui că am făcut numai treizeci şi cinci de mile?

—Atât.

—Prostii. Nu am încredere în harta aia a ta.

—Este imposibil, ştii. Am mers fără oprire de azi dimineaţă de la prima oră.

—Nu, nu-i chiar aşa. Mai întâi, nu am plecat înainte de opt.

—La opt fără un sfert.

—Foarte bine, la opt fără un sfert şi ne-am oprit din şase în şase mile.

—Ne-am oprit doar ca să admirăm priveliştea. Nu are nici un sens să vii să vezi o ţară şi de fapt să n-o vezi.

—Şi în câteva locuri am fost nevoiţi să tragem tare la deal.

—În afară de asta, a fost o zi excepţional de caldă.

—Ei bine, nu uitaţi că până la St. Blasien mai sunt douăzeci şi cinci de mile, asta-i tot.

—Mai sunt dealuri?

—Da, mai sunt două, de urcat şi de coborât.

—Parcă ziceai că până la St. Blasien mergi numai la vale?

—Da, pe ultimele zece mile. Aici suntem la douăzeci şi cinci de mile de St. Blasien.

—Şi nu se mai află nimic între locul unde ne aflăm şi St. Blasien? Ce localitate e aia mică de lângă lac?

—Nu este St. Blasien şi nici vreo localitate din apropierea lui. Este periculos să începeţi cu chestii de-astea.

—Este periculos să exagerezi cu pedalatul. Ar trebui să cultivăm moderaţia în toate. Tare drăguţă localitate, Titisee asta, dacă ne luăm după hartă; pare să fie un aer plăcut acolo.

—Foarte bine, eu, unul, sunt de acord. Voi aţi propus să mergem până la St. Blasien.

—Oh, eu nu ţin neapărat la St. Blasien! O aşezare mică, uitată de Dumnezeu într-o vale. Cred că Titisee asta e mult mai drăguţă.

—Destul de aproape, nu-i aşa?

—Cinci mile.

Cor general:

—Ne oprim la Titisee.

George a descoperit această diferenţă dintre teorie şi practică chiar în prima zi a călătoriei noastre.

—Credeam, a spus George — mergea pe bicicleta simplă, iar Harris şi cu mine pedalam ceva mai în faţă pe tandem —, că ideea era să mergem la deal cu trenul şi la vale cu bicicleta.

—Aşa este, a răspuns Harris, ca regulă generală. Dar trenurile nu urcă *toate* dealurile din Pădurea Neagră.

—Aveam eu oarecare bănuieli că nu, a bombănit George; şi pentru o vreme domni tăcerea.

—În afară de asta, a remarcat Harris, care rumegase, evident, subiectul, doar nu vrei să mergi numai la vale, cu siguranţă. Ar însemna să nu respecţi regulile jocului. Trebuie să fie şi mai greu, nu numai uşor tot timpul.

Din nou se instaură tăcerea, întreruptă după o vreme de George, de data asta.

—Voi, prieteni, nu trebuie să vă extenuaţi numai din cauza mea, spuse George.

—Ce vrei să spui? întrebă Harris.

—Vreau să spun, răspunse George, că acolo unde se întâmplă să existe un tren care urcă la deal, nu e cazul să renunţaţi la ideea de a-l lua numai de teamă să nu-mi jigniţi sentimentele delicate. Personal, sunt pregătit să urc toate aceste dealuri cu trenul, chiar dacă asta înseamnă să nu respect regulile jocului. Îmi voi regla conturile cu conştiinţa; mă trezesc în fiecare dimineaţă la ora şapte de o săptămână deja şi cred că mi-a rămas datoare puţin. Nu trebuie să ţineţi deloc seama de mine în această chestiune.

I-am promis că n-o să uităm toate astea şi am continuat să pedalăm într-o tăcere încrâncenată, întreruptă din nou de George.

—Ce marcă ziceai că e bicicleta asta a ta? întrebă George.

Harris îi spuse. Am uitat ce marcă era; de altfel, nu are nici o importanţă.

—Eşti sigur? insistă George.

—Sigur că sunt sigur, răspunse Harris. Dar de ce, ce are?

—Ei bine, nu corespunde afişului, spuse George. Asta-i tot.

—Ce afiş? se interesă Harris.

—Afişul care făcea reclamă acestei mărci de bicicletă, explică George. Am văzut un afiş pe un panou din Sloane Street cu o zi sau două înainte de plecarea noastră. Un bărbat stătea călare pe

marca asta de bicicletă, cu un steag în mână; nu făcea nici un efort, era clar ca lumina zilei; stătea pur şi simplu pe şa şi inspira cu nesaţ aerul. Bicicleta mergea singură şi mergea bine. Maşinăria asta a ta mă lasă pe mine să fac toată treaba. Este o maşină leneşă; dacă nu împingi la ea, pur şi simplu nu face nimic. Eu aş face o plângere dacă aş fi în locul tău.

Dacă stai să te gândeşti, puţine biciclete se ridică la înălţimea afişului. Nu-mi aduc aminte decât de un singur afiş în care l-am văzut pe ciclist trăgând din greu. Însă bărbatul respectiv era urmărit de un taur. În cazurile obişnuite, scopul artistului este să-l convingă pe neofitul care ezită că sportul pe două roţi constă în a sta pe o şa luxoasă şi a te lăsa purtat rapid în direcţia dorită de puteri cereşti nevăzute.

În general, persoana de pe bicicletă este o doamnă şi atunci ai sentimentul că, pentru o odihnă perfectă a corpului, combinată cu eliberarea totală a minţii de anxietate, somnul liniştit pe o saltea de apă nu se poate compara cu mersul pe bicicletă pe un drum cu urcuşuri. Nici o zână care călătoreşte pe un nor de vară nu ar putea lua lucrurile mai uşor decât tânăra de pe bicicletă reprezentată în afiş. Costumul ei este ideal pentru mersul pe bicicletă în zilele călduroase. Proprietăresele de hotel de modă veche s-ar putea să refuze să o servească, este adevărat; iar un poliţist îngust la minte ar fi în stare să o acopere cu un şal pentru propria siguranţă, înainte de a o amenda. Dar ea nu se sinchiseşte de asta. La deal şi la vale, în condiţii de trafic care ar pune la grea încercare chiar agilitatea unei pisici, pe suprafaţa şoselelor, calculată pentru a strica un compresor cu aburi obişnuit, ea trece, o viziune a drăgălăşeniei trândave, cu părul blond fluturând în vânt, cu trupul de silfidă plutind, cu un picior pe şa, cu celălalt sprijinindu-se uşor de far. Uneori binevoieşte să stea pe şa; atunci îşi pune picioarele pe furcă, îşi aprinde o ţigară şi flutură pe deasupra capului o lanternă chinezească.

Mult mai rar, pe bicicletă se află un simplu bărbat. Nu este un acrobat la fel de desăvârşit ca doamna; însă figuri elementare ca, de exemplu, să stea în picioare pe şa şi să fluture steguleţe, să bea bere sau supă de vită în timp ce merge pe bicicletă — asta poate să facă şi chiar face. Uneori, se presupune că trebuie să-şi ocupe cumva mintea: să stai ore în şir pe maşinăria respectivă fără nici o ocupaţie, fără să ai la ce să te gândeşti, trebuie să agaseze orice bărbat cu un temperament activ. De aceea îl vedem ridicându-se în picioare pe pedale în timp ce se apropie de vârful unui deal înalt pentru a

apostrofa soarele sau pentru a închina versuri peisajului înconjurător.

Din când în când, afişul înfăţişează o pereche de biciclişti; atunci îţi dai seama că pentru un flirt bicicleta modernă este net superioară în comparaţie cu demodatul salon sau perimata portiţă de grădină. El şi ea sunt călare pe biciclete, având grijă, bineînţeles, ca marca să fie corespunzătoare. După aceea nu se mai gândesc la nimic decât la dulcea poveste veche de când lumea. Pe poteci umbrite, prin oraşe aglomerate în zilele de târg, se învârtesc vesele roţile „Bicicletei Companiei Bermondsey, cea mai bună bicicletă britanică din clasa ei", sau ale „Bicicletei Eureka a Companiei Camberwell". Nu trebuie să pedalezi; nu au nevoie de dispozitive de cârmire. Indică-le direcţia şi spune-le la ce oră vrei să te întorci acasă; asta-i tot ce cer. În timp ce Edwin se apleacă peste şa ca să-i şoptească dulci nimicuri la ureche Angelinei, în timp ce faţa Angelinei, pentru a-şi ascunde roşeaţa din obraji, este întoarsă spre orizontul din spate, bicicletele magice îşi urmează lin drumul.

Soarele străluceşte tot timpul, iar drumurile sunt întotdeauna uscate. Nici un părinte sever nu pedalează în spate, nici o mătuşă băgăcioasă nu merge alături de ei, nici un împieliţat de frăţior nu pândeşte de după colţ şi niciodată nu li se întâmplă să derapeze. Bietul de mine! De ce nu se găseau biciclete marca „Bermondsey" sau „Camberwell" de închiriat când eram *noi* tineri?

Sau poate că bicicletele „Bermondsey" sau „Camberwell" stau rezemate de o poartă; poate că sunt obosite. Au muncit din greu toată după-amiaza, purtându-i pe aceşti tineri. Plini de recunoştinţă, aceştia au descălecat, pentru a lăsa bicicletele să se odihnească. Stau pe iarbă, la umbra unor ramuri graţioase; iarba e înaltă şi uscată. Un pârâu curge la picioarele lor. Totul este tihnă şi pace.

Aceasta este întotdeauna ideea pe care doreşte să o transmită realizatorul afişului cu biciclete — tihnă şi pace.

Dar greşesc dacă afirm că nici un biciclist, potrivit afişului, nu munceşte niciodată. Dacă stau să mă gândesc bine, am văzut afişe care reprezintă gentlemeni pe biciclete muncind din greu — suprasolicitând-se, am putea spune. Sunt traşi la faţă şi au privirile rătăcite din cauza efortului, au fruntea plină de broboane de sudoare; ai senzaţia că dacă mai e un deal în spatele afişului, ori renunţă, ori îşi dau duhul. Dar acesta este rezultatul propriei nebunii. Asta se întâmplă pentru că ei insistă să meargă pe o bicicletă de marcă inferioară. Dacă ar merge pe o „Putney Popular" sau „Battersea

Bounder”, aşa cum procedează tânărul înţelept din centrul afişului, atunci ar fi scutiţi de toată această trudă inutilă. Tot ce li s-ar cere atunci ar fi ca, din recunoştinţă, să se arate fericiţi; poate că, din când în când, să pedaleze puţin de-a-ndăratelea când bicicleta, în avântul ei tineresc, îşi pierde minţile un moment şi o ia la goană ceva mai repede.

Voi, tineri obosiţi, aşezaţi pe bornele rutiere, amărâţi, prea sleiţi de puteri pentru a vă mai păsa de ploaia care vă udă până la piele; voi, tinere fete ostenite, cu părul lins şi ud, îngrijorate din cauza întârzierii, dornice să înjuraţi, dar fără să ştiţi cum; voi, bărbaţi trupeşi şi chei, slăbind văzând cu ochii în timp ce gâfâiţi şi gemeţi pe şoseaua parcă fără sfârşit; voi, matroane roşii în obraji, triste, opintindu-vă din greu pentru a mişca roata leneşă şi îndărătnică, de ce nu aţi avut grijă să vă cumpăraţi o bicicletă marca „Bermondsey” sau „Camberwell”? De ce oare predomină bicicletele de marcă inferioară pe tot cuprinsul ţării?

Sau poate că şi ciclismul este la fel ca şi celelalte lucruri: oare Viaţa nu se ridică nicăieri la înălţimea Afişului?

Lucrul care nu încetează să mă farmece şi să mă fascineze în Germania este câinele german. În Anglia te obosesc în cele din urmă rasele obişnuite, pe care le cunoşti prea bine: mastif, cocker, terier (negru, alb sau sârmos, după caz, dar întotdeauna arţăgos), collie, buldog; niciodată nimic nou. În Germania însă, ai varietate. Întâlneşti câini cum n-ai mai văzut niciodată: până nu latră, nici nu ştii că sunt câini. Totul este atât de nou, de interesant. În Sigmaringen, George a oprit un câine şi ne-a atras atenţia asupra lui. Sugera o încrucişare între un batog şi un pudel. Nu pot să afirm categoric că *nu* era o corcitură între un batog şi un pudel. Harris a încercat să-l fotografieze, dar potaia a sărit peste un gard şi a dispărut în nişte tufişuri.

Nu ştiu ce urmăreşte crescătorul de câini german; până acum şi-a păstrat secretul. George a sugerat că ţinteşte către un grifon. Există multe lucruri care susţin această teorie şi, într-adevăr, în unul sau două cazuri pe care le-am întâlnit, se pare că s-au înregistrat succese în această direcţie. Totuşi nu pot să cred că acestea nu sunt altceva decât simple accidente. Germanul este practic şi nu am reuşit să văd care ar fi scopul unui grifon. Dacă nu se urmăreşte decât obţinerea unei fiinţe cât mai stranii, oare nu există deja coteiul? Ce nevoie mai au de altceva? În afară de asta, un grifon pe lângă casa omului ar fi foarte incomod; toată lumea l-ar călca pe coadă. Părerea

mea este că germanii încearcă să creeze o sirenă, pe care după aceea o vor dresa să prindă peşte.

Neamţul nostru nu încurajează lenea la nici o fiinţă vie. Lui îi place să-şi vadă câinele muncind, şi, fără nici o îndoială, câinelui german îi place munca. Viaţa câinelui englez trebuie să i se pară mizerabilă. Imaginaţi-vă o fiinţă puternică, activă şi inteligentă, cu un temperament excepţional de energic, condamnată să petreacă douăzeci şi patru de ore pe zi în trândăvie totală! Cum v-ar plăcea una ca asta? Nu e de mirare că se consideră neînţeles, tânjeşte după imposibil şi, în general, intră în tot felul de încurcături.

Câinele german, dimpotrivă, are o mulţime de preocupări. Are întotdeauna ceva de făcut şi e plin de importanţă. Priviţi-l cum merge înhămat la cotiga cu lapte. Nici un dascăl, la ora colectei din biserică, nu s-ar simţi şi nici nu ar arăta mai mulţumit de sine. De fapt, nu face nici o treabă; omul împinge cotiga, el doar latră; aceasta este concepţia lui despre diviziunea muncii. Îşi spune în sinea lui: „Bătrânul nu poate să latre, dar poate să împingă. Foarte bine.”

Este o plăcere să vezi interesul şi mândria pe care le arată faţă de activitatea pe care o desfăşoară. Un alt câine care trece pe lângă el poate face o remarcă sarcastică, punând la îndoială faptul că laptele are caimac, de pildă. Atunci se opreşte brusc, fără să-i pese de ceilalţi participanţi la trafic.

—Vă cer iertare, ce aţi spus despre laptele nostru?

—Nu am spus nimic despre laptele dumneavoastră, i-o întoarce celălalt câine, pe un ton de inocenţă blândă. Am spus doar că e o zi frumoasă şi am întrebat care e preţul zerului.

—Oh, aţi întrebat de preţul zerului, nu-i aşa? Aţi vrea să-l cunoaşteţi?

—Da, mulţumesc; m-am gândit că aţi fi în măsură să mi-l comunicaţi.

—Aveţi dreptate, sunt în măsură. Costă…

—Oh, vino odată! spune bătrâna doamnă, obosită şi încălzită, care abia aşteaptă să-şi termine treaba.

—Da, dar stai un pic, nu ai auzit ce insinua despre laptele nostru?

—Oh, nu-l lua în seamă! Uite că vine un tramvai de după colţ; o să dea peste noi.

—Da, dar mie îmi pasă; am şi eu mândria mea. M-a întrebat care e preţul zerului şi are să-l afle! Face exact de douăzeci de ori

cât…

—Ai să răstorni totul, asta ai să faci! strigă bătrâna doamnă, pe un ton înduioşător, luptându-se cu slabele-i puteri să-l tragă înapoi. Oh, Doamne, Dumnezeule! Mai bine te lăsam acasă.

Tramvaiul se îndreaptă spre ei; un birjar ţipă cât îl ţine gura; o altă brută imensă, sperând să ajungă la timp ca să dea o mână de ajutor, trece strada, trăgând o cotigă cu pâine, urmată de o fetiţă care urlă; se adună o mulţime de gură-cască şi un poliţist se apropie grăbit de locul faptei.

—Face, spune câinele cu laptele, exact de douăzeci de ori cât ai să faci tu după ce am să termin cu tine.

—Oh, aşa crezi?

—Da, aşa cred, nepot de pudel franţuzesc ce eşti, mâncător de varză nenorocit…

—Uite! Ştiam c-o s-o răstorni, spune biata lăptăreasă. I-am spus eu c-o s-o răstoarne.

Dar el este ocupat şi nu se sinchiseşte de ea. Cinci minute mai târziu, când se reia circulaţia, când fata cu pâinea şi-a adunat franzelele murdare de noroi, iar poliţistul a plecat cu numele şi adresele tuturor celor aflaţi pe stradă, câinele binevoieşte să se uite în spate.

—Da, s-a *cam* vărsat, admite el. Apoi, scuturându-se de orice grijă, adaugă, vesel: Dar cred că l-am învăţat minte. Gândesc că de acum nu are să se mai amestece unde nu-i fierbe oala.

—Sper şi eu că nu, spune bătrâna doamnă, privind cu jale la strada plină de lapte.

Însă sportul lui favorit este să aştepte în vârful dealului un alt câine, cu care să se ia la întrecere la coborâş. În aceste ocazii, ocupaţia de căpetenie a stăpânului este să alerge în spatele lui, adunând de pe jos diversele articole căzute din cotigă: pâini, verze sau cămăşi. La poalele dealului, se opreşte şi îşi aşteaptă prietenul.

—A fost o cursă pe cinste, nu-i aşa? remarcă el, gâfâind, în timp ce omul se apropie, încărcat până la bărbie. Cred că aş fi câştigat, dacă n-ar fi fost nebunul ăla de băiat. Mi-a ieşit în cale chiar când am dat colţul. *Tu l-ai observat?* Păcat că nu l-am văzut, împieliţatul! De ce-o fi urlând aşa? *Pentru că l-am trântit la pământ şi am trecut peste el?* Ei bine, de ce nu s-a dat deoparte? Este revoltător felul în care oamenii îşi lasă copiii nesupravegheaţi ca să vină alţii să-i răstoarne. Hei! Toate astea au căzut pe jos? Probabil că nu le-ai aşezat cum trebuie; vezi să fii mai atent. *Nici n-ai visat că*

am să cobor dealul cu douăzeci de mile pe oră? Sigur, mă cunoşti destul de bine ca să ştii că nu aveam să-l las pe câinele ăla bătrân al lui Schneider să mă depăşească fără nici un efort. Dar asta e, nu te gândeşti niciodată. Eşti sigur că le-ai adunat pe toate? *Crezi că da?* Eu n-aş „crede" dacă aş fi în locul tău; aş da o fugă până sus ca să mă conving. *Te simţi prea obosit?* Oh, foarte bine! Dar să nu dai vina pe mine dacă lipseşte ceva, asta-i tot.

Este tare încăpăţânat. Ştie precis că acum trebuie să o ia pe a doua stradă la dreapta şi nimic nu îl poate convinge că drumul bun este a treia la dreapta. Este absolut sigur că poate traversa strada la timp şi nu se convinge de contrariul decât atunci când vede cotiga făcută praf. Atunci este plin de căinţă, e adevărat. Dar cui îi foloseşte? Cum are de obicei talia şi forţa unui tăuraş, iar tovarăşul lui din rasa umană este în general un bătrânel sau o bătrânică cu genunchii şubrezi, sau un copil mic, face ce vrea el. Cea mai grea pedeapsă pe care i-o poate administra stăpânul său este să îl lase acasă şi să plece singur cu cotiga. Dar germanul nostru este prea bun la inimă ca să facă prea des asta.

Îi este imposibil să creadă că este înhămat la cotigă pentru plăcerea altora şi nu a sa; şi sunt convins că ţăranul german croieşte micul ham şi confecţionează căruciorul numai în speranţa că îi face o bucurie căţelului său. În alte ţări — în Belgia, Olanda şi Franţa —, am văzut câini de tracţiune prost trataţi şi munciţi până la extenuare; dar în Germania niciodată. Este şocant modul în care germanii îşi ocărăsc animalele. Am văzut un neamţ care stătea în faţa calului său şi îl înjura cum îi venea la gură. Dar calului nici nu-i păsa. Am văzut un neamţ care, obosit să-şi înjure calul, şi-a strigat nevasta să vină să-i dea o mână de ajutor. Când a venit, i-a spus ce făcuse calul. Relatarea respectivă a făcut-o pe femeie să se enerveze aproape la fel de tare ca şi el; stând de o parte şi de alta a bietului animal, au început să-l ocărască amândoi. I-au înjurat mama defunctă, i-au insultat tatăl; au făcut remarce usturătoare la adresa înfăţişării sale, a inteligenţei, a simţului său moral şi a calităţii sale de cal, în general. Animalul a suportat un timp torentul de insulte cu o răbdare exemplară; apoi a făcut cel mai bun lucru pe care putea să-l facă în împrejurările date. Fără să-şi piardă cumpătul, s-a pus în mişcare liniştit. Femeia s-a întors la albia cu rufe, iar bărbatul l-a urmat pe stradă, continuând să-l înjure.

Nu există un popor cu o inimă mai bună ca poporul german. Cruzimea faţă de animale sau copii este un lucru aproape

necunoscut în această ţară. Biciul este pentru germani un instrument muzical; de dimineaţa până seara se aud pocnituri din bici, dar am văzut odată pe străzile din Dresda un birjar italian pe care mulţimea indignată era cât pe ce să-l linşeze pentru că folosea biciul. Germania este singura ţară din Europa în care călătorul se poate instala confortabil în trăsura închiriată, convins că prietenul său blând şi plin de bunăvoinţă înhămat la trăsură nu va fi nici muncit până la extenuare, nici tratat cu cruzime.

49Aluzie la *Evanghelia după Marcu* 2: 27: „Sâmbăta a fost făcută pentru om, nu omul pentru sâmbătă”.

50Vezi Shakespeare, *Neguţătorul din Veneţia*, I. iii. 99: „Diavolul poate cita *Scriptura* în folosul său”.

CAPITOLUL XI

Casa din Pădurea Neagră şi atmosfera intimă dinlăuntrul ei — Parfumul acesteia — George refuză categoric să rămână în pat după ora patru dimineaţa — Drumul pe care nu se poate să-l greşeşti — Ciudatul meu instinct suplimentar — Nişte oameni nerecunoscători — Harris ca om de ştiinţă — Încrederea sa oarbă — Satul: unde era şi unde ar fi trebuit să se afle — George: planul său — Noi şi o promenadă `a la française — Vizitiul german adormit şi treaz — Bărbatul care răspândeşte limba engleză în străinătate.

S-a întâmplat ca într-o noapte, obosiţi şi departe de orice oraş sau sat, să dormim la o fermă din Pădurea Neagră. Farmecul casei din Pădurea Neagră este atmosfera sa intimă. Vacile stau în camera de alături, caii la etaj, gâştele şi raţele sunt cazate în bucătărie, în timp ce porcii, copiii şi găinile mişună cam peste tot.

Eşti pe cale să te îmbraci, când auzi un grohăit în spatele tău.

—Bună dimineaţa! Nu vi se întâmplă să aveţi ceva coji de cartofi pe aici? Nu, văd că n-aveţi; la revedere.

După aceea se aude un cloncănit şi vezi gâtul unei cloşti bătrâne iţindu-se de după colţ.

—Frumoasă dimineaţă, nu-i aşa? Sper că nu vă deranjez dacă aduc râma asta aici, ce ziceţi? Este atât de greu să găseşti în casa asta o cameră în care să poţi lua masa în linişte. De puicuţă am fost tare înceată la mâncare şi când doisprezece… uite, m-am gândit că n-or să mă lase în pace. Toţi vor câte o bucăţică. Nu vă supăraţi dacă mă urc pe pat, nu-i aşa? Poate că aici n-or să mă găsească.

În timp ce te îmbraci, diferite capete ciufulite apar în cadrul uşii; evident, consideră încăperea o menajerie temporară. Nu poţi să spui dacă aceste capete aparţin unor băieţi sau unor fete; poţi doar să speri că sunt de genul masculin. Nu are rost să închizi uşa, deoarece nu există nici un dispozitiv cu care să o încui, iar în clipa în care te-ai îndepărtat o deschid din nou. Îţi iei micul dejun aşa cum este în general reprezentat Fiul risipitor stând la masă: unul sau doi porci vin să-ţi ţină companie; un grup de gâşte în vârstă te critică din pragul uşii; din şuşotelile lor, adăugate la expresia lor şocată, deduci că te bârfesc. Poate că o vacă va binevoi să-ţi arunce o privire prin

uşa deschisă.

Această organizare după modelul Arcei lui Noe este, presupun, ceea ce conferă casei din Pădurea Neagră mirosul specific. Este un miros unic în felul său; nu-l poţi asemui cu nimic altceva. Este ca şi cum ai lua nişte trandafiri, brânză şi ulei de păr, nişte iarbă-neagră şi ceapă, piersici şi clăbuc de săpun, împreună cu ceva aer marin şi duhoare de cadavru, şi le-ai amesteca. Nu poţi defini nici un miros particular, dar simţi că sunt toate acolo — toate mirosurile pe care le-a descoperit lumea până acum. Oamenii care locuiesc în aceste case îndrăgesc acest amestec. Nu deschid fereastra ca să nu piardă nimic din el; îl ţin cu grijă închis ermetic. Dacă vrei orice alt parfum, poţi ieşi afară ca să miroşi violetele de pădure şi pinii; înăuntru este casa; şi după un timp, mi s-a spus, te obişnuieşti cu el şi ajungi să-ţi lipsească şi nu mai poţi adormi în nici o altă atmosferă.

A doua zi ne aştepta un drum lung pe jos, drept care ne-am arătat intenţia de a ne scula devreme, chiar la ora şase, dacă asta se putea fără să deranjăm toată casa. Am întrebat-o pe gazdă dacă credea că este posibil. Ne-a spus că, după părerea ei, era posibil. Se putea ca ea să nu fie acasă la ora aceea; era dimineaţa în care se ducea în oraş, cale de vreo opt mile depărtare, şi rareori se înapoia înainte de şapte, dar era posibil ca soţul ei sau unul dintre băieţi să se întoarcă acasă ca să prânzească pe la ora aceea. Oricum, vor trimite pe cineva ca să ne trezească şi să ne pregătească micul dejun.

După cum am constatat mai târziu, nu a fost nevoie să ne trezească nimeni. Ne-am trezit la patru, din proprie iniţiativă. Ne-am trezit la patru ca să scăpăm de zgomotul şi de larma care ne dădeau dureri de cap. La ce oră se scoală vara ţăranul din Pădurea Neagră n-aş putea spune; nouă ni s-a părut că se scoală toată noaptea. Şi primul lucru pe care îl face ţăranul din Pădurea Neagră când se trezeşte este să-şi pună în picioare o pereche de ghete solide, cu talpă de lemn, şi să înceapă să-şi facă plimbarea obişnuită prin casă. Dacă nu a urcat şi a coborât de trei ori scările, nu are sentimentul că s-a trezit. După ce s-a trezit de-a binelea, următorul lucru pe care îl face este să se ducă sus în grajd şi să trezească un cal. (Casa din Pădurea Neagră este construită în general pe coasta unui deal; parterul se află în partea de sus, iar podul cu fân în partea de jos.) Apoi calul, se pare, trebuie şi el să-şi facă plimbarea obişnuită în jurul casei. După ce s-a ocupat şi de asta, bărbatul se duce jos în bucătărie şi începe să taie lemne şi, după ce a tăiat destule lemne, se

simte mulţumit de sine şi începe să cânte. Ţinând seama de toate acestea, am ajuns la concluzia că nu avem altceva mai bun de făcut decât să urmăm excelentul exemplu dat. Chiar şi George a fost nerăbdător să se scoale în dimineaţa aceea.

Am luat un mic dejun frugal la patru şi jumătate şi am pornit la drum la ora cinci. Drumul trecea peste un munte şi, din investigaţiile întreprinse în sat, reieşea că este unul dintre acele drumuri pe care nu ai cum să le ratezi. Presupun că toată lumea cunoaşte genul acesta de drum. În general, te duce înapoi de unde ai plecat; şi dacă nu se întâmplă aşa, îţi doreşti să te ducă înapoi, ca măcar să ştii unde te afli. Am prevăzut din capul locului că are să se întâmple ceva rău şi, înainte de a străbate două mile, răul ne-a ieşit în cale. Drumul se despărţea în trei. Un indicator mâncat de cari arăta că poteca din stânga ducea către o localitate despre care nu auzisem niciodată — nu figura pe nici o hartă. Celălalt braţ, arătând spre poteca din mijloc, dispăruse. Drumul din dreapta, am fost cu toţii de acord, ducea în mod clar înapoi în sat.

—Bătrânul a spus desluşit, ne-a amintit Harris, să o ţinem drept pe după deal.

—Care deal? întrebă George, pe bună dreptate.

În faţa noastră se aflau vreo şase, unele mai mari, altele mai mici.

—Ne-a spus, continuă Harris, că o să dăm de o pădure.

—Nu văd nici un motiv să mă îndoiesc de spusele sale, comentă George, indiferent pe ce drum o luăm.

De fapt, fiecare deal era acoperit de o pădure deasă.

—Şi a mai spus, murmură Harris, că ar trebui să ajungem în vârf cam într-o oră şi jumătate.

—Aici încep să nu-l mai cred, spuse George.

—Ei bine, ce facem? întrebă Harris.

Eu, din fericire, am un dezvoltat simţ al orientării. Nu este o virtute; nu mă laud cu asta. Este pur şi simplu un instinct animalic pe care nu îl pot stăpâni. Că lucrurile îmi apar ocazional în cale — munţi, prăpăstii, râuri şi altele — nu este vina mea. Instinctul meu este destul de corect; pământul este greşit alcătuit. I-am călăuzit pe drumul din mijloc. Că drumul din mijloc nu a avut suficient caracter pentru a continua măcar un sfert de oră în aceeaşi direcţie, că după trei mile de urcuş şi coborâş s-a terminat brusc într-un cuib de viespi nu erau fapte care să-mi fie imputate mie. Dacă drumul din mijloc ar fi mers în direcţia în care s-ar fi cuvenit să meargă, ne-ar fi dus acolo

unde voiam să mergem, sunt convins de asta.

Chiar şi aşa, aş fi continuat să-mi folosesc darul pentru a descoperi un alt drum dacă aş fi fost tratat în spiritul cuvenit. Dar nu sunt un înger — o admit cu francheţe — şi refuz să mă obosesc pentru nişte ingraţi şi nişte neruşinaţi. În afară de asta, mă îndoiesc că George şi Harris m-ar fi urmat mai departe în orice împrejurare. De aceea, m-am spălat pe mâini de toată afacerea, iar Harris a ocupat postul meu rămas vacant.

—Ei bine, spuse Harris, presupun că eşti mulţumit de ce ai făcut?

—Sunt foarte mulţumit, am replicat de pe grămada de pietre pe care stăteam. Până acum, v-am adus cu bine. Aş continua să vă conduc mai departe, dar nici un artist nu poate lucra fără încurajare. Mi se pare că sunteţi nemulţumiţi de mine pentru că nu ştiţi unde vă aflaţi. Poate că sunteţi exact acolo unde vreţi să fiţi. Dar despre asta nu mai vorbesc; nu mă aştept la mulţumiri. Luaţi-o pe unde vreţi; eu am terminat cu voi.

Am vorbit, poate, cu amărăciune, dar nu m-am putut stăpâni. Nu auzisem nici măcar o vorbă bună de la ei pe tot drumul acela obositor.

—Să nu ne înţelegi greşit, a spus Harris. George şi cu mine avem sentimentul că fără ajutorul tău nu am fi ajuns niciodată unde ne aflăm acum. Îţi recunoaştem meritele. Dar instinctul este supus greşelii. Ceea ce îmi propun eu să fac este să-l înlocuiesc cu ştiinţa, care este exactă. Prin urmare, unde este soarele?

—Nu crezi, întrebă George, că dacă ne-am întoarce în sat şi am angaja un băiat ca ghid, pentru o marcă, am câştiga timp în cele din urmă?

—Ar însemna să irosim ore întregi, spuse Harris, hotărât. Lăsaţi totul în seama mea. Am citit despre asta şi m-a interesat.

Şi-a scos ceasul şi a început să se învârtească.

—Este simplu ca bună ziua, a continuat el. Îndreptţi limba mică spre soare, apoi împarţi în două segmentul dintre limba mică şi ora douăsprezece şi aşa obţii nordul.

S-a sucit o vreme încoace şi încolo, apoi a fixat direcţia.

—Am reuşit, spuse el. Acesta-i nordul, acolo unde e cuibul de viespi. Acum daţi-mi harta.

I-am înmânat-o, iar el, aşezându-se cu faţa la viespi, a examinat-o.

—Din punctul acesta, Todtmoos este spre sud-sud-vest,

declară el.

—Cum adică din punctul acesta? întrebă George.

—Păi de aici, de unde ne aflăm, i-o întoarse Harris.

—Dar unde ne aflăm? întrebă George.

Aceasta l-a pus pe gânduri o vreme pe Harris, dar în cele din urmă s-a înseninat la faţă.

—Nu are importanţă unde ne aflăm, spuse el. Oriunde ne-am afla, Todtmoos este spre sud-sud-vest. Haideţi, nu facem decât să pierdem vremea.

—Nu prea înţeleg cum ai ajuns la concluzia asta, spuse George, ridicându-se şi punându-şi rucsacul în spate. Dar presupun că n-are nici o importanţă. Am ieşit pentru că asta ne face bine şi totul este foarte frumos!

—Are să fie bine, spuse Harris, plin de încredere şi binedispus. O să ajungem la Todtmoos înainte de ora zece, nu vă faceţi probleme. Iar la Todtmoos o să găsim ceva de mâncare.

A declarat că el, unul, ar avea chef de un biftec, urmat de o omletă. George a spus că, personal, nu are intenţia să se gândească la acest subiect înainte de a zări Todtmoos-ul.

Am mers vreo jumătate de oră, apoi, ajungând într-un luminiş, am văzut la picioarele noastre, cam la două mile depărtare, satul prin care trecusem în dimineaţa aceea. Avea o biserică ciudată, cu o scară exterioară, o construcţie oarecum neobişnuită.

Vederea ei m-a întristat. Mersesem din greu trei ore şi jumătate şi reuşisem să parcurgem, se pare, aproximativ patru mile. Harris însă era încântat.

—Acum, în sfârşit, spuse Harris, ştim unde ne aflăm.

—Parcă ziceai că nu are importanţă, îi aminti George.

—Practic nu contează nici acum, replică Harris, dar e mai bine să fii sigur. Acum mă simt mai încrezător în mine însumi.

—Nu sunt prea sigur că asta ar reprezenta un avantaj, mormăi George.

Dar nu cred că Harris l-a auzit.

—Acum, continuă Harris, suntem la est faţă de soare, iar Todtmoos este la sud-vest de locul în care ne aflăm. Aşa că dacă… Se întrerupse brusc. Apropo, spuse, vă amintiţi ce ziceam despre împărţirea în două a acelui segment; arată spre nord sau spre sud?

—Ai spus că arată spre nord, răspunse George.

—Eşti sigur? insistă Harris.

—Absolut sigur, răspunse George. Dar nu te lăsa influenţat în

calculele tale. După toate probabilităţile, te-ai înşelat.

Harris se gândi o clipă; apoi fruntea i se descreţi.

—E în regulă, spuse el. Bineînţeles, e nordul. Trebuie să fie nordul. Cum ar putea să fie sudul? Acum trebuie să ne îndreptăm către vest. Haideţi.

—Sunt cât se poate de dispus să mă îndrept către vest, spuse George. Orice punct cardinal reprezintă acelaşi lucru pentru mine. Nu vreau decât să remarc că, în momentul de faţă, mergem drept către est.

—Ba nu, îl contrazise Harris. Mergem spre vest.

—Mergem spre est, îţi spun eu, afirmă George.

—Tare aş vrea să nu mai spui asta, zise Harris. Mă derutezi.

—Nu-mi pasă, i-o întoarse George. Prefer să fac asta decât să merg în direcţia greşită. Îţi spun că mergem drept către est.

—Ce nonsens! exclamă Harris. Uite soarele!

—Văd soarele, chiar foarte bine, răspunse George. Poate că este acolo unde ar trebui să fie, după părerea ta şi a ştiinţei, sau poate că nu. Tot ce ştiu e că, atunci când eram jos, în sat, dealul de colo, cu stânca aceea din vârf, se afla la nord faţă de noi. În momentul acesta suntem cu faţa spre est.

—Ai perfectă dreptate, spuse Harris. Am uitat că am făcut stânga-mprejur.

—Dacă aş fi în locul tău, mi-aş face un obicei din a nota, bombăni George. Este o manevră care probabil că se va repeta de mai multe ori.

Ne-am întors din nou, şi am pornit în direcţia opusă. După patruzeci de minute de urcuş, am dat iar de un luminiş şi din nou satul se afla la picioarele noastre. De data asta, se afla la sud de noi.

—Este nemaipomenit, spuse Harris.

—Nu văd nimic remarcabil în asta, spuse George. Dacă mergi încontinuu în jurul unui sat, este cât se poate de normal ca din când în când să-l zăreşti. Eu, unul, mă bucur să-l văd. Asta dovedeşte că nu ne-am rătăcit de-a binelea.

—Ar trebui să fie de cealaltă parte, zise Harris.

—Are să fie acolo peste vreo oră, spuse George, dacă o ţinem tot aşa.

Eu n-am spus prea multe; eram supărat pe amândoi, dar m-am bucurat să observ că Harris începea să-l irite pe George. Era absurd din partea lui Harris să-şi închipuie că poate găsi drumul după soare.

—Aş vrea să ştiu sigur, spuse Harris, gânditor, dacă linia aia bisectoare arată nordul sau sudul.

—Ar trebui să te hotărăşti în legătură cu asta, spuse George, este un lucru important.

—E imposibil să fie nordul, declară Harris, şi am să-ţi explic de ce.

—Nu-i nevoie să te oboseşti, spuse George. Sunt pregătit să cred că nu este.

—Chiar acum ai spus că este, zise Harris, cu reproş.

—Nu am spus nimic de felul acesta, i-o întoarse George. Am spus că tu ai spus că este, ceea ce e cu totul altceva. Dacă tu crezi că nu este, hai să mergem în partea cealaltă. Ar fi, oricum, o schimbare.

Prin urmare, Harris studie situaţia conform unor calcule inverse şi ne-am afundat din nou în pădure; şi după o jumătate de oră de urcuş bun ne-a apărut iar în faţa ochilor acelaşi sat. Este adevărat, eram ceva mai sus şi de data asta satul se afla între noi şi soare.

—Cred, spuse George, în timp ce privea în vale, că aceasta este cea mai frumoasă privelişte de până acum. Nu mai e decât un singur punct din care îl putem vedea. După aceea, propun să coborâm în sat şi să ne odihnim.

—Nu cred că este acelaşi sat, declară Harris. Nu poate fi.

—Nu ne putem înşela în legătură cu biserica aceea, zise George. Dar poate că se repetă povestea cu statuia din Praga, cea cu trei copii. Poate că autorităţile din partea locului au construit câteva machete în mărime naturală ale satului şi le-au răspândit prin Pădurea Neagră pentru a vedea unde le-ar sta mai bine. Oricum, încotro o luăm?

—Nu ştiu, răspunse Harris, şi nici nu-mi pasă. Am făcut tot ce mi-a stat în puteri; voi n-aţi făcut altceva decât să bombăniţi şi să mă derutaţi.

—Poate că am fost critic, admise George. Dar vă rog să priviţi lucrurile din punctul meu de vedere. Unul dintre voi declară că are instinct şi mă duce la un cuib de viespi din mijlocul pădurii.

—Nu pot împiedica viespile să-şi facă un cuib în pădure, am replicat.

—Nu spun că poţi, răspunse George. Nu vreau să mă cert cu tine; pur şi simplu constat nişte fapte indiscutabile. Celălalt, care mă conduce în sus şi în jos de mai multe ore pe considerente ştiinţifice, nu ştie să facă deosebirea între nord şi sud şi nu e prea sigur când a

făcut stânga-mprejur şi când nu. Personal, nu pretind că am alte instincte în afara celor obişnuite şi nici nu sunt om de ştiinţă. Dar văd acolo, pe câmp, un om. Am să-i ofer contravaloarea fânului pe care îl coseşte, pe care îl evaluez la o marcă şi cincizeci de pfenigi, ca să-şi întrerupă munca şi să mă conducă într-un loc din care să pot vedea cu ochii mei Todtmoosul. Dacă doriţi să mă urmaţi şi voi, foarte bine. Dacă nu, n-aveţi decât să descoperiţi un alt sistem şi să-l puneţi în aplicare singuri.

Planul lui George era lipsit atât de originalitate, cât şi de îndrăzneală, dar în momentul acela ne-a surâs. Din fericire, ne învârtiserăm în loc la mică distanţă de punctul din care o luasem într-o direcţie greşită; cu rezultatul că, ajutaţi de gentlemanul cu coasa, am regăsit drumul şi am ajuns la Todtmoos cu patru ore întârziere faţă de planificarea noastră şi cu o poftă de mâncare pe care am potolit-o abia după patruzeci şi cinci de minute de eforturi susţinute, într-o tăcere totală.

De la Todtmoos intenţionasem să coborâm pe jos până la Rin; dar având în vedere caznele prin care trecusem în dimineaţa aceea, ne-am decis pentru o promenadă cu trăsura, cum ar zice francezul. În acest scop, am închiriat un vehicul pitoresc, tras de un cal despre care aş fi spus că arată ca o bute dacă, în comparaţie cu vizitiul, nu ar fi părut costeliv. În Germania, toate vehiculele sunt construite pentru o pereche de cai, dar sunt în general trase de unul singur. Aceasta oferă echipajului un aspect mai degrabă asimetric, aplecat într-o rână, după canoanele noastre, dar acolo se consideră că este o dovadă de stil. Ideea pe care vrea s-o transmită este că, de regulă, se circulă cu o pereche de cai, dar pentru moment unul dintre ei s-a rătăcit. Vizitiul german nu este ceea ce se poate numi „un bici de primă clasă”. Este în formă maximă atunci când doarme. Atunci, în orice caz, este inofensiv; iar calul fiind, în general, un animal inteligent şi experimentat, călătoria în aceste condiţii este relativ sigură. Dacă în Germania s-ar putea dresa calul să încaseze banii la sfârşitul călătoriei, nu ar mai fi nevoie de vizitiu. Ar fi o mare uşurare pentru pasager, deoarece atunci când vizitiul german este treaz şi nu pocneşte din bici, este în general ocupat să intre într-un bucluc sau să iasă din el. Se pricepe mai bine la prima variantă. Îmi amintesc că odată călătoream pe un drum abrupt prin Pădurea Neagră în compania a două doamne. Era unul dintre acele drumuri care coboară în serpentină. Dealul se înălţa la un unghi de şaptezeci şi cinci de grade într-o parte şi cobora la şaptezeci şi cinci de grade

în cealaltă parte. Înaintam foarte confortabil, vizitiul, am constatat fericiţi, avea ochii închişi, când deodată ceva, un vis urât poate sau o indigestie, l-a trezit. A apucat hăţurile şi, cu o mişcare îndemânatică, a tras calul din stânga peste marginea prăpastiei, unde acesta a rămas aninat, pe jumătate susţinut de hamuri. Vizitiul nostru nu a părut deloc necăjit sau uimit de întâmplare; ambii cai, am mai observat, păreau deopotrivă obişnuiţi cu această situaţie. Am coborât, iar el s-a dat jos de pe capră. A luat de sub capră un cuţit mare, evident ţinut acolo în acest scop, şi a tăiat hamurile. Calul, astfel eliberat, s-a rostogolit până ce s-a oprit pe drum, la vreo cincizeci de picioare sub noi. Acolo s-a ridicat şi a rămas să ne aştepte. Ne-am urcat din nou în trăsură şi am coborât cu un singur cal până am ajuns la el. Acolo, cu ajutorul câtorva capete de funie, vizitiul a înhămat iar calul şi ne-am continuat drumul. Ceea ce m-a impresionat a fost evidenta deprindere atât a vizitiului, cât şi a cailor cu această metodă originală de a coborî un deal.

Evident, pentru ei era o scurtătură rapidă şi comodă. Nu aş fi fost surprins dacă omul ne-ar fi propus să ne legăm bine cu nişte curele şi să ne rostogolim, cu trăsură cu tot, până în vale.

O altă ciudăţenie a vizitiului german este aceea că nu încearcă niciodată să folosească hăţurile. Îşi reglează viteza nu după pasul calului, ci prin manipularea frânei. La opt mile pe oră pune frâna încet, astfel încât aceasta abia să atingă roata, producând un sunet continuu, asemănător celui făcut de ascuţirea unui ferăstrău; la patru mile pe oră o înşurubează mai tare şi atunci călătoreşti în acompaniament de gemete şi ţipete stridente, sugerând un cor de porci pe cale de a fi înjunghiaţi. Atunci când doreşte să oprească de-a binelea, pune frâna de tot. Dacă este o frână bună, calculează că poate opri trăsura, în afară de cazul în care calul este un animal foarte puternic, pe o distanţă mai mică decât de două ori lungimea vehiculului. Nici vizitiul german, nici calul german nu ştiu, se pare, că poţi opri o trăsură prin altă metodă. Calul german continuă să tragă cu toată forţa până ce constată că nu mai poate mişca vehiculul nici măcar un inch; şi abia apoi se odihneşte. Caii din alte ţări doresc să se oprească atunci când li se sugerează această idee. Am cunoscut cai care se mulţumeau să meargă foarte încet. Dar calul german se pare că este construit pentru o singură viteză şi este incapabil să se abată de la ea. Nu afirm nimic altceva decât adevărul gol-goluţ când spun că am văzut un vizitiu german, cu hăţurile în poală, manevrând frâna cu ambele mâini, îngrozit că nu va reuşi s-o facă destul de

repede pentru a evita o coliziune.

La Waldshut, unul dintre acele orăşele din secolul al XVI-lea prin care curge Rinul nu departe de izvoarele sale, am întâlnit acea persoană ridicolă foarte des întâlnită pe continent: călătorul britanic mâhnit şi surprins de necunoaşterea de către străini a subtilităţilor limbii engleze. Când am intrat în gară, îi explica, într-o engleză foarte corectă, deşi cu un uşor accent de Somersetshire, unui hamal, pentru a zecea oară, după cum ne-a informat, un fapt simplu, şi anume că, deşi personal avea bilet pentru Donaueschingen şi voia să meargă la Donaueschingen, pentru a vedea izvoarele Dunării, care de fapt nu sunt acolo, cu toate că ţi se spune că acolo sunt, voia ca bicicleta să-i fie trimisă la Engen, iar bagajul la Konstanz, unde să aştepte sosirea lui. Era înfierbântat şi furios din pricina efortului. Hamalul era un om tânăr, dar în clipa aceea arăta bătrân şi nenorocit. Mi-am oferit serviciile. Acum îmi pare rău că am făcut-o — deşi nici pe departe, cred, atât de rău cât i-a părut acelui tânăr care amuţise de-a binelea. Toate trei rutele, ne-a explicat hamalul, erau complicate, necesitând transbordări repetate. Nu era timp pentru elucidări calme, deoarece trenul nostru pleca peste câteva minute. Englezul era volubil — întotdeauna o greşeală când ai de lămurit un lucru încâlcit —, în timp ce hamalul era nerăbdător să termine cu afacerea respectivă şi să poată respira din nou. Mi-a trecut prin minte, zece minute mai târziu, în timp ce mă gândeam la chestiunea respectivă în tren, că, deşi fusesem de acord cu hamalul că ar fi fost mai bine ca bicicleta să meargă prin Immendingen şi ne înţelesesem să o trimită la Immendingen, neglijasem să-i dau instrucţiuni referitoare la expedierea ei din Immendingen. Dacă aş fi o fire pesimistă, în momentul de faţă ar trebui să-mi fac griji la gândul că, după toate probabilităţile, bicicleta aceea se află şi în ziua de azi la Immendingen. Dar cred că filozofia potrivită este să încerci întotdeauna să vezi partea bună a lucrurilor. Poate că hamalul a corectat din proprie iniţiativă omisiunea mea sau poate că s-a petrecut un miracol şi bicicleta a fost înapoiată proprietarului său la un moment dat, înainte de terminarea călătoriei. Bagajul l-am trimis la Radolfzell: dar în această privinţă mă consolez cu amintirea că pe etichetă scria Konstanz; fără îndoială, după un timp, autorităţile feroviare, constatând că nimeni nu îl revendică la Radolfzell, l-au expediat mai departe, la Konstanz.

Însă toate acestea nu au legătură cu morala pe care vreau s-o trag din incidentul cu pricina. Adevărata esenţă a situaţiei rezidă în

indignarea acelui britanic care descoperise un hamal german ce nu era în stare să înţeleagă limba engleză. În conversaţia avută cu mine, şi-a exprimat indignarea în termeni vehementi.

—Vă mulţumesc foarte mult, a spus el, e foarte simplu. Vreau să merg la Donaueschingen cu trenul; de la Donaueschingen am de gând să merg pe jos la Geisengen; de la Geisengen intenţionez să iau trenul până la Engen, iar de la Engen merg cu bicicleta la Konstanz. Dar nu vreau să iau bagajul cu mine; îmi doresc să îl găsesc la Konstanz când ajung acolo. De zece minute încerc să-i explic acestui imbecil, dar nu reuşesc să-l fac să priceapă.

—Este ruşinos de-a binelea, am recunoscut eu. Există muncitori germani care nu cunosc nici o altă limbă în afară de a lor.

—I-am arătat, punct cu punct, a continuat omul, cu mersul trenurilor şi i-am explicat şi prin semne. Nici aşa nu a înţeles.

—Mi-e greu să vă cred, am remarcat eu. Ai fi zis că lucrul se explică de la sine.

Harris era furios pe omul acela; voia să-l certe pentru nesăbuinţa de a călători prin zonele periferice ale unui climat străin şi pentru faptul că încerca să facă acolo trucuri feroviare complicate fără a cunoaşte o boabă din limba ţării. Dar l-am liniştit pe Harris, arătându-i cât de mare şi valoroasă era opera la care omul acela contribuia fără să-şi dea seama.

Shakespeare şi Milton şi-au adus poate o contribuţie mică la răspândirea limbii engleze în rândul locuitorilor mai puţin favorizaţi ai Europei. Newton şi Darwin au făcut, poate, din limba lor o necesitate printre străinii instruiţi şi care gândesc. Dickens şi Ouida (căci oamenii noştri, care îşi închipuie că lumea literară este delimitată de prejudecăţile celor din New Grub Street[51], ar fi surprinşi şi întristaţi de poziţia pe care o ocupă în străinătate această doamnă luată în derâdere acasă) au ajutat, poate, şi mai mult la popularizarea ei. Dar omul care a răspândit cunoaşterea limbii engleze de la Capul St. Vincent la Munţii Urali este englezul care, incapabil sau nedispus să înveţe un singur cuvânt în orice altă limbă în afară de a sa, călătoreşte cu punga în mână în toate colţurile continentului. Ai putea fi şocat de ignoranţa sa, enervat de prostia lui, furios de îngâmfarea lui. Dar faptul practic rămâne; el este cel care anglicizează Europa. Datorită lui, ţăranul elveţian înoată prin nămeţi în serile de iarnă ca să urmeze cursul de limbă engleză organizat în fiecare sat. Datorită lui, vizitiul şi soldatul, fata în casă şi spălătoreasa studiază gramatica engleză şi cărţile de expresii

colocviale englezeşti. Datorită lui, negustorul străin îşi trimite fiii şi fiicele ca să studieze în toate oraşele Angliei. Datorită lui, fiecare hotelier şi proprietar de restaurant din străinătate adaugă la anunţul publicitar: „Sunt căutaţi numai cei care cunosc bine limba engleză.”

Dacă rasele vorbitoare de limbă engleză şi-ar face o regulă din a vorbi orice altă limbă în afară de engleză, minunatul progres al limbii engleze în toată lumea ar înceta. Vorbitorul de limbă engleză stă printre străini şi-şi zornăie aurul.

—Uite, strigă el, îi plătesc pe toţi cei care ştiu să vorbească englezeşte.

El este marele educator. Teoretic, îl putem dojeni; practic, ar trebui să ne scoatem pălăria în faţa lui. El este misionarul limbii engleze.

51Ouida era pseudonimul Mariei Louise de la Ramée (1839-1908), autoare prolifică; romanele ei, a căror acţiune se petrece în lumea bună, au fost ridiculizate pentru exageratele portretizări de caractere. Jerome pune în contrast cariera acestei autoare cu cea a scriitorului aspirant care luptă pentru supravieţuire în lumea literară contemporană, eroul romanului *New Grub Street* de George Gissing (1891).

CAPITOLUL XII

Ne întristăm în faţa instinctelor lumeşti ale germanului — O privelişte superbă, dar fără restaurant — Opinia continentală despre englez — Că nu este în stare să se adăpostească de ploaie — Apare un călător ostenit cu o cărămidă — Vânătoarea de câini — O reşedinţă familială indezirabilă — O regiune roditoare — Un bătrân binedispus urcă dealul — George, alarmat de ora târzie, se grăbeşte să coboare pe partea cealaltă — Harris îl urmează, pentru a-i arăta drumul — Detest să fiu singur şi îl urmez pe Harris — Pronunţie special concepută pentru uzul străinilor.

Un lucru care jigneşte mult sufletul nobil anglo-saxon este instinctul lumesc care îl îndeamnă pe german să fixeze un restaurant ca scop al oricărei excursii. În vârf de munte, într-o vale frumoasă sau într-o trecătoare pustie, lângă o cascadă sau pe malul unui torent şerpuitor, găseşti veşnic aglomeratul *Wirtschaft*[52]. Cum poţi să lauzi o privelişte când eşti înconjurat de mese pătate cu bere? Cum să te cufunzi în reverii istorice în miros de friptură de viţel şi de spanac?

Într-o zi, concentraţi asupra unor gânduri elevate, urcam prin pădurea deasă.

—Şi în vârf, spuse Harris, cu amărăciune, în timp ce ne oprisem să ne tragem sufletul şi să ne strângem cureaua cu încă o gaură, o să fie un restaurant lipsit de gust, în care oamenii înfulecă fripturi de vită şi tarte cu prune şi beau vin alb.

—Aşa crezi? întrebă George.

—Sunt sigur, răspunse Harris. Doar îi ştii. Nu sunt dispuşi să dedice nici o dumbravă solitudinii şi contemplării; nu lasă iubitorului de natură nici un vârf neatins de vulgar şi material.

—Am calculat, am remarcat eu, că vom ajunge acolo puţin înainte de ora unu, cu condiţia să nu pierdem vremea.

—Ajungem la *Mittagstisch*[53], suspină Harris, probabil că au pregătit nişte păstrăvi din aceia albaştri pe care-i prind pe aici. Se pare că în Germania nu reuşeşti să scapi de mâncare şi băutură. Înnebuneşti, nu alta!

Am pornit iar la drum şi frumuseţea peisajului ne-a făcut să uităm de indignarea noastră. Estimarea mea s-a dovedit corectă.

La unu fără un sfert, Harris, care mergea în frunte, spuse:

—Am ajuns; văd creasta.

—Vreun semn de restaurant? întrebă George.

—Nu văd, răspunse Harris, dar este acolo, poţi fi sigur; la naiba!

Cinci minute mai târziu, ne aflam în vârf. Ne-am uitat spre nord, spre sud, spre est şi spre vest; apoi ne-am uitat unul la altul.

—Grozavă privelişte, nu-i aşa? întrebă Harris.

—Magnifică, am aprobat.

—Superbă, remarcă George.

—Au avut bunul-simţ, de data asta, spuse Harris, să nu pună restaurantul la vedere.

—Se pare că l-au ascuns bine, spuse George.

—Nu te deranjează prea tare dacă nu ţi-l bagă chiar sub nas, declară Harris.

—Bineînţeles, pus la locul lui, am observat eu, un restaurant e un lucru destul de bun.

—Aş vrea să ştiu unde l-or fi aşezat, spuse George.

—Ce-ar fi să-l căutăm? întrebă Harris, cu însufleţire.

Părea o idee bună. Şi eu eram curios. Am căzut de acord să explorăm în direcţii diferite şi apoi să ne întoarcem în vârf pentru a raporta rezultatele. Peste o jumătate de oră, eram din nou împreună. Nu a fost nevoie de cuvinte. Pe feţele noastre se citea limpede că descoperisem, în fine, în Germania un colţ de natură neîntinat de prezenţa sordidă a mâncării şi a băuturii.

—N-aş fi crezut că este posibil, spuse Harris. Voi aţi fi crezut?

—Eu aş spune, am replicat, că acesta este singurul sfert de milă pătrată din toată ţara neînzestrat cu un restaurant.

—Iar noi, trei străini, l-am descoperit fără nici un efort, spuse George.

—Este adevărat, am observat eu. Printr-o pură întâmplare fericită, avem acum posibilitatea să ne delectăm simţurile delicate nederanjaţi de apelul la natura noastră josnică. Observaţi lumina de pe acele creste îndepărtate; nu este minunată?

—Apropo de natură, zise George, care credeţi că este cel mai scurt drum până jos?

—Drumul din stânga, am replicat eu, după ce am consultat ghidul. Ne duce la Sonnensteig — unde, în treacăt fie spus, observ că se află „Goldener Adler”[54], despre care se vorbeşte frumos — în

aproximativ două ore. Drumul din dreapta, deşi este ceva mai lung, domină o perspectivă mai vastă.

—Priveliştile, spuse Harris, seamănă mult una cu alta; nu sunteţi de aceeaşi părere?

—Personal, declară George, eu o iau pe drumul din stânga.

Harris şi cu mine l-am urmat.

Nu am ajuns însă jos atât de curând cum anticipasem. În regiunile acelea furtunile se dezlănţuie repede şi, după nici un sfert de oră de mers, am fost nevoiţi să soluţionăm o problemă: să ne căutăm un adăpost sau să ne petrecem restul zilei în haine murate. Ne-am hotărât pentru prima variantă şi am ales un copac care, în împrejurări normale, ne-ar fi oferit suficientă protecţie. Dar o furtună cu fulgere şi trăsnete în Pădurea Neagră nu este o împrejurare normală. Ne-am consolat la început spunându-ne că nu poate continua prea mult în ritmul acesta. După aceea, ne-am străduit să ne consolăm cu gândul că în curând vom fi prea uzi pentru a ne teme că ne-am putea uda şi mai tare.

—După cum au decurs lucrurile, spuse Harris, aş fi fost mai bucuros dacă aş fi găsit un restaurant acolo sus.

—Nu văd nici un avantaj în faptul că sunt ud *şi* flămând, spuse George. Mai stau cinci minute, după care eu plec.

—Aceste pustietăţi montane, am remarcat, sunt foarte atrăgătoare pe vreme bună. Într-o zi ploioasă, mai ales dacă se întâmplă să fi trecut de vârsta la care…

În acest punct, am auzit o voce, care provenea de la un gentleman bine clădit, aflat cam la cincizeci de picioare depărtare de noi, sub o umbrelă mare.

—Nu doriţi să veniţi înăuntru? întrebă gentlemanul bine clădit.

—Înăuntru unde? am strigat eu.

La început am crezut că era unul dintre tipii ăia care încearcă să se ţină de glume când nu îţi arde de aşa ceva.

—În restaurant, mi-a răspuns el.

Am părăsit adăpostul şi ne-am îndreptat spre el. Doream şi alte informaţii.

—V-am strigat de la fereastră, spuse domnul bine clădit, în timp ce ne apropiam de el, dar presupun că nu m-aţi auzit. Furtuna asta poate să mai dureze încă o oră; o să vă udaţi până la piele.

Era un gentleman vârstnic foarte amabil; părea cu adevărat îngrijorat de soarta noastră.

Am spus:

—Este foarte amabil din partea dumneavoastră că aţi ieşit. Nu suntem duşi cu sorcova. Nu am stat sub copacul acela în ultima jumătate de oră ştiind tot timpul că la douăzeci de iarzi de noi se află un restaurant ascuns printre copaci. Habar n-am avut că ne aflăm lângă un restaurant.

—M-am gândit eu că nu ştiţi, spuse bătrânul gentleman. De-aia am venit.

Se părea că toţi oamenii din han ne urmăriseră de la fereastră, întrebându-se de ce stăteam acolo, cu nişte feţe nenorocite. Dacă n-ar fi fost domnul acela vârstnic şi foarte cumsecade, proştii aceia ne-ar fi urmărit, presupun, toată după-amiaza. Proprietarul s-a scuzat spunând că a crezut că eram englezi. Nu este o figură de stil. Pe continent, oamenii cred cu sinceritate că toţi englezii sunt puţin nebuni. Sunt convinşi de asta, la fel cum ţăranul englez este convins că francezii se hrănesc cu broaşte. Chiar şi atunci când faci eforturi directe şi personale pentru a le corecta această impresie, nu ai întotdeauna succes.

Era un restaurant mic şi confortabil, unde se gătea bine, iar *Tischwein*-ul[55] era cu adevărat acceptabil. Am rămas acolo vreo două ore, ne-am uscat, ne-am ospătat şi am discutat despre privelişte; chiar înainte de a pleca a avut loc un incident care arată cât de active sunt în această lume influenţele răului în comparaţie cu cele ale binelui.

La un moment dat, a intrat un călător. Părea un om copleşit de griji. Într-o mână ducea o cărămidă, legată de o bucată de sfoară. A intrat grăbit şi nervos, a închis cu grijă uşa în urma lui, s-a asigurat că era bine închisă, s-a uitat neliniştit pe fereastră şi pe urmă, răsuflând uşurat, a aşezat cărămida pe bancă, lângă el, şi a cerut mâncare şi băutură.

Era ceva misterios în toată afacerea. Te făcea să te întrebi la ce avea de gând să utilizeze cărămida, de ce închisese uşa cu atâta grijă, de ce se uitase atât de atent pe fereastră; dar avea o înfăţişare prea nefericită şi se vedea că nu are chef de vorbă, aşa că ne-am abţinut să-i punem vreo întrebare. Pe măsură ce mânca şi bea, începu să se lumineze la faţă şi ofta mai rar. Mai târziu şi-a întins picioarele, a aprins un trabuc urît mirositor şi a început să pufăie mulţumit.

Şi apoi s-a întâmplat. S-a petrecut prea brusc ca să mai fie posibilă o explicaţie detaliată. Îmi amintesc că pe uşa de la bucătărie

a intrat o *Fräulein* cu o tigaie în mână. Am văzut-o îndreptându-se către uşa de la intrare. În clipa următoare întreaga încăpere a fost cuprinsă de larmă. Îţi amintea de scenele acelea de pantomimă în care dintre nouri plutitori, muzică lentă, flori unduitoare şi zâne eşti transportat printre poliţişti care strigă, răsturnând copii care urlă, filfizoni care se bat cu măscărici, cârnaţi şi arlechini, pârtii alunecoase şi clovni. În clipa în care *Fräulein* cu tigaia a atins uşa, aceasta s-a deschis, ca şi cum toate spiritele rele aflate la pândă ar fi împins-o din partea cealaltă. Doi porci şi o găină au dat buzna în încăpere; o mâţă care dormea pe un butoi de bere se trezi la viaţă scuipând şi zbârlindu-se. *Fräulein* azvârli tigaia în aer şi căzu lată pe podea. Gentlemanul cu cărămida sări în picioare, răsturnând masa din faţa lui cu tot ce se găsea pe ea.

Încercând să vezi cauza dezastrului, o descopereai imediat în persoana unei corcituri de terier cu urechi ascuţite şi o coadă de veveriţă. Proprietarul se repezi înăuntru pe altă uşă şi încercă să-l scoată afară, administrându-i o lovitură de picior. Din păcate, a lovit un porc, cel mai gras dintre cei doi. Era o lovitură viguroasă, bine plasată, iar porcul a primit-o din plin; nu s-a irosit nici o fărâmă. Ţi se făcea milă de bietul animal; dar oricâtă milă ar fi simţit cineva pentru el, nu se compara cu durerea pe care o simţea el. S-a oprit din alergare; s-a aşezat în mijlocul camerei şi a făcut apel la sistemul solar în general pentru a observa nedreptatea care i se făcea. Probabil că plângerea lui a fost auzită în toate văile din jur, iar oamenii s-au întrebat ce cataclism natural era pe cale să se producă în munţi.

Cât despre găină, aceasta s-a năpustit, cotcodăcind, în toate direcţiile în acelaşi timp. Era o pasăre minunată: părea să fie în stare să alerge cu uşurinţă, în sus, pe un perete vertical; ea şi pisica au reuşit să doboare la pământ aproape toate lucrurile care nu ajunseseră încă pe podea. În mai puţin de patruzeci de secunde, în încăperea respectivă se aflau nouă oameni, încercând cu toţii să lovească un singur câine. Probabil că, din când în când, unul sau altul reuşea, căci ocazional câinele se oprea din lătrat ca să schelălăie. Dar asta nu l-a descurajat. Trebuie să plăteşti pentru orice, evident asta spunea, chiar şi pentru o vânătoare de porci şi găini; şi, în general, merita să plăteşti pentru acel joc.

În afară de asta, avea satisfacţia să remarce că, pentru fiecare şut primit de el, cea mai mare parte din restul vieţuitoarelor din încăpere încasau două. Cât despre nefericitul purcel — cel sedentar,

cel care încă se mai lamenta în mijlocul camerei —, probabil că primise în medie patru bine ţintite. Să încerci să îl loveşti pe câinele ăsta era ca şi cum ai juca fotbal cu o minge aproape inexistentă — nu atunci când încerci să o loveşti, ci după ce ai început să dai în ea şi ai mers prea departe pentru a te mai putea opri, aşa că lovitura trebuie să pornească oricum, singura ta speranţă fiind că piciorul tău va găsi ceva tare în care să se oprească şi să te salveze astfel de la o cădere pe podea, zgomotoasă şi totală. Atunci când totuşi cineva lovea câinele, era din pură întâmplare, când nimeni nu se aştepta să-l lovească; şi, în general vorbind, asta îi lua pe toţi pe nepregătite, încât, după ce îl loveau, cădeau peste câine. Şi toată lumea, la fiecare jumătate de minut, cădea, cu siguranţă, peste porc — porcul sedentar, cel incapabil să se dea la o parte din calea nimănui.

Cât a durat învălmăşeala este imposibil de spus. George, cu inteligenţa lui, a fost cel care i-a pus capăt. O vreme, a încercat să prindă nu câinele, ci porcul rămas în competiţie, cel care mai era în stare de funcţionare. Încolţindu-l în cele din urmă, l-a convins să înceteze să mai alerge în jurul camerei şi în schimb să se lanseze în exterior. A ţâşnit pe uşă cu un ultim guiţat prelung.

Întotdeauna ne dorim lucrul pe care nu-l putem avea. Un porc, o găină, nouă oameni şi o pisică nu reprezentau nimic pentru acest câine în comparaţie cu prada care dispărea pe uşă. Fără să se gândească, s-a repezit după el, iar George a închis uşa în urma lui şi a tras zăvorul.

Atunci proprietarul s-a ridicat în picioare şi a aruncat o privire către toate lucrurile care zăceau pe podea.

—Jucăuş câinele dumneavoastră, i-a spus omului cu cărămida.

—Nu e câinele meu, răspunse omul, posac.

—Atunci al cui e? întrebă proprietarul.

—Nu ştiu al cui e, răspunse omul.

—Asta nu merge cu mine, spuse proprietarul, ridicând de jos un portret al împăratului Germaniei şi ştergându-l de bere cu mâneca.

—Ştiu că nu merge, replică omul. Nici nu mă aşteptam la asta. M-am săturat să tot spun că nu e câinele meu. Nimeni nu mă crede.

—De ce mergeţi cu el dacă nu e câinele dumneavoastră? întrebă proprietarul. Ce aţi găsit la el?

—Nu eu merg cu el, răspunse omul. El merge cu mine. M-a

agăţat în dimineaţa asta la ora zece şi nu m-a mai părăsit de atunci. Am crezut că am scăpat de el când am intrat aici. Era ocupat să omoare o raţă acum mai bine de un sfert de ceas. Probabil că va trebui să o plătesc la întoarcere.

—Aţi încercat să aruncaţi cu pietre în el? întrebă Harris.

—Dacă am încercat să arunc cu pietre în el! exclamă omul, dispreţuitor. Am aruncat cu pietre în el până ce au început să mă doară mâinile, dar el crede că e un joc şi mi le aduce înapoi. Car cu mine afurisita asta de cărămidă de mai bine de o oră, cu speranţa că o să reuşesc să-l înec, dar nu se apropie suficient de mult ca să pun mâna pe el. Se aşază la doi paşi de mine, unde ştie că nu îl pot ajunge, stă cu gura căscată şi se uită la mine.

—De mult nu am mai auzit o poveste atât de nostimă, spuse proprietarul.

—Mă bucur că amuză pe cineva, declară omul.

L-am lăsat ajutându-l pe proprietar să adune lucrurile sparte şi ne-am văzut de drum.

Afară, la o duzină de iarzi de uşă, animalul credincios îşi aştepta prietenul. Părea obosit, dar mulţumit. Era, evident, un câine cu capricii stranii şi subite şi ne-am temut o clipă că ar putea să se ataşeze de noi. Dar ne-a lăsat cu indiferenţă să trecem. Loialitatea faţă de un om care nu-i răspundea pe măsură era înduioşătoare; şi nu am făcut nici o tentativă să o subminăm.

Mulţumiţi cu ceea ce văzusem din Pădurea Neagră, ne-am continuat călătoria pe biciclete prin Alt Breisach şi Colmar către Münster; de acolo am pornit într-o scurtă explorare a lanţului Munţilor Vosgi, aflaţi, după părerea actualului împărat al Germaniei, la hotarele lumii civilizate. Pe vremuri, Alt Breisach, o fortăreaţă ridicată pe o stâncă, pe lângă care râul trece când pe o parte, când pe cealaltă — pentru că în tinereţea lui lipsită de experienţă Rinul se pare că nu era prea sigur pe unde s-o ia —, trebuie că a atras, ca loc de reşedinţă, numai pe iubitorul de schimbare şi de senzaţii tari. Indiferent între cine se purta un război şi indiferent de motiv, Alt Breisach trebuia să ia parte la acesta. Toată lumea asedia fortăreaţa, cei mai mulţi o cucereau; majoritatea o pierdeau din nou; nimeni nu părea în stare să o păstreze. Cui îi aparţinea şi ce era, locuitorul din Alt Breisach nu putea fi niciodată absolut sigur. Într-o zi era francez şi apoi, înainte de a învăţa suficientă franceză pentru a-şi plăti impozitele, devenea austriac. În timp ce încerca să descopere ce are de făcut pentru a fi un bun austriac, afla că nu mai este austriac, ci

german, deşi nu înţelegea probabil prea bine ce fel de german — că doar erau cel puţin o duzină de stătuleţe. Într-o bună zi descoperea că era catolic, a doua zi devenea protestant înfocat. Singurul lucru care putea oferi o oarecare stabilitate existenţei sale trebuie să fi fost necesitatea monotonă de a plăti din greu pentru privilegiul de a fi ceea ce era în momentul respectiv. Însă atunci când cineva începe să se gândească la lucrurile acestea, se trezeşte întrebându-se de ce, în Evul Mediu, cu excepţia regilor şi a perceptorilor, se mai străduia cineva să trăiască.

Ca varietate şi frumuseţe, Vosgii nu se compară cu dealurile din Schwarzwald. Avantajul, din punctul de vedere al turistului, constă în sărăcia lor, mult mai mare. Ţăranul din Vosgi nu are acel aer, deloc romantic, de prosperitate care îl strică pe vecinul său de vizavi, de dincolo de Rin. Satele şi fermele au mai degrabă farmecul decadenţei. Un alt punct în care excelează Vosgii îl reprezintă ruinele. Multe dintre numeroasele lor castele sunt cocoţate acolo unde ai crede că numai vulturii vor să-şi clădească cuibul. În altele, începute de romani şi terminate de trubaduri, şi care acoperă acri întregi cu labirintul de ziduri aflate încă în picioare, ai putea să rătăceşti ore bune.

Vânzătorul de fructe şi de zarzavaturi este o persoană necunoscută în Vosgi. Cea mai mare parte a lucrurilor de acest fel cresc de la sine şi nu trebuie decât să le culegi. Este dificil să respecţi un program atunci când străbaţi cu piciorul Vosgii, deoarece, într-o zi caldă, tentaţia de a te opri şi a mânca fructe este, în general, prea puternică pentru ca să-i rezişti. Zmeura, cea mai bună pe care am gustat-o vreodată, fragii, coacăzele şi agrişele cresc pe coastele munţilor aşa cum cresc murele pe marginea potecilor în Anglia. Băieţelul din Vosgi nu este nevoit să şterpelească din livezi; el poate să-şi strice stomacul fără să păcătuiască. În Munţii Vosgi există multe livezi; dar să pătrunzi fără permisiune într-una în scopul de a fura fructe este ridicol; la fel, un peşte ar putea să încerce să intre în piscină fără să plătească. Totuşi, bineînţeles, se mai fac şi greşeli.

Într-o după-amiază, în timp ce urcam, am ajuns pe un platou, unde am zăbovit poate prea mult, mâncând mai multe fructe decât trebuia; în jurul nostru erau atât de multe, atât de variate. Am început cu câţiva fragi întârziaţi şi apoi am trecut la zmeură. Pe urmă, Harris a descoperit un prun cu fructe timpurii, tocmai bune.

—E cel mai bun lucru peste care am dat, spuse George. Eu

cred că ar trebui să profităm.

Era un sfat bun, aşa ni s-a părut.

—Mare păcat, spuse Harris, că perele sunt încă tari.

A mai suferit o vreme pe chestia asta, dar mai târziu am dat de nişte prune galbene cu adevărat minunate, întâmplare care l-a consolat oarecum.

—Presupun că încă ne aflăm prea la nord pentru ananas, zise George. Cred că m-aş putea delecta cu un ananas proaspăt. Până la urmă, te cam saturi de fructele acestea comune.

—Prea multe tufe şi prea puţini pomi, asta am eu de reproşat, declară Harris. Eu, unul, aş mai fi mâncat nişte prune.

—Văd un om care urcă încoace, am observat eu. Arată ca un om din partea locului. Poate că ştie unde mai găsim prune.

—Se mişcă destul de bine pentru vârsta lui, remarcă Harris.

Cu siguranţă, urca într-un ritm remarcabil. De asemenea, după câte puteam să ne dăm seama de la distanţa aceea, părea să fie teribil de binedispus, deoarece cânta şi striga cât îl ţinea gura, fluturându-şi braţele.

—Ce bătrânel vesel, spuse Harris. Îţi face plăcere să te uiţi la el. Dar oare de ce îşi duce toiagul pe umăr? De ce nu se sprijină în el ca să urce dealul?

—Ştiţi ceva? Eu nu cred că e un toiag, spuse George.

—Ce poate fi? întrebă Harris.

—Ei bine, spuse George, mie mi se pare că este mai degrabă o puşcă.

—Doar nu crezi că am făcut ceva nepermis? sugeră Harris. Credeţi că ne aflăm într-o livadă proprietate particulară?

—Vă amintiţi de întâmplarea aceea tristă care s-a petrecut în sudul Franţei acum vreo doi ani? Un soldat a luat câteva cireşe în timp ce trecea pe lîngă o casă, iar ţăranul francez căruia îi aparţineau cireşele a ieşit şi, fără să-l someze, l-a împuşcat mortal.

—Dar nu cred că ai voie să împuşti un om pentru că a cules nişte fructe, nici măcar în Franţa, spuse George.

—Sigur că nu, am răspuns. Era chiar ilegal. Singura scuză oferită de avocatul lui a fost că omul avea o fire foarte irascibilă şi că ţinea tare mult la cireşele acelea.

—Îmi amintesc cazul, acum că l-ai menţionat, spuse Harris. Cred că districtul în care s-a petrecut întâmplarea respectivă — „comuna”, aşa cred că se numeşte — a fost nevoit să plătească o despăgubire mare rudelor soldatului decedat; ceea ce a fost un lucru

cinstit.

George a spus:

—Eu m-am cam plictisit de locul acesta. În plus, s-a făcut târziu.

Harris a spus:

—Dacă se deplasează în ritmul acesta, are să cadă şi are să se lovească. În afară de asta, nu cred că ştie drumul.

Eu nu aveam deloc chef să rămân singur acolo sus, fără cineva cu care să schimb o vorbă. În plus, de când eram copil, am reflectat, nu mă mai bucurasem de o coborâre în pas alergător pe o coastă cu adevărat abruptă. M-am gândit să văd dacă aş putea retrăi senzaţia. E un sport care zdruncină, dar bun, aş spune eu, pentru ficat.

În noaptea aceea am înnoptat la Barr, un orăşel plăcut pe drumul spre St. Ottilienberg, o mănăstire veche şi interesantă situată în munţi, unde eşti servit de călugăriţe adevărate şi nota de plată îţi este adusă de un preot. La Barr, chiar înainte de cină, a intrat un turist. Arăta ca un englez, dar vorbea o limbă pe care nu o mai auzisem niciodată. Era totuşi o limbă elegantă şi care suna tare frumos. Proprietarul se holba la el fără jenă; proprietăreasa clătina din cap. El a oftat şi a încercat altă limbă, care îmi amintea cumva de lucruri de mult uitate, deşi, în acelaşi timp, nu ştiam de unde s-o iau. Nici de data asta nu l-a înţeles nimeni.

—Îngrozitor, îşi spuse sieşi, cu voce tare.

—Ah, sunteţi englez! exclamă proprietarul, luminându-se la faţă.

—*Monsieur* arată obosit, adăugă micuţa proprietăreasă. *Monsieur* doreşte să ia cina.

Vorbeau amândoi o engleză excelentă, aproape la fel de bine cum vorbeau franceza şi germana; au început să se agite ca să-l facă să se simtă bine. La masă a stat lângă mine şi am intrat în vorbă cu el.

—Spuneţi-mi, am zis — eram tare curios —, ce limbă aţi vorbit la început, când aţi intrat aici?

—Germana, m-a lămurit el.

—Oh, am replicat, vă cer iertare.

—Nu aţi înţeles ce am spus? a continuat el.

—A fost vina mea, am răspuns. Cunoştinţele mele sunt extrem de limitate. Prinzi câte puţin de ici, de colo, dar bineînţeles că asta este altceva.

—Dar nici *ei* nu m-au înţeles, spuse el; proprietarul şi soţia lui, şi doar e limba lor maternă.

—Nu cred, am spus. Copiii de aici vorbesc germana, e adevărat, iar patronul şi soţia lui cunosc germana într-o oarecare măsură. Dar în Alsacia şi Lorena bătrânii încă mai vorbesc franţuzeşte.

—Le-am vorbit şi în franţuzeşte, a adăugat el, dar nu au înţeles nici această limbă.

—Este într-adevăr tare curios, am fost de acord.

—Este mai mult decât curios, a replicat el. În cazul meu, este de neînţeles. Posed o diplomă în limbi moderne. Mi-am câştigat bursa de studii numai datorită cunoştinţelor mele de limbă franceză şi germană. Corectitudinea frazelor, puritatea pronunţiei mele erau considerate în colegiul în care am învăţat cu adevărat remarcabile. Cu toate acestea, când merg în străinătate, nimeni nu înţelege o iotă din spusele mele. Îmi puteţi explica?

—Cred că da, am replicat. Pronunţia dumneavoastră este prea perfectă. Vă amintiţi ce a spus scoţianul când a gustat pentru prima oară în viaţa lui un whisky veritabil: „O fi el curat, dar nu pot să-l beau.” Aşa e şi cu germana dumneavoastră. Pare mai degrabă o demonstraţie de virtuozitate decât o limbă. Dacă îmi permiteţi să vă dau un sfat, acesta ar fi următorul: pronunţaţi cât mai prost şi faceţi cât mai multe greşeli.

Peste tot se întâmplă acelaşi lucru. În fiecare ţară există o pronunţie specială exclusiv pentru uzul străinilor — o pronunţie pe care băştinaşii nici nu visează să o folosească vreodată şi pe care nu o înţeleg atunci când este folosită. Odată am auzit o englezoaică explicându-i unui francez cum să pronunţe cuvântul „*have*”.

—Dumneavoastră îl pronunţaţi, spunea doamna cu reproş, ca şi cum ar fi scris *h-a-v*. Nu este aşa. Are şi un „e” la sfârşit.

—Dar eu credeam, a spus elevul, că dumneavoastră nu pronunţaţi „e”-ul de la sfârşitul lui *h-a-v-e*.

—Nu, a explicat profesoara. Este ceea ce se numeşte un „e” mut; dar exercită o influenţă hotărâtoare asupra vocalei precedente.

Înainte de asta, omul obişnuia să spună „*have*” destul de inteligibil. După aceea, când ajungea la cuvântul respectiv, se oprea brusc, îşi aduna gândurile şi scotea un sunet pe care numai contextul îl putea explica.

Lăsând deoparte suferinţele primilor martiri, puţini oameni, presupun, au trecut prin mai multe chinuri decât mine pentru a

obţine pronunţarea corectă a cuvântului german care înseamnă biserică — *Kirche*. Cu mult înainte de a reuşi, hotărâsem să nu intru niciodată într-o biserică din Germania, pentru a nu fi nevoit să am de-a face cu acest cuvânt.

—Nu, nu, mi-a explicat profesorul meu — era un gentleman foarte conştiincios —, îl pronunţaţi ca şi cum ar fi scris *K-i-r-c-h-k-e*. Nu e nici un „k” acolo. Este…

Şi îmi arăta din nou, pentru a douăzecea oară în dimineaţa aceea, cum ar trebui pronunţat; trist era că nu am reuşit niciodată să detectez nici o deosebire între felul în care îl pronunţa el şi felul în care îl pronunţam eu. Aşa că a încercat o altă metodă.

—Dumneavoastră îl pronunţaţi din gât, mi-a explicat el. Avea dreptate, aşa făceam. Aş vrea să îl spuneţi de aici — şi cu un deget grăsun îmi indica regiunea din care trebuia să pornesc.

După eforturi dureroase, având drept rezultat sunete care sugerau orice, numai un locaş de cult nu, eram nevoit să-mi cer scuze.

—Mă tem că îmi este cu adevărat imposibil, am spus. Vedeţi, timp de mai mulţi ani am vorbit, ca să spun aşa, cu gura; nu ştiam că omul poate vorbi cu stomacul. Mă întreb dacă nu cumva e prea târziu să învăţ asta.

Petrecând ore întregi prin colţuri întunecoase şi exersând pe străzi liniştite, spre groaza trecătorilor ocazionali, am ajuns în cele din urmă să pronunţ corect cuvântul respectiv. Profesorul meu era încântat de mine şi, până am ajuns în Germania, eram şi eu mulţumit. În Germania, am descoperit că nimeni nu înţelegea ce vreau să spun. Nu m-am apropiat niciodată de o biserică cu ajutorul acestui cuvânt. A trebuit să renunţ la pronunţia corectă şi, cu greu, să mă întorc la prima mea pronunţie greşită. Atunci oamenii s-au luminat la faţă şi mi-au spus că biserica era după colţ sau pe a doua stradă, după cum era cazul.

Mai cred, de asemenea, că pronunţia unei limbi străine ar putea fi predată mai bine decât pretinzându-i elevului să facă tot felul de acrobaţii interne care, în general, sunt imposibile şi întotdeauna inutile. Iată cum eşti învăţat:

„Apăsaţi cu amigdalele partea inferioară a laringelui. Apoi, cu partea convexă a septumului curbată în sus, astfel încât să atingă — dar nu de tot — omuşorul, încercaţi să ajungeţi cu vârful limbii la tiroidă. Respiraţi adânc şi comprimaţi-vă glota. Acum, fără să deschideţi gura, spuneţi: «Garoo».”

Şi după ce faci asta, nu sunt mulţumiţi.

52Restaurant (în limba germană în original) (n.tr.).
53Masa de prânz (în limba germană în original).
54„Vulturul de aur” (în limba germană în original) (n.tr.).
55Vin de masă (în limba germană în original).

CAPITOLUL XIII

O analiză a caracterului şi comportamentului studentului german — Duelul la germani — Uzuri şi abuzuri ale uzului — Vederile unui impresionist — Componenta umoristică a problemei — Reţetă pentru obţinerea unor sălbatici — Jungfrau: *gusturile sale speciale în materie de fizionomii —* Kneipe *— Cum să freci un* Salamander *— Sfat pentru străini — O poveste care se putea sfârşi prost — Despre doi bărbaţi şi două neveste — Împreună cu un burlac.*

Pe drumul de întoarcere am vizitat şi un oraş universitar german, dorind să cunoaştem mai bine aspectele vieţii de student, o curiozitate pe care, prin amabilitatea unor prieteni germani, am reuşit să ne-o satisfacem.

Băiatul englez se joacă până la vârsta de cincisprezece ani, apoi începe să muncească până la douăzeci. În Germania, copilul munceşte, iar tânărul se joacă. Băiatul german se duce la şcoală la ora şapte dimineaţa vara, la ora opt iarna, iar la şcoală învaţă. Rezultatul: la şaisprezece ani cunoaşte foarte bine clasicii şi matematica, ştie atâta istorie cât este înţelept să cunoască orice om obligat să aparţină unui partid politic şi, în plus, a căpătat cunoştinţe de bază în materie de limbi moderne. În consecinţă, cele opt semestre de colegiu, respectiv cei patru ani, sunt inutil de lungi pentru el, excepţie făcând tânărul care ţinteşte să ajungă profesor universitar. Nu este un sportiv, ceea ce e păcat, fiindcă ar fi unul bun. Joacă puţin fotbal, face şi mai puţin ciclism; joacă ceva mai mult biliard francez în cafenele pline de fum. Dar, în general vorbind, el sau cea mai mare parte din el îşi petrece timpul hoinărind, bând bere şi bătându-se. Dacă este fiul unui tată bogat, se înscrie într-un *Korps*[56] — te costă aproximativ patru sute de lire pe an dacă vrei să aparţii unui *Korps* faimos. Dacă este un tânăr din clasa mijlocie, se înscrie într-un *Burschenschaft* sau *Landsmannschaft*[57], care este ceva mai ieftin. Aceste societăţi sunt, la rândul lor, divizate în cercuri mai mici, în care se intră în funcţie de naţionalitate. Sunt suabi din Suabia, franconi, descendenţi ai francilor, turingieni şi aşa mai departe. În practică, bineînţeles, aceasta are acelaşi rezultat ca

toate încercările de acest fel — eu cred că jumătate din regimentul *Gordon Highlanders*[58] este alcătuit din cockney —, dar obiectivul pitoresc este atins, şi anume împărţirea fiecărei universităţi în vreo zece-douăsprezece societăţi studenţeşti, fiecare cu şapca şi culorile sale distinctive şi, la fel de important, cu propria berărie, în care nu are voie să intre nici un alt student care poartă alte culori.

Principala ocupaţie a acestor societăţi studenţeşti este să se lupte între ele sau cu vreun *Korps* sau *Schaft* rival, celebrul *Mensur*[59] german.

Mensur-ul a fost descris atât de des şi atât de amănunţit încât nu am intenţia să îi plictisesc pe cititorii mei cu o relatare amănunţită. Pur şi simplu pun în discuţie problema şi notez aici doar impresia pe care mi-a făcut-o primul meu *Mensur*, deoarece cred că primele impresii sunt mai adevărate şi mai utile decât părerile tocite prin intermediere sau deformate prin influenţare.

Un francez sau un spaniol va căuta să te convingă că luptele cu tauri reprezintă o instituţie creată în folosul taurului. Calul despre care tu îţi imaginezi că urlă de durere râde de fapt de înfăţişarea caraghioasă a propriilor măruntaie. Prietenul francez sau spaniol pune în contrast moartea plină de glorie şi emoţii din arenă cu brutalitatea casapului care ucide cu sânge rece caii. Dacă nu eşti în stare să te stăpâneşti, pleci cu dorinţa de a milita pentru introducerea luptelor cu tauri în Anglia în sprijinul cavalerismului. Fără îndoială că Torquemada era convins de caracterul omenos al Inchiziţiei. Pentru un gentleman corpolent, suferind, poate, de cârcei sau reumatism, o oră petrecută pe roata de tortură era într-adevăr o binefacere pentru corp. Se ridica de acolo simţindu-şi articulaţiile mai libere — mai elastic, s-ar putea spune, cum nu se simţise de ani buni. Vânătorii englezi privesc vulpea ca pe un animal demn de invidiat. I se oferă gratuit o zi de sport excelent, iar în tot timpul acesta se află în centrul atenţiei.

Obişnuinţa te face orb la tot ce nu vrei să vezi. Fiecare al treilea domn german pe care îl întâlneşti pe stradă poartă încă, şi va purta până-n mormânt, semnele celor douăzeci până la o sută de dueluri pe care le-a susţinut în timpul studenţiei. Copiii germani se joacă de-a duelul în camera lor, se antrenează pentru asta în gimnaziu. Germanii au ajuns să se autoconvingă că nu este nimic brutal în asta — nimic revoltător, nimic degradant. Argumentul lor este că îl educă pe tânărul german să devină un om cu sânge rece şi curaj. Dacă acest lucru ar putea fi dovedit, argumentul, îndeosebi

într-o ţară în care fiecare bărbat este un soldat, ar fi destul de unilateral. Dar este oare virtutea luptătorului totuna cu virtutea soldatului? Mă îndoiesc. Vigoarea şi agerimea sunt cu siguranţă mai de folos pe câmpul de luptă decât indiferenţa necugetată faţă de ce ţi se întâmplă. De fapt, studentul german ar trebui să aibă mai mult curaj să nu se bată. Se bate nu pentru plăcerea lui, ci pentru a satisface o opinie publică rămasă în urmă cu două sute de ani.

Duelul nu face decât să-l abrutizeze. Poate că este vorba şi de îndemânare — mi s-a spus că aşa este —, dar asta nu se vede. Lupta seamănă foarte mult cu o înfruntare cu spada într-un spectacol de-al lui Richardson[60]; este o tentativă, încununată de succes, de a îmbina ridicolul cu dezagreabilul. În Bonnul aristocratic, unde stilul este la mare preţ, şi la Heidelberg, unde vizitatorii din alte ţări sunt mai numeroşi, toată afacerea este poate mai formală. Mi s-a spus că acolo concursurile au loc în încăperi frumoase; că medici cu părul cărunt se ocupă de cei răniţi, că slujitori în livrele îi servesc pe cei înfometaţi şi că totul se desfăşoară conform unui anumit ceremonial pitoresc. În universităţile mai profund germane, unde străinii sunt rari şi mai puţin încurajaţi, se urmăreşte doar esenţialul, şi acesta nu este prea atrăgător.

Într-adevăr, este atât de neatrăgător, încât îl avertizez insistent pe cititorul sensibil să evite chiar şi descrierea acestuia. Subiectul nu poate fi înfrumuseţat şi nu am intenţia să încerc să o fac.

Încăperea este goală şi sordidă; pereţii sunt plini de pete amestecate de bere, sânge şi seu de lumânare; tavanul este afumat; podeaua plină de rumeguş. O gloată de studenţi care râd, fumează, discută, unii aşezaţi pe podea, alţii cocoţaţi pe scaune şi bănci, formează cadrul.

În centru, faţă în faţă, se află combatanţii, semănând cu războinicii japonezi, aşa cum îi cunoaştem de pe tăvile de ceai japoneze. Stranii şi rigizi, cu ochii acoperiţi de ochelari de protecţie, cu gâturile înfăşurate în fulare, cu trupurile învelite în ceva ce seamănă cu nişte cuverturi vătuite murdare, cu braţele capitonate ridicate deasupra capetelor, par a fi o pereche de figurine mecanice dizgraţioase. Secunzii, de asemenea mai mult sau mai puţin „capitonaţi” — cu capetele şi feţele protejate de şepci de piele uriaşe —, îi deplasează până ce reuşesc să-i aşeze în poziţia potrivită. Aproape te aştepţi să auzi zgomotul făcut de rotiţe. Arbitrul îşi ocupă locul, se dă semnalul de începere şi imediat urmează cinci ciocniri rapide ale săbiilor lungi şi drepte. Nu este deloc interesant

să urmăreşti lupta: nici mişcare, nici îndemânare, nici graţie. (Vorbesc despre propriile impresii.) Cel mai puternic câştigă; cel care, cu braţul bine înfăşurat, întotdeauna într-o poziţie nefirească, poate ţine cel mai mult sabia uriaşă şi incomodă fără să obosească într-atât încât să nu mai poată para sau lovi.

Tot interesul se centrează pe urmărirea rănilor. Acestea se produc întotdeauna în unul sau două locuri — în partea superioară a capului sau în partea stângă a feţei. Uneori o porţiune de scalp cu păr sau o bucată de obraz zboară prin aer; va fi păstrată cu grijă într-un plic de către mândrul său posesor sau, mai precis, de către mândrul său fost posesor, şi arătată tuturor la petrecerile între colegi. Din fiecare rană, desigur, ţâşneşte un şuvoi de sânge, destul de abundent. Îi împroaşcă pe doctori, pe secunzi şi pe spectatori; stropeşte tavanul şi pereţii; îi murdăreşte pe protagonişti şi face băltoace pe podeaua acoperită cu rumeguş. La sfârşitul fiecărei runde, doctorii se reped şi, cu mâinile pline de sânge, apasă marginile rănilor căscate, curăţându-le cu mici tampoane de vată udă, pe care un asistent le ţine pregătite pe o tavă. Natural, în momentul în care luptătorii se ridică din nou şi reîncep ostilităţile, sângele ţâşneşte iarăşi, orbindu-i pe jumătate şi făcând podeaua de sub ei lunecoasă. Din când în când, vezi dinţii unuia dintre ei dezgoliţi până aproape de ureche, în aşa fel încât tot restul duelului respectivul pare să rânjească spre o jumătate din spectatori, cealaltă parte a feţei rămânând serioasă; uneori un nas este mutilat, ceea ce îi dă posesorului un straniu aer dispreţuitor.

Cum scopul fiecărui student este să termine universitatea cu cât mai multe cicatrice, mă îndoiesc că se depun eforturi serioase în apărare, nici măcar în măsura redusă pe care o asemenea metodă de luptă o permite. Adevăratul învingător este acela care adună cel mai mare număr de răni; cel care, după ce este însăilat şi peticit, devenind aproape de nerecunoscut, poate să se plimbe în luna următoare pe promenadă, spre invidia tânărului german şi admiraţia fecioarei germane. Cel care obţine doar câteva răni lipsite de importanţă se retrage, supărat şi dezamăgit.

Dar duelul propriu-zis nu este decât începutul distracţiei. Al doilea act al spectacolului are loc în vestiar. Doctorii sunt, în general, simpli studenţi în medicină — tineri care şi-au luat diploma şi sunt nerăbdători să practice medicina. Adevărul mă sileşte să spun că aceia pe care i-am cunoscut erau bărbaţi cu un aspect destul de brutal cărora, se pare, le place la nebunie ceea ce fac. Poate că nu

trebuie să fie blamaţi pentru asta. Face parte din sistem ca medicul să aplice în continuare o pedeapsă cât mai aspră, iar un medic ideal nu ar dori să facă aşa ceva. Felul în care studentul suportă pansarea rănilor este la fel de important ca felul în care le primeşte. Fiecare operaţie trebuie să fie executată cât mai brutal cu putinţă, iar tovarăşii săi îl urmăresc cu atenţie în timpul procesului pentru a vedea dacă o suportă, aparent cel puţin, liniştit şi încântat. O rană bine făcută şi cât mai largă este dorită de toate părţile. În acest scop, este cusută cu stângăcie, în speranţa că astfel cicatricea va dura o viaţă. O asemenea rană, bine zgândărită şi „lucrată" în cursul săptămânii următoare, poate, în general, să-i aducă fericitului posesor o soţie cu o dotă de cel puţin cinci cifre.

Acestea sunt duelurile generale bisăptămânale; un student obişnuit poate participa într-un an la câteva zeci. Există şi altele, la care vizitatorii nu sunt admişi. Atunci când se consideră că un student s-a descalificat printr-o mişcare involuntară a capului sau a corpului în timpul luptei, acesta se poate reabilita numai duelându-se cu cel mai bun spadasin din *Korps*-ul său. El cere şi i se acordă nu o competiţie, ci o pedeapsă. Adversarul său încearcă să-i provoace cât mai multe răni sângeroase. Scopul victimei este să le arate camarazilor săi că poate sta neclintit în timp ce pielea feţei îi este pe jumătate desprinsă, bucată cu bucată, de pe oasele capului.

Deşi mă îndoiesc că se poate spune ceva în favoarea *Mensur*-ului german, asta se referă numai la cei doi combatanţi. Asupra spectatorilor duelul nu poate avea, sunt convins, numai efecte rele. Mă cunosc suficient de bine pentru a fi sigur că nu sunt un om însetat de sânge. Efectul pe care l-a avut asupra mea nu poate fi decât unul normal. La început, înainte de începutul activităţii propriu-zise, am încercat o senzaţie de curiozitate, amestecată cu nelinişte în privinţa felului în care mă va tulbura spectacolul, deşi o vagă familiaritate cu sălile de disecţie şi mesele de operaţie nu îmi lăsa nici o îndoială în legătură cu ceea ce urma să se întâmple. Când a început să curgă sângele şi s-au arătat nervii şi muşchii, am simţit un amestec de dezgust şi milă. Dar la al doilea duel, mă văd silit să mărturisesc, sentimentele mele delicate au început să dispară; iar când al treilea duel era în toi, iar încăperea era plină de ciudatul miros al sângelui cald, am început, cum spune o expresie americană, să văd lucrurile în roşu.

Voiam mai mult. M-am uitat la feţele celor din jurul meu şi pe cele mai multe am văzut reflectate, neîndoios, propriile-mi

senzaţii. Dacă este bine să stârneşti această sete de sânge în omul modern, atunci *Mensur*-ul este o instituţie utilă. Dar oare este un lucru bun? Vorbim vrute şi nevrute despre civilizaţia şi omenia noastră, dar aceia dintre noi care nu duc ipocrizia până la autoînşelare ştiu că dedesubtul cămăşilor noastre scrobite pândeşte sălbaticul, cu toate instinctele sale primare neatinse. Din când în când, poate că e nevoie de el, dar nu trebuie să ne temem că va dispărea vreodată. Pe de altă parte, pare lipsit de înţelepciune să îl supraalimentăm.

În favoarea duelului, considerat cu seriozitate, pot fi aduse multe argumente. Însă *Mensur*-ul nu serveşte nici unui scop bun. Este cât se poate de pueril, iar faptul că este un joc crud şi brutal nu îl face cu nimic mai puţin copilăresc. Rănile nu au o valoare intrinsecă proprie; cauza le înnobilează, nu mărimea lor. Wilhelm Tell este, pe drept, unul dintre eroii lumii; dar ce părere am avea despre un club de taţi creat cu scopul ca membrii săi să se întâlnească de două ori pe săptămână pentru a trage cu arbaleta în merele de pe capetele fiilor lor? Aceşti tineri domni germani ar putea obţine toate rezultatele de care sunt atât de mândri necăjind o pisică sălbatică! Să te înscrii într-o societate cu unicul scop de a te lăsa ciopârţit te reduce la nivelul intelectual al unui derviş dansator. Călătorii ne vorbesc despre sălbaticii din Africa Centrală care îşi exprimă sentimentele în ocazii festive ţopăind şi crestându-se cu cuţitele. Însă Europa nu este obligată să îi imite. De fapt, *Mensur*-ul este acel *reductio ad absurdum* al duelului, şi dacă germanii înşişi nu pot vedea că este caraghios, nu putem decât să regretăm lipsa lor de umor.

Dar chiar dacă nu poţi fi de acord cu opinia publică ce susţine şi cere duelul, cel puţin este posibil să o înţelegi. Codul universitar care, dacă nu încurajează, cel puţin tolerează beţia, este mult mai dificil de susţinut cu argumente. Nu toţi studenţii germani se îmbată; de fapt, cei mai mulţi dintre ei sunt treji, dacă nu silitori. Însă minoritatea, a cărei pretenţie de a fi reprezentativă este admisă în general, este salvată de la perpetua stare de ebrietate de capacitatea, dobândită cu un oarecare cost, de a bea o jumătate din zi şi toată noaptea, în timp ce îşi păstrează, într-o oarecare măsură, cele cinci simţuri. Nu îi afectează pe toţi la fel, dar este ceva obişnuit în orice oraş universitar să vezi un tânăr care încă nu a împlinit douăzeci de ani cu o siluetă de Falstaff şi un ten ca al unui Bacchus de Rubens. Că tânăra germană poate fi fascinată de o faţă tăiată şi plină de

cicatrice, sugerând că a fost alcătuită din materiale ciudate care nu se vor putea îmbina niciodată, este un fapt dovedit. Dar cu siguranţă nu poate fi nimic atractiv într-o piele buhăită şi plină de bube şi într-un pântece care se revarsă ameninţând să răstoarne întreaga structură. Cu toate acestea, la ce te poţi aştepta când tânărul începe să bea bere la ora 10 a.m., cu un *Frühschoppen*[61], şi încheie la patru dimineaţa cu un *Kneipe*?

Un *Kneipe* este ceea ce numim noi chef între burlaci şi poate fi foarte nevinovat sau foarte deocheat, în funcţie de componenţa sa. Un student îşi invită colegii, zece sau o sută, la un restaurant şi le oferă atâta bere şi atâtea trabucuri ieftine câte îi dictează propriul simţ al sănătăţii şi al confortului; uneori, amfitrionul poate fi chiar *Korps*-ul. Aici, ca pretutindeni de altfel, observi simţul german al disciplinei şi al ordinii. Când intră un nou-venit, toţi cei aşezaţi în jurul mesei se ridică şi îl salută, bătând din călcâie. După ce a venit toată lumea, este ales un preşedinte, care are sarcina de a anunţa numerele cântecelor. Pe masă se află broşuri cu textele acestor cântece, câte un exemplar la doi inşi. Preşedintele indică numărul douăzeci şi nouă. „Primul vers", strigă el, şi încep cu toţii, câte doi inşi ţinând o broşură între ei la fel cum doi oameni ţin o carte de imnuri într-o biserică. La sfârşitul fiecărui vers se face o pauză, până ce preşedintele dă comanda pentru următorul vers. Cum fiecare german este un solist educat şi cum cei mai mulţi au voci frumoase, efectul general este impresionant.

Deşi maniera poate aminti de cântarea imnurilor în biserică, cuvintele cântecelor corectează uneori această impresie. Dar fie că este vorba de un cântec patriotic, de o baladă sentimentală sau de un cântecel care l-ar putea şoca pe tânărul englez obişnuit, toate sunt interpretate cu o fervoare plină de gravitate, fără hohote de râs, fără note false. La sfârşit, preşedintele strigă: „*Prosit!*" Toată lumea răspunde: „*Prosit!*", şi în clipa următoare toate paharele sunt goale. Pianistul se ridică şi face o plecăciune şi i se răspunde la fel; iar apoi *Fräulein* intră şi umple din nou paharele.

Între cântece, se rostesc toasturi şi se răspunde la acestea; dar sunt puţine aclamaţii şi aproape deloc hohote de râs. Studenţii germani consideră mult mai potrivite zâmbetele şi aprobările grave din cap.

Un anumit toast, numit *Salamander*, acordat unui oaspete deosebit, se bea cu o excepţională solemnitate.

—Acum, spune preşedintele, vom freca un *Salamander*

(„*Einen Salamander reiben*”).

Ne ridicăm cu toţii, ca un regiment în poziţie de drepţi.

—Sunt pregătite materialele? („*Sind die Stoffe parat?*”) întreabă preşedintele.

—Sunt, răspundem noi, într-un glas.

—*Ad exercitium Salamandri*, spune preşedintele, iar noi suntem gata.

—*Eins!*

Ne frecăm paharele de masă, cu o mişcare circulară.

—*Zwei!*

Din nou paharele se lovesc cu zgomot; la fel la „*Drei!*”

—Beţi! („*Bibite!*”)

Şi, la unison, paharele sunt golite şi ridicate în sus.

—*Eins!* spune preşedintele.

Piciorul fiecărui pahar gol este rotit pe masă, scoţând un sunet asemănător celui produs de retragerea unui val de pe un ţărm stâncos.

—*Zwei!*

Zgomotul creşte şi se stinge din nou.

—*Drei!*

Paharele lovesc masa cu un singur pocnet şi ne aşezăm din nou pe scaunele noastre.

La *Kneipe*, distracţia favorită este ca doi studenţi să se insulte reciproc (în glumă, fireşte) şi apoi să se provoace la un duel bahic. Este numit un arbitru, sunt umplute două halbe uriaşe, iar cei doi bărbaţi se aşază faţă în faţă, cu mâinile pe toarte, toţi ochii fiind aţintiţi asupra lor. Arbitrul dă semnalul de începere şi peste o clipă berea curge pe gâtlejurile adversarilor. Cel care trânteşte primul pe masă halba golită până la fund este câştigător.

Străinii care participă la un *Kneipe* şi care doresc să facă acest lucru în stil german, ar face bine ca, înainte de începerea petrecerii, să-şi prindă de haină o bucată de hârtie cu numele şi adresa lor. Studentul german este amabilitatea întrupată şi, în orice stare s-ar afla, va avea grijă ca într-un fel sau altul oaspetele său să ajungă acasă înainte de ivirea zorilor. Desigur, nu i se poate pretinde să-şi amintească adresa.

Mi s-a povestit despre trei invitaţi la un *Kneipe* din Berlin — o întâmplare care ar fi putut avea rezultate tragice. Străinii erau hotărâţi să facă totul ca la carte. Şi-au comunicat intenţia, au fost aplaudaţi şi fiecare şi-a scris adresa pe o carte de vizită, pe care a

prins-o, cu un ac, de faţa de masă, în dreptul său. Aceasta a fost o mare greşeală. Ar fi trebuit, aşa cum am recomandat mai înainte, să-şi fi prins adresele de haine. Omul îşi mai schimbă locul la masă, poate ajunge chiar la celălalt capăt, în mod inconştient; dar oriunde se duce îşi ia haina cu el.

La un moment dat, oricum la orele mici ale dimineţii, preşedintele a sugerat, spre confortul celor care se mai ţineau încă pe picioare, ca toţi domnii care nu mai erau în stare să-şi ridice capetele de pe masă să fie trimişi acasă. Printre cei pentru care petrecerea devenise neinteresantă se aflau şi cei trei englezi. S-a hotărît să fie urcaţi într-o birjă sub atenta supraveghere a unui student treaz, prin comparaţie, şi să fie trimişi acasă. Dacă şi-ar fi păstrat locurile la masă pe toată durata petrecerii, totul ar fi decurs de minune; dar, din nefericire, se mutaseră de la locurile lor şi nimeni nu mai ştia care domn aparţinea cărei cărţi de vizită — cu atât mai puţin oaspeţii. În starea de euforie generală de la ora aceea, nimeni nu a acordat prea mare importanţă acestei chestiuni. Erau trei gentlemeni şi trei adrese. Presupun că ideea era că, şi în cazul unei greşeli, lucrurile puteau fi reparate a doua zi dimineaţa. Oricum, cei trei gentlemeni au fost urcaţi într-o birjă, studentul treaz, prin comparaţie, a luat cele trei cărţi de vizită în mână şi grupul a pornit la drum în ovaţiile şi urările de bine ale asistenţei.

Berea germană are un avantaj: nu îl îmbată pe om în accepţia englezească a cuvântului beat. Nu ai ce să-i reproşezi; omul este pur şi simplu obosit. Nu vrea să vorbească; vrea să fie lăsat în pace ca să poată dormi; nu are importanţă unde — oriunde.

Conducătorul grupului a oprit birja la cea mai apropiată adresă. A dat jos cazul cel mai grav; din instinct a încercat să scape mai întâi de acesta. El şi birjarul l-au cărat sus şi au tras clopoţelul pensiunii. Le-a răspuns un portar somnoros. Au dus povara înăuntru şi au căutat un loc în care s-o descarce. Din întâmplare, uşa unui dormitor era deschisă; camera era goală; mai bine nici nu se putea — au intrat. L-au eliberat de lucrurile care se puteau scoate cu uşurinţă şi l-au aşezat în pat. Odată împlinite toate acestea, mulţumiţi de ei, s-au întors la birjă.

La următoarea adresă, s-au oprit din nou. De data aceasta, ca răspuns la sunetul clopoţelului, a apărut o doamnă, îmbrăcată în capot şi cu o carte în mână. Studentul german se uită la prima dintre cele două cărţi de vizită, pe care încă le mai ţinea în mână, şi întrebă dacă are plăcerea să vorbească cu *Frau* Y. Din întâmplare, avea

această plăcere, deşi plăcerea părea a fi numai de partea lui. I-a explicat lui *Frau* Y că gentlemanul care în acel moment dormea sprijinit de un zid era soţul ei. Revederea nu a entuziasmat-o deloc pe doamnă; pur şi simplu a deschis uşa dormitorului şi a plecat. Birjarul şi studentul l-au dus înăuntru şi l-au aşezat pe pat. Nu şi-au dat osteneala să îl dezbrace; se simţeau obosiţi! Nu au mai văzut-o pe stăpâna casei şi prin urmare s-au retras fără a-şi lua rămas-bun.

Ultima carte de vizită îi aparţinea unui burlac cazat într-un hotel. L-au dus deci şi pe ultimul gentleman la hotel, l-au predat portarului din tura de noapte şi l-au lăsat acolo.

Să ne întoarcem însă la adresa la care fusese livrat primul domn; iată ce se întâmplase aici. Cu aproximativ opt ore înainte, domnul X îi spusese consoartei, doamna X:

—Cred că ţi-am zis, draga mea, că sunt invitat în seara asta la o petrecere — ceva care se numeşte *Kneipe*?

—Ai menţionat ceva de genul acesta, a răspuns doamna X. Ce este un *Kneipe*?

—Ei bine, este un fel de chef între burlaci, draga mea; studenţii se întâlnesc ca să cânte şi să discute şi… să fumeze şi tot felul de lucruri de genul acesta, ştii.

—Oh, bine, sper că ai să te distrezi! a spus doamna X, care era o femeie drăguţă şi cu scaun la cap.

—Va fi interesant, a observat domnul X. De mult sunt curios să văd aşa ceva. Poate, a continuat domnul X, vreau să spun că s-ar putea să ajung mai târziu acasă.

—Ce înţelegi prin târziu? a întrebat doamna X.

—E cam greu de spus, a replicat domnul X. Vezi tu, studenţii ăştia sunt cam nebuni şi când se întâlnesc… Şi pe urmă, cred că se toastează de mai multe ori. Nu ştiu dacă are să-mi placă. Dacă găsesc o ocazie, am să plec de acolo cât mai devreme, asta dacă pot fără să-i jignesc; dar dacă nu…

Doamna X, care, după cum am remarcat mai înainte, era o femeie cu scaun la cap, a spus:

—Mai bine roagă-i pe proprietari să-ţi împrumute o cheie de la intrare. Eu am să mă culc în camera lui Dolly, aşa că n-ai să mă deranjezi, indiferent la ce oră te întorci.

—Cred că ideea ta este excelentă, a încuviinţat domnul X. N-aş vrea să te deranjez. Am să intru în vârful picioarelor şi am să mă bag în pat.

La un moment dat, în toiul nopţii sau poate spre dimineaţă,

Dolly, sora doamnei X, s-a ridicat în capul oaselor şi a tras cu urechea.

—Jenny, a spus Dolly, eşti trează?

—Da, draga mea, a răspuns doamna X. Totul e bine. Culcă-te la loc.

—Dar ce se întâmplă? a întrebat Dolly. Crezi că a luat foc?

—Bănuiesc, a replicat doamna X, că e Percy. Probabil că s-a împiedicat de ceva pe întuneric. Nu-ţi face griji, draga mea; culcă-te.

Dar de îndată ce Dolly a aţipit, doamna X, care era o soţie bună, s-a gândit să iasă pe furiş şi să vadă dacă Percy se simte bine. Prin urmare, şi-a luat halatul şi papucii, s-a strecurat tiptil pe coridor şi a intrat în camera ei. Doar un cutremur l-ar fi putut trezi pe domnul aflat în pat. Doamna X a aprins o lumânare şi s-a apropiat, tiptil, de pat.

Nu era Percy; nici măcar nu semăna cu Percy. Avea sentimentul că nu era bărbatul care i-ar fi putut fi soţ, în nici un caz. În starea în care se afla, sentimentul pe care îl încerca faţă de el era de categorică aversiune. Singura ei dorinţă era să scape de el.

Însă ceva i se părea cunoscut. S-a apropiat şi s-a uitat mai bine. Şi în acel moment şi-a adus aminte. Era, cu siguranţă, domnul Y, un gentleman în casa căruia cinaseră ea şi Percy în prima zi în care sosiseră la Berlin.

Dar ce căuta aici? Doamna puse lumânarea pe masă şi, luându-şi capul în mâini, se aşeză pe un scaun să se gândească. Explicaţia îi veni dintr-o dată. Percy se dusese la *Kneipe* chiar cu acest domn Y. Se făcuse o confuzie. Domnul Y fusese adus la adresa lui Percy. În momentul acela Percy…

Prin minte îi trecură tot felul de lucruri teribile în legătură cu această situaţie. Întorcându-se în camera lui Dolly, se îmbrăcă în grabă şi coborî scările fără zgomot. Din fericire, găsi o birjă care tocmai trecea pe acolo şi se duse la doamna Y acasă. Spunându-i birjarului să aştepte, urcă în grabă scările şi sună insistent la uşă. Îi deschise doamna Y, încă în capot şi tot cu cartea în mână.

—Doamna X! exclamă doamna Y. Ce vă aduce aici?

—Soţul meu! a fost singurul lucru la care s-a putut gândi biata doamnă X în acel moment. Este aici?

—Doamnă X, spuse doamna Y, cum îndrăzniţi?

—Oh, vă rog, nu mă înţelegeţi greşit! se rugă doamna X. Este vorba de o confuzie teribilă. Cu siguranţă, l-au adus pe bietul Percy aici în loc să-l ducă acasă, sunt sigură că aşa stau lucrurile. Vă rog să

vă duceţi să vă uitaţi.

—Draga mea, spuse doamna Y, care era o femeie mult mai în vârstă şi mai mămoasă, nu te agita. L-au adus aici acum o jumătate de oră şi, să-ţi spun drept, nici nu m-am uitat la el. E aici. Nu cred că s-au obosit nici măcar să-i scoată ghetele. Dacă îţi păstrezi sângele rece, o să-l aducem jos şi ai să-l iei acasă fără să mai ştie nimeni în afară de noi.

Într-adevăr, doamna Y părea dornică s-o ajute pe doamna X.

Împinse uşa şi doamna X intră în cameră. În clipa următoare, ieşi, albă ca varul la faţă.

—Nu e Percy, spuse. Ce mă fac?

—Tare aş vrea să nu mai faci asemenea confuzii, spuse doamna Y, dând să intre şi ea în cameră.

Doamna X o opri.

—Şi nu este nici soţul dumneavoastră.

—Prostii, spuse doamna Y.

—Nu este, insistă doamna X. Ştiu, pentru că tocmai l-am lăsat dormind în patul lui Percy.

—Ce face acolo? tună doamna Y.

—Mi l-au adus acolo şi acolo l-au pus, explică doamna X, începând să plângă. Asta m-a făcut să cred că Percy trebuie să fie aici.

Cele două femei s-au uitat una la alta; o vreme a domnit tăcerea, întreruptă numai de sforăitul gentlemanului aflat dincolo de uşa întredeschisă.

—Atunci cine este acolo? întrebă doamna Y, prima care şi-a revenit.

—Nu ştiu, răspunse doamna X. Nu l-am mai văzut până acum. Credeţi că e o persoană cunoscută?

Dar doamna Y nu făcu decât să trântească uşa.

—Ce ne facem? întrebă doamna X.

—Ştiu ce am să fac *eu*, spuse doamna Y. Merg cu dumneata să-mi recuperez bărbatul.

—E foarte adormit, explică doamna X.

—L-am mai văzut eu în starea asta, replică doamna Y, în timp ce îşi punea pelerina.

—Dar unde e Percy? suspină biata doamnă X, în timp ce coborau scările.

—Asta, draga mea, spuse doamna Y, trebuie să-l întrebi pe *el*.

—Dacă sunt în stare să facă asemenea greşeli, spuse doamna

X, este imposibil de spus ce au făcut cu el.

—Vom face investigaţii mâine dimineaţă, draga mea, spuse doamna Y, consolând-o.

—Cred că aceste *Kneipe* sunt dezgustătoare, declară doamna X. Nu am să-l mai las niciodată pe Percy să se ducă la o asemenea petrecere, niciodată, cât am să trăiesc.

—Draga mea, remarcă doamna Y, dacă ştii care ţi-e datoria, n-o să mai vrea el să se ducă.

Şi se zvoneşte că nu s-a mai dus niciodată.

Dar, aşa cum am spus, confuzia a pornit de la prinderea cărţii de vizită de faţa de masă, nu de haine. Şi greşelile, pe lumea asta, se plătesc întotdeauna scump.

56Frăţie (societate) a studenţilor duelişti.

57Frăţie studenţească a cărei membri care provin din aceeaşi zonă a Germaniei.

58*Highlander* — muntean scoţian; soldat dintr-un regiment scoţian (n.tr.).

59Duel cu floreta între studenţi.

60John Richardson, cunoscut actor itinerant de la începutul secolului al XIX-lea. Era un obişnuit în Bartholomew Fair, principalul târg de ţesături din Anglia, care se ţinea în West Smithfield din Londra încă din 1133. De-a lungul veacurilor, a decăzut ca instituţie comercială, deşi spectacolele care aveau loc acolo erau încă foarte apreciate. A fost desfiinţat în 1885.

61Halbă (în limba germană în original).

CAPITOLUL XIV

Lucruri serioase: aşa cum trebuie să fie un capitol de adio — Germanul din punctul de vedere al anglo-saxonului — Providenţa sub forma unor nasturi şi a unui coif — Paradisul idiotului neajutorat — Conştiinţa germană: agresivitatea ei — Cum se spânzură în Germania, foarte posibil — Ce se întâmplă cu bunul german când moare? — Instinctul militar: este suficient în sine? — Germanul ca negustor — Cum suportă el viaţa — Femeia nouă, aici ca pretutindeni — Ce se poate spune împotriva germanilor, ca popor — Călătoria s-a sfârşit.

—Oricine ar putea conduce ţara asta, a spus George; *eu* aş putea s-o conduc.

Stăteam în grădina Kaiser Hof din Bonn şi priveam apele Rinului. Era ultima seară a călătoriei noastre; a doua zi în zori, trenul avea să fie începutul sfârşitului.

—Aş scrie pe o bucată de hârtie tot ce aş vrea să facă oamenii, continuă George; aş găsi o tipografie bună care să tipărească suficient de multe exemplare, le-aş afişa în oraşe şi sate; cu asta aş rezolva problema.

În germanul placid, docil de astăzi, a cărui unică ambiţie pare să fie să-şi plătească impozitele şi să facă ceea ce îi spun cei pe care Providenţa i-a plasat deasupra lui, este dificil, trebuie să mărturisim, să detectezi orice urmă a sălbaticului său strămoş, pentru care libertatea individuală era ca aerul. El îşi desemna magistraţii să dea sfaturi, dar păstra pentru trib dreptul de a duce la îndeplinire hotărârile; acesta îşi urma conducătorul, dar era prea mândru pentru a-l asculta. În Germania de azi, poţi auzi multe despre socialism, dar un socialism care nu este decât despotism sub alt nume. Individualismul nu îl atrage deloc pe alegătorul german. El este dispus, ba chiar dornic să fie controlat şi condus în toate. Pune în discuţie nu guvernul, ci forma acestuia. Poliţistul este pentru el o religie şi îţi dai seama că aşa va rămâne pentru totdeauna. În Anglia îl socotim pe omul în uniformă o necesitate inofensivă. Cetăţeanul obişnuit îl foloseşte în principal ca indicator rutier, deşi în cartierele aglomerate ale oraşului este considerat util pentru a ajuta doamnele

în vârstă să traverseze strada. În afară de faptul că îi suntem recunoscători pentru aceste servicii, mă îndoiesc că ne gândim prea mult la el. În Germania, pe de altă parte, poliţistul este venerat ca un mic zeu şi iubit ca un înger păzitor. Pentru copilul german el este o combinaţie de Moş Crăciun şi Bau-Bau. Toate lucrurile bune vin de la el: *Spielplätze* în care se joacă, prevăzute cu leagăne şi aparate de gimnastică, cu grămezi de nisip pentru lupte, cu bazine de înot şi altele. Purtarea necuviincioasă este pedepsită de acesta. Speranţa fiecărui băieţel şi a fiecărei fetiţe bine intenţionate din Germania este să fie pe placul poliţiei. Dacă i-a zâmbit un poliţist, îşi ia nasul la purtare. Cu un copil german care a fost mângâiat pe cap de un poliţist nu mai e de trăit; înfumurarea lui este greu de suportat.

Cetăţeanul german este un soldat, iar poliţistul este ofiţerul său. Poliţistul îi indică pe unde să meargă pe stradă şi cât de repede să se deplaseze. La capătul fiecărui pod se află un poliţist care îi spune germanului cum să-l traverseze. Dacă acolo nu s-ar afla un poliţist, probabil că s-ar aşeza şi ar aştepta până ce râul ar trece cu totul. La gară, poliţistul îl încuie în sala de aşteptare, unde nu i se poate întâmpla nimic rău. La momentul potrivit, îl scoate afară şi îl încredinţează conductorului trenului, care este tot un poliţist, dar cu altă uniformă. Conductorul îi spune unde să se aşeze în tren şi unde să coboare, şi are grijă să coboare. În Germania nu îţi asumi nici un fel de responsabilitate faţă de propria persoană. Totul este gata făcut, şi făcut bine. Nu ţi se cere să ai grijă de tine; nu eşti condamnat pentru că eşti incapabil să ai grijă de tine; este datoria poliţistului german să aibă grijă de tine. Faptul că eşti un idiot neajutorat nu îl scuză dacă ţi se întâmplă ceva. Oriunde ai fi şi orice ai face, eşti în custodia lui şi el are grijă de tine — şi încă bine; asta nu se poate nega.

Dacă te pierzi, te găseşte; şi dacă pierzi un obiect care îţi aparţine, îl găseşte. Dacă nu ştii ce vrei, îţi spune el. Dacă vrei un lucru pe care este bine să-l ai, ţi-l dă el. În Germania nu este nevoie de avocaţi particulari. Dacă vrei să cumperi sau să vinzi o casă sau un teren, statul încheie tranzacţia. Dacă ai fost înşelat, statul preia cazul. Statul te căsătoreşte, te asigură, ba chiar joacă jocuri de noroc pentru tine.

„Tu n-ai decât să te naşti”, îi spune guvernul german cetăţeanului german, „noi facem restul. Acasă sau în afara ei, bolnav sau sănătos, la distracţie şi la muncă, noi îţi vom spune ce să faci şi vom avea grijă să faci ce îţi spunem. Nu trebuie să-ţi faci probleme

pentru nimic.”

Şi germanul nu îşi face. Acolo unde nu găseşte un poliţist, umblă până ce descoperă o înştiinţare a poliţiei lipită pe un zid. O citeşte; apoi face ce i se recomandă acolo.

Îmi amintesc că într-un oraş german — am uitat în care, dar nu are importanţă, incidentul putea să se petreacă în orice oraş — am observat o poartă deschisă care ducea într-o grădină în care avea loc un concert. Nimic nu îl împiedica pe cel care dorea să intre pe poarta aceea şi să asiste astfel la concert fără să plătească. De fapt, dintre cele două porţi aflate la o milă depărtare una de alta, era cea mai la îndemână. Cu toate acestea, nici unul din mulţimea de oameni care treceau pe acolo nu a încercat să pătrundă pe poarta aceea. Înaintau încet, sub un soare arzător, către poarta cealaltă, unde se afla un om care aduna banii de intrare. Am văzut tineri germani stând pe malul unei ape îngheţate şi privind cu jind. Ar fi putut patina pe gheaţa aceea ore în şir fără să-i vadă nimeni. Mulţimea şi poliţia erau la capătul celălalt, la mai bine de o jumătate de milă depărtare, după o cotitură. Nimic nu îi împiedica să pornească pe gheaţă, în afară de faptul că ştiau că nu se cuvine să o facă. Lucruri ca acesta te fac să te opreşti un moment şi să te întrebi în mod serios dacă teutonul este sau nu un membru al păcătoasei familii umane. Oare nu cumva aceşti oameni blajini şi ascultători sunt în realitate nişte îngeri, coborâţi pe pământ de dragul unei halbe de bere, care, după cum ştiu probabil, nu merită a fi băută decât în Germania?

În Germania, drumurile de ţară sunt mărginite de pomi fructiferi. Nici un glas nu îl opreşte pe un bărbat sau un băiat să culeagă şi să mănânce fructe, în afară de glasul conştiinţei. În Anglia, o asemenea stare de lucruri ar stârni indignarea publică. Copiii ar muri de holeră cu sutele. Slujitorii profesiei medicale ar cădea din picioare de oboseală încercând să combată rezultatele naturale ale consumului exagerat de mere şi nuci verzi. Opinia publică ar cere ca aceşti pomi fructiferi să fie îngrădiţi şi făcuţi în acest fel nevătămători. Pomicultorilor care nu sunt dispuşi să cheltuiască bani pe ziduri şi garduri nu li se va permite să răspândească boala şi moartea în rândul comunităţii.

Dar în Germania un băiat va merge mile întregi pe jos pe un drum lăturalnic, mărginit de pomi fructiferi, pentru a-şi cumpăra pere de un ban din satul de la capătul celălalt. Să treci pe lângă aceşti pomi fructiferi neprotejaţi, gata să se rupă sub povara

fructelor coapte, reprezintă pentru mintea anglo-saxonului o ocazie ratată, înseamnă să-ţi baţi joc de darurile binecuvântate ale Providenţei.

Nu ştiu dacă este aşa, dar din observaţiile mele asupra caracterului german, nu aş fi surprins să aud că atunci când un om din Germania este condamnat la moarte i se dă o bucată de funie şi i se spune să se ducă să se spânzure. Asta ar face ca statul să economisească multă osteneală şi cheltuială, şi mi-l pot imagina pe criminalul german luând acea bucată de funie, citind cu atenţie instrucţiunile poliţiei şi trecând la executarea lor în bucătăria proprie.

Germanii sunt oameni buni. În general, poate că sunt cei mai buni oameni din lume; un popor prietenos, generos şi blând. Sunt sigur că marea lor majoritate se duc în rai. Într-adevăr, în comparaţie cu celelalte naţiuni creştine ale lumii, eşti obligat să ajungi la concluzia că raiul este în principal un produs german. Dar nu pot înţelege cum ajung acolo. Nu pot să cred că sufletul vreunui german are suficientă iniţiativă pentru a zbura de unul singur şi a bate la poarta Sfântului Petru. Părerea mea este că sunt duşi acolo în grupuri mici şi puşi sub comanda unui poliţist decedat.

Carlyle spunea despre prusaci, şi este adevărat pentru întreaga naţiune germană, că una dintre virtuţile lor principale era puterea lor de a face instrucţie militară. Despre germani se poate spune că sunt un popor care se va duce oriunde şi va face orice i se spune. Instruieşte-l pe german pentru muncă şi trimite-l în Africa sau Asia sub comanda cuiva îmbrăcat în uniformă, şi nu se poate să nu devină un excelent colonist, făcând faţă dificultăţilor cum ar face faţă diavolului însuşi, dacă i se ordonă. Dar nu este uşor să ţi-l închipui un pionier. Lăsat să se descurce singur, ai sentimentul că în scurt timp va cădea şi va muri, nu din lipsa inteligenţei, ci din simplă lipsă de îndrăzneală.

Germanul a fost până acum soldatul Europei, astfel că instinctul militar i-a intrat în sânge. Posedă o mulţime de virtuţi militare; dar suferă de asemenea din pricina dezavantajelor instrucţiei militare. Mi s-a povestit despre un soldat german, recent eliberat din cazarmă, care fusese instruit de ofiţerul său să ducă o scrisoare la o anumită adresă şi să aştepte acolo răspunsul. Au trecut mai multe ore şi omul nu s-a întors. Ofiţerul, neliniştit şi surprins, s-a dus după el. L-a găsit acolo unde îl trimisese, cu răspunsul în mână. Aştepta alte ordine. Povestea pare exagerată, dar eu, personal,

îi dau crezare.

Curios este că acelaşi om, care ca individ este neajutorat ca un copil, devine, în momentul în care îşi îmbracă uniforma, o fiinţă inteligentă, capabilă să îşi asume responsabilitatea şi să aibă iniţiativă. Germanul îi poate conduce pe alţii şi poate fi condus de alţii, dar nu se poate conduce pe sine. Leacul ar putea fi ca fiecare german să fie instruit ca ofiţer şi apoi să fie pus sub propria sa comandă. Este sigur că îşi va da sieşi ordine cu tact şi pricepere şi că va avea grijă să se asculte pe sine cu rapiditate şi precizie.

Pentru direcţionarea caracterului german pe aceste canale, şcolile, desigur, sunt principalele responsabile. În şcoli se va preda mereu datoria. Este un ideal minunat pentru un popor; dar înainte de a te pleca în faţa lui, vei vrea să înţelegi în mod clar ce înseamnă „datorie”. Ideea germanului despre datorie pare a fi următoarea: „ascultare oarbă faţă de tot ce poartă uniformă”. Este antiteza schemei anglo-saxone; dar de vreme ce atât anglo-saxonul, cât şi teutonul prosperă, probabil că ambele metode au ceva bun. Până acum, germanul a avut norocul binecuvântat de a fi excepţional de bine guvernat; dacă acest lucru continuă, îi va fi bine. Necazurile vor apărea atunci când, din întâmplare, ceva va începe să scârţâie în maşina guvernamentală. Dar poate că metoda sa are avantajul de a produce în mod continuu buni guvernatori; cu siguranţă, aşa se pare că stau lucrurile.

Ca negustor, sunt înclinat să cred că germanul va rămâne întotdeauna — cu excepţia cazului în care temperamentul său se va schimba considerabil — cu mult în urma concurentului său anglo-saxon; şi aceasta numai din cauza virtuţilor sale. Pentru el viaţa este ceva mult mai important decât o simplă goană după bogăţie. O ţară în care băncile şi oficiile poştale se închid timp de două ore în mijlocul zilei, timp în care funcţionarul se duce acasă şi se bucură de un prânz copios în mijlocul familiei, urmat, poate, de un pui de somn în loc de desert, nu poate spera şi probabil că nici nu doreşte să concureze cu un popor care ia masa în picioare şi doarme cu telefonul la capul patului. În Germania nu există, nu încă, suficientă deosebire între clase pentru a face din lupta pentru poziţia socială o chestiune de viaţă şi de moarte, aşa cum este în Anglia. În afară de aristocraţia funciară, ale cărei graniţe sunt inaccesibile, treapta socială aproape că nu contează. *Frau* Profesor şi *Frau* Fabricant de sfeşnice se întâlnesc săptămânal la *Kaffeeklatsch*[62] şi fac schimb de cancanuri în condiţii de egalitate reciprocă.

Intendentul grajdurilor şi doctorul fraternizează în berăria lor favorită. Bogatul antreprenor de construcţii, când îşi pregăteşte trăsura încăpătoare pentru o excursie la ţară, îi invită pe maistrul şi pe croitorul său împreună cu familiile lor. Fiecare îşi aduce partea sa de băutură şi alimente şi la întoarcerea acasă cântă în cor aceleaşi cântece. Atât timp cât va dăinui această stare de lucruri, omul nu va fi tentat să îşi sacrifice cei mai frumoşi ani din viaţă ca să câştige o avere pentru vârsta senilităţii. Gusturile sale şi, mai important, ale soţiei sale sunt necostisitoare. Îi place să-şi vadă apartamentul sau vila împodobită cu multă mobilă tapiţată cu pluş roşu şi mult auriu şi lac. Dar aşa crede el; şi poate că nu este de mai prost gust decât un amestec de fals elisabetan cu imitaţie de Ludovic al XV-lea, totul iluminat electric şi sufocat de fotografii. Se prea poate să îi ceară unui artist local să îi picteze casa pe dinafară: o bătălie sângeroasă, întreruptă de uşa de la intrare, se desfăşoară la parter, în timp ce Bismarck, ca un înger, pluteşte vag pe deasupra ferestrelor de la dormitor. Dar pentru Vechii Maeştri se mulţumeşte să se ducă la galeria publică; şi cum „celebritatea la domiciliu” nu şi-a ocupat încă locul printre instituţiile *Vaterland*-ului, nu se simte obligat să-şi irosească banii transformându-şi casa într-un magazin de antichităţi.

Germanul este un gurmand. Mai există încă fermieri englezi care, în timp ce-ţi vorbesc despre faptul că a fi fermier înseamnă a muri de foame, se bucură de şapte mese bune pe zi. O dată pe an, are loc în întreaga Rusie un ospăţ care durează o săptămână, în timpul căruia survin mai multe decese din cauza abuzului de blinele; dar aceasta este o sărbătoare religioasă şi o excepţie. În linii mari, germanul ca gurmand se situează pe o poziţie de frunte între naţiunile lumii. Se trezeşte devreme şi, în timp ce se îmbracă, bea câteva căni de cafea, împreună cu o jumătate de duzină de cornuri calde cu unt. Însă abia pe la ora zece se aşază la ceea ce se poate numi de fapt masă. La unu sau unu şi jumătate ia masa principală. Aceasta este o afacere serioasă şi durează două ore. La patru se duce la cofetărie, unde mănâncă prăjituri şi bea ciocolată. Seara o dedică în general mâncatului — rareori o masă aşezată, ci o serie de gustări —, o sticlă de bere şi un *Belegte-Semmel* sau două la şapte, să zicem; o altă sticlă de bere şi un *Aufschnitt*[63] la teatru, în pauză; o sticlă mică de vin alb şi *Spiegeleier*[64] înainte de a se duce acasă; apoi o bucată de brânză sau un cârnat, udate din nou de bere, înainte de a se băga în pat.

Însă germanul nu este un gourmet. Bucătarii francezi şi

preţurile franţuzeşti nu reprezintă o regulă în restaurantul său. El preferă berea sau vinul alb indigen ieftin celor mai scumpe vinuri roşii sau şampanii. Şi, într-adevăr, bine face; eşti înclinat să crezi că de fiecare dată când un viticultor francez vinde o sticlă de vin unui hotelier sau comerciant german, amintirea Sedanului îi învenineză încă sufletul. Este o răzbunare ridicolă, ţinând seama de faptul că, de regulă, nu germanul o bea; pedeapsa cade pe un călător englez nevinovat. Poate că totuşi negustorul francez îşi aminteşte şi de Waterloo şi se gândeşte că, în orice caz, el câştigă.

În Germania nu se oferă, nici nu se caută distracţiile costisitoare. Totul, în *Vaterland*, este simplu şi prietenos. Germanul nu practică sporturi care să-l coste scump, nu are instituţii fastuoase de întreţinut, nici cercuri mândre de averea lor pentru care să se îmbrace. Principala lui plăcere, un loc la operă sau la concert, poate fi procurată cu câteva mărci; iar soţia şi fiicele sale se duc acolo în rochii cusute în casă, cu şaluri pe cap. Într-adevăr, în această ţară, lipsa de ostentaţie este destul de odihnitoare pentru ochii englezului. Trăsurile particulare sunt puţine şi rare, iar birja este folosită numai în cazul în care nu poţi lua tramvaiul electric, mai rapid şi mai curat.

În felul acesta, germanul îşi păstrează independenţa. Negustorul german nu se ploconeşte în faţa clienţilor. Odată am însoţit o englezoaică la cumpărături în München. Era obişnuită să meargă la cumpărături în Londra şi New York şi nu îi plăcea nimic din ce îi arăta omul. Nu era nemulţumită cu adevărat; asta era metoda ei. I-a explicat că ar putea obţine cea mai mare parte a lucrurilor la un preţ mai mic şi de o calitate superioară în altă parte. Nu credea cu adevărat asta, dar considera că e bine să i se spună aşa ceva negustorului. I-a spus că marfa lui este lipsită de gust — nu voia să îl jignească; aşa cum am explicat, asta era metoda ei —, că nu este variată; că e demodată; că e de duzină; că arată ca şi cum nu ar fi de calitate. El nu a contrazis-o, nu a spus nimic. A pus lucrurile la loc în cutii, a aşezat cutiile pe rafturile lor, a intrat în micul salon din spatele magazinului şi a închis uşa.

—Nu are de gând să se întoarcă? a întrebat doamna, după ce au trecut câteva minute.

În tonul ei nu se auzea o întrebare, ci mai ales nerăbdare.

—Mă îndoiesc, am replicat.

—De ce? a întrebat ea, foarte mirată.

—Cred, am răspuns, că l-ai plictisit. După toate probabilităţile, în clipa asta stă dincolo, îşi fumează pipa şi citeşte

ziarul.

—Ce negustor extraordinar! a spus prietena mea, în timp ce îşi aduna pachetele şi ieşea indignată afară.

—Acesta este felul lor de-a fi, i-am explicat. Asta e marfa; dacă o vrei, o poţi avea. Dacă nu o vrei, ar fi fost mai bine să nu vii ca să pierzi timpul degeaba.

Cu o altă ocazie, am ascultat în fumoarul unui hotel din Germania un englez mic de statură spunând o poveste pe care, dacă aş fi fost în locul lui, aş fi ţinut-o pentru mine.

—Nu are rost, a spus englezul, să încerci să faci un neamţ să lase din preţ. Nu par să înţeleagă asta. Am văzut o ediţie princeps a *Hoţilor*[65] într-un anticariat din Georg Platz.

Am intrat şi am întrebat cât costă. În spatele tejghelei se afla un individ ciudat. A zis: „Douăzeci şi cinci de mărci”, şi a continuat să citească. I-am spus că văzusem cu doar câteva zile mai înainte un exemplar mai bun, la preţul de douăzeci de mărci — aşa trebuie să vorbeşti atunci când te tocmeşti; e de la sine înţeles. M-a întrebat: „Unde?” I-am spus că într-un anticariat din Leipzig. Mi-a sugerat să mă întorc acolo şi să-l cumpăr; se părea că puţin îi pasă dacă-i cumpăr sau nu cartea. L-am întrebat:

„Care este ultimul preţ?”

„V-am spus o dată”, mi-a răspuns. „Douăzeci şi cinci de mărci.” Era un tip irascibil.

Am spus: „Nu face atât.”

„Am zis eu că face?” s-a răstit el.

Am spus: „Vă dau zece mărci pe ea.” M-am gândit că poate va sfârşi prin a accepta douăzeci.

S-a ridicat. Am crezut că iese de după tejghea să ia cartea din raft. În schimb, a venit drept spre mine. Era un tip destul de voinic. M-a apucat de umeri, m-a scos în stradă şi a trântit uşa după mine. Nu am fost în viaţa mea mai surprins.

—Poate că acea carte merita douăzeci şi cinci de mărci, am sugerat eu.

—Sigur că merita, a răspuns el, ba bine că nu. Dar ce concepţie despre afaceri!

Dacă ceva va schimba caracterul german, aceasta va fi femeia germană. Ea însăşi se schimbă rapid — progresează, cum se spune. În urmă cu zece ani, nici o femeie germană care ţinea la reputaţia ei şi care spera să aibă un soţ nu ar fi îndrăznit să meargă pe bicicletă; azi, pedalează în toată ţara cu miile. Bătrânii clatină din cap când le

văd, dar tinerii, am observat, le ajung din urmă şi merg alături de ele. Până nu de mult, în Germania se considera că este lipsit de feminitate ca o doamnă să execute cumpăna pe gheaţă. Atitudinea potrivită pentru o patinatoare era să se agaţe, inertă, de braţul unei rude de sex masculin. Acum, ea face opturi într-un colţ singură, până ce vine un tânăr s-o ajute. Joacă tenis şi, dintr-un loc sigur, am văzut-o chiar conducând un docar.

A fost întotdeauna foarte bine educată. La optsprezece ani, vorbeşte două sau trei limbi străine şi a uitat mai mult decât a citit vreodată o englezoaică obişnuită. Până acum, educaţia nu i-a servit la nimic. După căsătorie se retrăgea în bucătărie şi se grăbea să îşi spele creierul de orice altceva pentru a lăsa loc talentului de a găti prost. Dar să presupunem că începe să-i treacă prin cap că o femeie nu trebuie să îşi sacrifice întreaga existenţă muncii ingrate de gospodină, după cum un bărbat nu trebuie să se transforme într-o maşină de făcut afaceri. Să presupunem că se trezeşte în ea ambiţia de a participa la viaţa socială şi naţională. Atunci, influenţa unei asemenea partenere, cu un trup sănătos şi cu o minte viguroasă, nu va putea fi decât trainică şi plină de consecinţe.

Căci nu trebuie să uităm că germanul este foarte sentimental şi se lasă destul de uşor influenţat de femeile din familia lui. Se spune despre el că este cel mai bun amant şi cel mai rău soţ. Şi asta numai din vina femeii. Odată măritată, femeia germană renunţă cu totul la romantism; ia bătătorul de covoare şi îl alungă din casă. Ca fată, nu a ştiut niciodată să se îmbrace; ca soţie, îşi scoate hainele pe care le avea de bine, de rău, şi se înfăşoară în cele mai ciudate articole pe care le găseşte prin casă; în orice caz, aceasta este impresia pe care o face. Parcă dinadins şi cu răutate, se apucă să-şi strice corpul, care adesea ar putea fi cel al unei Iunone, şi tenul, care uneori ar face cinste unui înger sănătos. Îşi vinde dreptul din naştere la admiraţie şi la devotament pe un blid cu dulciuri[66]. În fiecare după-amiază, o poţi vedea la cofetărie, îmbuibându-se cu prăjituri cu frişcă, pe care le face să alunece cu sorbituri zdravene de ciocolată. În scurt timp, ajunge grasă, flască, placidă şi complet neinteresantă.

Când femeia germană va renunţa la cafeaua de după-amiază şi la berea de seară, când va face suficient de multă gimnastică pentru a-şi menţine silueta şi va continua să citească după căsătorie şi altceva în afară de cartea de bucate, guvernul german va descoperi că are de-a face cu o forţă nouă şi necunoscută. Şi peste tot în Germania întâlneşti semne incontestabile că vechea *Frau* germană

face loc noii *Dame*.

Sunt curios să ştiu ce se va întâmpla. Naţiunea germană este încă tânără, iar maturitatea sa este importantă pentru omenire. Germanii sunt un popor bun, un popor plăcut, care ar trebui să facă mai mult ca lumea să fie mai bună.

Cel mai rău lucru care se poate spune despre germani este că au şi ei lipsurile lor. Ei nu ştiu asta; se consideră perfecţi, ceea ce este ridicol din partea lor. Merg chiar până acolo încât se cred superiori anglo-saxonilor; acest lucru este de neînţeles. Ai sentimentul că se prefac.

—Au şi ei calităţile lor, a spus George. Dar tutunul lor este un păcat naţional. Eu mă duc la culcare.

Ne-am ridicat şi, aplecându-ne peste parapetul scund de piatră, am urmărit luminile care jucau peste apele molatice şi întunecate ale râului.

—A fost un *Bummel* plăcut, una peste alta, a spus Harris. Ar trebui să mă bucur că mă întorc acasă şi totuşi îmi pare rău că s-a terminat, dacă înţelegeţi ce vreau să spun.

—Ce este un *Bummel*? a întrebat George. Cum l-aţi traduce?

—Un *Bummel*, am explicat eu, ar putea însemna, după părerea mea, o călătorie, lungă sau scurtă, fără un scop precis; singurul lucru care o reglementează fiind necesitatea de a te întoarce, la un moment dat, în punctul din care ai plecat. Uneori mergi pe străzi aglomerate, alteori pe câmpuri şi poteci; uneori lumea se poate lipsi de noi timp de câteva ore, alteori timp de câteva zile. Dar fie că această călătorie este lungă sau scurtă, aici sau în altă parte, ne gândim mereu la scurgerea nisipului. Dăm din cap şi le zâmbim multor oameni pe lângă care trecem; câteodată ne oprim şi stăm pentru scurt timp de vorbă cu unii dintre ei; alături de câţiva, foarte puţini, parcurgem o mică parte din drum. Ne-au interesat multe şi adesea am fost puţin obosiţi. Dar, una peste alta, ne-am simţit bine şi ne pare rău că s-a terminat.

62Întâlnire între doamne la o cafea (în limba germană în original).

63Friptură rece (în limba germană în original).

64Ochiuri la capac (în limba germană în original).

65*Die Räuber*, tragedie de Friedrich Schiller, publicată în 1781.

66Aluzie la pasajul din *Facerea*, 25: 29-34, în care Isav îi vinde lui Iacov dreptul său de întâi născut pe un blid de linte.